

VARDAN DIEVO, TĖVYNĖS IR LAISVĖS

NEPATAISOMASIS

VARDAN DIEVO, TĖVYNĖS IR LAISVĖS

I dalis

NEPATAISOMASIS

VARDAN DIEVO, TĖVYNĖS IR LAISVĖS

Atsiminimai apie monsinjorą

ALFONSĄ SVARINSKĄ

I dalis

Antroji laida

NAUJASIS LANKAS

Kaunas 2015

UDK 27-722.5(474.5)(092)
Ne-129

© Donatas Stakišaitis, sudarymas, 2015
© Lina Šulcienė, sudarymas, 2015
© Domantas Vildžiūnas, viršelio dizainas, 2015

ISBN 978-9955-03-945-7 (bendras)
ISBN 978-9955-03-946-4 (1 dalis)

Turinys

Sudarytojų žodis 11

LAISVĖ 15

Vytautas Radžvilas. Žmogus, iš kurio švytėjo Laisvė 16

Monsinjoras Alfonsas – šeimai ir vaikystės draugams 29

Jonas Svarinskas. Prisiminimai apie dėdę Alfonsą 30
Zigmas Zinkevičius. Nepailstantis kovotojas už Bažnyčią ir Lietuvos laisvę 49
Romualdas Baltrušis. Didis Lietuvos laisvės kovotojas 53

KOVA 61

Kan. Kęstutis Žemaitis. Antroji sovietų okupacija. Bendra Bažnyčios padėtis 62

Monsinjoras Alfonsas – seminarijos bendramoksliams ir partizaninio laikotarpio bendražygiams 69

Vyskupas Juozas Žemaitis MIC. Prisiminimai apie monsinjorą Alfonsą Svarinską 70
Faustas Jončys. Kaip gyvenome monsinjoro – seminaristo – laikais 73

Jonas Čeponis. Atsiminimai apie mūsų Kovą 77
Apolonija Purlienė. Rugiagėlė 113
Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis. Monsinjoras Alfonsas Svarinskas uždegdavo kovos ugniakurą 121
Kun. Vaclovas Aliulis MIC. Kariai ir artojai 136

KANČIA 141

Dalius Stancikas. Be teisės pasikeisti 142

Monsinjoras Alfonsas – kalėjimų ir lagerių draugams 165

Aldona Vilutienė. Pažintis, kuri neužmirštama 166
Ona Agota Butkevičienė. Monsinjoras Alfonsas – mūsų šeimai artimas žmogus 172
Petras Plumpa. Susitikimai su kunigu Alfonsu 173
Algirdas Endriukaitis. Istorinis Lietuvos laisvės kovos riteris 180
Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius. Nepailstantis kovotojas už Lietuvą ir Bažnyčią 184
Gintautas Iešmantas. Tėvas Alfonsas 189
Kan. Vytautas Vaičiūnas. „Pakelta galva reikia visur eiti“ 194
Petras Cidzikas. Smagu būdavo 206

KRISTAUS KUNIGYSTĖ 217

Kun. Robertas Grigas. Kristaus kunigas, Lietuvos laisvės kovotojas 218

Monsinjoras Alfonsas – Tėvynėje dirbusiems konfratrams 227

Vyskupas Jonas Kauneckas. Tokių daugiau nėra pasauly 228
Vyskupas Juozas Matulaitis. Monsinjoras Alfonsas Svarinskas 245
Kun. Petras Dumbliauskas SDB. Monsinjoras 247
Kan. Jonas Bučinskas. Kun. Alfonsas Svarinskas mums visada ateidavo į pagalbą 251
Kan. Gvidonas Dovidaitis. Nepailstantis kovotojas 256

Monsinjoras Alfonsas – seserims bendradarbėms 261

Ses. Jadvyga Gema Stanelytė SJE. Nenuilstantis kovotojas 262
Ses. Celina Aldona Ona Umbrasaitė SJE. Kai buvau kunigo Alfonso pagalbininkė 265
Ses. Gerarda Elena Šuliauskaitė SJE. Prisiminimai apie monsinjorą Alfonsą Svarinską 266
Ses. Monika Gavėnaitė SJE. Apie mons. A. Svarinsko – dvasininko, kalinio – gyvenimą 271
Ses. Regina Teresiūtė SJE. Ko trūksta? Laisvės! 280

Monsinjoras Alfonsas – „svarinskinės mokyklos“ jaunimui 285

Ramunė Butkevičiūtė-Jurkuvienė. Monsinjoro Alfonso Svarinsko paunksmėje 286
Loreta ir Vidas Abraičiai. Kaip per gyvenimą patyrėme bendrystę su kunigu Alfonsu Svarinsku 300
Kun. Kęstutis Brilius MIC. Dievo šviesa jisai spindėjo ir mums kelią į ateitį švietė 306

Monsinjoras Alfonsas – Miroslavo parapijiečiams 315

Giedrė Teresė Markelytė-Stanevičienė. Dvasios milžinas 316
Kun. Antanas Gražulis. Prisiminimai apie prel. A. Svarinską Miroslave 323
Nijolė Ona Klimavičiūtė-Lepeškienė. Mano mokytojas 326
Miroslaviškių atsiminimai 330

Monsinjoras Alfonsas – Igliaukos parapijiečiams 337

Kun. Vitas Urbonas. Atsiminimai apie Igliauką ir kun. (mons.) Alfonsą Svarinską 338
Kan. Vytautas Prajara. Dėkoju monsinjorui Alfonsui, kad esu kunigas 362
Benius Lukšys. Monsinjoras A. Svarinskas atlaikė – sovietinė sistema pralaimėjo 369
Lina Budrevičiūtė-Lukšienė. Kunigas Alfonsas Svarinskas mano gyvenime 376

Monsinjoras Alfonsas – Viduklės ir gretimų parapijų parapijiečiams 379

Algimantas Žilinskas. „Nepataisomasis“ – Viduklės klebonas 380
Algirdas Sopranas. Prisiminimai apie Viduklės kleboną Alfonsą Svarinską 421
Reda Sopranaitė. Mokęs savo pavyzdžiu 425
Elena Kučinskienė. Tada buvo Svarinsko laikai 431
Virginija Sopranienė. Prisiminimai apie tikėjimo ir pilietinių teisių gynėją kun. Alfonsą Svarinską 436
Eugenijus Ignatavičius. Tikėjimas ir meilė išlaisvina 441

Apie autorius 449
Monsinjoro Alfonso Svarinsko gyvenimo datos 457
Vardų rodyklė 461
Rėmėjai 471

Sudarytojų žodis

Senoji Antikos laikų sentencija skelbia: „Į ką žiūri, į tai tampi panašus“. Žvelgi į idealų aukštumas, dieviškąją šviesą, ir pats imi švytėti antgamtiniu spindesiu. Žiūri į tai, kas žemiau negu tu pats, – instinktų pasaulį, daiktų tikrovę, ir pats pamažu tampi aistrų gniužulu ar daiktu tarp kitų daiktų. Kuo ilgiau žvelgi pasirinkta kryptim, tuo labiau supanašėji su savuoju objektu. Ilgainiui jis įsispaudžia tavyje.

Taikli sentencija. Svarbu, į ką žiūrime. Nuo to priklauso, kokie esame, kas esame. Ir kaip pavieniai žmonės. Ir kaip tauta.

Ši atsiminimų knyga grįsta siekiu pakelti žvilgnį į kilnesnę tikrovę ir tapti kilnesniais žmonėmis, kilnesne tauta. Nes jos „objektas“ yra ypatingas žmogus, pats spindintis aukštesnės tikrovės šviesa.

Ypatingas ir dėl to, kad jo nepakeitė, „nepataisė“ jokie bandymai atitraukti žvilgsnį nuo Dievo, Tiesos, idealų. Jokios egzekucijos, kankinimai, badas, šaltis, išdavystės, niekšybės, melas, neteisybė, vienatvė, pamiršimas, pažeminimai. Niekas. Nepataisomas. Tik į Dievą, tik dėl Tėvynės, tik dėl jos laisvės. Visa kita – laikina ir tuščia. Todėl nesvarbu. Todėl nieko nereikalingo, nieko beprasmiško. Visas gyvenimas – žiūrėjimas į Aukštybių tikrovę. Todėl švytintis Laisve, Kova, Kančia ir Kristaus Kunigyste.

Lina Šulcienė
Donatas Stakišaitis

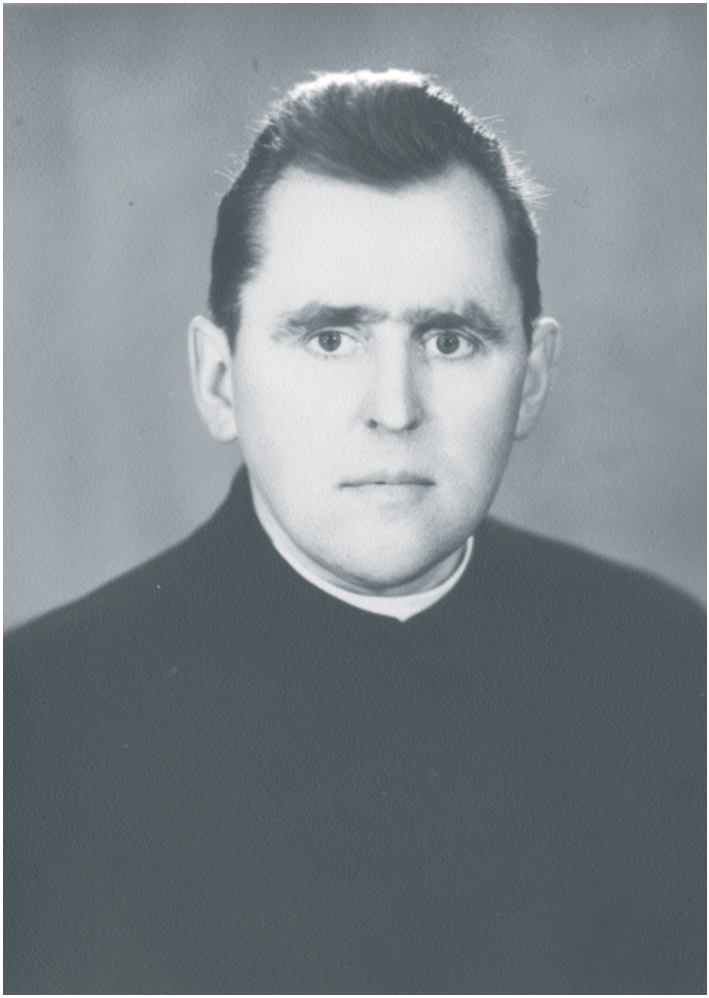

1966 metai

LAISVĖ

Скоросшиватель

ДЕЛО №____

NEPATAISOMASIS

год

Хранить ____. л

Vytautas Radžvilas

ŽMOGUS, IŠ KURIO ŠVYTĖJO LAISVĖ

„Jūs – žemės druska. Jūs – pasaulio šviesa“ (Mt 5, 13–16) – sunku rasti taiklesnius ir įtaigesnius žodžius nei šie Evangelijos žodžiai, mėginant nusakyti, kas iš tiesų buvo ir visada liks monsinjoras Alfonsas Svarinskas lietuvių tautai. Neįmanoma suskaičiuoti didvyrių, per šimtmečius gynusių Lietuvos laisvę ir sudėjusių ant jos aukuro didžiules aukas, tarp jų ir pačią didžiausią – savosios gyvybės auką. Vertinant Monsinjoro vaidmenį visoje ilgoje laisvės kovų istorijoje iš karto galima pasakyti, kad šioje didvyrių galerijoje jam neabejotinai priklauso viena garbingiausių vietų.

Pokariu – bebaimis Lietuvos partizanas, kantriai ištvėręs lagerių ir kalėjimų kančias. Gūdžiausią okupacijos naktį – drąsus ir nepalaužiamas tikėjimo ir dvasinės asmens laisvės gynėjas, nepasidavęs jokiems pavergėjų persekiojimams bei vilionėms ir atkakliai nešęs savųjų kančių kryžių vis naujose įkalinimo ir tremties vietose. Ir tai daręs tada, kai didelė tautos dalis jau buvo patikėjusi, kad tolesnė kova beviltiška, o tokia auka – tuščia ir beprasmė. Principingas ir įžvalgus Tiesos žodžio skleidėjas vėl atkurtoje valstybėje, nepabūgęs aiškiai ir tvirtai pasakyti, kad toji vakarykščių išdavikų ir kolaborantų valdoma valstybė dar nėra ta išsvajotoji tikrai nepriklausoma ir laisva Lietuva, kuriai buvo paaukotas visas šio didžio Žmogaus gyvenimas. Jis išliko savimi ir pačiame gyvenimo saulėlydyje, kai turbūt vienintelis iš iškiliųjų pokario rezistentų vėl stojo ginti Tautos ir Valstybės nepabūgda-

mas užsitraukti net ankstesniųjų bendražygių ir nuoširdžių, bet politiškai šiek tiek naivių ir todėl pernelyg patiklių Lietuvos patriotų nemalonės. Būtent Jis sugebėjo įžvalgiai suvokti ir atvirai pasakyti karčią tiesą, kurios vis dar nesiryžta pripažinti arba jos pasakyti dauguma nuoširdžių savo šalies mylėtojų: vakarykščių vedlių į „šviesų komunizmo rytojų“ pastangomis jau priešinga kryptimi aklai vedama, tai yra į „Vakarus“ ir į Europos Sąjungą beatodairiškai „integruojama“, Lietuva praėjus vos ketvirčiui amžiaus po „išsilaisvinimo“ vėl susiduria su egzistenciniu iššūkiu. Jos valdantiesiems baigiant atsisakyti paskutiniųjų šalies suverenitetą įkūnijančių ir liudijančių atraminių stulpų – šimtmečius gintos žemės ir savų pinigų – didžiulėmis pastangomis ir aukomis atkurta Lietuvos valstybė faktiškai yra vėl sunaikinta. O antikrikščioniška ir antilietuviška dvasia ugdoma, todėl toliau demoralizuojama ir krinkanti Tauta sparčiai nyksta „savanoriškai“ išsivaikščiodama po platųjį pasaulį.

Turbūt negreitai bus aiškiai ir visuotinai suprasta bei įvertinta, koks prasmingas ir svarbus šis paskutinis Monsinjoro žygdarbis ginant Lietuvą visos Tautos ir jos sukurtos valstybės ateičiai. Tvirtai, iki paskutinės akimirkos stovėdamas Tėvynės sargyboje ir savo patriotizmo bei sąžinės balso vedinas jis nedvejodamas ryžosi sunkiausiam dalykui – eiti prieš srovę ir pasisakyti prieš paskutinių Lietuvos valstybingumo likučių naikinimą, kuriam nesusimąstydami pritaria daugelis tą valstybingumą gynusių ir troškusių jį atkurti žmonių, pasidavusių savotiškam „grįžimo į Vakarus“ kultui.

Itin palankią moralinę ir psichologinę dirvą klestėti šiam kultui sukūrė ir palaiko pats tragiškas sovietinės okupacijos laikotarpis ir didžiules netektis bei kančias jo metu patyrusių žmonių skausmingi atsiminimai. Paties kulto esmė – nejučia ir nepastebimai įsitvirtinęs nekritiškas požiūris į Vakarus ir vykstantį visapusiškos „integracijos“ į jų geopolitinę ir kultūrinę erdvę procesą. Visokeriopai garbstomi Vakarai suvokiami kaip absoliutus gėris, o „integracija“ į juos bet kokiomis sąlygomis ir bet kokia kaina pradėti be išlygų laikyti ne tik pagrindiniu atkurtosios valstybės strateginiu tikslu, bet

ir visos Lietuvos istorijos galutiniu atbaigimu – daug amžių vykusių laisvės kovų bei per jas sudėtų aukų įprasminimu ir apvainikavimu. Šitoks idealizuotas, tad smarkiai iškreiptas ir toli atitrūkęs nuo tikrovės Vakarų vaizdinys iš esmės yra naujas Lietuvos ėjimo į „šviesią ateitį“ mitas, pakeitęs ankstesnįjį okupantų skleistą ideologinį „naujam gyvenimui prisikėlusios tarybų Lietuvos“ mitą. Iš esmės tai yra tas pats mitas, tik su, vaizdžiai kalbant, sukeistais ženklais. Vienintelis abiejų mitų skirtumas tas, kad sovietų okupuotai Lietuvai „šviesos“ šaltinis privalėjo būti Rytai, o formaliai atkurtos Respublikos piliečiai įtikinėjami, kad toji šviesa sklinda tik iš Vakarų. Abu iš pirmo žvilgsnio visiškai priešingus ir tarsi nesutaikomus pasakojimus jungia vienas bruožas – jie grindžiami prielaida, kad Lietuva niekaip negali būti šviesos šaltinis pati sau, jog jos gyvybę palaikanti šviesa būtinai turi būti atnešta arba nešama iš svetur. Kitaip sakant, praeities nostalgija gyvenantys „Rytų saulės“ mylėtojai ir „šviesia euroatlantine ateitimi“ nepajudinamai tikintys „ėjimo į Vakarus“ entuziastai panašūs tuo, kad vieni ir kiti nepajėgia įsivaizduoti dviejų Lietuvos politinę ir istorinę būtį grindžiančių atraminių stulpų – tikrai laisvos ir savarankiškos Tautos ir tikrai suverenios ir nepriklausomos Valstybės.

Apskritai troškimą „grįžti į Vakarus“ ir besąlygišką kliovimąsi jais galima iš dalies suprasti ir net šiek tiek pateisinti. Mat tokių nuostatų šaltinis – visiškai pagrįstas ir tyliai bei atvirai reiškiamas nerimas ar net baimė, kad neturinti saugumo garantijų Lietuva kada nors taps lengvu to paties Rytų okupanto grobiu ir vėl sugrįš jau du kartus – XIX a. ir XX a. viduryje – kentėta vergija su visomis jos negandomis ir baisybėmis.

Tačiau Monsinjoras savo aiškia ir tvirta nuostata dėl Lietuvos valstybingumo išsaugojimo dar kartą davė dvasinės stiprybės ir toliaregiškumo pavyzdį. Jis asmeniškai paliudijo, kad net sunkiausius išmėginimus ir kančias patyręs žmogus vis dėlto neturi teisės pasiduoti skausmingiems prisiminimams ir prarasti šaltą protą bei gebėjimą blaiviai ir kritiškai mąstyti. Puikiai suprasdamas, kad šimtmečius virš Lie-

tuvos dunksantis grėsmės iš Rytų šešėlis atsitraukė visai netoli ir tik laikinai, jis vis dėlto sugebėjo žvelgti į Tautos ir Valstybės padėtį ne siauru ir vienpusišku, pirmiausia skaudžių atsiminimų įkvėptu ir kreipiamu žvilgsniu, bet iš kur kas platesnės, į tolimesnę ateitį orientuotos perspektyvos. Todėl aiškiai suvokė ir drąsiai pasakė daugeliui savo bendražygių ir bendraminčių kol kas pernelyg nemalonią ir todėl jų noriai nutylimą tiesą: Vakarų geopolitinė erdvė ir ją įkūnijančios struktūros – Europos Sąjunga ir NATO – vis dėlto nėra tas saugus prieglobstis ir uostas, į kurį sėkmingai įplaukusi Lietuva galėtų jaustis tvirtai ir ilgam apsisaugojusi nuo vis sunkiau perprantamo ir beveik nebenuspėjamo šiuolaikinio pasaulio audrų. Negana to, Monsinjoras nuostabiai giliai suprato, kad šis uostas, jeigu į jį bus skubama aklai ir nemąstant, o į jį įplaukta su vergiška sąmone, nepalankiai susiklosčius aplinkybėms gali tapti tikru Tautos ir Valstybės kapu. Nors Jis suprato ir labai vertino narystę NATO kaip iš dalies Lietuvos karinį saugumą laiduojantį veiksnį, kitaip negu daugelis šia naryste besidžiaugiančių, bet kartu pernelyg daug vilčių į ją sudėjusių patriotų, jis aiškiai suvokė, kad esama pavojų, nuo kurių Tautos negali apsaugoti net stipriausias karinis skydas. Jam buvo savaime ir visiškai akivaizdu tai, ko vis dar nesugeba arba nenori suprasti daugybė specialų pasirengimą turinčių ekonomikos ir politikos sričių žinovų – žudynės ir tremtys ne visada būna vienintelis ir veiksmingiausias būdas sunaikinti ištisas tautas. Atrodytų, visiškai laisva, formaliai lyg ir nepriklausomoje savo valstybėje gyvenanti Tauta lygiai taip pat ir net greičiau gali išnykti „savanoriškai“ išsitremdama. Prastas valstybės valdymas, šiurkštus išnaudojimas, nepakenčiamos gyvenimo sąlygos, nuolatos išgyvenamas pažeminimas dėl akį rėžiančios turtinės nelygybės ir socialinės atskirties, valdininkų ir kitų „galingųjų“ ir „įtakingųjų“ patyčios iš žmogaus, esančio ant žemesnio visuomenės hierarchijos laiptelio, – šie ir kiti panašūs veiksniai skatina Lietuvos vaikus „laisvai“, tai yra patiems ir „savo noru“, išsivaikščioti ir išsibarstyti po visus pasaulio kampelius. Ir ten anksčiau ar vėliau ištirpti be pėdsako, kaip tai

nutiko ne vienai lietuvių emigrantų bangai.

Štai kodėl be galo mylėdamas Tėvynę ir nuoširdžiai sielodamasis dėl jos likimo Monsinjoras neleido sau tylėti apie tai, apie ką nedrįsta prasitarti daug save tikrais šalies patriotais laikančių žmonių: vėl atkūrusi nepriklausomybę ir patekusi į saugumą ir klestėjimą tarsi žadėjusias Vakarų pasaulio struktūras Lietuva – tai didžiausias paradoksas ir kartu tragedija – yra toliau naikinama kaip Tauta ir Valstybė. Pati tauta nyksta sparčiau negu kada nors anksčiau jos istorijoje, išskyrus nebent nuo žmonių valios nepriklausiusių didžiausių maro protrūkių laikotarpius.

Nepaprasta drąsa ir didžiulis įžvalgumas – būtent šių dviejų savybių derinys ir dermė laiduoja Monsinjorui ypatingą vietą Lietuvos didvyrių galerijoje. Toji vieta iš tiesų ypatinga, nes reikia pabrėžti vieną svarbų dalyką – šių abiejų savybių derinys yra gana retas ar bent jau tikrai nėra toks dažnas, kaip kartais manoma. Herojiška Lietuvos laisvės kovų istorija tik patvirtina seniai žinomą tiesą, kad drąsiai pakylančių ginti savo šalies žemę narsuolių visose visuomenėse ir visais laikais būta gerokai mažiau negu išmintingų ir toliaregiškų bei politiškai įžvalgių žmonių. Čia ir kyla svarbiausias ir kartu sunkiausias klausimas: kodėl to reto savybių derinio įsikūnijimu buvo lemta tapti būtent monsinjorui Alfonsui Svarinskui?

Suprantama, kad tokios žmogaus gyvenimo ir likimo mįslės galutinai niekada neįmenamos – bent jau kol dar būname šioje Žemėje, nes tai padaryti reikštų perprasti pačios Apvaizdos planus. Ir vis dėlto kelti tokius iš pirmo žvilgsnio beviltiškai neatsakomus klausimus kartais būna prasminga. Mat nusišypsojus sėkmei įmanoma užčiuopti paieškų siūlą, vedantį link dvasinių šaltinių, iš kurių stiprybės ir išminties semiasi didieji žmonės. Rašant apie Monsinjorą tokios sėkmės šypsnio iš tiesų galima sulaukti, nes raktą, padedantį nors šiek kiek praskleisti Jo nepaprasto gyvenimo mįslę, įdavė Jis pats. Viename iš paskutinių savo interviu Monsinjoras pakartojo didįjį viso savo sąmoningo gyvenimo ir pašaukimo *credo* – besąlygiškai tarnauti Dievui ir Tėvynei.

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas
prie buvusių KGB rūmų, 2011-06-09

Neįmanoma atsispirti akimirksniu kylančiai minčiai, o tiksliau – nepajudinamam tikrumui, kuris atsiranda vos perskaičius Monsinjoro pasakytus žodžius: tai ne tik paprastas *credo*, kuriuo tvirtai ir nuosekliai vadovautasi per visą nuolankaus Dievo tarno ir nepalaužiamo savosios Tėvynės pa-

trioto ir gynėjo gyvenimą. Šie taip paprastai ir natūraliai ištarti žodžiai neabejotinai yra kažkas daugiau – jie yra iki paskutinės akimirkos šiais idealais besivadovavusio unikalaus Žmogaus gyvenimo Alfa ir Omega, tikroji Jo buvimo šiame pasaulyje formulė.

Dievas ir Tėvynė – tokia paprasta ir aiški, bet kartu tokia mįslinga ir sunkiai įgyvendinama dviejų idealų jungtis. Mat juos sujungti yra gerokai lengviau negu atskirti. Kad yra būtent šitaip, patvirtina ir Lietuvos pasipriešinimo sovietinei okupacijai, net dar palyginti trumpa jau atkurtos valstybės gyvavimo istorija. Ne tik gyvi liudininkai, bet ir išlikę pogrindžio spaudos tekstai aiškiai rodo buvus tam tikrą įtampą ir trintį tarp dviejų lietuviškojo pasipriešinimo srovių.

Jas sąlygiškai galima pavadinti „katalikiška“ ir „tautiška“, nes kovodami su okupaciniu režimu ir viešindami bei smerkdami jo nusikaltimus pirmosios atstovai labiau pabrėždavo okupacinės valdžios vykdomą religijos persekiojimą ir tikinčiųjų teisių varžymą, antrosios atstovai pirmiausia atkreipdavo dėmesį į patį Lietuvos okupacijos faktą ir lietuvių patiriamą tautinę ir politinę priespaudą. Be abejo, ši takoskyra buvo labai sąlygiška ir siaurutė, dažnai išsitrindavo ir tapdavo nepastebima – ir vis dėlto ji egzistavo ir buvo įžvelgiama. O minėta dviejų srovių trintis – jos niekaip negalima pavadinti griežta priešprieša ar juo labiau rimtu konfliktu, nes okupacijos ir pogrindžio sąlygomis tai būtų buvusi savižudybė – reikšdavosi tuo, ką galima vadinti santūriais abipusiais priekaištais ir švelnia kritika.

„Tautininkai“ kartais nusiskųsdavo dėl to, kad „krikščionys“, sutelkę dėmesį į Bažnyčios padėties ir tikinčiųjų teisių bei sąžinės laisvės klausimus, šiek tiek nustumia į paraštes tautinės ir politinės sąmonės slopinimą ir nepakankamai domisi valstybingumo atkūrimo reikalu. Tuo tarpu „krikščionys“ matė esant pagrindo priekaištauti „tautininkams“, kad domėdamiesi pirmiausia politiniais klausimais šie aiškiai nesuvokia ir deramai neįvertina, kokią milžinišką dvasinę ir moralinę žalą pavergtai Tautai iš tiesų daro sistemiškai ir metodiškai vykdomas religijos persekiojimas ir naikinimas.

Atėjo metas prisiminti ir giliai apmąstyti gūdžiais okupacijos metais atrodžiusią menkutę ir lengvai pamirštą takoskyrą. Mat, žvelgiant iš laiko nuotolio, vis labiau aiškėja, kad būtent ji dideliu mastu nulėmė Sajūdžio pastangomis atkurtos Lietuvos valstybės likimą – jos raidos kryptį, dabartinę būklę ir ateities perspektyvas. Žodis „likimas“ čia yra raktinis. Kaip minėta, monsinjoras Alfonsas Svarinskas yra ne šiaip iškilus rezistentas, bet iš tiesų beveik unikali pasipriešinimo figūra, nes gynė Lietuvą iki paskutinės gyvenimo akimirkos – ir tada, kai absoliuti dauguma jo kovos bendražygių šito nebedarė. Ne iš blogos valios, ne todėl, kad tapo abejingi krašto likimui, o tiesiog todėl, kad nebematė reikalo ir prasmės tai daryti. O taip nutiko todėl, kad, kitaip negu Monsinjoras, jie patikėjo, kad Lietuva iš tiesų yra nepriklausoma ir laisva šalis. Formalius valstybingumo atributus – išorinį fasadą – palaikė tikra valstybe ir juo nuoširdžiai džiaugiasi. O Alfonso Svarinsko žodžiai ir veiksmai jau „nepriklausomoje“ Lietuvoje rodo, kad Jo skvarbus žvilgsnis regėjo ką kita. Džiaugdamasis, kad pagaliau iš Lietuvos išsinešdino svetimi okupantai, Jis savo neklystančia nuojauta gyvai pajuto, o netrukus ir aiškiai suprato, kas nutiko su Lietuva nuslūgus Sąjūdžio bangai. Jo pirmapradį džiaugsmą vėliau nuolatos lydėjo ir temdė skausmingai išgyvenamas nusivylimas ir kartėlis, kad formaliai atkurtos ir oficialiai tarptautinėje arenoje pripažintos Lietuvos valstybės paprasčiausiai nėra, nes niekas net neketino ir juo labiau nepradėjo jos iš tikrųjų kurti.

Atskirti tikrą – visavertę ir gyvybingą – valstybę nuo fasadinio – išorinio ir tuščio – valstybingumo lukšto nėra lengva. Kad būtų galima tai padaryti, reikia išties būti labai įžvalgiam. Monsinjoras buvo dosniai apdovanotas tokia įžvalga todėl, kad sugebėjo kaip reta tobulai susieti savo likimą – asmeninį gyvenimą ir pašaukimą – su visos Lietuvos likimu tvirčiausiu ryšiu. Tačiau šitoks – egzistencinis ir todėl nė akimirkai nenutrūkstantis ryšys – taip pat yra nepaprastai retas. Tokia ryšio gelmė pasiekiama tik išskirtiniams žmonėms, gebantiems asmeniškai įkūnyti ir liudyti dviejų idealų – meilės

Dievui ir meilės Tėvynei – vientisą ir besąlygišką jungtį. Monsinjoras buvo tobulas tokios jungties įsikūnijimas. Kaip tik ši jungtis ir buvo Jam būdingo puikaus dviejų savybių – drąsos ir įžvalgumo – derinio gyvasis šaltinis.

Kaip tik todėl, kad Monsinjoras sugebėjo pakilti virš daugelio pasipriešinimo dalyvių akiratį siaurinusios „krikščioniškumo“ ir „tautiškumo“ takoskyros, Jis buvo unikaliai vientisas kaip asmuo ir kovotojas – tikrasis dvasinis ir moralinis rezistencijos vadas, įkūnijęs visapusiškai pavergtos ir tiek religinės, tiek politinės laisvės troškusios Tautos siekius ir idealus. Neatsitiktinai būtent Jis įžvelgė ir suprato tai, ko vis dėlto ir šiandien nemato ir nesuvokia daugelis kitų – pabrėžkime, tikrai patriotiškų ir Lietuvą neabejotinai mylinčių žmonių, – kurių sielose ši jungtis nėra tokia gili ir stipri.

Gyventi savo nepriklausomoje valstybėje yra kiekvieno tikro pavergtos šalies patrioto svajonė ir didysis politinis tikslas. Tačiau visą savo gyvenimą ir jėgas paskyręs kovai už Tikėjimo ir Bažnyčios laisvę bei nepriklausomos valstybės atkūrimą Monsinjoras niekada besąlygiškai nepasidavė gražiai ir patraukliai skambančio, bet abstraktaus ir todėl lengvai galinčio suklaidinti žodžio „Nepriklausomybė“ kerams. Sunku pasakyti, kas, bet tikriausiai meilė Dievui ir Tėvynei išskaidrino Jo žvilgsnį ir įkvėpė gilią ir išganingą nuojautą, kad už nuostabių žodžių „nepriklausoma Lietuva“ slepiasi iš pirmo žvilgsnio neatskiriamai susiję, bet iš tikrųjų toli gražu netapatūs ir kur kas lengviau ir dažniau negu paprastai manoma atsiejami vienas nuo kito dalykai – Tauta, Valstybė ir Tėvynė. Ši skirtis tokia svarbi, kad jos reikšmės neįmanoma pervertinti. Tik ją suvokus ir deramai įvertinus jos svarbą galima suprasti, kas prieš ketvirtį amžiaus sutrukdė, o ir dabar trukdo, iš tiesų, o ne formaliai atkurti Lietuvos valstybę.

Kad ir kaip paradoksaliai tai skambėtų, tokia neįveikiama kliūtimi tapo pats didysis tikslas – patriotų vaizduotę ir svajas užvaldžiusi nepriklausomos valstybės idėja. Jos kerintis švytėjimas apakino. Sutelkus visą dėmesį į tikslą atkurti valstybę, nejučia buvo nepastebėta ar pamiršta viena lemtingai svarbi aplinkybė – nepriklausomos valstybės gali-

ma siekti ir net dėl jos kovoti iš visai skirtingų paskatų. Tokio užmaršumo ir net savotiško aklumo priežastis dažniausiai būna paprasčiausias nenoras arba nesugebėjimas suvokti, kad Valstybę galima atsieti nuo Tautos ir Tėvynės ir siekti valstybės nepriklausomybės, bet ne Tautos laisvės ir Tėvynės gerovės bei klestėjimo. Atsaistyta nuo Tautos ir Tėvynės net ir labiausiai nepriklausoma Valstybė yra tik šalta ir negyva valdymo mašina, arba tiesiog biurokratinio administravimo mechanizmas ir įrankis.

Būtent todėl palankiai susiklosčius aplinkybėms Lietuvoje radosi tiek daug nepriklausomos valstybės šalininkų. Jos norėjo ir daugelis okupantui uoliai tarnavusių išdavikų ir kolaborantų, kuriuos neabejotinai viliojo netikėtai atsiradusi proga atsikratyti įkyrios Maskvos šeimininkų ir prievaizdų priežiūros. Jie net buvo pasiryžę šiek tiek pakovoti už tą nepriklausomybę – suprantama, tik tiek, kiek toji „kova“ nekėlė pavojaus ir nieko nekainavo. Tačiau būtų naivu manyti, kad jiems staiga parūpo pavergta ir engiama Tauta ir naikinama Tėvynė. Perimti į savo rankas sovietinės imperijos provincijos valdymo mechanizmą, leidžiantį patiems šeimininkauti šitaip „išlaisvintoje“ Lietuvoje kaip nuosavame dvare – tokia buvo ir tebėra šių „kovotojų“ susikurta ir toliau nuosekliai įgyvendinama „nepriklausomos valstybės“ samprata.

Tačiau Lietuvai sugrįžus į politinį pasaulio žemėlapį netruko paaiškėti, kad tik Valstybė, bet ne Tauta ir Tėvynė, buvo reikalinga ir daugumai į valdžią patekusių sąjūdininkų. Skambiais žodžiais apie rūpestį „tautos“ ir „tėvynės“ ateitimi dangstoma kova už „laisvą ir demokratišką Lietuvą“ jiems buvo tik grumtynės dėl teisės prasibrauti prie plačias galimybes susikurti asmeninę gerovę atveriančio to paties valdymo mechanizmo, kuris iki tol buvo tik privilegijuotos sovietinės nomenklatūros nuosavybė. Savo idėjinėmis nuostatomis ir praktiniais veiksmais atkurtosios Nepriklausomybės laikotarpiu naujoji „sąjūdinė“ nomenklatūra ne mažiau įspūdingai – įžūliai ir ciniškai – parodė, kaip įmanoma tvarkyti valstybės reikalus ir net tam tikra prasme rūpintis jos išlikimu tuo pat metu beveik visiškai nesidomint, kokie žmonės –

lietuviai ar kažkokie kiti – gyvens toje valstybėje po keliasdešimties metų. Apsukriai naudodamiesi tuo, kad pagrįstai nerimaujantys dėl šalies ateities ir pasiryžę mūru stoti už nepriklausomą Lietuvą nuoširdūs jos patriotai vis dėlto dažnai išleidžia iš akių Tautos, Valstybės ir Tėvynės skirtį, naujai iškepti „dešinieji“ nomenklatūrininkai nesivaržydami, neretai dar drąsiau negu jų „kairieji“ varžovai, išdavinėja ir pardavinėja kraštą – tik jau kitiems šeimininkams. Akivaizdi būtinybė apsaugoti Lietuvą nuo grėsmių iš Rytų jiems visiškai atriša rankas ir leidžia netrukdomiems „integruoti“ šalį į „Vakarų struktūras“ taip, kad apie jos suverenumą liktų tik prisiminimai. Ir tuo pat metu su olimpine ramybe jie stebi dar vieną „sodybų tuštėjimo metą“ – ir ne tik stebi, bet ir patys aktyviai, nesutikdami jokio rimtesnio visiems jų veiksmams besąlygiškai linkusių pritarti daugumos patriotiškų piliečių pasipriešinimo, įgyvendina jau sovietmečiu Michailo Suslovo iškeltą liūdnai pagarsėjusį šūkį „Lietuva bus, tik be lietuvių“.

Šioje paklydimų, silpnybių ir išdavysčių maišatyje Monsinjoras išliko tvirtas ir nepajudinamas it uola. Jis toliau buvo švytintis Tiesos švyturys visiems pasimetusiems, pavargusiems ir kartais jau pasiruošusiems palūžti dvasia ir pasiduoti Lietuvą mylintiems ir jai ištikimiems geros valios žmonėms. Toks Jis galėjo būti ir išlikti todėl, kad ėjo per gyvenimą vedamas dviejų Jo kelią nušvietusių ir juo visada lydėjusių kelrodžių žvaigždžių. Bekraštės meilės Dievui ir Tėvynei šviesos.

Tikra meilė Dievui visada tampa ir meile žmogui. Todėl įkvėptas ir vedamas šios meilės monsinjoras Alfonsas Svarinskas iš tiesų turėjo Tėvynę. Giliai jautė ir tvirtai žinojo, kad Tėvynė yra ne tik valstybė. Kad ir nepriklausoma. Jis tikrai suprato, kad Tėvynė yra kažkas daugiau negu valstybė – pirmiausia ji yra gimtoji žemė ir joje nuo amžių gyvenantys artimi ir brangūs žmonės. Tačiau ne pavieniai žmonės, o šimtmečiais per istorijos lauką kartu brendančių, dvasiniais ryšiais ir bendru likimu susaistytų tokių žmonių bendrija. Tauta. Jam buvo absoliučiai aišku, kad žemė be joje gyvenančios ir čia per amžius įsišaknijusios Tautos yra tik nežinia kieno –

neatsimenančios, kieno įkurtos ir kam tarnaujančios – „valstybės“ administruojama teritorija. O Tauta be savo žemės – neturinti bendros praeities, dabarties ir ateities padrika klajoklių minia. Tokios nelaimingos ir pasmerktos išsibraukti iš istorijos tautos lemtis – be pėsakų išnykti dvasinės ir politinės nebūties tuštumoje, geriausiu atveju paliekant bereikšmį ir nieko pasauliui apie ją nebylojantį vardą dingusios praeities metraščiuose.

Monsinjoras buvo daug kam „nepatogus“ ir dažnai atrodė pernelyg „griežtas“, nes neužmerkė akių matydamas Lietuvos slinkimą nebūtin ir nesusitaikė su juo iki paskutiniųjų gyvenimo dienų. Jis nesuvokė, o ir nenorėjo bei nepajėgė suvokti, kaip Jam šventa – darbščių lietuvių prakaitu permirkusi ir laisvės gynėjų kraujų gausiai aplaistyta Tėvynės žemė – gali būti paversta tik perkama ir parduodama preke, „bendraeuropinės žemės rinkos“ nužmogintu ir išprasmintu seg-

mentu. Jis taip pat nesusitaikė – vėl nenorėjo ir nepajėgė susitaikyti – su tuo, kad toji jau išsižadėta ir išpardavinėjama Lietuvos žemė dar ir sparčiai tuštėja. Ir skausmingai, su tikra širdgėla, tarsi prarasdamas dalelę savęs, išgyveno prievartinį ir beprasmišką kiekvieno lietuvio išėjimą iš savo Tautos.

Dievas ir Tėvynė... Šis nepaprastas Žmogus kiekvieną savo gyvenimo akimirką – mintį, žodį ir veiksmą – matavo šiais aukščiausiais matais. Ir ne tik matavo – jais gyveno. Kol galiausiai pats tapo didžiausio šioje žemėje pasiekiamo tikrumo – Meilės, Tiesos ir Gėrio asmeniško skleidimo ir liudijimo kitiems žmonėms – gyvu pavyzdžiu ir matu. Monsinjoro sieloje gyvenę ir Jo visada kruopščiai saugoti ir puoselėti du atraminiai dvasinės tvirtybės stulpai pavertė Jo gyvenimą pasiaukojančia tarnyste Dievui ir artimui bei nuostabiu neįtikėtinos laisvės skrydžiu. Garbingai atlikęs šį skrydį jis tapo paradigmine Lietuvos laisvės kovų figūra ir simboliu. Arba tiesiog Žmogumi, iš kurio švytėjo pati Laisvė.

MONSINJORAS ALFONSAS

šeimai ir vaikystės draugams

Jonas Svarinskas

PRISIMINIMAI APIE DĖDĘ ALFONSĄ

Prisimename ilgai arba visam laikui tai,
kas tuo metu labiausiai paliečia mūsų sąmonę.

Atmintyje išliko mano mamos Onos Svarinskienės papasakoti epizodai. Ištekėjusi už Vytauto Svarinsko (kun. Alfonso brolio) ji iš pradžių gyveno pas uošvius Apoloniją ir Vaclovą Svarinskus. Vėliau persikėlė į netoliese esančią sodybą. Iš gyvenimo pas uošvius mamai prisiminė epizodas, kuris paryškina kun. Alfonso mamos drąsą ir vadovaujantį vaidmenį šeimoje.

Kartą vakare, valgant vakarienę, tarmiškai vadinamą „zacirka“, atėjo neprašyti „svečiai“ ir mano seneliui Vaclovui liepė eiti kartu į kaime vykstantį susirinkimą, kuriame jis turėjo pasirašyti dėl stojimo į kolchozą. Močiutė Apolonija griežtai atkirto, kad niekur jis neis. Tada liepė eiti jai pačiai. Apolonija kaip valgė, taip su pilnu „zacirkos“ dubeniu užšoko ant suolo. Kareivis tiesė ranką ją nutraukti žemyn. Tada ji šliukštelėjo visą dubenio turinį kareiviui ant veido. Namiškiai sėdėjo apstulbę ir žiūrėjo į bėgančią „zacirką“ per atėjūno veidą ir jo kareivišką mundurą laukdami atomazgos. Laimei, pasipylė tik rusiški keiksmažodžiai ir atėjusieji pasišalino.

Kadangi gyvenome vienkiemyje, vaikystėje mano kelio galas dažnai būdavo pas senelius. Mirus seneliui Vaclovui, močiutė Apolonija viena liko gyventi nuošalioje mažoje trobelėje, apsuptoje didelio sodo ir augaloto alksnyno. Kartą man pa-

rūpo paklausti, kam jos troboje dvejos šakės, paremtos netoli laukųjų durų prie sienos aštriais virbais į viršų. Aš ir klausiu:

– Kas atsitiko, kodėl jos ne klojime?

Atsakymas buvo trumpas:

Apolonija ir Vaclovas Svarinskai

– Jei kas bandys laužtis, bus kuo apsiginti. – Iš jos užtikrintai ramaus ir drąsaus balso aiškiai supratau, kad tokiu atveju ji taip ir pasielgtų.

Senelis, priešingai močiutei, buvo ramaus būdo. Darbštus ir labai nagingas. Pamenu, ateidavo kaimynai prašyti, kad jis įtvertų dalgį į kotą. Mat buvo puikus pjovėjas ir gerai mokėjo paruošti darbui dalgius. Man teko laimė iš jo išmokti dailiai suguldyti pradalgius ir pramokti meistrauti. Jaunystės metais senelis su arliuku vežiojo brangias prekes, medieną dideliais atstumais. Susitaupęs pinigų nusipirko arklinę javų kuliamąją mašiną. Jau nebenaudojamos metalinės jos dalys dar ilgai gulėjo už tvarto pašiūrėje, kol pačiais pirmais nepriklausomybės metais vagišiai nesusigundė – aišku, ne į muziejų pastatyti, bet priduoti į metalo laužo supirktuvę.

Turėjo senelis silpnybę – žvejoti. Ilgais žiemos vakarais pats nusipindavo tinklą, vadinamą „triūbničia“. Netoli namų per pievas vinguriavo nedidelis Mūšios upelis. Ten vakarais temstant jis žvejodavo. Pasiimdavo ir mane kartu: ar dėl kompanijos, ar panešti tuščią „kašiką“, mat buvau dar labai mažas. Daug man pasakodavo iš praeities. Deja, vaikiškas išsiblaškymas ir savi „svarbūs“ rūpesčiai nepaliko mažoje galvoje vietos senelio prisiminimams. Dabar dėl to labai gaila... Įstrigo mano atminty jo pieštuku ant mažos balanos parašyti žodžiai: „Buvau Rimi, popiežiaus nemačiau.“ Tikriausiai

nuėjęs pas ką nors ir neradęs palikdavo prie durų.

Dar prisimenu mano mamos pasakojimą apie kunigą Alfonsą jam grįžus po pirmo įkalinimo į tėviškę, pas tėvus. Mano mama ką nors šviežesnio pagamindavo ir nueidavo pakviesti jį užvalgyti. Rasdavo begulintį prie atlapoto lango, – matyt, kad plaučiai gautų daugiau deguonies ir greičiau sustiprėtų nualintas organizmas. Mama pasakojo, kad šimto metrų lygaus kelio atstumą tarp sodybų kunigas Alfonsas įveikdavo porą kartų sustodamas pailsėti...

Iš jo grįžimo į tėviškę po antrojo kalinimo mano atmintyje kažkodėl beveik neužsiliko jokių prisiminimų. Retokai atvažiuodavo ir labai trumpam. Pamenu tik kelis kunigo Alfonso apsilankymų tėviškėje pas tėvus epizodus. Tuo metu jis dirbo Kudirkos Naumiestyje, o gal Miroslave. Man atrodė keistoka, kai žiemą jis atbrido į tėvų vienkiemį apsiavęs juodais vasariniais batais ir su juoda berete. Visi mes avėjome mano tėvų pagamintus naminius veltinius ir ant galvų, aišku, dėvėjome ausines kepures. Galvodavau, kad taip miestuose apsiavę ir apsivilkę vaikšto inteligentai. Dabar manau, kad galėjo ir neturėti ar nespėjo pasirūpinti, ar kam nors padovanojo tinkamesnį žiemai rūbą. Mat pinigai pas jį neužsilaikydavo, ir savimi jis mažai rūpindavosi.

1978 metais man reikėjo darbo reikalais vykti į komandiruotę į Maskvą. Prieš išvykdamas svečiavausi Viduklėje, kur tuo metu jau dirbo kunigas Alfonsas. Sužinojęs, kur vykstu, paprašė nuvežti pinigų trims rusų disidentų šeimoms. Sako: jie sunkiai verčiasi ir jiems būtina padėti. O pats teturėjo vieną juodą kostiumą. Tą patį dėvėdavo ir prie darbų, ir prie svečių. Atsimenu, Viduklėje vėlų vakarą sesuo Monika ilgai tą kostiumą adydavo ir valydavo, kai reikėjo kitą dieną jam važiuoti į svečius. Kartais pajuokaudavo:

– Matyt, mano kiauros kišenės, kiek įsidedu, tiek ir dingsta, kažkodėl neužsilaiko.

Ne veltui filme „Kas Jūs, kunige Svarinskai?“ patys tarybiniai darbuotojai pripažino, kad kun. Alfonsas pirmas suteikdavo pagalbą nelaimės ištiktiems žmonėms.

Kitas iš vaikystės atmintyje išlikęs momentas, kai kuni-

gas Alfonsas vasarą, matyt, visai dienai ištrūkęs tėviškėn iš savo parapijos pasiėmęs savo tėvuko dalgį gražindamas apipjaustinėjo visus pakampius. Pamenu, buvo labai šilta, bėgo prakaitas, bet jis dirbo su darbinėmis pirštinėmis. Man tada tai irgi buvo nesuprantama, bet pasiklausti nedrįsau.

Kalėjime kun. Alfonsas išmoko elektriko amato. Tėvų namelyje jo išvedžiota elektros instaliacija naudotasi iki namelis supuvo ir sugriuvo – tam pasitarnavo vagišiai. Pavogė šiferinį stogą, duris, viską, ką dar galima buvo kur nors pritaikyti.

1971 metų vasarą kun. Alfonsas buvo paskirtas klebonu į Igliauką. Kaip tik tą vasarą buvau Kauno politechnikos instituto studentų darbo ir poilsio stovykloje Netičkampyje prie Liudvinavo. Taigi patį pirmą sekmadienį aplankiau jį naujojoje parapijoje. Sumos šv. Mišiose dalyvavo keliolika pagyvenusių parapijiečių ir dažnokai pakosintis naujasis klebonas. Bažnyčios mūro sienos aptriušusios... Mane apniko visiškai slogi nuotaika. Ar įmanoma čia ką nors pakeisti? Ir nuo ko pradėti? Ne ką „prašmatnesnė“ atrodė ir sukrypusi klebonija. Kitą savaitgalį vėl nuvykau į svečius. Ir vakare gavau darbo: užsirišę ant burnos ir nosies marlinius audeklus abu perpylinėjome sausas kalkes. Supratau: fizinis parapijos remontas jau pradėtas. Kitą rytą sekmadienį sėdome ant motociklo ir tarsi baikeriai (dabar madinga, o tada tai buvo vidutiniškai biedniems prieinama susisiekimo priemonė) gražiomis Dzūkijos kalvelėmis nuvykome į šv. Onos atlaidus Leipalingyje netoli Druskininkų.

Po kelerių metų nuvažiuodavome jau į puošnią kaimo bažnyčią su įrengtu centriniu šildymu ir iš pagrindų sutvarkyta klebonija. Kieme po didžiuliu graikišku riešutmedžiu besipuikuodamas margaspalve uodega vaikščiojo ir visus pasitikdavo povas. Pasikeitė bažnyčios pastatas ir aplinka, atgijo ir suklestėjo parapijos dvasinis veidas. Deja, pasidžiaugti savo triūsu ir darbo vaisiais kunigui Alfonsui neteko.

Atsimenu, buvo graži vasaros diena ir... labai gražios, bet kartu liūdnos išleistuvės: vėl keliamas į apleistą parapiją, į tolimąją Viduklę. Suprantama, iš dalies baigęs didžiuosius

materialius darbus Igliaukoje jis gali pernelyg daug laiko skirti dvasiniams reikalams. O kas tada? Negi reiks pirmajam Lietuvoje „suteikti“ soc. darbo didvyrio, o parapijai – pavyzdingiausios vardą? Geriau tegul vėl pasineria į remontus. Tai ne taip pavojinga, kaip vis augantis pavyzdingų tikinčiųjų bendruomenėje skaičius. Į parengtą atgimimui parapiją galima paskirti ne tokį uolų kunigą ir, ko gero, parapija po kelerių metų vėl grįš į ankstesnį lygį.

Saugumas manimi akivaizdžiai pradėjo domėtis prieš trečią kun. Alfonso suėmimą. Išsikvietę auklėjo ir primygtinai siūlė pasirašyti bendradarbiauti. Aiškino, kad jei nesutiksiu, niekur neišvažiuosiu ir nepadarysiu jokios karjeros. Man tada buvo lengva jiems atsikirsti, kad mano keliai vis vien visur uždaryti, nes esu kunigo artimas giminaitis ir bendrapavardis. Mat jau turėjau paruoštą pavyzdį, kai rajono spaudoje, matyt, paskutinę akimirką cenzorius vietoj mano pavardės padėjo kablelį ir paliko didelį tuščią tarpą. Ten apie du mano kolegas ir mane buvo rašoma iš gerosios pusės. Aš gal ir būčiau nesupratęs, bet viena akyla kolegė ėmė iš manęs juoktis, kad sovietinėje sistemoje aš vertas tik kreivo kablelio. Nieko saugume jie man į tai neatsakė, ir tas pokalbis greitai baigėsi.

Dar vieną kartą, kai kun. Alfonsas jau buvo suimtas, 1983 metų ankstyvą pavasarį į mano darbovietę buvo atvykęs mane verbavęs saugumietis ir klausinėjo visokių, kartais nesąmoningų klausimų, pavyzdžiui, kur palaidoti seneliai (lyg jie to nežinotų). Man beliko į klausimą atsakyti klausimu: nejaugi reikės juos iškasti ir kitur perlaidoti, negi ir mirusiems Svarinskams nebus ramybės? Išbandžiau galimybę ir pasiteiravau, kada teis kun. Alfonsą. Nuo suėmimo jau buvo praėję du mėnesiai. Sakau, gal neranda įkalčių ir jį paleis arba gal nuteisė už uždarų durų? Maloniai atsakė, kad teismas bus viešas ir mums tikrai praneš.

Deja, kai vyko teismo procesas (jis vyko visą savaitę), mane iš darbovietės pasiuntė komandiruotei į Ukrainą, į Vinicą, kur nei greitai nuvažiuosi, nei iš ten greitai sugrįši. Net bilietais neteko rūpintis. Kelionei gavau ir partinį „draugą“. Ma-

tyt, kad nebūtų liūdna ir ko nors neišmąstyčiau. Prieš pat teismą, rodos, šeštadienį, pas mus į Kadrėnus atvyko dvi iš matymo pažįstamos moterys ir pasakė, kad po gegužės švenčių gali būti teisiamas kun. Alfonsas. Iškart supratau, kad taip ir bus, nes taip paaiškėja ir mano neplanuotos komandiruotės tikslas.

Ankstyvą rytą abu su tėvuku nuvažiavome į Vilnių. Oro uoste palaukiau, kol pakilo mano lėktuvas į Kijevą, atidaviau bilietą į kasą ir nuvažiavome prie teismo rūmų. O ten – „karinė parengtis“. Jokių abejonių, kad bus teisiamas „didysis nusikaltėlis“. Po ilgų derybų ir diskusijų kun. Alfonso brolį ir seserį įleido į teismo salę. Mudu su pusbroliu, kaip ir daugelis čia atėjusių su gėlėmis ir malda, turėjome lūkuriuoti tolokai nuo teismo salės, laukti, kada būsime „maloniai“ išvežti ir paleisti nežinomo miško glūdumoje.

Kun. Alfonso sesuo Janina Svarinskaitė-Pupkienė ir brolis Vytautas. Kulautuvoje prieš kelionę pas brolį į lagerį, apie 1962 metus

Man du kartus teko važiuoti pas dėdę į kalėjimą prie Uralo. Pirmą kartą 1985 metais lydėjau tėvuką

į pasimatymą su broliu. Vylėmės, kad broliai nors trumpam susitiks. Deja, grįžome sušalę ir nieko nepešę. Išvažiavome vienmarškiniai birželio mėnesio pirmomis dienomis. Kai Lietuvoje vasara pačiame įkarštyje, ten, Permėje, rytais neįmanoma pramušti ledo mediniuose loviuose prie lagerio vartų, skirtuose batams nusiplauti. Slogi aplinka, rūsti nepabudusi pavasariui gamta ir dar baisesni prižiūrėtojų žodžiai:

– Kalinys Svarinskas šiuo metu karceryje, pasimatymas neįmanomas.

Antrą kartą, 1986 metais, važiavome su M. Gavėnaite. Naiviai tikėjomės nuvežti didesnį šviežesnio maisto siuntinį: juk atkristų pašto dėžutės ir antspaudų svoris. Deja, mums buvo per langą parodytas pašto skyrius. Teko pirkti dėžutę ir siųsti paštu, nors lagerio vartai buvo už keliolikos žingsnių. Ir šįkart kalinys Svarinskas vėl karceryje, o ten maistas neperduodamas.

Laimei, Vilniuje, „Kronikos“ kino teatre, buvo pradėtas rodyti dokumentinis filmas „Kas Jūs, kunige Svarinskai?“. Sužinoję tą patį vakarą nuvažiavome su tėčiu į Vilnių ir tą filmą žiūrėjome kelis kartus. Mat nusipirkus bilietą buvo galima žiūrėti visą vakarą. Visą laiką pakaitomis buvo demonstruojami du filmai. Per tą, kurio net pavadinimo nepamenu, pailsėdavome, ir vėl buvo malonu žiūrėti nors ir matytus kadrus. Spėjome peržiūrėti tris kartus. Galima pasakyti „ačiū“ sumanytojams. Jie siekė kunigą Alfonsą sukompromituoti, bet, kaip liaudies išmintis sako, auksas ir pelenuos žiba.

Kai 1987 metais kun. Alfonsas buvo atvežtas į Vilniaus KGB rūmus „perauklėti“, broliui Vytautui, mano tėčiui, leido du kartus su juo susitikti. Pirmą kartą, kai tik atvežė, ir antrą – nepavykus „perauklėti“, prieš pat vėl išvežant atgal į Permę. Antrojo pasimatymo metu tėčiui krito į akis, kad brolio žandai įkritę, kad gerokai pablogęs.

– Aš specialiai, kad girdėtų prižiūrėtojai, garsiai klausiu: gal tau, broli, valgyti nedavė ar kankino? – pasakojo tėvukas. – Bet Alfonsas paaiškino, kad dabar atsigavo, o pirmojo pasimatymo metu, ką tik atvežtas, buvo patinęs iš bado.

1988 metų vasarą kun. Alfonsą paleido iš lagerio anks-

Tėviškėje grįžus į Lietuvą. Iš kairės pirmoje eilėje Algirdas Rudnickas, Jadvyga Bieliauskienė, Nijolė Sadūnaitė, Natalija Bucevičiūtė. Antroje eilėje iš kairės Jonas Svarinskas, Povilas Pečeliūnas, Marytė Svarinskaitė-Rudnickienė, kun. Alfonsas, (?), Girimantas Rudnickas. 1988-07-15

čiau laiko su sąlyga, kad jis skubiai paliks Lietuvą visiems laikams. Išsipildė dar 1985 metais pas mus viešėjusio politinio kalinio, rezistento, ilgiausiai išbuvusio sovietiniuose kalėjimuose, Petro Paulaičio pranašystė. Tada besišnekučiuojant jis tyliai ir ramiai pasakė, kad kun. Alfonsas grįš į Lietuvą neišbuvęs viso įkalinimo laiko. Galbūt Petras Paulaitis buvo didelis optimistas, gal norėjo mus „patiešyti“, o gal... tikrai kažką jautė, juk visą savo gyvenimą paaukojo dėl Tėvynės laisvės. Mes su tėčiu tuo metu jo žodžiais nepatikėjome, nors ir kaip to būtume norėję.

Kun. Alfonsui buvo leista paviešėti tėviškėje, atsisveikinti su artimaisiais, draugais, pažįstamais. Tikėti KGB geranoriškumu sunkoka. Galbūt vienas jų tikslų buvo surinkti dau-

giau informacijos apie visus kun. Alfonso pažįstamus ir jam prijaučiančius. Mat per visą viešnagės metą jis buvo draugų (matyt, ir nedraugų) intensyviai ir gausiai lankomas.

Kunigas Alfonsas ir pats važinėjo po daugelį Lietuvos vietovių. Vežioti daugiausia tekdavo man ir gydytojai Irenai Bartusevičienei. Kartais važiuodavome dviem ekipažais – prisibijojome kokios nors pravokacijos, nes visą šį laiką sekama buvo totaliai. Nė karto neišvažiuodavau iš kiemo nepavytas, nepalydėtas, neapžiūrėtas. Dieną ir naktį jų budėjimo punktas buvo prie Mūšios tvenkinio, maždaug už 300 metrų nuo mūsų namų. Iš pradžių budėdavo bent 15 pareigūnų, vėliau jų sumažėjo, o gal labiau pradėjo maskuotis. Bandydavau įvairiais būdais atsikratyti „uodegų“, bet, ko gero, retai pavykdavo, neaišku, ar išvis pavykdavo.

Nors ir penkerius metus nebuvęs Lietuvoje, kun. Alfonsas buvo puikiausia navigacija visuose Lietuvos keliuose. Jis ne tik kelią, degalines nurodydavo, bet ir papasakodavo apie pažįstamus, sutiktus gyvenimo kelyje žmones, gyvenančius mūsų pravažiuojamose vietovėse. Lankant tremtinius vyskupus Julijoną Steponavičių Žagarėje ir Vincentą Sladkevičių Kaišiadoryse įstrigo atmintin viešnagė pas vyskupą Vincentą. Pasisveikindamas kun. Alfonsas atsiklaupė prieš jį. Vyskupas jį subarė:

– Tai aš turiu prieš tave atsiklaupti.

Prieš viešnagės Lietuvoje pabaigą KGB pareigūnai pradėjo įžūlėti. Jiems, matyt, atsibodo sekti ar galbūt norėjo, kad greičiau buvęs kalinys paliktų Lietuvą, nes žmonės vis drąsiau su vėliavomis ir dainomis jį lankė. Gal suprato, kad suklydo per ilgai leidę viešėti ar išvis leidę. Jie demonstratyviai pradėjo važinėti pro kiemą. Man Dzūkijoje sukūrė avarinę situaciją. Laimei, išgelbėjo stabdžiai ir iš kažkur atsiradusi greita reakcija, mat mane staigiai aplenkė ir užkirto kelią.

Prieš išvykdamas į užsienį kun. Alfonsas dar norėjo Maskvoje atsisveikinti su rusų disidentais, buvusiais Sibiro kalėjimo draugais. Todėl mes abu iš vakaro išskridome į Maskvą. Visa grupė artimųjų ir pažistamų atvyko atsisveikinti ir išlydėti kitą dieną.

Kun. Alfonsas su rusų disidentais. Maskva, 1988-08-22

Vilniaus oro uoste išlydėti susirinko didžiulė minia su dainomis ir vėliavomis. Kad greičiau visi išsiskirstytų, mus abu nuvedė į svečių kambarį (matyt, užsieniečių), vaišino kava, pyragaičiais, sutvarkė bilietus, paėmė mūsų krepšius. Pranešė, kad lėktuvas vėluos vieną valandą dėl blogų oro sąlygų Maskvoje (nuskridus klausinėjau mus sutikusius maskviškius, ar iš tikrųjų juos aplankė koks nors škvalas, bet jie „apgailestavo“, kad diena buvo saulėta ir puiki. Matyt, buvo nespėję pasiruošti mūsų sekti Maskvoje). Bevažiuojant mums oro uosto autobusiuku Vilniuje iki lėktuvo iš kažkur prieš mus išdygo nemaža armėnų vaikų delegacija ir pateikė tikrai malonią staigmeną: garsiai choru pasveikino rusų kalba kun. Alfonsą nuo visos Armėnijos, atrodo, tarytum iš anksto buvo paruošti.

Priėję prie lėktuvo trapo atsistojome pačiame keleivių gale, lyg norėdami ilgiau pastovėti ant tėviškės žemės, pakvėpuoti, gal ir paskutinį kartą, Lietuvos oru. Deja, atsidarė lėktuvo durys, pasirodė stiuardesės ir... liepė visiems keleiviams prasiskirti ir mus pirmus praleisti į lėktuvą. Suprask dabar, ar tai buvo pagarba, ar noras kuo greičiau įkišti į lėktuvą.

Greičiausiai antras variantas. Kad ir kaip ten būtų, pasijaučiau pakiliai, mat buvau tik eilinis viso šio teatro „kaltininko“ palydėtojas, o tokia pagarba ir man.

Daugiausia gražių prisiminimų liko iš kun. Alfonso klebonavimo Viduklėje laikų. Mat ten jis ilgiausiai dirbo, paliko šioje parapijoje gilų tiek fizinį, tiek dvasinį pėdsaką. Ten jis ir buvo suimtas trečiam sunkiam kalinimui. Ne veltui po jo arešto Viduklės miestelis tapo ypatinga teritorija, kur buvo draudžiama lankytis, ypač per įvairius minėjimus.

1984 metų sausio 26 dieną vidukliškiai bažnyčioje suorganizavo suėmimo metinių paminėjimą. Mes su tėčiu paprašėme mano sesers vyrą Girimantą Rudnicką, kad ryte mus nuvežtų į Viduklę. Jaučiau, kad Viduklėje gali kilti nesusipratimų su KGB, ir liepiau visiems pasiimti pasus. Po šv. Mišių visi dalyvavusieji buvome pakviesti sušilti, pasiguosti, išgerti arbatos pas netoliese gyvenančius geradarius. Tik mums susirinkus į kambarį namą apsupo galingos KGB ir milicijos pajėgos. Nusiplauti neliko šansų. Vieną studentę pavyko paslėpti po kampe sudėtais bažnytiniais rūbais. Mat ji jau buvo KGB akiratyje. Ji taip nekrutėdama ir pratupėjo.

Visus pradėjo tardyti. Tuos, kurie turėjo asmens dokumentus, paleido, kitus sukišo į „voronoką“ ir išvežė į Raseinius patikrinti ir įsitikinti, ar tikrai nemelavo savo pavardės ir gyvenamosios vietos. Mūsų giminaičius iš Šiaulių pralaikė iki vėlaus vakaro Raseinių milicijos skyriuje, mat jie neturėjo su savimi pasų.

Maždaug po mėnesio prasidėjo visų dalyvavusių paminėjime „auklėjimas“ per kompartijos aktyvą. KGB į šį „auklėjimą“ tiesiogiai nesikišo, veikė per kompartiją. Aš su tėčiu buvau tik apklaustas ir paauklėtas. Bausti nebuvo kuo – neužėmėme jokių vadovaujančių postų. Nebuvo ką iš mūsų atimti, iš manęs – nebent braižybos lentą, iš tėčio – arklinį vežimą su pakinktais, mat jis dirbo fermoje vežiku. Prigrasė: šiukštu nevažiuokite į Viduklę. Labiausiai nukentėjo mano sesers vyras Girimantas. Jam teko perleisti ligoninės vidaus ligų skyriaus vedėjo pareigas kitam gydytojui. Vyriausiasis ligoninės gydytojas labai nenorėjo atleisti jauno gabaus daktaro iš pa-

reigų: važiavo į Vilnių, į ministeriją, mėgino dar kaip nors „išsukti“, bet jam pasakė, kad šiuo klausimu jie bejėgiai.

Per rekolekcijas stengiausi paviešėti Viduklėje. Vakarieniaujant netekdavo liūdėti, kai užsimegzdavo pokalbis tarp dėdės ir jo jaunystės draugo kun. Petro Našlėno-Kerbelio. Man imponavo kun. Petro (taip pat buvusio politinio kalinio ir labai sunkiai siekusio kunigystės) nepaprasta pagarba duonai. Jis kruopščiai surinkdavo likusius duonos trupinius tiek lėkštutėje, tiek nuo staltiesės ir suvalgydavo. Jo turtingas vidinis dvasinis pasaulis, sodrus vyriškas balsas, neįtikėtinas paprastumas labai patraukdavo. Vakarienė neprailgdavo, kai jie tarpusavyje besišnekučiuodami paliesdavo įvairias temas. Tikrai būdavo įdomu jų pasiklausyti. Dėdė pavydėdavo tokiems kunigams kaip kun. Petras. Sakydavo, kad jie turėdami kelias mintis gali pasakyti ilgą ir nenuobodų pamokantį pamokslą, o man, sako, reikia faktų ir gausių įvykių.

Kun. Petras Našlėnas-Kerbelis aukoja šv. Mišias privačiame bute. Apie 1984 metus

Įstrigo per tuos įdomius pokalbius dėdės papasakota legenda, kuri buvo tarsi jo paties gyvenimo *credo*. Gyveno kartą žmogus. Atėjus metui jį pastatė prie sienos ir pasakė: arba mirsi kaip žmogus arba gyvensi kaip šuo. Svarbu gyventi, nors ir

šuns kailyje. Vėl atėjus metui pastatė šunį prie sienos: arba gyvensi kaip sliekas, arba mirsi kaip šuo. Svarbu gyventi, nors ir slieku. Palijo šiltas lietutis, sliekas užšliaužė ant tako. Ėjo taku praeivis, netyčia užlipo ant slieko ir nutrėškė. Moralas: prieš valandą galėjo mirti kaip žmogus, o dabar mirė kaip šliužas.

Kun. Alfonsas turėjo silpnybę – labai mėgo sodinti medelius. Sakydavo, kad jam labiausiai patinka eglutės ir pušaitės, mat jos visada žalios ir visais metų laikais džiugina akis. Iš lapuočių, matyt, labiausiai prie širdies jam buvo liepaitės. Kad ir kurioje parapijoje dirbo, ten atsirasdavo liepų alėjų. Kartą, kai važiavome pro Miroslavo bažnyčią, pasidžiaugė, kad jo sodintos liepos jau gražiai suaugo. Paskutinėje parapijoje, Kavarske, mano krikštasūniui Algirdui Rudnickui teko atvežti sodinukų ir padėti juos pasodinti nuo klebonijos iki šv. Jono šaltinio. Pamenu sykį, dar pačioje Didžiosios kovos apygardos partizanų parko kūrimo pradžioje, su mon. Alfonsu važiavome į Dukstynos mišką ir ten suradę prisikasėme kėnių. Pasodinome parke visą alėją. Deja, arba aš juos pertręšiau, ar netiko dirvožemis, – neišsaugojome.

1993 metais Didžiosios kovos apygardos partizanų atminimui monsinjoras sugalvojo prie Mūšios upelio įkurti parką. 1994 metų vasarą pas mane svečiavosi klierikas Remigijus Kuprys, su pirma laida iš Lietuvos besimokantis Romoje. Kaip tik tą dieną užsuko ir dėdė. Pakvietė mus kartu pavaikščioti ir apžiūrėti parko teritoriją. Brovėmės per brūzgynus, žliugsėjome per pelkę. Jis tik pasakojo ir pasakojo, kas ir kur bus. Pirmieji jo planai buvo surikiuoti lageryje dažnai sėdint karceryje.

– Kad nors kiek greičiau ten slinktų laikas, buvau mintyse suprojektavęs net didingą koplyčią partizanams atminti pušyne, ant kalvos, prie plento Ukmergė–Zarasai, – pasakojo mon. Alfonsas. Dabar ten netoliese pastatytas vienas parko kryžius ir paminklinė lenta.

Vargu ar galėjome tada patikėti šiomis gražiomis svajonėmis. Juk reikėjo ne tik labai daug pinigų surinkti niekam neatidirbant, bet ir „nukenksminti“ valdininkus, kad jie nors

netrukdytų, nesudarytų dirbtinių kliūčių.

Sykį teko dėdę lydėti su kažkokiais reikalais į Ukmergės savivaldybę. Jam užėjus į kabinetą palikau laukti koridoriuje. Pro mane praėjo du besišnekučiuojantys savivaldybės darbuotojai. Išgirdau jų repliką:

– Vėl tas juodaskvernis pas mus.

Man tada toptelėjo, kad ne taip jau lengva kažką pasiekti.

Jis mokėjo diplomatiškai priremti daugelį prie sienos, ir jiems belikdavo pritarti, o paskui pažadėjus nepatogu buvo ir nepadėti.

Lietuvoje viešėjo Bronius Deveikis iš Karakaso Venesueloje. Dėdė atsivežė jį į būsimą parką, aprodė, nupiešė viziją. Bepietaujant pas mane, besišnekučiuojant jis ir sako, kad visi po šiai dienai gėrisi gražiais langų vitražais, kurių apačioje parašyta „aukoja Deveikis“, Ukmergės šv. Petro ir Povilo bažnyčioje. Iš kartos į kartą lieka prisiminimai apie gražius darbus ir tuos, kurie juos darė. Dabar tas momentas, kada ir sūnus gali būti įamžintas pačiame pirmame parko kryžiu-

je. Kas beliko emigrantui iš Ukmergės, kaip tik plačiai atverti piniginę.

Dėdės dėka teko pažinti daug nuostabių žmonių, ne tik Lietuvoje. Kada Vilniuje vyko mons. Alfonso laidotuvės, vieną dieną jose talkininkavo ateitininkė gimnazistė Miglė Viselgaitė. Ji ruošė sumuštinius, virė arbatą ateinantiems atsisveikinti su velioniu. Vakare jos paklausiau, ar nepavargo, juk be jokio atlygio savanoriavo, paaukojo visą mielą vasaros dieną. Ji tiesiog pareiškė, kad tai buvo viena nuostabiausių jos gyvenime dienų. Mat per vieną dieną jai teko pamatyti, pakalbėti su tiek daug žymių ir įdomių asmenybių.

Sovietiniais metais man retkarčiais tekdavo važinėti komandiruotėn į Maskvą, Kijevą. Kartais apsistodavau pas dėdės pažįstamus. Būdavo daug maloniau ir įdomiau negu viešbutyje. Jausdavausi savas tarp savų. Paskui dar ilgai susirašinėdavome laiškais.

Ukmergiškiai amžinos atminties nepailstantys blaivybės ir humanizmo puoselėtojai Danutė ir Justinas Šilinai supažindino mane su taip tada vadinamu seneliu Kazimieru (Kazimieras Skebėra mirė sulaukęs 100 metų). Jis tuomet gyveno tarsi atsiskyrėlis Bagdyšių kaimo gale, Širvintų rajone, mažoje trobelėje. Amžinas rezistentas, taip pat ilgametis sovietinių lagerių kalinys. Jie buvo gerai pažįstami su mons. Alfonsu, matyt, iš lagerio laikų. Vienas apie kitą gražiai atsiliepdavo. Kada Kazimieras Skebėra gilioje senatvėje apsigyveno Vilniuje, nueidavome su dėde jo aplankyti. Kazimieras labai mėgdavo ir mokėdavo pasakoti apie įžymias prieškario Lietuvos asmenybes. Jis daugelį jų pažinojo asmeniškai. Galėdavai valandų valandas klausytis jo rišlių pasakojimų, gal kartais paįvairintų, kaip dėdė sakydavo, labai lakios jo fantazijos ir daugybės perskaitytų knygų. Pas jį apsilankydavo ir profesoriai, ir studentai, ir mokiniai. Visiems jis turėdavo ką papasakoti. Galbūt dėl to buvo KGB akiratyje.

Tuo teko man asmeniškai įsitikinti. Vieną viduržiemį jam dingo krosnies trauka. Kūrendavo, o dūmai virsdavo į vidų, ne į kaminą. Kai krosnis šiek tiek sušildavo, išvėdindavo kambarį ir taip dūminėje pirkioje sulaukė pavasario. Bandžiau jį

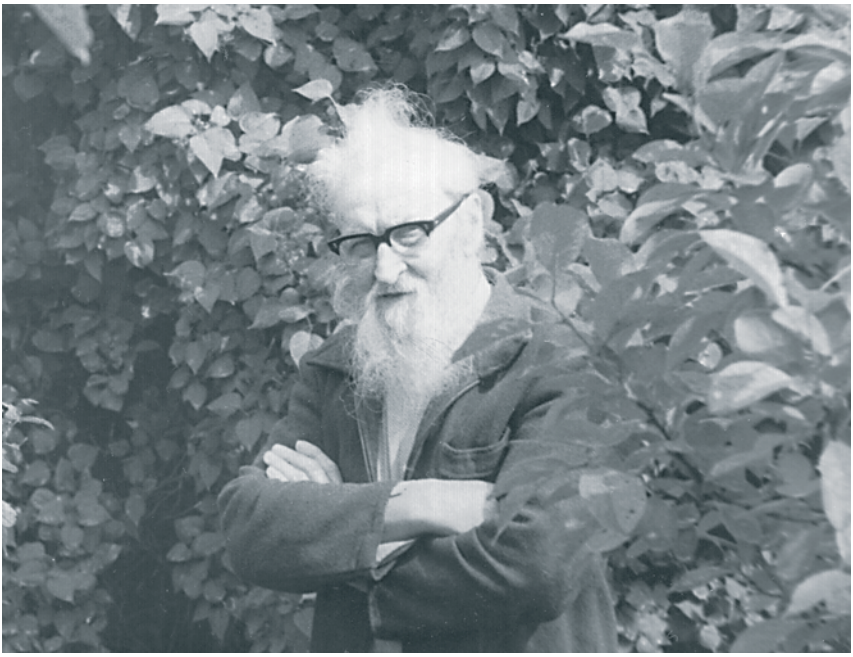

Kazimieras Skebėra. Užrašas ant nuotraukos: „Brangiam kun. Alfonsui paskutinis mano šešėlis. Kazimieras. 1988-VII-22“

perkalbėti, kad leistų pabandyti dar žiemą taisyti krosnį, bet jis pabijojo, kad nepavykus remontui išvis negalės kūrenti:

– Geriau, kai pakankamai sušils, sutaisysi, o dabar kaip nors pratrauksiu.

Greitai prabėgo laikas, o aš vis neprisiruošiau remontui. Vis dėlto besibaigiant rugpjūčiui vieną rytą mes su tėčiu galutinai susiruošėme pas senelį Kazimierą taisyti krosnies. Mano tėtis buvo visų galų meistras.

Užmaišėme kubile molio. Kažkaip mums vis per skystas išėjo mišinys. Kol gavome normalų molio ir smėlio mišinį, primaišėme visą 30 litrų kubilą. Nuvažiavę į Bagdyšius pirmiausia nuėjome pasisveikinti, apžiūrėti, kur iškrauti įrankius. Įėjome į prieangį, o toliau į kambarį nebepatekom – durys užkabintos iš vidaus. Pasibeldžiau – tylu. Sunerimau, gal-

voju: gal kas atsitiko. Pradėjome lauke eiti apie langus ir žiūrėti į vidų kiek įmanoma. Užuolaidų jis niekada neturėjo. Ir pamačiau, kaip šešėlis užslinko už krosnies. Pasidarė ramiau, reiškia gyvas, tik kažkodėl nenori įsileisti. Užpykti ant manęs lyg ir nebuvo už ką, nejaugi kažkas su protu atsitiko. Dar kartą priėjome prie durų ir pradėjau jau piktokai kumščiu belsti. Tėtis sako, kad taip nemandagu, nustok.

Nutarėme sunešti į prieangį visą atsivežtą mantą ir atvažiuoti kitą kartą. Sunkiai atitempėme tą kubilą, mat dar nešti reikėjo į kalniuką. Bestatant jį prieangyje staiga atsidaro durys ir išeina du jauni vyrukai su lagaminėliais, tais laikais vadinamais „diplomatais“. Laukiu, kada pasirodys už jų senelis Kazimieras. Deja, niekas nebesirodo. Iškart sumojau, kad tai ne svečiai, o KGB darbuotojai.

Pasirodo, nebeišlaikė jų nervai, nesuprato mūsų kėslų. Jie pradėjo tardyti, kas mes tokie. O mes juos užpuolėme, kas jie tokie, ar dar gyvas senelis Kazimieras. Atsakymą gavome, kad su Kazimieru Skebėra viskas gerai, jis tik trumpam išvykęs. Įsitikinę, kad mes tikrai panašūs į kaminkrėčius, mus stumte išstūmė iš prieangio ir liepė atvažiuoti kitą kartą.

Ar jų viduje daugiau buvo ir ką jie ten veikė, sunku spręsti. Po keleto dienų vėl nuvykome, sutaisėme krosnį ir išsivedę Kazimierą laukan viską papasakojome. Pasirodo, jis net nesuprato, kokiu būdu katilas atsidūrė prieangyje. Mat jis iš lauko užrakino pakabinamą spyną ir grįžęs rado ją užrakintą. Pamanė, kad mes ir spynų atrakinimo specialistai. KGB darbuotojai, matyt, patingėjo išnešti kubilą ir įrankius lauk. Suprato, kad mes vis tiek viską papasakosim.

O senelis Kazimieras buvo iškviestas į Širvintas, į teismo posėdį, kaip liudininkas dėl jaunystėje pažįstamo žmogaus asmenybės ir gimimo metų patvirtinimo. Išnagrinėję bylą jo ilgai nepaleido, pats viršininko pavaduotojas vedžiojo už parankės po parduotuves apsipirkti maisto. Senelis Kazimieras sakė:

– Buvau nustebintas, kas jiems pasidarė, kad tokie tapo malonūs.

Man įdomiausia, kad mes ruošėmės pusę metų ir tiksliai

pataikėme ne tik dieną, bet ir valandą. Vėliau Kazimieras su atvykusiais dažniausiai išeidavo pasikalbėti lauke. Nusprendėme, kad kambaryje turėtų būti pasiklausymo ar įrašymo aparatūra.

Turint tokį autoritetą kaip monsinjoras Alfonsas ir tokią pat pavardę paklysti gyvenimo verpetuose man buvo neįmanoma. Vienas mano mamos brolis žuvo pasirinkęs partizano kelią, kitas gražiausius jaunystės metus praleido Sibiro platybėse, aišku, ne savo valia.

Kauno politechnikos institutą baigiau su pagyrimu. Antrame trečiame kursuose, kadangi mokiausi penketais, man primygtinai buvo siūloma stoti į komjaunimą – iškart gaučiau leninine stipendiją ir galėčiau pradėti karjerą. Bet siūlytojai tikriausiai nežinojo, o aš neturėjau kuo girtis, kad mano partinis stažas buvo viena para su spaliuko ženkleliu.

Iš dešinės Jonas Svarinskas, jo sesuo Marytė, sūnus Tautvydas, mons. Alfonsas, Jono žmona Laimutė. Didžiosios kovos apygardos partizanų parkas, 2002-03-31

Pirmoje klasėje išrikiavo ir visiems prisegė. Tik viena mergaitė ir mano kaimynas draugas atsisakė. Man tada buvo keis-

toka, kodėl jie nenori blizgančio ženkliuko. Grįžau namo, džiaugsmingai parodžiau. Tėtis liepė kitą dieną nunešti ir atiduoti mokytojai. Buvo šiek tiek gaila, bet buvau ne vienintelis, kuris kitą dieną atsisveikinau su ženkleliu.

Iš giminių man daugiausia teko bendrauti su monsinjoru Alfonsu, kadangi gyvenu jo tėviškėje, prie partizanų parko, kur labai daug jo jėgų ir širdies paaukota.

Dar daug planų jis nespėjo įgyvendinti, nes panašius darbus darė Kryžkalnyje ir Kavarske. Iki paskutinio atodūsio apie visą tai svajojo, kūrė planus, kalbėjo ir, kol dar nors kiek sveikata leido, veikė. Veikė beveik iki paskutinių savo ilgo ir prasmingo gyvenimo valandų. Tris kartus savanoriškai nuėjo Golgotos keliu dėl Tiesos, meilės Dievui ir Tėvynei, palikęs asmeninį gyvenimą antrame plane.

Manau, kad Lietuva nepriklausomybės metais būtų gavusi dar daugiau, jei būtų leidusi jam eiti aukštesnes vadovaujančias pareigas.

Zigmas Zinkevičius

NEPAILSTANTIS KOVOTOJAS UŽ BAŽNYČIĄ IR LIETUVOS LAISVĘ

Su monsinjoru Alfonsu Svarinsku teko daug bendrauti. Esame pažįstami nuo jaunystės. Mudviejų tėviškės – netoli viena nuo kitos (tiesia linija bus gal apie 5 kilometrus), abi prie Ukmergės. Jas skiria Šventosios upė, kuri prieš karą dėl Kazio Deveikio užtvankos buvo plati kaip Nemunas. Mes tada kitos Šventosios upės pusės kaimus vadindavome anašaliais, bet su jais buvo gražiai sugyvenama, bendraujama. Mano senelis vedė žmoną iš anašalių.

Abu mokėmės toje pačioje Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje. Tada ji mieste buvo vienintelė bendrojo lavinimo vidurinė mokykla, kitos tik vėliau atsirado. Įsigalėjęs paprotys ją vadinti antrąja, o ne pirmąja miesto vidurine mokykla, yra netikslus, laikytinas vienu iš sovietinio įpročio palaikų. Nors Alfonsas už mane tik truputį jaunesnis (rodos, 17 dienų), bet buvo viena klase vyresnis gimnazistas, nes aš dėl ligos pradinėje mokykloje vienerius metus praleidau.

Prieš karą ir karo metu Antano Smetonos gimnazija buvo ne eilinė mokykla. Ne dėl to, kad ji įsikūrė gražiame pastate, bet kad joje mokslo lygis buvo aukštas. Mokytojai labai kvalifikuoti. Pavyzdinga tvarka ir drausmė. Į gimnazistus miesto gyventojai žiūrėjo su pagarba – kaip į elitinį jaunimą. Buvome mokomi mylėti Dievą ir Tėvynę. Ugdytos tvirtos asmenybės. Diegtos krikščioniškos dorovės nuostatos. Tai išli-

ko visam mūsų gyvenimui. Gimnazija išaugino tokius dvasios ąžuolus kaip išeivijos poetas Vladas Šlaitas (mokėsi vyresnėje už mūsų klasėje). Prieš akis tebestovi mokytojo lituanisto Rapolo Stankūno ir ypač gimnazijos kapeliono, mūsų klasės auklėtojo kun. Edvardo Simaškos pavyzdžiai. Jie vėliau buvo bolševikų persekiojami. Kun. Edvardas Simaška ilgai vargo sovietiniuose lageriuose, dirbo nežmoniškomis sąlygomis anglies kasyklose. Tačiau išliko koks buvęs ir pragyveno ilgą amžių. Mirė Šiluvoje 2010 metais, sulaukęs 101-ojo gimtadienio (kasmet jį lankydavome).

Mūsų klasė davė Lietuvai net penkis habilituotus mokslo daktarus, iš jų keturis profesorius (ar buvo kur nors daugiau tokių klasių?), ir nė vienas iš jų nesilankstė bolševikams,

Prof. Romualdas Baltrušis, mons. Alfonsas Svarinskas, akademikas prof. Zigmas Zinkevičius, mons. Edvardas Simaška. Šiluva, 2008-09-09

negarbino jų tariamųjų „idealų“. Net penki klasės draugai žuvo miškuose su ginklu rankose kovodami prieš blogio imperiją. Niekuomet neužmiršime sumaitotų partizanų kūnų, išmestų Ukmergės turgavietėje, to nežmoniško bolševikų barbarizmo, sunkiai įsivaizduojamo dabartiniam jaunimui!

Lietuvai atgavus laisvę teko 1990 metais ir vėliau dažnai važinėti iš Vilniaus į Kauną, dėstyti atkurtajame Vytauto Didžiojo universitete. Tada atnaujinau pažintį su gimnazijos laikų bendramoksliu kun. Alfonsu Svarinsku. Jis sovietų okupacijos metais visą laiką buvo bolševikų persekiojamas, ilgai kalintas, perėjo sovietinių lagerių baisumus ir nepalūžo, išliko doras ir nepaperkamas. Todėl laisvoje Lietuvoje įsigalėjusių nomenklatūrininkų ir kitų Lietuvos nepriklausomybės priešų buvo visaip šmeižiamas ir koneveikiamas (lygiai kaip bolševizmo laikais). Abu ir toliau palaikėme santykius: dažnai vienas kitą lankydavome. Įsiminė 1995 metų sausio 24 dienos apsilankymas pas monsinjorą Vilniuje, kai susitikau su apsigyvenusiu pas jį JAV lietuvių veikėju kun. K. Kuzminsku, organizavusiu „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ išeivijoje leidimą (net keliomis kalbomis). Kun. Kuzminskas man tada padovanojo visą „Kronikos“ rinkinį.

Ne kartą abu su kun. A. Svarinsku lankėme jo pastangomis ir rūpesčiu įsteigtą didingą partizanų Didžiosios kovos apygardos parką, esantį šalia monsinjoro gimtojo Kadrėnų kaimo. Aplankydavome ir kitas vietas, kur monsinjoras yra pastatęs partizanams atminti paminklus, kryžius, koplytstulpius.

Ne kartą teko aplankyti jį, klebonaujantį Kavarske, ta proga prisiminti jaunystę, kai dar gimnazistas dviračiu nuvažiuodavau iš savo tėviškės į Kavarską per Šv. Jono atlaidus.

Su žmona Regina dalyvavau monsinjoro 70-ojo gimtadienio minėjime. Vykau į jo sesers Janinos Pupkienės laidotuves Kulautuvoje (2002 metų balandžio 14 dieną). Buvau pakviestas į „absurdo“ spektaklį – tardytojui liudyti užsitęsusiame kretingiškio Leono Kniūkštos bylinėjimesi dėl bolševikinės „garbės“ įžeidimo (1998 metų spalio 16 dieną).

Pats monsinjoras ne kartą aplankydavo mane, vasarą gy-

venantį Sakališkėse. Dalyvavo mano 70-ojo ir kitų gimtadienių minėjime. Žodžiu, teko nuolat įvairiomis progomis susitikinėti.

1992 metų vasarą monsinjoro paragintas įstojau į Lietuvos krikščionių demokratų partiją (LKDP). Vėliau buvau išrinktas jos pirmininku. Tada jau buvo prasidėjęs partijos skilimas. Nepaisant visų mano ir monsinjoro pastangų, išlaikyti partijos vienybės nepavyko. Skilimas vis gilėjo. Matydamas buvusių bendražygių išdavystes ir sušlubavus sveikatai pasitraukiau iš pirmininko pareigų. Kartu atsistatydino ir monsinjoras Svarinskas kaip Etikos komisijos pirmininkas. Po to partija neišvengiamai ir sparčiai ėmė riedėti žemyn, kol galop visai subyrėjo. Monsinjoras dėjo daug pastangų jai atgaivinti. Deja, tai daryti labai sunkiai sekėsi.

1996 metų pabaigoje LKDP pastangomis buvau paskirtas švietimo ir mokslo ministru. Tačiau būdamas ministru didesnės paramos iš LKDP nesulaukiau. Mane iškėlė ir pamiršo. Rėmė tik vienas kitas partijos veikėjas, tarp kurių buvo Alfonsas Svarinskas ir Kazimieras Kryževičius – vienas iš partijos atgaivintojų. Įsigalėjus partijoje „kairiajam“ sparnui, mano rėmėjai buvo nušalinti nuo vadovybės. Likau vienišas ir bejėgis. Greit vis labiau švietimo sistemoje beįsigalintis sovietinis kosmopolitizmas pašalino ir mane. Lietuvos švietimas pateko į kosmopolitų rankas.

Nuolatinis bendravimas padeda žmogų gerai pažinti, įvertinti jį kaip asmenybę. Monsinjorą Svarinską pažinau kaip labai nuoširdų, užjaučiantį nelaimėje ir besistengiantį kitiems padėti. Tai buvo geraširdė, tauri asmenybė, susipratęs lietuvis ir didelis patriotas, mylintis savo Tėvynę ir be perstojo ja besirūpinantis, siekiantis jai gėrio, gražesnės ateities.

Romualdas Baltrušis

DIDIS LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJAS

Gyvenimo lemties skirta, kad man susipažinti su Lietuvos laisvės kovotoju, Lietuvos Atkuriamojo Seimo nariu, Vyčio kryžiaus ordino kavalieriumi, Lietuvos kariuomenės ir Lietuvos partizanų kapelionu monsinjoru kun. Alfonsu Svarinsku teko besimokant Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje, į kurią jis įstojo 1938 metais baigęs Ukmergės 1-ąją pradžios mokyklą (dar vadinama Sodų gatvės mokykla, jos vedėjas buvo mano Tėtis, Lietuvos savanorių kūrėjas, mokytojas Stasys Baltrušis, 1893–1950). O aš tą pačią mokyklą baigiau 1939 m. eksternu – nelankydamas dėl kojos kaulų tuberkuliozės. Toje mokykloje mokiniai buvo auklėjami katalikiška dvasia, mokomi atsidavusiai dirbti ir mylėti savo Tėvynę Lietuvą.

Nors baigėme vieną ir tą pačią mokyklą, bet susitikti mums nebuvo progos – susitikome tik Nepriklausomos Lietuvos naujoje, ką tik pastatytoje modernių architektūros formų Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje, kurioje net gražios fasadinės juodo ąžuolo su poliruotais stiklais durys kiekvieną įžengiantį gerai nuteikdavo. Viduje šviesūs, platūs koridoriai metlacho plytelių, o vestibiuliai – mozaikos grindimis, sporto ir aktų salės, rankdarbių ir kulinarijos kabinetai, atskiros mergaičių ir berniukų rūbinės, kuriose dviem moksleiviams buvo skiriama po vieną užrakinamą spintelę viršutiniams rūbams pasikabinti ir apavui bei šlepetėms pasidėti, nes klasėse vaškuotu parketu vaikščioti buvo leidžiama tik su šlepetė-

mis. Klasėse priešakinėje sienoje apskritimo įdubime buvo kryžiaus bareljefas, o priešingoje – prezidento Antano Smetonos bareljefinis portretas. Antrojo aukšto vestibiulį puošė skulptoriaus Bernardo Bučo didžiulis bareljefinis triptikas, kurio centrinėje dalyje pavaizduotas prezidentas Antanas Smetona būryje gimnazistų gamtoje. Vieną triptiko kraštinę dalį sudarė krepšinio rungtynių scena, o kitą – geografijos pamokos epizodas.

Pirmosios sovietinės okupacijos metais (1940-06-15 – 1941-06-22), Lietuvai skęstant raudonajame komunizmo tvane, centrinė dalis buvo iškalta. 1940 metų rugsėjo viduryje gimnazistų akivaizdoje pirmąjį smūgį stambiu kūju prezidentui į veidą bareljefe kirto gimnazijos sargas. Tarp ten sukviestų gimnazistų pamačiau ir stovintį Alfonsą Svarinską didelėmis, išplėstomis, ryškiomis akimis. Visi netardami nė žodelio, nustebę ir sukrėsti įvykio, nuliūdę stovėjome lyg sustingę, matydami, kaip okupanto naikinama visa, kas mums brangu. Buvo skaudu, bet mes savo jaunose širdyse jautėme gilią vysk. Antano Baranausko eilėse ištartų žodžių prasmę:

Po kun. E. Simaškos laidotuvių. Monsinjoras A. Svarinskas, prof. R. Baltrušis, kun. A. Keina. Šiluva, 2010-10-29

„Kad tu, gude, nesulauktum, nebus, kaip tu nori. Bus, kaip Dievas duos, ne tavo priesakai nedori.“ Tad po pusės amžiaus Lietuvai atkūrus nepriklausomybę (1990-03-11) – Lietuva vėl gyva. Man sutarus su Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos direktore Liucija Dzigiene, padedant JAV lietuviams, pavyko atkurti tą komunistų sunaikintą bareljefą (skulptorius Kęstutis Krasauskas). Po kelerių metų besikalbant su mons. kun. Alfonsu Svarinsku, jis lyg tarp kitko pasakė:

– Ar atsimeni, kaip komunistai niokojo mūsų gimnaziją?

– Taip, atsimenu, – atsakiau, – bet tą bareljefą pavyko atkurti... Ar matėte?

– Taip, mačiau...

Ir čia pat prisiminėme, kaip mūsų gimnazijoje buvo naikinama viskas, kas buvo tautiška, lietuviška ar katalikiška – Vytis, kryžius, prezidento atvaizdai.

Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą (1944), klierikas Alfonsas Svarinskas netrukus buvo suimtas. Per visus 46 Lietuvos sovietinės okupacijos metus (1944–1990) jis buvo su protarpiais tris kartus suimtas ir beveik pusę sovietinės okupacijos laiko – dvidešimt dvejus metus – kalėjo sovietiniuose Sibiro konclageriuose. Ten, Sibire, jam vyskupas Pranciškus Ramanauskas suteikė kunigystės šventimus. Tad kun. Alfonsas Svarinskas yra „sovietinių katakombų“ kunigas. Būdamas konclageriuose ar laisvėje jis dirbo savo kaip kunigo darbą – laisvėje katekizavo vaikus, aukojo šv. Mišias, sakė pamokslus, ragindamas sovietinio ateizmo tvane išlikti tvirtais, mylinčiais savo Tėvynę žmonėmis, lietuviais katalikais, o Sibiro katorgoje tarp jį supančių kalinių palaikė katalikišką dvasią. Apie tokią jo veiklą galėjau sužinoti tik per bendraminčius, išgirsti per trumpabangį radiją ar iš jo paties pasakojimų. Kun. Alfonsas Svarinskas savo užsibrėžtų tikslų siekė nepaisydamas sovietinio KGB įspėjimų ir bausmių, todėl saugumiečių buvo vadinamas „neispravimyj“ (nepataisomas) arba „osobo opasnyj recedivist“ (ypač pavojingas recidyvistas). Sovietų okupacijos metu vieną ar kitą trumpą žinutę pavykdavo išgirsti per „Laisvės“ („Svoboda“) ar Vatika-

no radiją apie kun. Alfonso Svarinsko pasipriešinimo veiksmus Sibiro katorgoje.

Nors ir daug metų nesimatydavome, bet dvasinė sąsaja tarp mūsų buvo gyva. Tik susitikę iškart atvirai imdavome kalbėtis ir aptarinėti mūsų Tėvynės būklę, – tai neišsenkama tema.

1988 metais per „Laisvės“ radiją išgirdau, kad JAV prezidentas Ronaldas Reaganas, kuris niekada nepripažino Lietuvos ir kitų Baltijos šalių sovietinės okupacijos, kalbėdamasis su M. Gorbačiovu Maskvoje paminėjo sąžinės ir laisvės kalinio, jau 22 metus kalinamo SSRS konclageriuose Sibire, kun. Alfonso Svarinsko pavardę. Sovietų vadovas M. Gorbačiovas sutiko kun. Alfonsą Svarinską išleisti iš SSRS į Vakarus visam laikui. Kun. Alfonsą Svarinską išskraidino lėktuvu į Vakarų Vokietiją, ten jis ir pageidavo. Būdamas laisvėje netrukus jis nuvyko į JAV, kad galėtų padėkoti prezidentui Ronaldui Reaganui už išvadavimą iš sovietų konclagerių. 1989 metų rugpjūčio 22 dieną JAV prezidentas Ronaldas Reaganas savo bibliotekoje priėmė SSRS sąžinės kalinį kun. Alfonsą Svarinską.

1991 metais sutikau kun. Alfonsą Svarinską Kaune, Įgulos (šv. Mykolo Arkangelo) bažnyčioje. Sveikindamas jį tariau:

– Didis Lietuvos sūnau, kunige Alfonsai, būki pasveikintas laisvoje savo tėvų ir protėvių žemėje, kuriai išvaduoti tiek daug esi kovojęs ir kentėjęs okupantų konclageriuose.

Kiek vėliau kun. Alfonsą Svarinską sutikau jau einantį Lietuvos kariuomenės kapeliono pareigas, vilkintį pulkininko

uniformą, kurią puošė Vyčio kryžiaus ordinas. Mintyse įžvelgiau, kad tai Bažnyčios ir Tėvynės jam skirtas didis pagerbimas už jo veiklą ir kančias.

Mons. Alfonsas Svarinskas tėvynėje šalia dvasininko pareigų dar aktyviai įsitraukė į visuomeninę veiklą. 1997 metais, vykstant Lietuvoje rinkimams į Seimą, kalbėdamas visuomenei pabrėždavo Lietuvos partizanų ryžtingas kovas su sovietiniais okupantais ir savais kolaborantais. Kalbėdamas apie bolatiruojančius į Seimą asmenis, apibūdindavo jų veiklą ir okupacijos metais. 1997 metais jį, kalbėjusį rinkėjų susirinkime Kretingoje, L. Kniukšta apkaltino asmens orumo įžeidimu ir patraukė į teismą. Man, kaip Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos nariui, teko tame teisme Vilniuje (1997-08-18) kalbėti. Sakiau, kad kaltinamasis yra doras ir kilnus laisvės kovų su sovietiniais okupantais Lietuvoje dalyvis, daug metų SSRS konclageriuose kentėjęs, kad su juo mokiausi vienoje gimnazijoje, kur jis pasižymėjo stropumu ir doru elgesiu. Baigiantis teisminiam procesui, mons. kun. Alfonsas sakydamas kalbą pabrėžė:

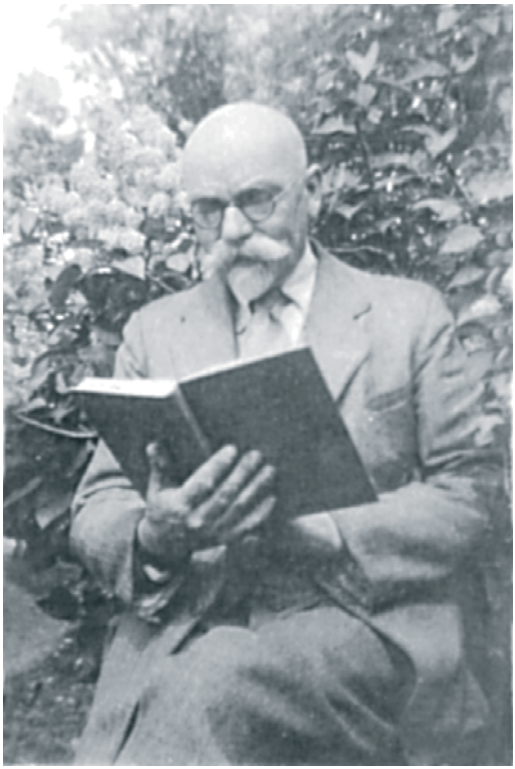

Mokytojas Stasys Baltrušis savo sodyboje Ukmergėje, 1942 metai

– Mane auklėjo katalikė Motina, Mokytojas (paminėjo savo mokytojo Stasio Bal-

trušio pavardę) ir Kunigas. Jie mane išmokė mylėti Dievą ir Tėvynę... Aš išlikau, kad liudyčiau apie baisius sovietų nusikaltimus prieš Bažnyčią ir Tėvynę.

Teismo nuosprendis buvo palankesnis mons. kun. Alfonsui Svarinskui.

Ne kartą dalyvavau mons. kun. Alfonso aukojamose šv. Mišiose įvairiose Lietuvos bažnyčiose ir kiekvieną sykį sukaupęs dėmesį klausiau jo ryškios minties ir gilios prasmės pamokslų apie mūsų Tėvynės aktualius klausimus.

Mons. kun. Alfonsas Svarinskas, trokšdamas pagerbti Lietuvos laisvės kovotojus – Lietuvos partizanus, savo lėšomis prie gimtojo Kadrėnų kaimo, gražiame pušynėlyje, įkūrė Lietuvos partizanų atminties parką – Didžiosios kovos apygardos Mūšios partizanų parką. Jame stovi jau ne vienas ąžuolo kryžius. Šiame parke liepos mėnesio viduryje kasmet vyksta pamaldos už žuvusius Lietuvos partizanus, į kurias

Kryžius JAV prezidentui Ronaldui Reaganui Didžiosios kovos apygardos partizanų parke, 2010-09-11

suvažiuoja nemažai žmonių. Būnu ten ir aš.

O netoli Ukmergės–Utenos plento, ant kalnelio, kur iš vienos pusės į Šventąją įteka Mūšia, o iš kitos – Siesartis, monsinjoras pastatydino aukštą, gražų, lietuviškais ornamentais papuoštą ąžuolo kryžių didžiajam žmogaus teisių gynėjui JAV prezidentui Ronaldui Reaganui atminti.

Per visą mūsų gyvenamą laiką mudviejų keliai Tėvynėje vis susiėjo – susitikdami visad jautėmės artimi, tikri bendraminčiai.

KOVA

Скоросшиватель

ДЕЛО №____

NEPATAISOMASIS

год

Хранить ____. л

Kan. Kęstutis Žemaitis

ANTROJI SOVIETŲ OKUPACIJA. BENDRA BAŽNYČIOS PADĖTIS

Lietuvių tauta ir katalikų tikėjimas mūsų šalyje išliko dėl giliai tikinčių ir savo Tėvynę mylinčių žmonių. Per įvairias okupacijas svetimos kariuomenės trypė mažytės tautos prie Baltijos jūros žemę, o atėjūnų statytiniai gubernatoriai, komendantai ir komisarai jautėsi kaip tikrieji krašto šeimininkai. Tačiau įvairių priespaudų laikais vis atsirasdavo žmonių, kurie nelyginant mažasis Dovydas pakildavo prieš Galiotą. Lietuvių tautos istorijoje, kai ypač būdavo sunku, iškildavo lietuvių ir jų draugų asmenybės: vyskupas Motiejaus Valančius, raginęs liaudį būti sąmoningą, lenkai poetas Adomas Mickevičius, mokęs mylėti Tėvynę Lietuvą, grafaitė Emilija Pliaterytė, kovojusi už jos laisvę. Vėlesniais laikais žavimės arkivyskupų Mečislovo Reinio, Teofilio Matulionio, vyskupo Vincento Borisevičiaus, kunigo Mykolo Krupavičiaus ir daugeliu kitų asmenų. Čia neįmanoma išvardyti visų dvasininkų, vienuolių ir pasauliečių, garsiai kalbėjusių apie tikėjimą ir laisvę, tyliai dirbusių dėl tų pačių idealų.

Tarp daugelio laisvės kovotojų pastaraisiais laikais mes žinome ir kunigo Alfonso Svarinsko vardą. Kur tik sovietmečiu buvo kova už Bažnyčią ir Tėvynę, ten buvo ir Alfonsas Svarinskas, kur buvo politiškai rizikinga ir pavojinga, ten buvo ir jis. Tad ne be reikalo jis praleido daugiau kaip dvidešimt metų sovietiniuose lageriuose kaip sąžinės kalinys. Įšventintas kunigu Svarinskas irgi buvo ne katedroje grojant var-

gonams. Jis kunigystės šventimus gavo iš tokio pat kalinio vyskupo Pranciškaus Ramanausko, visi primicijų svečiai – išvarginti ir iškankinti įvairių tautybių ir socialinės padėties politiniai kaliniai, katedra, kurioje vyko iškilmės – tas pats lageris.

Norint geriau suprasti kunigo Alfonso Svarinsko gyvenimo kelią, geriau suvokti jo kovos intencijas, turime pažvelgti į laikmetį, kuriame jis tą kovą kovojo, dėl kokių idealų rizikavo savo laisve.

1944 metų vasarą atslinkus frontui į Lietuvą ir priartėjus prie Vokietijos sienos, karo veiksmai ilgiau sustojo Vilkaviškio ir Telšių vyskupijų teritorijose. Galiausiai frontas pasitraukė į Vakarus, tačiau sovietų kareiviai ir okupantų valdžia pasiliko ilgam. Ši nauja sovietų okupacija tapo visai Lietuvai dideliu išbandymu. „Per 50 sovietinės okupacijos metų Lietuvos žmonės patyrė daug kančių: buvo bauginami, tardomi, kalinami, tremiami ir žudomi, laužomos jų sąžinės. Ypač žiaurus fizinis tautos genocidas buvo Stalino valdymo pokario metais (1944–1953). Neaplenkė jis ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios dvasininkijos. Pagal MGB[1] dokumentus šiame laikotarpyje už antisovietinę veiklą Lietuvoje buvo nuteista 270 kunigų. MVD[2] dokumentai skelbia, kad 1952 metais Lietuvoje iš viso buvo represuoti 364 kunigai. 1953 metų pavasarį Lietuvoje gyveno ir dirbo 754 kunigai. Taigi pokario metais buvo represuota 33% Lietuvos kunigų, t. y. kas trečias dvasininkas. Dar skaudžiau buvo paliestas Lietuvos episkopatas. Pokario metais mirė Vilkaviškio vyskupas Antanas Karosas, o vyskupai Vincentas Borisevičius, Teofilius Matulionis, Pranas Ramanauskas ir arkivyskupas Mečislovas Reinys buvo represuoti. 1947 metais Lietuvoje liko tik vienas vyskupas – Kazimieras Paltarokas. Iš represuotųjų du vyskupai 1956 metais grįžo į Lietuvą palaužtos sveikatos, o vyskupas Vincentas Borisevičius dar 1946 m. buvo sušaudy-

[1] MGB – Valstybės saugumo ministerija (rus. Ministerstvo gosudarstvennoj bezopasnosti).
[2] MVD – Vidaus reikalų ministerija (rus. Ministerstvo vnutrennich del).

tas, arkivyskupas Mečislovas Reinys mirė kalėjime“.[3]

Valdžiai buvo itin svarbu kiek įmanoma labiau apriboti kunigų įtaką parapijose, o jų administravimą pavesti specialiai išrinktam komitetui. Garsus tarybinių laikų ateistas J. Aničas ir J. Rimaitis remdamiesi tarybiniais įstatymais šį klausimą aiškino taip: „Įstatymų nustatyta, kad vidaus gyvenimą religinės bendruomenės tvarko demokratiniais pagrindais. Bendruomenės narių susirinkime atviru balsavimu išrenkamas vykdomasis organas iš trijų asmenų ir revizijos komisija taip pat iš trijų asmenų. Vykdomasis organas tvarko visus religinės bendruomenės reikalus, susijusius su tikinčiųjų religinių poreikių tenkinimu: prižiūri maldos namus bei kulto inventorių, renka iš tikinčiųjų laisvanoriškas aukas maldos namams ir kulto darbuotojams išlaikyti. [...] Dvasininkai, kaip materialiai suinteresuoti asmenys, negali įeiti į vykdomojo organo sudėtį ir prisidėti prie religinės bendruomenės reikalų tvarkymo. Jie neturi teisės vadovauti bendruomenei, nes jos vidaus reikalų tvarkymas priklauso patiems tikintiesiems, gi kunigo funkcijos apsiriboja apeigų atlikimu, tikinčiųjų religinių poreikių tenkinimu.“[4] Tokiu būdu sovietų valdžia galėjo veiksmingai kontroliuoti parapijų tinklo tankumą ir kunigų paskirstymą. Siekdama sudaryti sąlygas Bažnyčiai griauti iš vidaus, LSSR MGB[5] dar 1947 metų kovo 14 dieną apskričių skyriams išsiuntinėjo direktyvą, kurioje buvo nurodyta „aktyviai infiltruoti agentus į parapijų komitetus“.[6]

Iš pradžių tokių komitetų kūrimui bažnyčia itin priešinosi, bet vėliau turėjo nusileisti. Tačiau šie komitetai katalikiškose parapijose neeliminavo dvasininkų įtakos valdant parapijas ir tvarkant religinį gyvenimą. Minėtieji komitetai buvo daugiau simbolinės valdymo institucijos.

Teisiškai registruojant parapijas kartu vyko ir bažnytinio

[3] Spengla V. *Atlikę pareigą.* Vilnius, 1997. P. 9–10.
[4] Aničas J., Rimaitis J. *Tarybiniai įstatymai apie religinius kultus ir sąžinės laisvė.* Vilnius, 1970. P. 39.
[5] Valstybės saugumo ministerija (aut. pastaba).
[6] Streikus A. *Katalikų Bažnyčios padėtis* / *Lietuva 1940–1990.* Vilnius, 2005. P. 371.

turto nacionalizavimas, buvo uždaromos bažnyčios, vienuolynai ir kitos bažnytinės institucijos. 1948 metų vasarą Bažnyčią pradėta ypač stipriai persekioti ekonomiškai. Buvo nacionalizuoti ne tik parapijų gyvenamieji namai – klebonijos, ūkiniai pastatai, vienuolynų turtas, bet ir pačios bažnyčios. Bažnyčia turėjo mokėti didelius mokesčius. Vien tik už sunaudotą elektros energiją joms buvo taikomi kelis kartus didesni tarifai nei visiems gyventojams.

Seminarijos bažnyčia, 1944-10-27. 1949 metais ji buvo uždaryta ir paversta sandėliu.

Lietuvos Bažnyčiai netekus arkivyskupo M. Reinio, vyskupo V. Borisevičiaus, vyskupams P. Ramanauskui (Telšiai), T. Matulioniui (Kaišiadorys), V. Sladkevičiui (Kaišiadorys), o vėliau ir J. Steponavičiui (Vilnius) neleidžiant valdyti savo vyskupijų, daugelyje diecezijų būdavo išrenkami valdytojai, nes naujų vyskupų paskirti nebuvo įmanoma. Tik vėliau Kaune, Telšiuose ir gerokai vėliau Panevėžyje vyskupijas vėl administravo vyskupai. Tarybinė valdžia norėjo centralizuoti Katalikų Bažnyčios valdymą Lietuvoje paliekant visoms vyskupijoms galbūt vieną valdytoją.

Bažnyčiai ir visai Tautai ypač sunkūs buvo 1948 metai, pasižymėję dideliu sovietinės valdžios agresyvumu prieš tikinčiuosius ir masiniais jų trėmimais į Sibirą. Trėmimai būdavo gana žiaurūs. Namai dažniausiai apsupami dar naktį. Ryte švintant pasigirsdavo stiprus beldimas į duris. Įeidavo kas nors iš vietinių aktyvistų ir rusų kareivių būrelis, per-

skaitydavo nutarimą apie šeimos iškeldinimą į Rusijos teritoriją, dažniausiai Krasnojarsko kraštą, liepdavo gyventojams per tam tikrą laiką pasiimti būtiniausius daiktus, kaimynams – arkliais juos pavėžinti iki traukinio stoties. Baisiausia, kai atskirdavo vyrus nuo žmonų, daugelį nuvežę palikdavo bado ir šalčio mirčiai.

Niekas nežinojo, kada ir kas bus tremiamas. Žmonės gyveno nuolatinėje baimėje. Vengdavo didesnių susibūrimų. Jaunesnieji, ypač vasaros naktimis, išeidavo nakvoti į laukus, pasiklodavo skrandą, javų laukuose ar miškelyje prabūdavo ir tik ryte grįždavo į namus.

Tautą skaldė prasidėjęs koloboravimas su okupantais, didinęs represijų mastą. Partizaninis sąjūdis kažkiek slopino sovietų siautėjimą, ypač „liaudies gynėjus“, toje pačioje liaudyje vadinamus „stribais“, ieškančius partizanų spintose, stalčiuose ir kišenėse.

Sovietų valdžios politika buvo nukreipta į vienintelę Lietuvoje kunigų seminariją Kaune. Seminarijoje įvesti apribojimai: priimamų kandidatų skaičiaus sistemingas mažinimas, areštai, kandidatų į seminariją kontrolė, KGB verbavimas, privaloma karinė tarnyba, valdžios kišimasis į seminarijos vidaus gyvenimą ir netgi vadovybės bei profesūros kontroliavimas. Tai išprovokavo pogrindžio seminarijos įsikūrimą.

Pogrindžio seminariją labiausiai globojo jėzuitai ir marijonai. Šioje seminarijoje daugiausia mokėsi tie, kurių sovietinė valdžia neleido priimti į oficialiąją seminariją. Pogrindžio seminarijoje nebūdavo stacionarių studijų ar įprastinės seminarijos struktūros. Besimokantieji studijuodavo savarankiškai, vėliau konsultuodavosi su jiems paskirtais teologais, laikydavo egzaminus. Tokios struktūros studijos vyko per visą okupacijos laikotarpį. Kunigų ruošimas pogrindyje privertė valdžią didinti priimamų kandidatų į Kauno kunigų seminariją skaičių. Juo labiau, kad pogrindyje baigusių studijas ir gavusių šventimus kunigų ateistinė valdžia nebegalėdavo iki galo kontroliuoti: paveikti jų paskyrimo vietos, misijinių kelionių ir t. t.

Nepaisant didžiulės persekiojimų bangos, kai buvo mėgi-

nama ištrinti tiek tautos religinį sąmoningumą, tiek tautinę savigarbą, Lietuva nebuvo visiškai parklupdyta. Daugelis parapijiečių dar buvo išauklėti prieškariniais laikais, buvo kažkada angelaičiai ar pavasarininkai ir dabar nepamiršę savo idealų, auklėjantys religingai savo vaikus. Tad nenuostabu, kad išgirdus skambantį bažnyčios varpą, kviečiantį į gegužines ar birželines pamaldas, bėgo jaunimas kaimo takeliais į parapijos bažnyčią. Prasidėjus pamaldoms miesto šventovėse ne visada tilpdavo maldininkai, didžiulės jų grupės iškeliaudavo iš Tytuvėnų į Šiluvą... Galima vardinti ir vardinti. Kyla klausimas: kodėl? Atsakymas gali būti tik vienas: Dievas mylėjo mūsų tautą, Marijos žemę ir davė jai daug pasiaukojusių žmonių, nepabūgusių stoti į kovą su netiesa. Vienas jų, sovietmečiu stovėjęs pirmose gretose, buvo monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

Atlaidai Žemaičių Kalvarijoje,
vedami kun. Alfonso Svarinsko. 1976 metai

MONSINJORAS ALFONSAS

seminarijos bendramoksliams ir

partizaninio laikotarpio bendražygiams

Vyskupas Juozas Žemaitis MIC

PRISIMINIMAI APIE MONSINJORĄ ALFONSĄ SVARINSKĄ

Su mons. Alfonsu Svarinsku mokėmės 1945–1946 mokslo metais Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje pirmame filosofijos kurse. Tada su juo artimiau bendrauti neteko. Mūsų kurse buvo 96 klierikai, jie gyveno keliose skirtingose vietose, todėl susitikdavome tik per paskaitas. Kitais mokslo metais jo kunigų seminarijoje jau nebuvo. Teko girdėti, kad per atostogas jis bendravo su partizanais ir pajutęs pavojų turėjo slapstytis, kad nebūtų suimtas. Tačiau po kurio laiko vis dėlto buvo areštuotas ir nuteistas ilgus metus vargti lageriuose. Būdamas nelaisvėje turėjo galimybę gilinti teologijos studijas ir taip rengtis kunigystei. 1954 metais su juo kartu kalėjęs vyskupas Pranciškus Ramanauskas A. Svarinską įšventino kunigu.

Po kurio laiko kun. A. Svarinskas buvo išleistas į laisvę, tačiau netrukus vėl suimtas ir nuteistas. Iš viso lageriuose jam teko praleisti daugiau nei 20 metų. Neprisimenu, kuriais metais kun. A. Svarinskas, grįžęs iš lagerių, buvo paskirtas Miroslavo parapijos (Alytaus raj.) vikaru. Aš tuo metu buvau Simno parapijos klebonas. Su kun. Alfonsu susitikdavome gretimose parapijose per atlaidus ar rekolekcijas, nuvykę padėti vietiniams klebonams. Jis garsėjo kaip iškalbingas pamokslininkas ir jo drąsių pamokslų mielai klausė Dzūkijos tikintieji. Pakviečiau jį pravesti rekolekcijas Simne,

ir jis mielai sutiko. Tada turėjome galimybę artimiau pabendrauti, išsikalbėti. Kun. Alfonsas sugebėjo kunigams ir tikintiesiems įkvėpti drąsos nenuolaidžiauti bedieviškos valdžios pareigūnams, bet ginti savo religinius įsitikinimus, kovoti su jų pastangomis atitraukti jaunąją kartą nuo Bažnyčios.

Kai 1957 metais buvau paskirtas Šakių parapijos klebonu, kun. Alfonsas netrukus buvo perkeltas vikaru į Kudirkos Naumiestį Šakių dekanate. Ir čia ne kartą buvo baramas dėl labai drąsių pamokslų ir bendravimo su jaunimu. Kartą Šakių rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja D. Noreikienė man prasitarė, kad kun. Svarinską netrukus paskirs Šakių vikaru. Kai jam apie tai pasakiau, jis nusprendė, jog ateistai dėl jo drąsios veiklos sieks apkaltinti mane, kad nesudrausminu savo vikaro, ir reikalaus mane iškelti iš Šakių į kokį nors užkampį. Jis paprašė vyskupą Juozapą Matulaitį-Labuką, kad jį, pagyvenusį kunigą, skirtų ne vikaru, o klebonu į kurią nors parapiją, nes jam reikia globoti savo seną motiną. Netrukus jis buvo paskirtas Igliaukos parapijos klebonu. Susitikdavome kun. Sigito Tamkevičiaus suburtos mūsų vyskupijos kunigų grupės pasitarimuose, čia aptardavome pastoracines galimybes, dalindavomės patirtimi, pateikdavome aktualios medžiagos ir lėšų „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai“.

Tapęs klebonu kun. A. Svarinskas energingai remontavo Igliaukos bažnyčią, įvedė apšildymą, nors pats gyveno skurdžiame parapijos namelyje, nes klebonija buvo nacionalizuota. Ir Igliaukoje garsėjo drąsiais pamokslais bei kieta laikysena ateizmo propagandos atžvilgiu.

Po kelerių metų kun. A. Svarinskas buvo paskirtas klebonu į Viduklę. Tarp savo draugų jis juokavo:

– Matyt, Kauno arkivyskupijoje ateistai pralaužė religijos skelbėjų frontą, todėl vyskupas Labukas siunčia jiems pastiprinimą.

Nenurimo jis ir persikėlęs į Viduklę. Po kurio laiko pasaulis išgirdo, kad penki Lietuvos kunigai: S. Tamkevičius, A. Svarinskas, J. Zdebskis, J. Kauneckas ir V. Vėlavičius įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti komitetą, kurio tikslas – demaskuo-

ti ateistinės valdžios pareigūnų tikintiesiems daromas skriaudas.

1983 metų sausio mėnesio pabaigoje kun. A. Svarinskas vėl buvo suimtas ir nuteistas 10-čiai metų nelaisvės, bausmę atliekant lageryje. Įvairiose Lietuvos parapijose buvo renkami tikinčiųjų parašai, reikalaujant jį išlaisvinti. Apie jo areštą buvo skelbiama per užsienio radiją, rašoma spaudoje. Net JAV prezidentas R. Reaganas pareikalavo jį išleisti į laisvę. Tik įsibėgėjus M. Gorbačiovo pradėtai persitvarkymo politikai, kun. A. Svarinskas buvo išleistas į laisvę. Tačiau jam buvo uždrausta gyventi Lietuvoje ir nurodyta išvykti į Vakarus. Kun. Alfonsas išvyko įAugsburgo vyskupijos kurią, pas vyskupą J. Stimpfle, kuris įsipareigojo jį priimti ir globoti. Trumpam užsukęs į Lietuvą, daugelio nuoširdžiai sutiktas ir tinkamai pagerbtas, netrukus kun. A. Svarinskas išvyko į Augsburgą pas savo globėją. Kadangi buvo kviečiamas aplankyti daugelį užsienio šalių, tad šiek tiek pailsėjęs ir sustiprėjęs pradėjo keliones po užsienį.

Tapęs vyskupu aš su kardinolu V. Sladkevičiumi, vyskupu V. Michelevičiumi ir vyskupu J. Matulaičiu 1989 metų spalio 1 dieną nuvykome į Romą. Apsigyvenę Šv. Kazimiero kolegijos lietuvių namuose, ten sutikome ir kun. A. Svarinską. Turėjau progą kelias dienas su juo pabendrauti. Mielai pasakojo apie savo keliones po užsienį, susitikimus ne tik su lietuviais, bet ir su kitais žymiais tų šalių valdžios atstovais.

Grįžęs į Lietuvą kun. A. Svarinskas buvo paskirtas Kauno arkivyskupijos kurijos kancleriu. Vėliau apsigyveno Vilniuje. Daug keliavo po Lietuvą, dalyvavo įvairiose buvusių politinių kalinių ir tremtinių, laisvės kovų dalyvių susibūrimuose bei laidotuvėse. Skaudžiai išgyveno dėl daugelio Lietuvos žmonių abejingumo dvasinėms vertybėms, sumaterialėjimo ir dorovinio nuosmukio. Šias problemas nuolat kėlė savo straipsniuose periodikoje.

Faustas Jončys

KAIP GYVENOME MONSINJORO – SEMINARISTO – LAIKAIS

Su monsinjoru Alfonsu Svarinsku esame susitikę dar jauni, Kauno kunigų seminarijoje: 1943 metų rudenį aš įstojau į pirmąjį akademinį (filosofijos) kursą, jis mokėsi parengiamajame – pora kursų žemiau. Į mano ir žemesniuosius kursus kandidatų stojo gausiai, iš dalies ir dėl to, kad tais vokiečių okupacijos metais jie buvo atleidžiami nuo karinės prievolės; tuo itin pasirūpino puikus svetimų kalbų dėstytojas t. Karlas Fulstas SJ ir rektorius – Červenės kankinys kun. Pranas Petraitis SDB.

Nors glaudėmės ankštose, be patogumų patalpose, maitinomės iš aukų ir „kortelių“, sukomės labai ribotoje kiemo sodelio erdvėje, entuziazmo mums netrūko, nes buvo į ką orientuotis: dvasios tėvas kun. Vytautas Balčiūnas subtiliai ugdė ištikimybę Dievo valiai, prel. prof. Pranas Kuraitis įspūdingai diegė teocentrinę pasaulėžiūrą, t. Juozas Grigaitis MIC – teologinę mąstyseną, t. Stasys Gruodis SJ – precizišką moralės supratimą, kun. V. Budreckas būrė giesmininkus, draugiškai, su humoru mus „ganė“ jaunasis prefektas kun. Aloyzas Šlapkauskas; absolventai (tarp jų ir būsimasis kardinolas V. Sladkevičius) mielai bendravo su jaunesniaisiais konfratrais, kartu grūmėsi sporto aikštelėse... Jau tada imponavo vėliau ryškiomis asmenybėmis tapę aukštesniųjų kursų alumnai: Bronius Bulika, Kazimieras Vasiliauskas, Čes-

Kauno kunigų seminarijos įvilktuvių šventė, 1943-12-03

lovas Kavaliauskas, Laimutis Blynas, Kęstutis Balčys, Viktoras Butkus, Vaclovas Aliulis ir mūsų kurso prepozitas Leonas Zaremba; artimi kaip broliai buvo kurso draugai Pranciškus Tamulevičius ir Kleopas Jakaitis. Užtat žemesniųjų kursų kolegoms didesnio dėmesio nebepakakdavo... (išimtis buvo tik talentingas švelniasielis Vytautas Sidaras).

1943–1944 metais palyginti nemažos laisvės sąlygomis aplankiau operą, nuostabiąją Hauptmano „Hanelę“ (B. Pūkelevičiūtę); svečiuodamasis pas buvusią mokytoją ses. Florentiną, pabendravau ir su jos broliu Jonu Griniumi bei svainiu Zenonu Ivinskiu... Per įvilktuves klausiausi Antano Maceinos palinkėjimų, per arkivyskupo J. Skvirecko 70-metį – didžiojoje arkivyskupijos salėje „Kauno katedrą“ deklamuojančio Bernardo Brazdžionio, toje katedroje klūpojau šalia generolo St. Raštikio; net ansambliu giedojome šalia Kipro Petrausko...

Tačiau netrukus atbildėjo raudonoji lavina... 1944 metų rudenį išvaikyti iš senųjų rūmų glaudėmės pas tėvus marijonus, saleziečius, jėzuitus. Mano kursui teko šv. Gertrūdos bažnytėlės aplinka. Kontaktai su kitų kursų studentais dar labiau susilpnėjo. Ir kai vieną naktį ieškojo (jau pasitraukusio) Alfonso Svarinsko, gyvendamas dar nuošalesnėje – salezie-čių celėje, apie tai nieko negirdėjau...

Vis dėlto nerimas augo: dėl čekistų verbavimo iš seminarijos pasitraukė artimiausias draugas Vytas, netikėtai buvo areštuotas kambario draugas, daug žadantis poetas Bronius Strazdas, terorizuojama seminarijos vadovybė... Giliai širdy negeso skausmas dėl asmeninės patirties: 1940 metų liepą buvo suimtas mano tėvelis mokytojas, visuomenės veikėjas Jonas Jončys, kuris 1941-aisiais nuteistas 8 metams ir išvežtas į Sibirą mirė tų pačių metų spalio 9 dieną... Visa tai vertė labiau susigūžti, atsiriboti nuo rizikingų kontaktų...

Vis dėlto nerimome: sykį 1946-ųjų antroje pusėje ar 1947-ųjų pradžioje Česlovas Kavaliauskas pakvietė į konfidencialų pasitarimą vienoje iš auditorijų (dabartiniuose Arkivyskupijos kurijos rūmuose). Keliolikos žmonių pasitarimo tikslas – kaip išlaikyti ir stiprinti taurią, elitinę seminarijos dvasią. Tačiau netrukus ir pats vadovas įspėjo:

– Skirstomės! Esame „užpelenguoti“... – Gal pagalbinio personalo, gal mikrofonų?!

Tik daug vėliau, baigiantis 1948-ųjų žiemai, kai būdamas jau už seminarijos ribų rengiausi licenciatui, atsitiktinai patekęs į pasalą Sopranų gatvėje, atsidūriau saugumo rūmų tardomajame... Daug ką apie mane žinojęs rusas saugumietis, norėdamas užverbuoti, man inkriminavo... aną pasitarimą, net kažkurį dalyvį minėdamas!.. Susiorientavau žaibiškai:

– Taigi mes prof. P. Kuraičio pateiktas filosofines problemas užklasiniu būdu mėginome spręsti!.. – Paliko ramybėje!

Vis dėlto tegu ir labai nutolę, su monsinjoru Alfonsu nelikome svetimi! Po daugelio metų, kai pagaliau išlaisvintas nuo nežmoniškos lagerinės priespaudos jis atsidūrė Vokietijoje, pradėjau dėstyti filosofiją Katalikų teologijos fakultete. (Nebuvau nutolęs nuo jos sovietmečiu, bendravau su profesoriumi prel. P. Kuraičiu, graibsčiau sunkiai pasiekiamas nuotrupas iš užsienio, tačiau, žinoma, tokia „savišvieta“ nebuvo visavertė.) Buvo 1990 metai. Staiga sužinau, kad į Vokietiją vyksta kun. Sigitas Tamkevičius; nežinia, kaip man pateko naujausi vokiškų leidyklų katalogai, ir kun. Sigitas atveža di-

džiausią krūvą monsinjoro Alfonso parūpintų naujausių filosofinių leidinių su šiltais jo paties palinkėjimais! Mano dėkingumas neapsakomas ir, žinoma, džiaugsmas: alumnai geros filosofijos tikrai paragaus!..

Jonas Čeponis

ATSIMINIMAI APIE MŪSŲ KOVĄ

1944 metais kartu su daugeliu kilnių Lietuvos jaunuolių, nors ir neturinčių tvirto kunigystės pašaukimo, bet paragintų savo gimnazijos kapelionų, įstojau į kunigų seminariją, kur dažnas iš tikro atrado pašaukimą. Tada seminarijoje mokėsi apie 300 klierikų.

Tais metais vokiečių ir rusų frontas apsistojo kažkur Žemaitijoje, už Dubysos. Atvykę seminaristai buvo apgyvendinti senuose Kauno kunigų seminarijos rūmuose. Bet neilgam. Vieną vėlyvą rudens vakarą tarybinės valdžios įsakymu buvo nurodyta per dvi valandas palikti rūmus ir juos užleisti frontininkams. Prie durų – ginkluoti rusų kariai. Išsinešti galima tik asmeninius daiktus ir patalynę. Lovas ir visa kita palikti. Dauguma lovų buvo kariškos – vokiečių karių. Bet buvome įsigiję ir neblogų spyruoklinių lovų, todėl gaila buvo jas palikti atėjūnams. Viena rūmų siena ir koridorių langai išėjo į Švč. Trejybės bažnyčios kiemą, todėl sugalvojome tas gerąsias lovas bei kėdes tiesiog išmesti pro langus į bažnyčios kiemą. Pradėjus raginti išeiti, nemažai pasidarbavome: išmetėme jas tiek iš antro, tiek iš trečio aukšto.

Tada mus priglaudė jėzuitų, marijonų ir pranciškonų vienuolynai. Patekau pas pranciškonus, prie Vytauto bažnyčios. Po kiek laiko mane perkėlė pas jėzuitus kartu su Alfonsu Svarinsku ir Petru Našlėnu. Prisimenu, kaip važiavau į Ukmergę ir į Kurėnų kaimą – Petro tėviškę – palydėti jį iki Kauno.

Nuvežiau iš seminarijos dokumentus – kad priimtas. Tada vienam važiuoti buvo nedrąsu – visur tikrino dokumentus.

Tuo metu jau turėjau pasą, todėl jaučiausi tikras „tarybinis“ pilietis ir drąsiai važinėjau. Sykį iš Pasvalio arkliais važiavome į Kauną ir grįžtant atgal prie Kėdainių mus sustabdė kariškiai. Atvarė prie geležinkelio, kur stovėjo ešelonas su karine ginkluote. Raseinių kryptimi girdėjosi patrankų šūviai. Patikrinę mūsų trijų dokumentus liepė pašerti arklius – „tegul pailsi“, o mums uždavinys – iškrauti vagoną su šoviniais (į frontą nevarė!). Per keletą valandų iškrovėme ir tokiu būdu „išsipirkome“. Džiaugėmės, kad paleido.

Tada frontas tolo nuo Lietuvos, ir karas baigėsi. Bet mes jau ruošėmės karui, kuris buvo neišvengiamas. Rusų kariškiai sakydavo:

– Mes su frontu iškeliausime toliau, bet ateis tie su raudonais antpečiais, tada laikykitės!!!

Negalėjome likti stebėtojais, kai matėme išniekintus miško brolių lavonus miestelių aikštėse, degančius kaimus ir sodybas. Reikėjo padėti tai kovai visomis galimomis priemonėmis: laisva spauda, ginklais bei šoviniais, dokumentais. Seminarijoje iš visų kraštų susirinkę jaunuoliai palaikė ryšius su savo kaimynais bei giminėmis, kurie nestojo į tarybinę kariuomenę. Todėl reikėjo dokumentų, vaistų – visko, kas tinka miško broliams pasipriešinimo kovai.

Petras Našlėnas seminarijos kambaryje palindęs po lova klausydavosi žinių vokiečių kalba, bet nieko gero nesužinodavo, nes Vakarų pasaulis buvo kurčias kitų tautų kančioms, tikėjo, kad čia „komunizmas – nebe toks“, „kultūringesnis“. Lietuva ir kitos okupuotos valstybės savo kailiu patyrė tą „nebe tokį“ komunizmą, kai neteko trečdalio savo gyventojų.

Aš, Svarinskas ir Našlėnas kartą išėjome pasivaikščioti į Nemuno krantinę. Pristojo prie mūsų girti kareiviai. Vienas atstatė šautuvą:

– Parodykite dokumentus!

Iš kažkur išdygo karininkas, išmušė iš rankų automatą ir dar rėžė kareivėliui į snukį. Leitenantas mus pakvietė eiti kartu su juo. Mes bijom. Dar karas nesibaigęs, nežinia, ką

karininkas galvoja. Gal jam įtartina, kodėl mes, jauni vyrai, ne fronte, o vaikštinėjame čia.

– Einam, – sako leitenantas, – duosiu pašaudyti.

Duoda karabiną, kiekvienam penkis šovinius. Taikinį atradome. Jis ir pats kelis kartus iššovė. Taiklią ranką turėjo.

Kai antrą kartą susitikom su leitenantu, jis pasiūlė:

– Ar jums nereikalingi pasų blankai?

Patraukėm pečiais, nežinom, ką sakyti. Gal tai provokacija? Atsakėm, kad nereikia, nes mes turime pasus.

– Ja vaševo brata znaju. Mnogim nužny dokumenty. A mnie nužny dengi[7].

Žinojom, kad daugelis klausinėjo, kaip įsigyti dokumentus pasikeitus pavardes ar pasijauninus.

– Mes nedaug pinigų turime.

– Gerai, – pasakė jis, – aš atnešiu blankus, o jūs pasirauskite savo kišenėse.

Ir atnešė keliasdešimt pasų blankų, o mes atidavėm visus sukrapštytus červoncus. Taip užsimezgė ryšiai. Jis žinojo ir mūsų bendrabutį.

Kai atsirado blankai, reikalingas ir antspaudas.

Kaune, Valančiaus gatvėje, prie Katedros buvo įsikūrusi tautodailininkų artelė, kur dirbo keliolika žmonių, vadovaujamų A. Vainikonio. Jie sugebėdavo taip dailiai padaryti įvairius pažymėjimus, antspaudus, kad išgelbėjo šimtus žmonių nuo fronto ir „miško vargo“. Padarė tokį antspaudą, kad neatskirsi nuo tikro. Niekas nepasakys, kad pasas ne milicijoje išduotas.

Kaune gyveno nemažai žmonių, kurie ieškojo dokumentų ne tik sau, bet ir savo artimiesiems. Ateidavo ir prašydavo padėti. Žinojome, kas mūsų laukia už tai, bet Vainikonio pagamintus dokumentus veždavome Laisvės kovotojams ir kovą rėmėme visomis išgalėmis. Kiek prisimenu, Alfonsas Svarinskas savo krašto „miško broliams“ nuvežė ne vienus dokumentus. Taip pamažu užsimezgė ryšys su Juozu Lukša-Skirmantu (Daumantu), Kaziu Pypliu-Mažyčiu (Audroniu),

[7] Žinau aš jus. Daug kam reikia dokumentų. O man reikia pinigų (rus.).

Birutės rinktinės žmonėmis, kurie turėdami galimybių galėjo padėti. Patriotiškai nusiteikę tautiečiai gelbėjo brolius.

Pradėjome pasus vežioti po įvairias Lietuvos vietoves. O su dokumentais kartu veždavome ir ginklų partizanams. Šitaip sėkmingai darbavomės iki 1946 metų.

Vieną dieną jėzuitų rūmų kieme sutinku nepažįstamą žmogų, kuris nežinojo mano pavardės, bet pasisakė pažįstąs iš matymo. Jis laukė manęs, kad kažkur pasirodyčiau. Pasirodo, artelės vadovas suimtas, padaryta krata, artelė uždaryta. Tai buvo Vainikonio brolis Leonas Vainikonis-Gegutė. Jis puikiai kūrė eilėraščius, todėl pogrindžio leidybai buvo ypač reikalingas. Ačiū Dievui, kad nepatekau į KGB pasalą – „artelės zasadą“, nes visus, kurie tik ateidavo, sulaikydavo. Kratos metu KGB neaptiko vedėjo slėptuvės, todėl išliko nemažai paruoštų dokumentų bei jiems skirtų antspaudų.

Alfonsas Svarinskas tada jau buvo trečiajame kurse, tai buvo įgijęs autoritetą ne tik tarp naujai priimtųjų, bet ir tarp dėstytojų profesorių. Buvo veiklus, iškalbingas klierikas, palaikė gerus ryšius su Kauno žmonėmis bei dvasininkija.

Vytauto bažnyčią administravo pranciškonai su tėvu Aloyzu Janušaičiu priešakyje. Zakristijonu dirbo vienuolis brolis Kostas Stoškus, durininku – Jurgis. Jie mums padėdavo materialiai, o per šventes net pakviesdavo prie bendro stalo, kur dalyvaudavo namo šeimininkas dr. Musteikis su dukra studente. Mokėmės, ieškojome popieriaus, vaistų, tvarsčių, jų pirkdavome karinėje parduotuvėje. Didelį kiekį pirkti buvo pavojinga, todėl prašydavome kurso draugų padėti įsigyti, kad nekiltų įtarimas.

1945 metais apie gegužės mėnesį be žinios dingo kambario draugas Kazimiras Kundrotas. Dvi dienas nesirodė, o trečią dieną mes su Alfonsu Svarinsku pradėjome jo ieškoti milicijos skyriuose, pranešėme, kad dingo. Nieko nesužinojom, tik mums paaiškino, kad jis gali būti sulaikytas KGB ir, jei taip, turėtų sugrįžti. Patarė ten kreiptis. Mes jau turėjome supratimą apie KGB, todėl nutarėme laukti.

Trečios dienos vakare sugrįžo Kazimiras ir iki ryto pasakojo apie tardymą, gąsdinimą, daužymą – kol pasirašė „suti-

Iš kairės pirmas – Jonas Čeponis, antras – Kostas Stoškus.
Pirmas iš dešinės – Kazimiras Kundrotas.
Pranciškonų vienuolyno bendrabučio kieme, 1945 metai

kimą“ bendradarbiauti. Pasirodė, kad KGB žino apie visus gyvenančius pas pranciškonus, žino apie Čeponio, Svarinsko veiklą, apie vežtus dokumentus. Supratome, kad mums gresia pavojus. Patikėjome Kundrotu, nes sakė, kad rytoj anksti rytą išvažiuos į Žaslius, kur įsitrauks į Žalio Velnio grupę, o bolševikams nedirbs, nebus išdavikas. Tik vėliau paaiškėjo, kad Kundrotas buvo palaužtas ir su uždaviniu atsidūrė partizanų gretose, agento J. Markulio-Erelio žinioje.

Kundrotas KGB voratinklyje

Kundrotas pasitraukė į Žaslių apylinkę, kur veikė Jono Misiūno-Žalio Velnio partizanai. Jis visada su savimi nešiodavosi kunigo sutaną, nes lankydavosi Gegužinės bažnyčioje ir padėdavo klebonui kun. Stanislovui Kiškiui. Jo klebonijoje vykdavo ryšininkų susitikimai su Žalio Velnio partizanais.

Bet 1945 metų vasarą NKVD apsupo vieną Žalio Velnio

būrį. Besitraukdami žuvo vadas Aleksandras Zapkus-Piliakalnis ir Žalio Velnio žmona. Kundrotas bėgdamas iš apsupimo (pagal jo pasakojimą) pakabino sutaną ant šakos, metėsi į šoną ir pabėgo, o sutana buvo suvarpyta kulkų. Kas galėtų paneigti, kad ten nebuvo sutartas ženklas su KGB?

Po šio įvykio Kundrotas pasitraukė iš Žalio Velnio grupės ir apsimesdamas, kad jo „sužeista“ koja, atsidūrė Pasvalio krašte, mano tėviškėje. KGB žinojo iš Kundroto, kad palaikau ryšius su partizanais. Tai buvo gera proga įsiterpti į savo krašto partizaninį judėjimą. Gyvendamas pas mane Kundrotas apsimetė, kad yra sužeistas, bet man neteko matyti sužeidimo: jis slėpdavo koją.

Tėviškėje lankydavosi vietiniai partizanai, mes spausdindavome jiems atsišaukimus. Kundrotas išvykdavo į savo – Kaišiadorių – kraštą susitikti su partizanų vadovybe ir kartu gauti nurodymus iš Markulio-Erelio apie tolesnę išdavikišką veiklą. Ne kartą ir man teko vykti į jo tėviškę Pustakiemio kaime ir įteikti laišką Aldonai, dirbusiai budėtoja Kalgonių geležinkelio sankryžoje.

* * *

Seminarijoje pradėjo ieškoti ir Alfonso Svarinsko, kuris nebenakvodavo bendrabutyje, o tik pas pažįstamus ryšininkus. Po kiek laiko jis išvyko į savo kraštą, kur įsitraukė į Didžiosios Kovos apygardos B rinktinę pas Bronių Jakubonį-Stiklą. Ryšį palaikydavome per seseles, gyvenančias Maironio namuose.

Taip pat turėjome „ryšininką“ šiaučių, gyvenantį netoli Vytauto bažnyčios, Nemuno krantinėje. Jam dauguma seminaristų nešdavo taisyti batus, todėl ten buvo „patikima“ vieta susitikti ar spaudai perduoti. Tik tas šiaučius staiga dingo, ir dirbtuvė buvo uždaryta. Supratome, kad atsitiko kažkas negero.

Ryšys su Alfonsu Svarinsku nutrūko, ir nežinojome, kodėl. Ryšininkė Apolonija Mackelaitė-Rugiagėlė, kilusi iš gretimo Kurėnų kaimo, irgi nieko nežinojo, todėl nuvykau į Svarinsko gimtąjį kaimą – Kadrėnus pas jo Motiną: gal žino, jei būtų areštuotas. Ji jokių žinių neturėjo. O Didžiosios Kovos

apygardos partizanai žinojo, kad 1946 metų pradžioje Svarinskas išvyko su reikalais į Kauną ir dingo. Supratome, kad areštuotas, nes lyg žinotų – eidamas pas šiaučių kai ką paliko seselėms iš Maironio namų, ką jos perdavė man.

Dar mokiausi seminarijoje ir veikiau pogrindyje. Užverbavo vieną mano draugų, kuris žinojo visus mano darbus. Jis atėjo pas mane ir pasakė nevykdysiąs saugumo nurodymų ir dingsiąs iš jų akių. Kundrotas mane perspėjo:

– Tave suims arba bandys užverbuoti.

Iš pradžių nepatikėjau. Nuėjau į seminarijos raštinę. Sėdi nepažįstamas tipas. Raštinės sekretorius sako:

– Pakviesk Joną Čeponį – žmogus laukia, – ir pažiūrėjo į mane.

Viską supratau.

– Gerai, gerai, tuoj pakviesiu, – skubiai nuėjau ir pasiunčiau savo draugą, kad pasakytų, jog esu išvykęs.

Tuokart išvengiau suėmimo, bet jau slapsčiausi, gyvenau pusiau nelegaliai. Paskaitas seminarijoje dar lankydavau. Buvau trečiame kurse. Nebedaug trūko, kad baigčiau seminariją. O saugumas nesiliovė manęs ieškojęs. Vieną kartą apsupo visą seminariją. Slėpiausi Jėzuitų gimnazijoje. Atbėgo mano draugas užduseęs:

– Jonai, tavęs ieško!

Jėzuitų bažnyčioje užlindau už vargonų. Pro langelį matau, kaip Rotušės aikštėje zuja saugumiečiai. Kai pavojus praėjo, draugai pranešė. Nebegalėjau būti Kaune. Nuvykau prie Ukmergės, kur slapstėsi Svarinskas ir buvo daugiau pažįstamų. Retkarčiais atvažiuodavau į seminariją, išlaikydavau egzaminus. Saugumiečiai, patikrinę klierikų sąrašus, rado, kad aš dar neišbrauktas. Kliuvo tada seminarijos vadovybei. Bijodamas didelių nemalonumų, vicerektorius P. Rauda paliko seminariją ir pabėgo. Mane tuoj pat išbraukė iš klierikų sąrašų.

Pas partizanus

Kurį laiką apsistojau Biržuose, Ukmergėje, Suvalkijoje. Tuo metu susipažinau su Tauro apygardos vadu A. Baltūsiu-Žveju ir kaip reikiant įsitraukiau į pogrindinę veiklą. Jau-

čiau, kad esu labai reikalingas visam partizaniniam judėjimui. O kai Kaune įsikūrė Birutės rinktinės štabas, apsigyvenau Kaune ir įsitraukiau į štabo darbą. Čia mūsų buvo apie 30 žmonių grupė. Visi gyvenome atskirai svetimomis pavardėmis ir tik būtinais atvejais susirinkdavome aptarti svarbių reikalų. Mūsų darbas buvo važinėti po kitus štabus, palaikyti ryšį su kitomis rinktinėmis, aprūpinti partizanus ginklais, dokumentais.

Tuo pačiu metu vienas besislapstantis jaunuolis buvo gavęs mūsų padarytus dokumentus, tada nuėjo registruotis į miliciją kaip atvykęs iš Kauno. Milicijoje paklaustas namo numerio jis sumaišė buto ir namo numerius ir buvo sulaikytas. Turėjo pasakyti, iš ko gavo dokumentus. Taip išaiškėjo mano veikla Biržų ir Pasvalio krašte. Nuo tada ten rodytis nebegalėjau.

Pradėjome mėtyti pėdas – keisti gyvenamąją vietą. Pasvalyje buvau ieškomas, todėl tėviškėje negalėjau rodytis. Reikėjo išnykti iš Kauno, pakeisti pasą.

Žinojome apie rengiamus svarbius dokumentus, tarp jų ir laišką Popiežiui. Šį reikalą buvome aptarę.

Tuo metu lankiausi Kaune Birutės rinktinėje Tauro apygardoje. 1947 metais žiemą buvo rengiamasi partizanų Juozo Lukšos-Skirmanto ir Kazimiero Pyplio-Audronio kelionei į užsienį. Kelionės išlaidoms reikėjo pinigų. Tauro apygardos vadas Antanas Baltūsis-Žvejys įpareigojo mus jų surasti.

Tam reikalui pinigus paėmėme iš Žemės ūkio akademijos kasos. Imant pinigus dalyvavo ir partizanė Marytė Morkvėnaitė. Ji buvo su ginklu sargyboje prie durų ir laukė, kol iš pastato išeis kartu buvęs latvis Abelis Haris, buvęs aviacijos leitenantas. Kartu su mumis operacijoje dalyvavo ne tik Marytė Morkvėnaitė, bet ir Onutė Šalčiūtė. Marytė buvo areštuota, atsidūrė lageryje. Tremtyje Intoje kun. Svarinskas ją sutuokė su Jonu Matukevičiumi.

Už vadovavimą operacijai paimant lėšas Žvejys mane premijavo nemaža premija, už kurią nuvykęs pas kapitono Petro Paltaroko[8] draugus į Rygą ketinau nupirkti rotatorių.

[8] Petras Paltarokas buvo geras ir monsinjoro Svarinsko draugas. Jis

Petras Paltarokas, apie 1984 metus

Grįžęs iš Latvijos gal po savaitės buvau areštuotas. Matyt, išdavė, nes per tardymą akistatai atvežė iš Rygos liudininką, kurį Rygoje buvau sutikęs.

Pažįstama vienuolė Veronika Šlektaitė iš Pasvalio šeimininkavo pas kan. prof. P. Venckų. Ji man pasakė, kad pas juos apgyvendintas rusų karininkas, kuris gali padaryti dokumentus. Tuo metu neturėjau nuotraukos, tai daviau vieno partizano nuo Krekenavos – Krikščiūno pavardę. Jauni žmonės gal ir panašūs, o dar su akiniais – tapau paieškomas kaip Krikščiūnas.

Vienuolė Veronika Šlektaitė netrukus dingo, bet prieš tai suspėjo ryšininkei Marytei Morkvėnaitei pranešti, kad tas rusas karininkas staiga išsikraustė. Per tardymą 1948 metais atvedė areštuotą vienuolę Veroniką akistatai – išsiaiškinti, kam ji atidavė pasą. Ji patvirtino, kad seminaristui J. Čeponiui. Tą ir aš patvirtinau, nors tas Krikščiūno pasas buvo reikalingas sužeistam Krekenavos valsčiaus Rupūžėno būrio partizanui Krikščiūnui. Jam pasą ir nuvežiau, nes jis norėjo legalizuotis, išeiti iš miško ir dirbti pogrindyje.

buvo Lietuvos kariuomenės artilerijos kapitonas, Paryžiaus karo akademijos klausytojas. Okupavus Lietuvą išėjo į partizanus. Suimtas ir nuteistas 25 metams lagerio. Jam lageryje siūlė sutrumpinti kalėjimo laiką, jei jis pasirašytų prisipažindamas savo kaltę ir pasmerkdamas savo pažiūras. Bet jis nepasirašė, o kagėbistams pasakė, kad laisvė yra per brangi, o tokia kaina už ją per pigi: „Už tokią kainą laisvės nepirksiu.“ Atkalėjęs visą laikotarpį grįžęs į Lietuvą prisiglaudė pas kunigą Alfonsą Igliaukoje. Kurį laiką gyveno klebonijos antrame aukšte. Mirė 1988 metais laidojant jo brolį, irgi tremtinį, prie kapo duobės. Tada Svarinskas kalėjo jau trečią kartą. Petrą Paltaroką laidojant ant karsto uždėjau trispalvę – tada laidotuvės su trispalve buvo dar antitarybinės.

Kundroto išdavystė

Kai 1948 metais sausio 27 dieną patekau į pasalą ir sužeistas į galvą buvau atgabentas į Kauno KGB, bintuojant man sužeistą galvą, pulkininkas Rybenko sakė:

– Na ką, Krikščiūnas, „popalsia“[9]?

Papurčiau galvą, nes mano pase buvo „Čeponis“. Jis trenkė į veidą ir sako:

– Vedyte na pripysku i otsčitaite 50[10].

Apstotas penkių karininkų ir paguldytas ant žemės suskaičiavau iki 27 „bananų“ smūgius ir „užmigau“. Atsigavau apipiltas šaltu vandeniu. Prieš tai girdėjau kankinamųjų šauksmus. Bandžiau rėkti ir aš, bet pakišo pagalvėlę po veidu ir galvą primynė batu. Tai buvo tik pirmoji „prirašymo“ valanda. Po keliolikos metų dar sapnuodavau tą iškreiptą baisų girto majoro Zvegincovo veidą ir pašokdavau iš lovos. Praėjus daugiau kaip 60 metų tie baisūs sapnai nebesikartoja. Užgijo praeities žaizdos, nebejaučiame jų kraujavimo.

Tardant buvau klausinėjamas apie Svarinsko „darbus“. Paaiškėjo užverbuoto seminaristo Kazimiro Kundroto išdavystės tiek Žalio Velnio grupėje, tiek Biržų rajone, kur jis dirbo Gulbinų mokyklos vedėju.

1945 metų vasaros gale Kundrotas pradėjo dirbti Gulbinų mokyklos vedėju. Kas galėtų paneigti, kad ne KGB pastangomis? Tame krašte veikė aktyvi Alfonso Antanaičio partizanų grupė. Greit Kundrotui pavyko įgyti jų pasitikėjimą: 1946 metų sausį vieną iš rusiškų diskinių kulkosvaidžių, paliktų žuvusio Pasvalio krašto vado J. Alenčiko-Dragūno bunkeryje, jis su mano broliu Petru Čeponiu nuvežė Antanaičio būrio vyrams. Kaip nepasitikėti?! Antanaitis palaikė ryšį su Kundrotu, nes per jį aš perduodavau spaudą, ginklus bei dokumentus. Gulbinų mokykla buvo gera vieta susitikimams.

Būrio vadui reikėjo laikinai išvykti šeimos reikalais, todėl 1946 metų vasarą padarėme jam dokumentus ir aš jam juos nuvežiau. Su jais jis ir išvyko. Klausiau – kur. Atsakė, kad

[9] Įkliuvai (rus.).

[10] Veskite priregistruoti ir atskaičiuokite 50 (rus.).

adresą žino tik mokytojas Kundrotas. Sakė, kad kai susitvarkys, praneš man, nes mane įgaliojo palaikyti ryšį su būriu. Pasirodo, jis išvyko į Alfonso Svarinsko kraštą Ukmergės rajone, kur po kelių dienų buvo suimtas. Grįžęs į Pasvalį, vakare pamačiau, kaip nuo Panevėžio link Biržų važiuoja apie 30 sunkvežimių su kareiviais ir lauko virtuvėmis. Naktį jie apsupo nedidelį Gulbinų mišką, kur buvo apsistoję Antanaičio partizanai, ir rytmetį pradėjo puolimą. Jie žinojo stovyklos vietą, todėl taip apsupo būrį, kad tik vienam partizanui pavyko pabėgti. Žuvo 14 partizanų. Paskui ėmė areštuoti Gulbinų krašto žmones. Buvo suimta kelios dešimtys rėmėjų, ryšininkų.

Kaip matyti iš KGB archyvinių dokumentų, tai buvo mokytojo Kundroto ir jo žmonos Elenos Lapienytės darbas.[11]

Bet mokyklos vedėjas Kundrotas man pranešė, kad KGB „viską“ žino, suimtas būrio vadas visus išduoda ir kad man reikia slėptis. Kaip nepatikėsi tokiu „draugu“?!

Vis dėlto įtarimas dėl partizanų būrio žūties krito ant Kundroto. Naujas būrio vadas nutarė patikrinti jo sąžiningumą ir pranešė jam, kad atvyks į „svečius“. Prieš rytą Kundrotas kieme siūlė sargybiniui eiti pailsėti, o jis pabus sargyboje. Taip jiems besiderant su sargybiniu, tas pamatė, kad kareiviai supa mokyklą. Suspėjo perspėti būrį ir pastebėjo, kad Kundrotas bėga tilto kryptimi. Tai jie visi iš paskos bėgdami paspruko, nes į tą pusę rusai nešaudė. Tapo aišku, kad mokytojas susijęs su KGB.

Po šio įvykio Kundrotas su žmona atsidūrė Klaipėdoje ir buvo paskirtas vidurinės mokyklos direktoriumi. Kvietė atvažiuoti ir mane.

O partizanams rūpėjo įvykdyti teisingumą už išdavystę. Nuvykau į Klaipėdą norėdamas patikrinti įtarimus, išsiaiškinti kaip draugas. Susitikus jis parodė naują ginklą, kurį davė palaikyti išėmęs šovinius. Bet kai paprašiau šovinių, atsiėmė ginklą. Liko stovėti su ginklu, bet be šovinių. Tada išsitraukiau savo valterį. Jis išbalo. Kaip draugas neišdrįsau nu-

[11] Žr. www.kgbveikla.lt/lt/agentu-sarasas/agent/28/kundrotas-kazys-s-jono

spausti gaiduko, vėliau dėl to gailėjausi.

Per tardymą Klaipėdoje majoras, parodęs pistoletą, lyg jis būtų Kundroto, klausė, kodėl atvažiavęs jo nenušoviau, nes šis sakęs, kad tuo reikalu į Klaipėdą ir buvau atvykęs. Prisipažinau, kad buvau susitikęs ir turėjau ginklą rankose, bet pagailėjau kaip draugo! Tardytojas ir sako:

– O dabar galėtum?

– Taip, – atsakiau.

O jis sako:

– Špyga tau, durniau. Mes tokiems „draugams“ gailėdavome šovinių, o palenkę beržus, pririšdavom už kojų ir palikdavom varnom. – Majoras kaip raudonasis partizanas 1943–1944 metais vykdė teroristines NKVD užduotis Vilniaus krašte Kazėnų miškuose. Jų grupė netoli Šalčininkų Kazėnų miškuose sudegino gyvus visos Kaniukų gyvenvietės žmones.

Akistatoje Kundrotas pakartojo:

– Kodėl nenušovė – nežinau.

Bet kitą sykį atvežė įsakymą iš Tauro apygardos, kad Kundrotas už išdavystę Biržų krašte turi išpirkti savo kaltę, nušaudamas vieną mokyklos inspektorių. Ką jis su draugu ir padarė, o išaiškėjus buvo suimtas. Niekas neatvežė tokio įsakymo. Pasirodo, Biržų krašte kaltė už areštus ir žūtį buvo verčiama vadui Antanaičiui, nors tai buvo Kundroto darbas. Tą parodė akistatai su juo iš Biržų krašto atvežti suimtieji. Tą rodo dabar rasti KGB dokumentai.

Kalinio Jono Čeponio portretas, 1949-02-23

Kundrotas buvo teistas, bet greitai paleistas – užsitar-

navo, nes bendradarbiavo su KGB ir tiek daug buvo išdavęs. Grįžęs apsigyveno apie Vievį.

Dar man į lagerį Kundrotas parašė, kad jis esąs nekaltas, viską esą padarė jo žmona Elena. Ji rašė dienoraštį.

Pasiteisinimui nėra pagrindo, nes žmona daugelio dalykų negalėjo žinoti – nedalyvaudavo susitikimuose.

Taip 1948 metų sausio 27 dieną baigėsi mano Kova. Prasidėjo naujas gyvenimo tarpsnis kalėjimuose, lageriuose. Buvo skaudu, kad tiek mažai ir taip trumpai galėjau prisidėti kovojant už Lietuvą. Stebuklingomis aplinkybėmis pasisekė išvengti išdavysčių, dėl kurių daugelis Kauno Tauro apygardos Biržulės rinktinės narių buvo jau areštuoti, kiti žuvo.

Prabėgo 10 šalčio ir bado metų lageryje, 10 metų tremties, ir kartais klausiu savęs, už ką Dievulis dar laiko, globoja? Kada alkanas ir sušalęs šaukei: „O Dieve, nebegaliu!“, viltis, tikėjimas ir skola Lietuvai, artimiesiems ir draugams grąžindavo jėgas nepasiduoti, ištverti dėl žuvusiųjų Brolių ir Sesių. Mes jiems skolingi. Jie kaip žvaigždės vedė per gyvenimo kryžkeles į tikslą – Laisvą Lietuvą.

Partizanų laiškas Popiežiui

Laišką į Vakarus su vertimu Popiežiui Pijui XII 1948 metų pradžioje partizanai Juozas Lukša-Skirmantas ir Kazimieras Pyplys-Audronis įteikė Apaštališkojo Sosto delegatui lietuvių reikalams Vokietijoje kan. Feliksui Kapočiui.

Kai mane suėmė, kalėjime buvau kartu su laiško teksto autoriais ir jo vertėjais. Man tardymo metu kagėbistai rodė apdegusį laiško originalą. Kameroje kartu teko būti su Vytautu Kaunecku, kun. V. Vaičiūnu, lietuvių kalbos mokytoju, vertėju Vincu Bazilevičiumi[12].

Tardymo metu Bazilevičius prisiėmė kaltinimą, kad laiš-

[12] Vincas Bazilevičius dirbo Marijampolėje, Kaune. 1945 metais įsitraukė į pasipriešinimo okupacijai judėjimą (slapyvardis Taučius), dalyvavo V. Selioko įkurto Informacinio centro veikloje. Nuo 1947 metų buvo Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) leidybos skyriaus vedėjas, laikraščio „Laisvės žvalgas“ redaktorius, BDPS prezidiumo narys. Žuvus partizanų vadui Baltūsiui-Žvejui, V. Bazilevičiui kurį laiką teko eiti BDPS prezidiumo pirmininko parei-

ką į prancūzų kalbą išvertė jis. Tardytojai manė, kad jis laišką išvertė ir į anglų kalbą, bet šis nurodė anglų kalbos nemokantis. Tada jį vertė išduoti, kas išvertė į anglų kalbą. Norėdami išgauti, kas vertėjas, tardydami jį labai mušė – buvo taip sumuštas, kad nebuvo panašus į žmogų. Atsimenu, parveda mane iš tardymo, o kampe guli lyg koks maišas. Prieinu, o ten nukankintas be sąmonės Bazilevičius. Pakėliau, paguldžiau. Po kiek laiko atsigavo.

Įmetė jį į mano kamerą, nes buvome toje pat byloje. Buvo ir trečias – kagėbistų „stukačius“. Manė, kad šnekėsimės, o „stukačius“ sėdi kartu, klauso... Bet buvome atsargūs ir nudavėme, kad esame nepažįstami.

Vincas Bazilevičius lageryje, 1955 metai

Laiško originalas buvo saugomas Tauro apygardos štabe. V. Selioko prisiminimuose nurodyta, kad Juozui Lukšai-Skirmantui į Kazlų Rūdos miškus laišką atvežė pats Bazilevičius.

1948 metų vasario 1 dieną išdavus agentei NKVD Gulbiniškių kaime, Motiejaus Baltrušaičio sodyboje, apsupo A. Baltūsį-Žvejį ir du štabo apsaugos partizanus Juozą Balsį-Dobilą ir Praną Žaldarį-Šapalą. Kai vyko susišaudymas su stribais, partizanai, matyt, mėgino dokumentus sudeginti. Galiausiai Žvejys ir kiti partizanai nusišovė ir dalis dokumentų išliko nesudegę.

Apdegusiame dokumente buvo matyti, kas pasirašė laiš-

gas. Jis redagavo ir vertė BDPS dokumentus, tarp jų ir laišką popiežiui Pijui XII. 1948 m. jis baigė versti O. de Balzako romaną „Tėvas Gorijo“, kuris buvo išleistas po jo įkalinimo nenurodant vertėjo pavardės. 1948 metų vasarį NKVD jį suėmė, o liepą nuteisė. 1957 metais Vincas Bazilevičius sugrįžo į Lietuvą.

ką – buvo nurodyti slapyvardžiai. Tai leido atskleisti pasirašiusiųjų pavardes. 1948 metais visi pasirašiusieji buvo areštuoti. Visi tos bylos dalyviai – Vytautas Kauneckas, Jonas Boruta, Vincas Bazilevičius, Antanas Miškinis, Antanas Kučingis ir kt. – buvo išskirstyti į daugybę lagerių. Su kai kuriais jų papuoliau į vieną lagerį Norilske. Tarp jų – su Petru Našlėnu-Kerbeliu, mūsų su monsinjoru Svarinsku bendražygiu nuo seminarijos laikų[13].

Petras Našlėnas ir Jonas Čeponis, grįžę iš įkalinimo, 1959 metai

Lageryje man apie visus tuos įvykius papasakojo Vincas Bazilevičius ir Vytautas Kauneckas. Žinau, kad į anglų kalbą laišką išvertė Kauneckas. Jis irgi figūravo toje pačioje byloje. Lageryje jam sakydavau:

[13] Petras Našlėnas 1938 m. baigė Ukmergės gimnaziją. Atlikdamas karo tarnybą užsitarnavo karininko laipsnį. Vėliau baigė mokytojo kursus ir trejus metus dirbo pradžios mokyklos mokytoju. 1942 m. įstojo į Žemės ūkio akademiją, trečiame kurse įsitraukė į rezistencinę veiklą. Kun. Eduardo Simaškos paskatintas įstojo į Kunigų seminariją, bet po dvejų metų kartu su A. Svarinsku ir J. Čeponiu buvo

– Vytautai, sėdi. Bolševikai tave pasodino 25 metams. Patyrei, kokią valdžią išsikovojai.

Lageryje mes su juo dirbome vienoje brigadoje. Jam buvo labai sunku, nes nebuvo pratęs dirbti fizinį darbą. Padėdavome jam.

Lageryje šachtose mes melsdavomės, bet jis nedalyvaudavo. Kartą prieš Kalėdas grįžęs iš šachtos Vytautas sako:

– Žinai, visą naktį buvau šachtoje vienas. Tamsu. Šalta. Pasimeldžiau iš širdies. Kaip gera pasidarė. „Tėve mūsų“ sukalbėjau.[14]

Ilgai apie laišką Popiežiui Pijui XII pasaulis negirdėjo. Beveik po dvejų metų, 1950-aisiais, jis buvo išspausdintas Šveicarijos žurnale „Anima“ ir tais pačiais metais publikuotas atskiru leidiniu vokiečių kalba „*Notschrei eines sterbenden*

iš jos pašalintas. Grįžo į Žemės ūkio akademiją. Tačiau paskutiniame kurse už ryšius su partizanais buvo suimtas, nuteistas ir aštuoneriems metams įkalintas. Į lagerį jis buvo išvežtas 1948 metais viename vagone kartu su kitais Kauno inteligentais (inžinieriumi Jonu Boruta (Telšių vyskupo Jono Borutos tėvu), inžinieriumi Vincu Selioku, kunigu Mykolu Buožiu). 1956 metais grįžęs iš tremties prisistatė seminarijos rektoriui kun. kan. K. Žitkui. 1957 metais seminarijos vadovybė priėmė jį į antrą kursą, tačiau jis studijavo tik pusantrų metų. Po Budapešto sukilimo Kaunas buvo paskelbtas režiminiu miestu ir visi, laikomi politiškai nepatikimais, turėjo jį apleisti. Užkliuvo ir klierikas Petras. Saugumas mėgino jį užverbuoti, tačiau kai jis griežtai atsisakė bendradarbiauti, jam uždraudė gyventi ne tik Kaune, bet ir Kauno rajone. Tuometinis Kauno vyskupijos valdytojas kan. J. Stankevičius leido Našlėnui apsigyventi Kulautuvoje, kur altarista darbavosi Alfonsas Svarinskas. Petras įsidarbino zakristijonu ir seminarijos dėstytojų nurodymu privačiai toliau studijavo seminarijoje. Baigęs ją, 1961 metais per kun. Zigmą Neciunską užmezgė ryšius su tremtiniu vyskupu V. Sladkevičiumi ir šis Lentvaryje, kun. V. Aliulio bute, slapta suteikė Petrui Našlėnui diakonato, o 1961 metų rugpjūčio 2 dieną Onuškio klebono kun. Vaclovo Aleksandravičiaus bute slapta – kunigystės šventimus. Kun. P. Našlėnas 25 metus veikė kaip kunigas pogrindininkas, daug padėdavo pavaduodamas kunigus A. Svarinską, S. Tamkevičių, J. Zdebskį.

[14] Vytautas Kauneckas gyveno Kulautuvoje. Jis mokėjo prancūzų, anglų, vokiečių kalbas. Lageryje mus jų mokė. Būdamas lageryje juokaudavo: „Mano draugas buvo komunistas J. Paleckis“, nes Nepriklausomoje Lietuvoje 1926 metais jis buvo teistas dvejiem metams

Petras Našlėnas, Jonas Čeponis ir Vytautas Kauneckas. Kulautuva, 1959 metų vasara

Volkes“ („Mirštančios tautos pagalbos šauksmas”) su rašytojo Edwardo Schaperio įvadu bei leidėjo pabaigos žodžiu. Tais pačiais metais Vokietijoje didžioji laiško dalis buvo paskelbta leidiniu „*Hilferuf aus den Wäldern Litauens*“ („Pagalbos šauksmas iš Lietuvos miškų”) (*Internationales Comité zur Verteidigung der christlichen Kultur*, Bonn – Tarptautinis krikščioniškos kultūros gynimo komitetas,

kalėjimo už komunistinę veiklą ir uždarytas į Raseinių kalėjimą. Iš čia jis pabėgo ir per Rytprūsius pasiekė Vokietiją. Studijavo ekonomiką Berlyno universitete. 1933 metais, atėjus į valdžią Hitleriui, išvyko į Paryžių, studijavo Paryžiaus universitete. Kauneckas buvo prieškario socialdemokratas. Į Lietuvą grįžo 1940 metais. Valdant tautininkams vėl buvo trumpam suimtas. 1948 metais NKVD jį areštavo už ryšius su pogrindžiu ir nuteisė dešimčiai metų. Per kalinių sukilimą 1953 metais Norilsko stovykloje jis buvo sužeistas, porą metų gydėsi kalėjimo ligoninėje ir iš ten buvo paleistas. Vytautas Kauneckas išvertė daug knygų – buvo žymus vertėjas: A. De Sent Egziuperi „Mažąjį princą“, A. Periušo knygų seriją apie žymiuosius prancūzų dailininkus avangardistus. Grįžęs iš lagerio 1959 metais aplankiau savo draugus Vytautą Kaunecką, Vincą Bazilevičių ir kitus, kurie buvo grįžę kiek anksčiau. Vytautas ir Vincas nesulaukė Nepriklausomybės. Vytautas mirė susitaikęs su Viešpačiu.

Bona). Laiškas ar jo ištraukos taip pat buvo paskelbtos italų, prancūzų, amerikiečių spaudoje.

Šis laiškas yra labai svarbus dokumentas. Jo ištrauką kun. Stasys Yla įdėjo į savo parengtą maldyną „Tikiu Dievą“.[15] Monsinjoras A. Svarinskas užsiminė, kad neapsižiūrėjęs laiško tekstą pamiršo įdėti į savo atsiminimus. Jo manymu, Lietuvos žmonėms su šiuo laišku svarbu susipažinti ir šiandien.

Lietuvos Respublikos Rymo katalikų laiškas Šventajam Tėvui Pijui XII Vatikane[16]

Šventasis Tėve, katalikų Ganytojau! Mes, Lietuvos Respublikos Romos katalikai, šaukiamės Jūsų šventenybės užtarimo. Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus pavedimu, esi visų mūsų katalikų Vadas ir Ganytojas. Naikinami, terorizuojami, alkani, nuogi, kraujuose paplūdę, likę be jokių net žmoniškų natūralių teisių, nuo pasaulio visiškai izoliuoti, prašome Jūsų globos ir pagalbos. Gyvename aštuntus teroro ir smurto okupacijos metus. Gyvybės kaina perduodame Jums savo tautos kančių istorijos raštą, rodydami XX amžiaus bedievybės – komunizmo gėdą, demaskuodami pasaulio akyse niekšingąjį melą apie Tarybų Sąjungoje religijos laisvę. Kol baisus okupantų smurtas mūsų nepasmaugė, rašome tikrąją tiesą, savo tautos žiauriąją tragediją. Šis raštas yra mūsų Tėvynės mirties testamentas.

Mūsų Tėvynė Lietuva Vytauto Didžiojo laikais buvo didelė ir galinga. Varnos mūšyje, gindama krikščionybę, sulaikė turkų veržimąsi į Europą. Mūsų graži kalba yra vienintelė senovės indų-sanskritų liekana. Mūsų šalis nėra turtinga, bet darbščių lietuvių rankomis ji išmaitino ir aprėdė savo žemės vaikus. Baltijos jūra švelniai skalauja mūsų žemės pakraštį. Mus beveik iš visų pusių supa nekatalikiškos tautos. Rusų carų imperializmas šimtmetinėse kovose mū-

[15] Stasys Yla. *Tikiu Dievą*. Čikaga: „Draugo“ spaustuvė, 1964. P. 629–630.

[16] LYA, f. K-5, ap. 1, b.116, l. 1, 6–8.

sų ramią tautą naikino ir siaubė, kol, susidėję su prūsais ir austrais, pasidalijo mūsų kraštą. Caras jėga norėjo mus surusinti ir supravoslavinti. Pusę šimtmečio buvo uždraudęs lotynų raidėmis spaudą, kad mes įprastume prie rusiško raidyno. Nuostabiai atspari buvo mūsų tauta. Trys didieji sukilimai kardu ir ugnimi buvo sutriuškinti. Joki pažadai aukštos vietos lietuvio nesuviliojo. Knygnešiai iš užsienio slapta nešė lietuvišką knygą. Rusų surengtomis Kražių skerdynėmis stebėjosi visas pasaulis, kur lietuvių tauta parodė meilę Katalikų Bažnyčiai ir Tėvų Žemei.

Po Didžiojo Karo mus užplūdo iš visų pusių bolševikų azijatų ordos. Kol tapome laisvi, tūkstančiai jaunuolių turėjo paguldyti savo galvas. Laisvoje Tėvynėje nebepriskaitėme pilnų trijų milijonų žmonių. Per 23 laisvės metus ne tik kad toli palikome Rytų kraštus, bet konkuravome ir su Vakarais. Deja, 1939 metais pasaulinis karas iš visų pusių apsupo mūsų darbščią ir ramią tautą. Per Lenkiją vėl priartėjo 200 milijonų azijatų bolševikų. Iš karto tik bazės, o vėliau visiška okupacija. Trys milijonai prieš 200 milijonų galėjome tik mirti už laisvę. Laimingi tie, kurie mirė ir nemato, kas dabar Tėvynėje vyksta, Šventasis Tėve, atleisk mums, kad mes, gyvieji, pavydime mirusiems. Ką mes išgyvename, jokia žmogaus vaizduotė nėra to sukūrusi ir negali sukurti. Tai primena senovės didžiausius totorių antplūdžius.

Iš mūsų atėmė ne tik žemę, namus, sunaikino miestus, vienkiemius, bet atėmė net ir minties laisvę, protavimą. Mus pavertė visiškais dvasios vergais. Mūsų kultūrą pasuko mažiausia šimtmečiu atgal. Mes turime tikėti praeito amžiaus visokiom nesąmonėm, kurias seniai persirgome. Žiūrėdami į apiplyšusius okupantus, mes turime tikėti, kad pas juos visko yra, kad tik pas juos tėra kultūra, kad visame pasaulyje badas ir vargas, kad tik jų dėka mes dabar geriausiai gyvename, nors mūsų vaikai jau užmiršo, kas yra cukrus, mėsa, sviestas. Okupantai išrinko mums „seimą“ buvusių vagių, svetimtaučių, girtuoklių, įvairių perėjūnų, avantiūristų sudėtyje. Tiek kandidatų, kiek „seimo“ narių. Patys juos išstatė, patys surašė ir durtuvais varė už juos „balsuoti“.

Mus, išdidžią lietuvių tautą. Dieve, kokios baisios buvo dienos. Į debesis lėkė balsavimo patalpos, šalia urnų kraujo upeliai tekėjo. Žemė krauju pasruvo. Kas laisvės ragavo, vergijoj nebus. Tas nevertas laisvės, kas negina jos. Patriotai, nepergyvendami tos dienos patys krito, durtuvais persiverdami širdis. Nuo okupantų tankų, lėktuvų ūžimo dundėjo mūsų miestai ir kaimai. O vis dėlto nebalsavome. Okupantų melas perviršijo visokį įsivaizdavimą. Jie paskelbė mūsų „vienbalsį" prašymą įsijungti į Tarybų Sąjungą. Tai buvo smurto ir gėdos valanda, Šventasis Tėve, kada okupantas su savo tankais ir durtuvais pridusino, tai mūsų žemė, akmenys, uolos šaukė prieš baisiąją klastą. Audros su perkūnijomis griaudė ir drebino žemę prieš tą baisųjį melą. Tos baisios dienos tūkstančius lietuvių Sibiro katorgose pražudė. O vis dėlto mes didžiuojamės, kad laisvę labiau mylime kaip savo gyvybę.

1941 metų birželio mėn. per 3 dienas be teismo, be tardymo, sugaudė su vaikais, seneliais, ligoniais apie 40 000 lietuvių, sukimšo į galvijinius vagonus ir be duonos kąsnio, be vandens išvežė į Sibirą. Tos 3 dienos lietuviams liks amžiaus siaubo dienomis. Mes matėme pakelėse išmetamus senelių lavonus, naujagimius kūdikius. Ir šiandien mūsų akyse skamba alpstančiųjų vagonuose priešmirtinės giesmės gaida. Mūsų akys matė bučiuojančius paskutinį kartą šventąją Tėvų Žemę. Tai matėme patys. Žiūrėjome į dangų, ir lūpos šnabždėjo Galybių Viešpačiui priesaiką: Laisvė arba mirtis. Anų metų okupacijos balansas daugiau kaip 100 000 aukų.

Po to seka vokiška, o dar vėliau sugrįžta azijatiška okupacija. Kenčiame naujos azijatų okupacijos ketvirtus metus. 1940–41 m. okupacija tik šešėlis prieš dabartinį smurtą. Tada buvo tik gaivališkas siautimas, dabar gi jau ir planingas tautos išnaikinimas, surusinimas. Tam tikslui įgyvendinti skiriamas maždaug dešimties metų laikotarpis. Dar šeši metai ir mūsų tautos turi nebūti.

85 procentai lietuvių tautos yra Rymo katalikai. Religijos įtaka buvo ir yra labai stipri. Mūsų tautoje yra ypatinga

KGB priemonė, kurioje nurodyti Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) ir Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo (VGPŠ) nariai. Iš kairės: BDPS prezidiumo narys Edmundas Akelis, BDPS Propagandos skyriaus viršininkas Alfonsas Vabalas-Gediminas, BDPS prezidiumo vicepirmininkas Vincas Seliokas-Gintautas, VGPŠ viršininkas Antanas Baltūsis-Žvejys, VGPŠ narys Mykolas Mačiokas, BDPS prezidiumo narys Jonas Deksnys-Prapuolenis, BDPS prezidiumo narys Jonas Boruta-Lieponis, BDPS Spaudos skyriaus viršininkas Vincas Bazilevičius-Taučius, Laikraščio „Laisvės žvalgas" vyriausiasis redaktorius Antanas Miškinis-Kaukas, BDPS prezidiumo narys Antanas Kučingis (tikr. Kučinskas)-Kalvaitis, BDPS vyriausiasis kapelionas kunigas Juozas Stankūnas.[17] *Nuotrauka iš LYA, f. K-40, ap.1, b.173, l. 323-1.*

[17] Partizanų vienijimo iniciatyvos ėmėsi Tauro apygardos vadas Antanas Baltūsis-Žvejys. Su bendražygiais jis įkūrė naują struktūrą,

pagarba reiškiama Švč. Marijai. Anot Pijaus XI, Lietuva yra Marijos Žemė. Mūsų krašto pakelėse labai daug kryžių-smūtkelių. Tai tautos kančios simbolis. Bolševizmas gerai žino, kad kol nepakirs religijos įtakos, tol tauta bus atspari. Todėl religijai ir tenka smarkiausias smūgis. Pagal bolševikų vadus, religija taip priešinga bolševizmui, kaip vanduo ir ugnis. Todėl prieš karą Tarybų Sąjungoje buvo panaikintos visos religijos ir jų papročiai. 1943 metais susidarė naujos aplinkybės. Užsienio opinijai pataisyti oficialiai buvo leista religijos kulto laisvė, ypač pravoslavų bažnyčiai. Svarbiausias motyvas: per Maskvos patriarchą sujungti įvairių tautų (bulgarų, graikų, rumunų, arijų ir pan.) pravoslavus, sustiprinti pravoslavinimą ir tuo būdu plėsti tose tautose savo įtaką. Laikinai leisdami religijos kultą, jie apsidraudė, kad religija tarnautų tik komunizmo sustiprinimui ir imperializmo įtakai svetur. Naujai paskirti pravoslavų šventikai vargu kuo skiriasi nuo NKVD žvalgybos agentų. Jų pareiga per cerkvę pravesti valdžios mintis, pranešinėti žmonių nuotaikas ir nurodyti nepatikimuosius. Klausant naujų šventikų pamokslų neįmanoma rasti bent dalelę krikščioniško mokslo. Tik neapykanta kitoms santvarkoms, kerštas, melas ir bolševikinė propaganda. Dievas yra savotiškai rusiškas, panašus Leninui. Pravoslavų bažnyčia yra tik žvalgybos įstaiga po religine iškaba.

Stalino konstitucija duoda tik religinio kulto apeigų laisvę ir tuo pačiu garantuoja visišką antireliginę propagandą. Antireliginę propagandą valstybė varo visu savo aparato pajėgumu. Religija viešai gali praktikuoti tik religinio kulto apeigas, o religinės propagandos vesti visiškai neleidžiama. Todėl ir šiandien Tarybų Sąjungoje net pravoslavai ne-

suvienijusią BDPS ir VGPŠ narius, pavadintą BDPS prezidiumu, siekiant išvengti painiavos su ankstesniuoju BDPS, kurį jau kontroliavo MGB per agentą Juozą Markulį-Erelį. Laiško Popiežiui tekstą parašė kun. Juozas Stankūnas. 1947 metais partizanų pasiuntiniai Juozas Lukša-Skirmantas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis buvo pasiųsti į Vakarus perduoti BDPS prezidiumo parengtų dokumentų (tarp jų ir laišką Popiežiui) bei atkurti ryšių su lietuvių emigracinėmis struktūromis.

turi religinės spaudos ir pamokslų beveik nėra, išskyrus religinį kalendorių. Religinių, filosofinių knygų, laikraščių visai nėra ir negali būti. Iš užsienio religinė knyga taip pat neįsileidžiama. Tokiu būdu religija negali plėstis, pasidalyti naujomis mintimis, ir naujoji karta nebegali naujo mokslo šviesoje pilnai pažinti religijos. Visų pakraipų pasauliniai mokslai toli prašoks savo metodais ir patyrimais senus religinius metodus. Anot bolševikų, praeis keliolika metų, seniai išmirs, o jaunimas, matydamas religijos atsilikimą moksle, nepažangumą moksle, savaime nuo religijos atsigręš. Tas jų samprotavimas, kiek praktika rodo, yra teisingas, nes mokslo, meno, spaudos bendradarbiavimas yra būtina priemonė bet kokiai pažangai. Tokią religinio kulto apeigų laisvę taiko ir Lietuvai. Katalikų kunigai turi būti žvalgybos agentai. Atsiskirti nuo Romos, visur talkininkauti valdžiai, vienu žodžiu, būti valdžios reikalų įrankiu. Lietuvių katalikai su tuo nesutiko. Prasidėjo baisus terorizavimas, naikinimas, šis teroras yra slaptas, oficialiai viskas yra tvarkoje, bet praktika yra baisi. Ir kada kalba Maskvos aukštieji politikai, yra malonu ir gera klausyti, kai tuo tarpu slapta duodami kiti nurodymai. Ir kuo valdininkas bus religijos atžvilgiu žiauresnis, tuo jis geresnis. Joks įstatymas jo nevaržo. Vienintelis įsakymas – spausk, daryk ką nori, tik kad nebūtų viešų skandalų, šio teroro kelios priemonės:

1. Tautinė bažnyčia

Jau nuo 1944 m. daroma didžiausias spaudimas įsteigti tautinę bažnyčią, panašiai, kaip padarė atimtoje iš Lenkijos Ukrainos dalyje. Pažadais, intrigomis, pagaliau baisiais šantažais ir suėmimais gundė ypač veiklesnius kunigus, kad jie pradėtų vesti propagandą prieš bažnytinę vyriausybę, neva už jos neveiklumą, keltų naujų bendradarbiavimo minčių ir tuo sudarytų aktyvistų būrelį – tautinės bažnyčios branduolį. Tuo pačiu laiku valdžios spauda nuolat rašo apie Popiežiaus išdavystes: Roma yra tautų išgamų, budelių landynė. Popiežius buvo ir yra lietuvių tautos išdavikas, Popiežius yra tautų ir Lietuvos laisvės priešas Nr. 1 ir t. t. Lietu-

vos tikintieji išklauso, nes tai privaloma, bet nieko negirdi. Bendrininkų nesusiranda.

2. Angažavimas žvalgybos darbams

Žvalgyba nuo pat pirmųjų dienų rinko ir renka kunigų „nusikaltimus“, tiek politinius, tiek moralinius. Tie „nusikaltimai“ labai platūs. Yra pakankama, kad giminėje yra kas nors valdžiai netvarkoje. Areštui užtenka, kad prieš 10 metų dirbai katalikų akcijoje ir t. t. Žvalgybos agentai, turėdami „duomenis“, aplanko kunigą ir iškart įvairių gėrybių pažadais, vėliau šantažais, įvairiais „nusikaltimais“ ima terorizuoti. Taip daro kartais net ištisus mėnesius, kol pakerta valią. Nepalūžtantieji dažnai iš nakties pražūna kaip ugnyje. Padoresniems kunigams, kankindami ir įvairiais „liudininkais” remdamiesi, labai greitai sudaro bylas. Valdžios spauda pilna panašių bylų. Teisingiausias kunigas parodomas vagiu, paleistuviu, banditu, žmogžudžiu, kuriam „teismas“ paskiria tik dėl „gailestingumo“, kaipo kunigui, 15 metų Sibiro katorgos. Kuriems neįmanoma ką nors primesti, tuos provokacijos būdu, net panaudodami švenčiausius dalykus, likviduoja. Pvz., iškviečia pas mirštantį, o pasirodo, kad tai buvo tik perrengtas šnipas. Kunigą apkaltina patarnavus pogrindžio veikėjui ir – po to 15 metų.

3. Provokacijos

Labai dažnas įvykis žvalgybininko ėjimas išpažinties provokaciniu tikslu arba reikalavimas, kad kunigai išduotų išpažinties paslaptis. Žvalgybai nieko nėra švento. Bažnyčios atžvilgiu ji absoliuti valdovė, tik su viena sąlyga, kad viskas vyktų slaptai, be skandalo. Ir jei tas, kuriam pasiūlo žvalgybos tarnybą, kam nors pasisakytų, pagal bolševikinius įstatymus yra baudžiamas aštuoneriais metais katorgos, nes įstatymai leidžia po pasikalbėjimo paimti parašą, kad šios paslapties, kaip valstybinės, niekam nepasakys. Tačiau kunigai yra ypatingai atsparūs, šimtus ištrėmė į katorgą. Žmonės kunigais pasitiki, ir valdžia, pajungus kunigą, daug ką sužinotų, kunigas, praradęs savo sąžinę, būtų

dar labiau pajungiamas valdžios tikslams. Žemesnieji bažnyčios tarnautojai nė kiek ne mažiau kenčia nuo panašių provokacijų.

4. Kunigų sekimas

Kiekvieną kunigą seka keletas asmenų. Iš aplinkinių namų sekama, kas pas kunigą užeina, su kuo kunigas susitiko. Kur tik kunigas dažnai užeina, būtinai angažuoja ką nors iš tų namų, kad sužinotų, kas yra kalbama. Bažnyčioje sakomus pamokslus seka keletas agentų, kurie, vienas antro nepažindami, turi duoti plačius konspektus. Vargas tam šnipui, jei konspektai nesutiktų ir būtų surastas kurio nors švelnumas. Net gatvėje kunigo užkalbintas asmuo nėra saugus.

5. Kunigų mokesčiai

Kunigas turi mokėti valdžiai pajamų mokesčius. Klebonai maždaug iki 100 000 rublių, vikarai iki 50 000 rublių metams. Klebonų mokestis maždaug lygus aukštos kategorijos 10 valdžios tarnautojų metinei algai. Mokesčių nesumokėjus, išieškoma prievarta. Sumokėti neįmanoma, nes tikintieji ir norėdami pagelbėti negali. Jie normaliai gauna atlyginimą, kuris lygus dešimtai daliai tokio atlyginimo, kad badu nemirtų. Gyvena išsiparduodami nereikalingiausius daiktus. Už mokesčių nesumokėjimą daugumai kunigų aprašomi ir išpardavinėjami asmeniniai ir net bažnytiniai daiktai. Parduodami valdiškomis kainomis daiktus, nepadengia ir kelintos dalies mokesčių. Likusiems mokesčiams įstatymai leidžia mokėtoją siųsti viešiems darbams. Bijodami žmonių kerštо, šio metodo kol kas dar nepraktikuoja.

6. Valstybinės paskolos

Kasmet reikia pasirašyti, neva laisvu noru, valstybinę paskolą. Valdžios tarnautojams norma yra vieno mėnesio alga. Kunigams paprastai siekia iki 50 000 rublių. Iškviečia į Vykdomąjį komitetą, ir ten žvalgybininkas primena su ginklu rankoje: arba tiek ir tiek, arba Sibiras, nes esi toks ir toks „nusikaltėlis“ ir t. t.

7. Įvairūs suvaržymai

Oficialiai kunigas lygus visiems piliečiams. Tačiau vietos įstatymais jis dešimteriopai turi mokėti už elektrą, butą ir t. t. Pramoninių prekių jam visai nėra. Daug kur ir duonos kortelės atimtos. Panašūs dalykai, tik dar stipriau, taikomi visiems bažnyčios tarnautojams.

8. Draugijos

Jokioj visuomeninėj organizacijoj kunigas neturi teisės dalyvauti. Bažnytinės, visuomeninės ir net labdaros organizacijos visai neleidžiamos, nes oficialiai Tarybų Sąjungoje to visai nėra ir negali būti. Nedarbingieji pagal įstatymus turi gauti pensiją, tačiau praktikoje milijonai elgetauja. Tik kai kur seniams invalidams duoda pensijas 80 rublių mėnesiui, t. y. tiek, kiek slaptojoj rinkoj kainuoja du kilogramai duonos. Todėl šelpiama tik slaptomis.

9. Visiškas kunigo izoliavimas

Joks kunigas negali valdiškoj įstaigoj ar įmonėj gauti vietą. Privačių įmonių nėra. Su religiniais patarnavimais ligoninėse neįleidžiama. Ligoninėse aptarnaujama tik slapta. Būtų didžiausias skandalas, jei kunigas, nors ir privačiu reikalu, atsilankytų mokykloje. Bet kokios profesijos viešai neleidžiamos. Tikybinės šventės visai nešvenčiamos. Tėra tik valstybinės nedarbo dienos. Apskritai kunigai iš viešo gyvenimo visai izoliuoti. Net tie namai, kur jis apsilanko, yra įtariami. Joks valdininkas negali užeiti pas kunigą, išskyrus tarnybinio reikalo ar šnipinėjimo.

10. Bažnyčios mokesčiai

Kiekviena Bažnyčia turi sumokėti valstybei mokesčius. Už pastatą ir šventorių metams tenka net iki 50 000 rublių. Yra didžiausia našta, kai reikia surinkti iš tikinčiųjų tokias sumas, kurie ir patys vos gali pragyventi. Vargas būtų kunigui, jei iš sakyklos praneštų apie tokius mokesčius. Tai irgi pusiau slaptas dalykas, kaip ir viskas Tarybų Sąjungoje. Nesumokėjus aprašomas inventorius ir net uždaroma baž-

nyčia. Kitų religijų bažnyčių jau yra uždarytų.

11. Religinė spauda

Nežiūrint milžiniškų pastangų, jos visai nėra. Net nė mažiausios maldaknygės neleidžiama spausdinti. Yra tik valdžios spauda, kurioje, be neigiamų dalykų, nieko teigiamo apie religiją nerašoma. Vargas tam, kas bandytų iš sakyklos atsakinėti į laikraščių puolimus. Dogmatiniai pamokslai dar šiaip taip pakenčiami, o apologetiniai ir istoriniai yra labai įtariami ir rizikingi. Religinės krikščioniškos filosofijos, gamtos-istorijos ir net religijai palankios poezijos knygos yra surinktos ir sunaikintos. Juodojoje rinkoje religinė knyga yra brangenybė. Visokia religinė, tautinė mintis perduodama tik gyvu žodžiu ir slaptomis. Poetai griežčiausiai baudžiami už religinių giesmių kūrybą. Solistams nevalia bažnyčioje giedoti.

12. Religinis menas

Religinis menas, skulptūra, tapyba ir t. t. visose mokyklose uždrausta. Dailininkai dirba tik slapta. Viskas, kas buvo religinio viešai išstatyta muziejuose, meno galerijose, išimama. Tėra tik „tarybinis“ menas ir dailė.

13. Mokykla

Net nuo vaikų darželių vedama antireliginė akcija. Tikintieji mokytojai pakenčiami tik dėl kadrų stokos. Pamaldų laiku būtinai daromos paskaitos, iškylos, viešieji darbai. Ir vargas neatėjusiems: jis negaus stipendijos, vėliau geresnės tarnybos. Kiekvienoje paskaitoje mokytojas privalo skirti kelias mintis antireliginei – tarybinei propagandai. Tačiau įstaigose ir įmonėse praktiškai okupantų rusų kalba. Lietuvos istorija baisiausiai klastojama. Kiekvienas pasaulinis įvykis perduodamas pagal Maskvos nurodymus. Ir taip nuo vaikų darželio „geras“ mokinys yra tik tarybinis, t. y. tas, kuris nesigaili net tėvus išduoti, jei jie yra kitokių pažiūrų. Gamtos mokslai perduodami tik darvinizmo dvasioje, nežiūrint, ką kalba naujųjų mokslų patirtis.

14. Kunigų seminarijos

1944 m. buvo 3 kunigų seminarijos. Nors visos patalpos karo reikalams iki šiai dienai nėra atimtos, tačiau 1946 m. 2 uždarė, leisdami auklėtiniams persikelti į Kauno kunigų seminariją. Tais pačiais metais visai Lietuvai nustatė 150 auklėtinių kontingentą, kitus, apie 200, išvaikė. Yra šimtai tvirtinimų, kad auklėtinių skaičių sumažins iki 60. Tokiu būdu visai Lietuvai metams tektų 8 nauji kunigai, kai tuo tarpu per metus išmiršta nuo 25 iki 30 kunigų, neskaitant suimamų. Jau dabar yra daug parapijų, kuriose iš eilės yra suimti 3–4 klebonai. Kartais 2–3 parapijas aptarnauja vienas kunigas. Kur normaliai buvo 2–3 kunigai, šiandien geriausiu atveju 1. Seneliai invalidai kunigai pašaukti į aktyvią tarnybą ir aptarnauja kartais net dvi parapijas. Kunigų seminarijos išlaikomos tik tikinčiųjų aukomis.

15. Bažnyčių statyba ir remontas

Karas Lietuvoje sunaikino ar smarkiai apardė apie 100 bažnyčių. Apie jų atstatymą nėra ir kalbos. Visos medžiagos tėra tik valdžios žinioje, o ji bažnyčioms nieko neatleidžia pirkti. Kas daroma, tai tik slaptai ir pasakiškomis kainomis. Daug kur žmonės meldžiasi laikinose pašiūrėse.

16. Valdiški komitetai

Valdžia, pravoslavų pavyzdžiu, nori panaikinti bažnyčias ir kanonų nustatytus bažnyčių palaikymo komitetus, o jų vietose įsteigti valdiškus, vadinamus „dvacatkomis“. Lietuvos bažnyčios reikalus tvarko tikybos reikalams prie ministrų kabineto – įgaliotinis Gailevičius, buvęs žvalgybininkas, partijos narys. Toks 20-ties komitetas turėtų būti prie įgaliotinių apskrityse ir prie kiekvienos bažnyčios. Dalį komiteto skiria valdžia; kitą dalį tik tvirtina. Jokių statutų, instrukcijų apie komiteto veiklą, pareigas ir teises valdžia neduoda. Sudarius komitetą ir valdžiai jį užtvirtinus, komitetas sudaro su valdžios vykdomuoju komitetu sutartį dėl bažnyčios nuomos. Tokiu būdu jau nebe vyskupas ar klebonas yra bažnyčios tvarkytojas, šis komitetas gali bažny-

čią uždaryti, nepriimti ar nušalinti kunigą. Svarbiausia, kad šio komiteto narius žvalgybai yra lengviau užangažuoti. Katalikų Bažnyčia griežtai atsisakė panašius komitetus steigti. Tuo klausimu antri metai eina žiauri kova.

17. Suimtųjų likimas

Sovietų tvarkos niekas negali suprasti, neišgyvenęs bent poros metų. Yra neoficialūs ir nerašyti įstatymai. Oficialiai viskas labai gražu. Didžiausio palankumo įstatymai yra piliečio atžvilgiu. Tačiau oficialūs įstatymai taikomi daugumoje tik partiečiams, o nerašytieji – visiems kitiems. Nerašytieji įstatymai kai kam suteikia visišką sauvalę. Tie, kurie normalioje santvarkoje buvo persekiojami kaip vagys, plėšikai, žmogžudžiai, visoki įvairių tautų perėjūnai, dabar aukšti pareigūnai, okupantų geriausi bendradarbiai. Apskritai Tarybų Sąjungos santvarkoje vagys yra beveik nebaudžiami. Svarbu jų politinis įsitikinimas ir ištikimumas. Vargas patekusiems į jų rankas. Joks įstatymas suimtojo negina. Nieko nereiškia nekaltumas. Tortūra privers prie visko prisipažinti, nors apie tai nebuvai nė pagalvojęs. Išteisins tik tuo atveju,

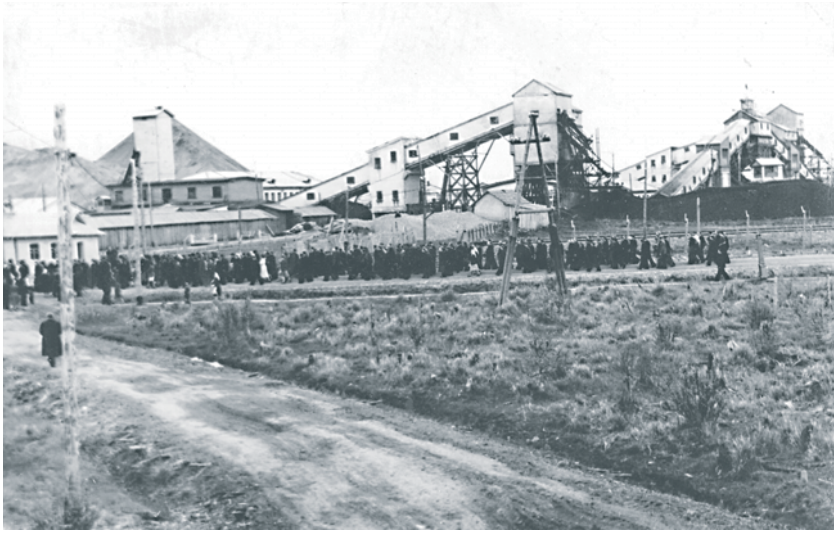

Inta. Anglies kasyklos

jei sutiksi kitus šnipinėti. Suimtąjį mėnesiams uždaro į vienutę (karcerį), kurioje negali nė atsigulti, ir be jokio maisto laikoma tol, kol palūžtama. Kankinimo įrankių yra įvairiausių. Nenuostabu, kad labai daug žūva ir išprotėja. Teisme jokio gynimosi. Kiekvienam nemažiau 10 metų Sibiro katorgos. Kol Sibirą pasiekia, išeina mėnuo laiko. Pakeliui daugelis miršta, nes vežami uždarytuose galvijiniuose vagonuose be maisto, dažnai ir be vandens. Vasarą karščiai, žiemą šalčiai pavargusius pribaigia. Sibire temperatūra žiemą siekia iki 50 laipsnių šalčio. Be šiltų drabužių ilgiau išsilaikyti neįmanoma. Paprastai daugiau 5 metų Sibiro katorgos mažai kas išlaiko. Iš Sibiro katorgos paleidžiami kartais tik visiški invalidai, kad tėvynėje baigtų savo kančios dienas.

18. Tikinčiųjų padėtis

Tikintysis darbininkas ar tarnautojas visaip spaudžiamas, aukštesnės vietos ar geresnio darbo niekad negauna. Pakenčiamas tik dėl kadrų stokos. Lietuvos žemdirbys, kaimo žmogus yra ypač religingas. Dirbdamas savo žemės sklype, valdžios agentams yra sunkiai prieinamas. Turtuolių Lietuvoje ūkininkų beveik nebuvo. Daugiausia smulkūs ūkininkai. Nuo ryto iki vakaro jis pats dirbo, kad pragyventų. Tačiau bolševikinė žemės reforma ir tą darbštųjį ūkininką palietė. Apkaltino jį bendradarbiavimu su vokiečiais ar kitaip ir atėmė dalį žemės, nežiūrint, kad atimtoji žemė dirvonuoja. Už smulkmenas, o dažnai nežinant už ką, pritaiko „buožės“ vardą. Buožės nebesaugo joks įstatymas. Buožė yra kiekvienas tikras lietuvis, nežiūrint ar jis yra ūkininkas, ar jis paprastas darbininkas, ar invalidas senelis. Ūkininkas kantrus, per naktis dirba, kad tik būtų savo žemėje. Nors kaip valdžia spaudžia prievolėmis, jis vis dėlto gali šį tą nuslėpti ir geriau gyventi už kitos profesijos žmones. Todėl 1947 m. valdžia mano suvaryti visus į kolchozus, kad kiekvienas dirbtų už pusbadį gyvenimą ir, be pragyvenimo, niekuo kitu nesirūpintų, o tada lengviau būtų kontroliuojamas ir valstybė galėtų gauti dar didesnį pelną. Tarybų Sąjungoje yra viskas valdžios, privataus – nieko. Visi, ar tai

darbininkas ar tarnautojas ar žemdirbys, jei nori nemirti badu, turi iš valdžios „vogti“. Alga yra maža, tik kelioms dienoms pragyventi. Todėl vagiama kur tik pakliūva. Ir tai nėra jokia gėda.

19. Komunistų partija

Nors didžiausiu smurtu terorizuoja lietuvius, tačiau lietuvis stipriai laikosi savo tikėjimo ir tėvų žemės. Komunistų partijos eilės neauga. Lietuvis ir privilegijų skatinamas neprisideda. Partijoj daugiausia kitatikiai, visokie svieto perėjūnai, netvarkingo gyvenimo žmonės, kurie gauna geriausią atlyginimą ir visokio priedo. Kai partijos žmonės kur nors prieina, tuojau įvyksta skandalingi išeikvojimai. Parsidavėliai partijai yra be balso, yra tik Maskvos ruporai. Kaip Maskva įsako, taip jie ir kalba. Už jų pečių visada stovi rusai. Visa lietuvių dauguma verčiau miršta, kaip sutinka okupantui vergauti ar savo tautiečius išdavinėti. Dažnas vaizdas, kaip surakinti jaunuoliai eina Sibiro katorgon pakeltomis galvomis ir šaukdami: „Tegyvuoja Laisva Lietuva.“

20. Propaganda

Vietos ir užsienio propaganda šaukia apie didžiausią Tarybų Sąjungoje kulto laisvę. Pikčiausias melas perduodamas už pilniausią tiesą. Pinigo čia nesigailima. Kino kronikos vaizduoja gražiausią gyvenimą. O kaip žiauri tikrovė. Mūsų senus profesorius priverčia kalbėti užsieniui. Mėnesius, metus terorizuoja, kol paverčia bevaliais ruporais kalbėti tą, ką parašė Maskva. Vaikai, žmona, giminės atsako už jo mažiausią nukrypimą kalboje ar balso intonaciją. Žvalgyba per 30 metų išmoko klastoti parašus, o žmonės – nieko nematyti, nieko negirdėti, išskyrus tik tą, ką valdžia įsako. Žmogus pasidaro automatas. Jo visas turtas – ką ant savo pečių gali panešti. Gyvenamoji vieta, šeima, vaikai – nesvarbu. Jie gyvens taip, kaip bus lemta. Svarbiausia – šiandien pavalgyti ir kaip nors išsimiegoti, o kas darosi pasaulyje, nesvarbu. Valdžia pasakys, ką galvoti, ką kalbėti, kada ranką kelti, kada ploti, kada kitus smerkti, kada girti

ir kada juoktis. Tam juk valdžia, kitaip turėsime nemalonumų. Kai valdžios pareigūnas kalba nesąmones, kas man, matyt, taip reikia. Ploja visi, ploju ir aš. Štai XX amžiaus žmogus, „laisviausias“ Tarybų Sąjungos pilietis. Tokiu automatu nori ir mus, lietuvius, padaryti. Joks kultūringas žmogus tokio dvasios bankroto nesupras, deja, taip yra. Tokio žmogaus būsena neįmanoma aprašyti. Tik ją išgyvenant galima suprasti. Ir taip per ilgesnį laiką žmogus imi savęs nebesuprasti, atrodo, kad taip ir gerai yra, kad visur kitur yra tik vergija, o tik čia tikra laisvė. Tiems, kurie lankosi iš užsienio, propaganda nori net čekistus, didžiausius budelius, dievobaimingai bažnyčioje suklupdyti, kad tik užsienietį apgautų.

21. Persekiojamų kovų rezultatai

Trejų metų lietuvių religinė tautinė kova davė baisius rezultatus. Visur smurtas, baimė, kraujas, kančia. Daugiau kaip 100 000 tikinčiųjų nukankinta arba iš bado ir šalčio Sibire mirė. Kasdien naujos aukos. Nėra namų, kuriuose ne-

I lagerio kalinių kapai. Ant lentelės – eilė ir numeris. Inta, 1956 metai

būtų ašarų. 40 procentų kunigų, t. y. daugiau kaip 400, Sibiro katorgoje arba pogrindyje slapstosi. Visoje Lietuvoje tėra likęs tik vienas laisvas vyskupas. Du mirė (Karevičius ir Karosas), 4 suimti (Borisevičius, Matulionis, Ramanauskas ir Reinys). Kurijos suspaustos, seminarija vos gyva, vienuolynai sunaikinti arba žiauriai išblaškyti. Niekas nežino, kada žvalgyba pabels į duris. Kad tik užsienis nesužinotų, viskas daroma didžiausioje tyloje.

Taip praktikoje atrodo Stalino konstitucijos iškilmingai garantuota religinio kulto laisvė. Visur ir viskas tik dėl užsienio propagandos. Praktiškai religija neturi jokios laisvės, kaip ir kiekvienas Tarybų Sąjungos žmogus. Jei kartais duodamas mažytis, lyg ir laisvės spindulėlis, tai ir jis okupantų duodamas didesniam komunizmo sustiprinimui ir didesnei užsienio propagandai. Praktikoje didieji suvaržymai nėra tiek baisūs, kaip kasdieninė baimė provokacijų, nuolatinis sekimas ir tas baisus netikrumas.

Jau 3 metai, kai mes esame toje mirtinoje kovoje. Kovojame, kaip begalime. Jei nesigintume, seniai mūsų nebebūtų. Mūsų tūkstančiai jaunimo, vyrų ir mergaičių ir net senių yra miškuose. Okupantas miškų bijo. Ten dar yra mūsų laisvė. Ką mes kenčiame, gali suprasti tik tas, kas pats išgyveno. Okupantas yra azijatas, žvėris, nežmogus. Kai azijatas pasijunta galingas, jis yra baisus. Jo obskurantizmas, žiaurumas, kraujo troškimas, siautulys, naikinimo manija yra be ribų. Kai pasaulis kietai jam kalba, kai pajunta pavojų, tada, kaip plėšrusis žvėris, medžiotojų apstotas, valandėlei iš baimės aprimsta. Jei pasaulyje kartais apie komunizmo darbus kalba žiaurokai, kitiems atrodo perdėta. Tiems, kurie išgyvena tą naikinimo siautulį, kelia stebėjimąsi, kaip pasaulyje mažai žinoma apie komunizmą. Kaip nori, taip tegul kalba, leidžia plačiausiai vaizduotei pasireikšti, ir tai toli gražu bus netikrovė. Velkami per laukus prie sunkvežimio pririšti ir prie bažnyčių suguldyti lavonai, tai vis kitų pagąsdinimui. Vyrai ir mergaitės, nuogi, subadyti, guli ištisas dienas tol, kol motinos ir vaikai nebeišlaiko prie savo brangių lavonų. Tada prasideda baisūs persekiojimai net

ligi kelintų kartų. Kai kas mano, kad yra geriau, jei užsienis okupantų neerzina. Netiesa. Mums blogiau nebus. Ir taip viskas sunaikinta, sudeginta, žmonės išvaikyti. Mes visko nustojome, o gyvybę mokėsime brangiai parduoti.

Šventasis Tėve, mes žinome šių dienų Jums užkrautus rūpesčius. Tačiau vardan mūsų iškentėtų kančių mes drįstame, kaip savo katalikų Vado, prašyti užtarimo. Mes nebeturime kaimynų, kuriems galėtume patikėti savo ir tautos ateitį. Iš visų pusių mus supa okupantas. Jūsų Šventenybės vadovaujami, katalikiškos Lietuvos vaikai, vieninteliai esame katalikai šiaurėje, lyg salelė apsupta kitatikių jūros. Tokio spaudimo ilgai neišlaikysime, žūsime visi. Mūsų tikėjimas, papročiai, tradicijos, net mūsų kalba bus išnaikinta. Mes dažnai galvojame apie viduramžio turkų, arabų ordas, kada iškilo Didieji Romos Vyrai: Urbonas II, Inocentas III. Dabartinės rytų ordos diplomatinių žodžių kalbų nebijo. Mes dažnai klausiame, kur dingo kultūringo pasaulio tautos, kur yra šimtai milijonų pasaulio krikščionių? Ar nebėra pasaulyje teisybės mylėtojų, Didžių Žmonių? Ar jie nežino, kaip broliai ir seserys krikščionys yra naikinami? Ar pasaulio krikščionys užsnūdo apgaulingu suraminimo miegu ir tiki, kad mus sunaikinusios ordos sustos? Ne. Du šimtai milijonų įvairių Tarybų Sąjungos tautų žmonių, kaip ir mes, kala dieną ir naktį ginklus pavergti pasauliui. Ir šiandien už mūsų dienos ir nakties darbus šelpia graikų sukilėlius, įvairius pasaulio streikininkus. Jau šiandien azijatas yra užgrobęs pusę Europos ir ją perdirba. Greit bus pasaulio kovos momentas, ir vargas snūduriuojantiems. Bolševizmas pasiruošęs pasaulio civilizaciją, kultūrą ir krikščionybę sunaikinti. Neklyskime: bolševizmas laukia patogaus momento. Savęs neapgaudinėkime – bolševizmas yra stipresnis, negu daugelis mano. Atominė energija pasaulį migdo. Bolševizmas greit turės ne blogesnių ginklų.

Šventasis Tėve,

1. Mes prašome paskelbti pasaulio tikintiesiems Lietuvių Dieną, kaip padarė garbingos atminties Benediktas XV 1917 metais. Tegul pasaulis pamato lietuvių katalikų kančias, per-

sekiojimus ir vargus, surengtus XX amžiaus bedievybės.
2. Mes maldaujame Jūsų šventenybės lietuvių tautai viešo paguodos ir suraminimo žodžio. Mes pakeliame, Jūsų Šventenybe, už vienybę su Jumis milžiniškas aukas. Tėve, tark suraminimo žodį, kaip kitados Romos koliziejuje pirmasis Popiežius šv. Petras. Tėve, mes ne mažiau kenčiame dėl Motinos Romos Katalikų Bažnyčios.
3. Mes prašome kokiu nors būdu perduoti Suvienytoms Nacijoms mūsų skundą, gal tautų vadai padarys galą mūsų kančioms.
4. Mes prašome lietuvišką radijo valandėlę padažninti ir pagyvinti. Tegul ji duoda daugiau žinių apie mūsų kančias. Argi mes, aukodamiesi už savo šventą tikėjimą, nesame to verti? Juk mūsų 100 000 žmonių nukankinti arba Sibiro katorgoje laukia mirties daugiausia tik todėl, kad neišniekino savo Tėvų Žemės tikėjimo ir neišdavinėjo savo tautiečių.

Šventasis Tėve, mes tikimės būti išklausyti. Mes daug ir labai daug iškentėjome dėl švento tikėjimo, dėl apaštalų Sosto ištikimumo. Todėl turime vilties tikėtis Jūsų pagalbos. Mes mirštame, bet mirdami norime girdėti Jūsų paguodos žodį ir pasaulio katalikų suraminimą, kad mūsų vaikai daugiau nebekentės dvasios vergijos. Mes tikime, kad Jūsų galingas žodis pajudins laisvę mylinčių tautų Vadus iš susnūdimo. Šventasis Tėve, mūsų raštas nėra toks, kokį norėtume parašyti. Rašome pogrindyje, prie mirgančios lemputės, kas valandėlę laukdami čekistų. Tyčiomis nežymime vietų ir asmenų, nenorėdami čekistams duoti medžiagos. Kai šis raštas Jus pasieks, gal mūsų nebebus. Kol jį nuneš, daug nešančiųjų pervers čekistų kulka.

Šventasai Tėve, mums, mirštantiems už Religijos ir Tautos laisvę, suteik palaiminimą.

Tegyvuoja gyvųjų ir mirusiųjų Viešpats Jėzus Kristus.

Lietuvos Respublikos Rymo Katalikai
Vilnius,
Okupuota Lietuva.
1947.IX.20.

Iš dešinės kun. Alfonsas Svarinskas, Marytė Morkvėnaitė, jos vyras Jonas Matukevičius, Algirdas Čeponis. Inta, 1956-03-22

1953 metais, po diktatoriaus Stalino mirties, lageriuose pradėjo blaivėti dangus, nors atseikėjo dar 10 lagerio metų – „už tėvynės išdavystę“. Buvo atseikėta 25 metai lagerio Norilske ir Krasnojarske. Nepaisant cenzūros priežiūros, per susirašinėjimą pavyko surasti draugus, pažįstamus. Bendraminčių ryšys nenutrūko. Gavau žinių iš Intos, Abezės nuo kun. Alfonso Svarinsko. Džiaugiausi ir didžiavausi, kad praeityje mūsų draugystė buvo tvirta, o idealai bendri.

Tai nenutrūksta ir dabartinėje Lietuvoje. Džiaugėmės Krasnojarske skaitydami pogrindžio leidinį „Tautos Taku“ su kunigo Alfonso Svarinsko vedamaisiais. Leidinys „Žiburėlis Tundroj“ suteikė jėgų sulaukti laisvės. Tuos leidinius atsiųsdavo ryšininkė Marytė Morkvėnaitė-Vilija – Intos kalinė.

Iki pat gyvenimo pabaigos neatidrėko prelato dimisijos pulkininko Alfonso Svarinsko „parakas“. O kad jį galėtų perimti jaunoji karta. Dieve, jai Šv. Dvasios!

Apolonija Purlienė

RUGIAGĖLĖ[18]

1945 metais aš dar nebuvau susirišusi su partizanais. Bet jau organizavomės. Labai veiklūs tada buvo du broliai kunigai: Edvardas ir Antanas Simaškos. Pastarasis buvo gimnazijos kapelionas. Jis suorganizavo mokinių chorą, kur ir aš giedojau altu. Kartą jis parinko penkias mergaites ir sako: „Už Lietuvą reikia kovoti. Visi, kas gali ir kaip gali. Tai šventas reikalas. Mūsų broliai žūva, argi galim mes ramiai sėdėti?.. Jūs būsit gailestingosios seserys.“ Mūsų vadove paskyrė gimnazistę Stasę Imbrasaitę. Ji buvo labai graži ir organizatorė nuostabi. Mokėjo daug eilėraščių ir pati kūrė.

Atsimenu, po pamaldų iš bažnyčios einam laukais į pagirį, kur saugiau. Karštai pasimeldžiam. Net maldą savo turėjom. Tyliai padainuojam, Stasė paskaito eilėraščių. Ir mokomės, kaip aprišti žaizdą partizanui, kaip kraują sustabdyti. O žaliukai per žiūroną mus pamato ir ateina. Tai vienos kitos brolis, tai pažįstamas. Išsirinkom visos slapyvardžius. Aš – Rugiagėlė, Vanda Buteikytė-Pinavija. Turėjo vardus ir Elytė Puciūnaitė, ir Stasė, ir Našlėnaitė, ta jauniausioji mūsų ratelio narė. Visai jaunutė. Ir taip per visą vasarą rinkdavomės.

Štai rugsėjis atėjo, prasidėjo mokslo metai. Stasė Imbrasaitė buvo labai drąsi ir nieko nebijojo. Ji dar tada nežinojo, kas yra kankinimai. Mokykloje pradėjo skaityti partizaniš-

[18] Ištrauka iš: Antanas Paulavičius. *Kraujo upeliai tekėjo: Lietuvos rezistencijos kovų vazdai.* Rugiagėlė. Kaunas, Lietuvos tremtinių sąjunga, 1990. P. 16–33.

Apolonija Mackelaitytė-Purlienė-Rugiagėlė

kus eilėraščius. Suėmė ją. Neišlaikė kankinimų ir išdavė visą mūsų seselių ratelį.

Pradėjo suiminėti. Aš vienkiemy dar nieko nežinojau. Ateina vakare pas mus būrio vadas Stiklas. Jo pavardė – Bronius Jakubonis. Netoli nuo mūsų gyveno. Kaimynystėj. Jis buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis, artileristas. Dabar jo nebėr. Žuvęs. Ateina pas mus. Kai ką žino. Tik nori patikslinti. Buvo čia ir kunigas Petras Našlėnas, kurio seserį suėmė. Tada kunigas pasiuntė savo brolį į Ukmergę, kad viską sužinotų. Atbėga jis iš miesto užduseęs. Dvi suimtos. „Nenakvok, – sako man, – pavojus tau nakvoti namuose“. Nujautė mano širdis, kad prasidės sunkiausios dienos. Taip ir buvo. Jos visos gavo po dešimt metų, o man dvidešimt penkis priteisė. Jos daug greičiau sugrįžo. Imbrasaitė net Amerikoj atsidūrė. O mano kryželis buvo sunkiausias...

Reikia iš namų išeiti. Verkiu. Mama laužo rankas. Aš puolu ant žemės ir bučiuoju mamutei kojas. Balsu verkiu: nežinau, kada grįšiu... Ir išėjau vis atsisukdama, palydėta skausmingų žvilgsnių. Eisiu į Bernatiškių kaimą, kur mama patarė prisiglausti. Užsukau į bažnytėlę ir kad prisiverkiau, kad prisiverkiau. Paskui, kai jau lioviaus kūkčioti, kai jau nusiraminau, galėjau pasimelsti. Prisiglaudžiau pas gerus žmones. Rytojaus dieną šeimininkė ėjo į bažnyčią ir pažadėjo susitikti su maniškiais ir sužinoti, kaip ten Kurėnuose. O bažnyčioje iš mūsiškių turėjo kas nors būti. Tokia mada, tokia tradicija mūsų šeimoj buvo: kiekvieną dieną kas nors iš mūsų turi nueiti į bažnyčią ir pasimelsti už visus. Nesvarbu, ar

lyja, ar sninga, ar šąla – vienas iš Mackelų šeimos klūpo bažnyčioj. Tą dieną mama klūpojo. Sužinojo šeimininkė, kad manęs niekas dar neieško. Tik antrą dieną pasirodė skrebai su Deltuvos saugumo viršininku Bubinkovu, gražiai lietuviškai kalbančiu. Klausia: „Poliutė kur?" Mano vardą gerai žinojo. Bet nieko nepešė. O gal ir Juozo ieškojo, po Varžų mūšio besislapsčiusio bunkeriuose, kuriuos buvo namuose įsitaisęs. Vienas buvo gudriai įtaisytas virtuvėje tarp sienų, kitas klojime, trečias – prie pirtelės lauke. Dar kitas buvo išraustas burokų lauke. Niekas neatras, nes burokai žaliuoja... Nerado, pašokinėjo, pašokinėjo, nusikeikė bjauriai ir išvažiavo. Bernatiškių kaime pagyvenau savaitę ir turiu eiti kitur, nes matau, kad manęs nenori laikyti, bijo.

Nueinu į Kadrėnų kaimą, netoli Svarinsko tėviškės. Jis buvo tada pirmo kurso klierikas. Buvo, atsimenu, Marijos vardo atlaidai. Privažiavo nemažai kunigų. Manęs paprašė, kad pašeimininkaučiau. Brolis Juozas slapta irgi atėjo į atlaidus. Sužinojo klebonas Simaška, kad gali skrebai su kareiviais pasirodyti. Broliui liepė bėgti į klojimą ir lįsti į šieną. Gerai, kad atėjo rusai, ne skrebai. Rusai žmoniškesni. Jų daug buvo, keli šimtai. Apsiautė visą miestelio centrą. Krato kleboniją, bažnyčią. Nuėjo į klojimą. Lipa ant šieno. O aš noriu atitraukti jų dėmesį. Rusų nebijau, manęs nepažins. Jie tik ieško vyrų, besislapstančių nuo armijos. Vaišinu kareivius riešutais, visaip šposinu ir akį pamerkiu, o kinkos dreba.

O namuos vieną dieną užvirto daugybė skrebų ir ėmė tėvus šokdinti: kur dukra? Tėvą pastatė prie sienos ir jau šaus. Į viršų iššovė, paskui areštavo ir nuvežė į Deltuvą. Keturias dienas išlaikė. Aš parašiau klaidinantį laišką, kad mokausi Vilniuje, kad prieš Kalėdas grįšiu namo. Paleido tėvelį. O aš turiu vėl ieškoti kitos vietos.

Su Simaškos rašteliu nuėjau pas Vydiškių kleboną. Buožius jo pavardė. Vėl gyvenu pas nepažįstamus žmones ir laukiu, kol vėl duos suprasti, kad esu nepageidautina. Ryšininkės visi bijo, nes pas mane maišos visokie žmonės. Susitikau su ryšininke Birute, kuri priklausė „Žalio Velnio“ rinktinei ir

pasiskundžiau, kad nebėr kur man dėtis. Ji sako: „Eik pas mus partizanauti. Ten jau gyvena Liūto žmona, gyvena Dilgė.“ Bet aš nenorėjau. Kur aš mergina su vyrais. Ypač mama perspėdavo: nepadoru merginai maišytis, kur vieni vyrai. Tada mama bažnyčioj sutiko mūsų tolimą giminaitę, kuri buvo labai apsukri ir kombinuota, ir paprašė: ar negalima kaip nors dokumentus Paliutei suveikti. Aplink siaučia ir siaučia skrebai ir saugumiečiai. Nušaus ir pames ant bruko. „Gerai, – sako, – tegu atvažiuoja į Ukmergę“. Tėvas pakinkė arklį, pasodino mane į vežimą, užmetė ant galvos didelę skarą, kad vietiniai nepažintų. Iš Ukmergės, gavusi adresą to žmogaus, į kurį turiu kreiptis, išvažiavau sunkvežimiu į Kauną.

Susiradau savo giminaitę Savanorių prospekte. Rytojaus dieną nuėjau pas Įgulos bažnyčios kleboną, kuris buvo nuostabus žmogus. Jis turėjo ryšius su trečia milicija. „Gerai, viską sutvarkysiu. Ir metrikai bus, – sako kunigas, – tik pavardę turėsi kitą”. Man pasakė, kad kainuos 200 červoncų. Pinigus brolis Vytas atvežė labai greitai.

Atėjo paso atsiėmimo diena. Kaip aš bijojau! Išeinu, atsisveikinu su visais. „Paskutinis jau žingsnis mano",– sakau. Užėjau į Gertrūdos bažnytėlę ir sukalbėjau maldą, kurią partizanai kalbėdavo: „Dieve Ramintojau, ateik į mano neramią, išvargintą širdį, pripildyk ją savo rimtimi, išsklaidyk abejones ir nekantrumą, pašalink baimę...“ Pasimeldžiau, paskui keliais apėjau aplink bažnyčią. Kaip Dievas duos, taip ir bus. Nuėjau. Ten daug uniformuotų. Širdis daužosi, bet aš stengiuosi išrodyti drąsi. Į mane pažiūri vienas kitas milicininkas. Atrandu viršininko kabinetą. Pasibarbenu. Įeinu. „Atsiprašau, – sakau, – ar čia pataikiau? Dėl paso aš“. „Kaip pavardė?” – paklausė lietuviškai. O mano pavardė dabar Ališauskaitė Birutė nuo Pabaisko. Kapitonas rusas palaukė, kol iš kabineto išeis du milicininkai, paskui greitai ištraukė stalčių. Aš žiūriu į jo rankas ir vis kartoju: „Dieve, padėk, Dieve, neskriausk manęs.” Padavė man pasą ir sako: „Sčiastlivo vam!“ Aš jam duodu voką su pinigais. Jis neima, stumia. Numečiau voką ant stalo ir išėjau. Bėgu atsisukdama, ar nesiveja. Ne, niekas neseka. Laimingai išėjau.

Prasidėjo nauji rūpesčiai – kur gyvensiu, kur dirbsiu. Draugė pasiūlė stoti į kanklių studiją. Priėmė mane ir davė kankles ir žiedelį kankliavimui. Apsigyvenau pas Mažeikos giminaitę, kuri dirbo kažkokioje siuvykloje, kur baltinius siuvo. Tai aš dabar padėsiu jai siūti ir vaiką jos pasaugosiu. Ateina kartą pas mane Alfonsas Svarinskas su savo draugu Jonu Čeponiu, kuris buvo „Birutės“ rinktinėj. Jis biržietis, toks aukštas, gražus. Pamatei vieną kartą ir įkrito atmintin. Jie abu tada jau nebesimokė Kunigų seminarijoj ir gyveno su svetimais dokumentais. Žinojo, kad aš gyvenu svetima pavarde ir esu ieškoma. Jiems pasirodė, kad ši mano gyvenamoji vieta nesaugi. Tada viena pažįstama moteris mane nuvedė į Savanorių prospektą Nr. 23. Ten priėmė pagyventi, ir aš tuoj pranešu savo adresą Svarinskui, nes kaip ryšininkė esu jiems reikalinga.

Kaune tada gyveno nemažai „Tauro“ apygardos vyrų, kurie kur nors įsidarbindavo tik dėl akių, o šiaip veikė pogrindyje. Kaune tada siautė „Juodosios katės“. Tai vagių plėšikų gaujos, kurios sutemus slankiodavo neapšviestomis gatvėmis ir plėšdavo, vogdavo, veržđavosi į butus. Girdžiu kartą kniaukia už durų. Nusigandau, nes viena buvau namuose. Skambina. Neįsileidžiu. „Pas mus naktimis niekas nevaikšto“, – sakau aš. „Cha cha cha!“ – nusijuokė už durų ir pašaukė mane vardu. Atpažinau Svarinsko ir Čeponio balsus. Kai įsileidau, pasakė: „Turim, sesut, labai svarbų reikalą. Reikia nueiti į Ateitininkų rūmus ir perduoti paketą. Ar galėsi?“ – klausia manęs. „Jeigu reikia, nueisiu“, – atsakiau. Žinojau, kad jie negali rodytis viešai, nes labai įtartini. Ypač Jonas, kuris vilkėdavo vis tą patį pilką naminį kostiumą. Kito neturėjo. Toks aukštas, šviesus. Iš karto įsidėmėsi. O manęs gal nepastebės. Kad ir suims – didelė čia bėda. Labai drąsi buvau tada. „Gerai, – sakau, – nueisiu”. „Vienuoliktą valandą tu turi būti tuose rūmuose, – aiškina jie. – Pereisi per visą Laisvę ir ten prie Įgulos bažnyčios užlipsi į tų rūmų antrą aukštą. Sutiksi du ar tris vaikinus. Vienas iš jų turės eglės šakelę”. Mane peržegnojo, o Svarinskas pasakė: „Nėr šventesnės pareigos, kaip tarnauti tėvynei.” Ir aš drąsiai einu į Ateitininkų rūmus, lipu

į antrą aukštą. O ten jaunų žmonių daugybė. Sukinėjuosi tarp jų. Matau, vienas su eglės šakute šypsosi, priėjo prie manęs ir perbraukė šakele per veidą. Jis su draugu eina laiptais žemyn, ir aš iš paskos. Apačioje tamsoka. Aš mikliai perduodu paketą. „Laimingai, sese“, – sako jie man. Grįžtu namo. Prie durų sukniaukiu kaip „Juodas katinas“. Bet mano balsą tuoj atpažino ir įsileido į vidų.

Ateidavo pas mane ir kiti veikėjai net po kelis kartus per dieną. Prašydavo, kad nueičiau į Žemaičių ir Obuolių gatvę, kur darydavo partizanams pasus. Turėdavau ten pristatyti blankus, kuriuos parūpindavo Vytautas Buza. Mat jis dirbo spaustuvėje. Jis prispausdavo po kelis šimtus ženklų partizanams. Veždavau juos netoli nuo Siesikų į „Vyties“ apygardą. Vyrai prisisegdavo tuos ženklus prie kepurių ir atrodydavo tokie šaunūs, galingi, tikri Lietuvos ąžuolai...

Negaliu pamiršti vieno vasaros sekmadienio, kai aš, Vytas Buza ir Jonas Čeponis nuvažiavome į Kurėnus, kad padėtume susirišti „Tauro“ ir „Vyties“ apygardoms. Koks gražus buvo sekmadienis! Mes visi trys laiveliu plaukiame per ežerą. Nei baimės, nei neapykantos širdy neliko. Tik kažkokia palaima. Toli skamba bažnyčios varpai – pakylėjimas... Dieve mano, dabar po tiek metų pagalvoju, kurgi tie žmonės dabar? Žinau, kad Vytautas Magadane kalėjo, kad Jonas 1948 metais suimtas nešė kryžių pats sava valia užsidėjęs, nespėjęs baigti Kunigų seminarijos. „Lietuvai galiu viską atduoti“, – sakydavo jis. Dabar atgimstant Lietuvai dažnai susitinka buvę politkaliniai. Ir aš ieškau tuose susitikimuose, dairausi, ar nepamatysiu Vytauto ir Jono. Nėra jų, neatsišaukia. Jau kelinti metai ieškau... [...]

[T]uo laiku vėl bandžiau mokytis. Šįkart Žemės ūkio technikume, kur turėjau įsigyti draudimo inspektorės specialybę. Gaunu 40 rublių stipendijos, korteles duonai. Tik pusę metų reikėjo ten mokytis. Mane paskiria dirbti į Pabaiską, kur pagal savo naujus dokumentus esu gimusi. Negi aš ten važiuosiu. Dabar manęs ieško jau ir iš technikumo, kadangi stipendijai sumokėta keli tūkstančiai, o aš nesirodau darbe. Kad manęs nerastų, apsigyvenu pas savo pusseserę Taikos

gatvėje. Čia mane atranda Čeponis su Buza ir vėl prašo, kad atlikčiau užduotį, kad vėl nuvežčiau ginklų miškiniams. Mes su Čeponiu eisim į Vilijampolę pas Joną Urboną, kurio svainis dirba sandėlininku ar ginklų sandėlio sargu. Jis turėjo ryšį su rusų karininkais ir už samagoną pirkdavo ginklų. Iš pradžių turguje susitikom su Urbono žmona. Ten ji prekiavo šaukštais, šakutėmis. Iš jos sužinojome, kad vyras laukia mūsų namuose. Jis pasiruošęs, turįs, ko mes prašėme. Einame Naujalio gatve, Jonui pasirodė, kad mus seka. „Nesidairykim, eikim ramiausiai“, – perspėja jis. Mudu einam kaip ėję. Negi mėtysies į šonus. Žengiam ta pačia kryptimi pas Urboną. Jonas ginkluotas: vienas pistoletas rankovėj, kitas užanty. Mus jau trise seka. Užeinam pas Urboną, kitur nėra kur eiti. O jis kaip tyčia jau padėjęs ant lango dvi granatas ir neša mums dar vieną šautuvą ir šovinius. Nežinojo, kad mes sekami. Mano portfelyje septyni pasai.

Ant pasų sumesti šaukštai, šakutės, kuriuos nusipirkau turguj, kad užmaskuočiau tuos dokumentus. Paskui mus į vidų įsibrauna du kariškiai, o vienas lieka lauke saugoti. Tuoj puola klausinėti, iš kur ginklai. Urbonas bando aiškintis, kad jo toks darbas, kur su ginklais tenka susidurti. Prie mūsų kol kas nekimba. Bet mes irgi įtartini: abu šviesiais plaukais, abudu su akiniais. Ir kas tik ateina į šį namą, tuoj sulaiko ir sodina tai ant suolų, tai ant žemės. Šeimininką suėmė ir išvežė į Saugumą, o mus išlaikė tris paras. Kiekvieną vidurnaktį keisdavosi sargybos ir vis iškratydavo kiekvieną sulaikytąjį. Pirmoji krata buvo paviršutiniška – nepastebėjo nei mano paslėptų pasų, nei Jono ginklų. Betgi nevisuomet taip sėkmingai baigsis. Reikia ką nors daryti? „Bėgsiu“, – sako Jonas. „Ne, negalima. Lauke sargyba ir tokia mėnesiena“,– perspėjau aš. Tada aš jam pasiūliau: koridoriuje stovėjo kibiras „saviems reikalams“. „Eik į kibirą išmesk ginklus. O aš paskui nueisiu ir pasakysiu, kad kibiras pilnas ir reikia lauke išpilti.“ Taip ir padarėm. Jokio įtarimo. Sargybinis mane palydėjo iki būdelės, ir ginklai atsidūrė tualete.

Trečią dieną atvažiavo dengta mašina, mus susodino ir nuvežė į Saugumą. Dabar tai viskas, baigta. Tik melstis rei-

kia. Eina karininkas su krūva dokumentų, kuriuos buvo iš mūsų paėmę, skaito pavardes ir kai kuriuos paleidžia. Priėjo prie mūsų, perskaitė pavardes ir atidavė dokumentus. Tikėti, netikėti? Nežinau, gyva aš ar mirusi. Ir einam abu, vis atsisukdami, ar neseka. Skersgatviais, aplinkiniais keliais. Niekur nieko, niekas neseka. Aš vis dar tebedrebu, o Jonas sukandęs dantis man kalba: „Laikykis!“ Užsukom į bažnyčią, pasimeldėm. Išėjom laukan – nieko įtartino. Tada šunkeliais nuėjom į Obuolių gatvę pas Povilą Čerešką. (Dabar jau miręs.) Čia buvo štabas, rinkdavosi kovotojai iš visos Lietuvos. Radom mūsų vyrus besėdinčius. Jie labai nustebo mus pamatę. Jonas sako: „Tegu bus pagarbintas!“ O jie tyli, nieko neatsako. Jie buvo susirinkę ir pasiruošę mus iš tos apsupties gelbėti. O štai mes patys atsiradom. Su mumis nė vienas nesikalba. Jėzau, koks mums smūgis! Jie galvoja, kad mes užverbuoti. Atėjom jų išduoti. Jonas tik kramto lūpas ir vis žvilgčioja į mane. „Vyrai, – sako jis, – ką jūs galvojate? Nejaugi jūs tokios nuomonės apie mus?“ Ir tada Vytautas Buza palengva palengva pradėjo šypsotis. Visi prakalbėjo ir papasakojo, kaip ruošėsi mus gelbėti.

Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis

MONSINJORAS ALFONSAS SVARINSKAS UŽDEGDAVO KOVOS UGNIAKURĄ

Su mons. Alfonsu Svarinsku susipažinau Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, kur jis mokėsi nuo 1942 metų. Aš įstojau 1944 metų rudenį, kai iš Rytų atidundėjo karinis frontas su baisia komunistine okupacija.

Kunigų seminarijos rūmus tada okupavo Raudonoji armija ir pavertė juos karo ligonine. Besimokančių klierikų buvo apie 400. Didžiausia jų dalis buvo apgyvendinta jėzuitų vienuolyne – keturių aukštų rūmuose, esančiuose kairėje pusėje nuo šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčios. Dešinėje pusėje nuo bažnyčios buvo jėzuitų gimnazija. Okupantai ją uždarė. Mūsų pirmąjį filosofinį kursą – apie 120 klierikų – ir antrąjį filosofinį kursą apgyvendino prie šv. Gertrūdos bažnyčios marijonų vienuolyne ir bendrabutyje (prie Laisvės alėjos, trečiame aukšte). Čia gyvenantiems klierikams kasdieninės pamaldos būdavo šv. Gertrūdos bažnyčioje. Paskaitų klausyti eidavome į arkivyskupijos rūmus, kuriuose buvo kurija, valgyti – į jėzuitų vienuolyną. Mūsų kursas buvo didžiausias. Mus siejo bendros paskaitos ir užduotys, kita programa, todėl daugiausia bendraudavome su bendrakursiais.

Klierikas Alfonsas buvo vyresniame kurse. Susipažinom su juo, kitais klierikais. Kiek prisimenu, jis artimai draugavo su bendrakursiais Jonu Čeponiu, Petru Našlėnu ir kitais. Jie turėjo slaptų pokalbių, mat rūpinosi dokumen-

tais partizanams.

O čekistai sekė ypač stipriai. Nuolat ateidavo į seminariją, vis tikrindavo ir ieškodavo nesakydami ko. Prisimenu, einu šeštadienį iš pirties (prausdavomės seminarijos skalbykloje), milicininkas sustabdo:

– Ką čia portfelyje turi? – Patikrino. Rado šlapią rankšluostį ir muilą.

Sekmadieniais 12 valandą eidavome į arkikatedrą – į Sumą, kur giedodavo seminarijos klierikų choras. Prelatai ar kanauninkai iškilmingai aukodavo šv. Mišių auką, patarnaudavo klierikų asista. Klierikai apsirengę sutanomis išsirikiavę po du iš jėzuitų namų per Rotušės aikštę ateidavo į katedrą. Vyresnieji rusų kariškiai juos stebėdami replikuodavo:

– Na front poslat ich![19]

1954 metų rudenį iš Kauno kunigų seminarijos į kariuomenę pradėta imti klierikus. Vieną jų – kunigą Vytautą Masį – atgabeno net į Azerbaidžaną. Patarnavo neilgai – apie tris mėnesius. Vyskupas Kazimieras Paltarokas rūpinosi, kad jis būtų paleistas, o 1954 metų rugsėjo 12 dieną jį įšventino kunigu.

1946 metų rugsėjį iš Maskvos atėjo skaudus potvarkis – Kauno kunigų seminarijoje leidžiama mokytis tik 150 klierikų, o ne 400. Toks limitas! Iš mūsų kurso – 120 klierikų – seminariją užbaigė ir turėjo galimybę gauti kunigystės šventimus tik 40. Vienus areštavo, kitus išvežė į Sibirą, buvo tokių, kurie patys paliko seminariją, kai kuriuos seminarijos vadovybė atleido kaip netinkamus. Nė vienas nebuvome tikri dėl savo gyvenimo. Bet kada galėjo būti krata, galėjo areštuoti ar Sibiran išvežti – be kaltės, be teismo...

Klierikas Alfonsas Svarinskas buvo labai sekamas ir nebegalėjo mokytis. Jis bendradarbiavo su partizanais. 1946 metų gruodžio 31 dieną buvo areštuotas. Bet svajonė ir troškimas tapti kunigu liko gyvas.

1948 metais iš seminarijos buvo atimti jėzuitų rūmai, šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčia uždaryta. Uždaryta ir šv. Gertrūdos bažnyčia, atimti marijonų namai... Mus apgyven-

[19] Į frontą juos pasiųsti! (rus.)

dino kurijos patalpose.

Kai mokėmės paskutiniame kurse, mus įšventino dar nebaigus studijų. Nes jei areštuos ar Sibiran išveš, galėsime patarnauti: išpažinčių klausyti, krikštyti, šv. Mišias laikyti. Kazimieras Paltarokas – vienintelis likęs Lietuvoje neareštuotas vyskupas – 10 metų nešė labai atsakingą didžią ir šventą naštą. Kauno arkikatedroje 1948 metų rugsėjo 19 dieną jis įšventino diakonais 33 klierikus, o spalio 31 dieną – Kristaus Karaliaus šventėje – suteikė mums kunigystės šventimus.

Visų Šventųjų šventėje – lapkričio 1 dieną – Kauno arkikatedroje, prie šv. Mergelės Marijos Sopulingosios šoninio altoriaus, laikiau pirmas šventąsias Mišias, vadinamas primicijomis. Nė vieno šeimos artimųjų nebuvo: brolis Zenonas – partizanas, sesuo Viktorija su visais keturiais vaikais išvežta Sibiran, kitos sesės pabėgo nuo išvežimo.

Klieriko Alfonso Svarinsko kunigystės šventimai vyko Sibiro lageryje Abezėje 1954 metų spalio 3 dieną. Alfonsas la-

Bronius Antanaitis tarp šventinamųjų
Kauno arkikatedroje, 1948 metai

bai ilgėjosi kunigystės. Meldėsi dėl to. Pasirengęs kunigystės šventimams, vilkėdamas kalinių drabužiais, artimų kankinių dvasios apsuptas jis buvo apvainikuotas Kristaus Kunigyste. Šventimus jam slapta suteikė kalinys, Telšių vyskupas Pranciškus Ramanauskas. Kokia didi Visagalio malonė! Koks džiaugsmas, kokia paguoda – atsigaivint Dievo gailestingumu ir kitus gaivinti ištikimybe ir meile Dievui.

1956 metų kovo 20 dieną kun. Alfonsas buvo paleistas iš lagerio, kur kalėjo 10 metų, ir grįžo į Lietuvą. Pagaliau rugpjūčio pabaigoje jis buvo paskirtas Kulautuvon pas kleboną Gustavą Gudanavičių, vėliau – Betygalon altarista. Netinginiavo, bet dirbo uolaus kunigo darbą. Bedieviai nepakentė jo veiklumo, pasiaukojamo ir sėkmingo darbo sielų ir Bažnyčios gerovei. Vėl areštas. 1958 metų balandžio 11 dieną – vėl nuteistas 6 metams lagerio.

1958 metų sausio 3 dieną mirus vyskupui Kazimierui Paltarokui ir Vatikanui paskyrus Julijoną Steponavičių Vilniaus arkivyskupijos ir Panevėžio vyskupijos apaštališkuoju administratorium, man teko pasilikti kancleriu ir prie vyskupo J. Steponavičiaus. Bet po pusės metų komunistinė valdžia mane ištrėmė iš Vilniaus į Krekenavą vikaru, o 1962 metais – į Lenkijos pasienį, į Bartninkus, Suvalkijon. Čia radau labai brangių, mielų, nuoširdžių bendradarbių: kun. Konstantiną Ambrasą, kun. Sigitą Tamkevičių, kun. Vincentą Jalinską, kun. Juozą Zdebskį, kun. Petrą Dumbliauską, kun. Praną Račiūną MIC.

1964 metais balandžio 9 dieną antrąkart iškalėjęs į Lietuvą sugrįžo kun. Alfonsas Svarinskas. Jis įsitraukė į Bažnyčios darbą ne savoj – Kauno – arkivyskupijoj, bet 1965 metais buvo paskirtas altarista į Miroslavą Alytaus rajone Vilkaviškio vyskupijoje. Ir čia tapo kunigams ir parapijiečiams savas. Tarp jo ir kaimynystėje dirbusių kunigų užsimezgė graži bendrystė.

Bažnyčios padėtis Lietuvoje buvo sudėtinga. Siautėjo ateistai. Jie draudė rengti vaikučius sakramentams net bažnyčioje, persekiojo tikinčius moksleivius, vienintelėje Kunigų seminarijoje Kaune leido mokytis tik 25 klierikams, ištrėmė

vyskupus Julijoną Steponavičių ir Vincentą Sladkevičių ir izoliavo juos nuo ganomųjų. Su tikinčiaisias buvo visaip susidorojama.

Alfonsas Svarinskas ir kiti nuošaliam Suvalkijos krašte mano sutikti kunigai išgyveno stiprų rūpestį dėl Bažnyčios padėties, gyvai svarstė, ką gera galima padaryti tokiomis sąlygomis sielų išganymo darbe, dėl religijos ir tikėjimo, dėl tautos laisvės... Kunigas Alfonsas, patyręs tiek išgyvenimų ir nepalūžęs, įkvėpė kitiems daug drąsos, skatino nepasiduoti. Jis nuolat buvo nusiteikęs ir pasiruošęs kovoti.

Kun. Alfonsas nebuvo abejingas ne tik sovietinei, bet ir asmeninio įpročio okupacijai: alkoholio, narkotikų, paleistuvystės, melagystės vergystės įpročiui... „Kiekvienas, kas daro nuodėmę, yra nuodėmės vergas“ (Jn 8, 33). Žmogus, pasidavęs blogam įpročiui, yra įpročio vergas. Kunigas Alfonsas kovojo su nuodėmės vergyste.

Jis matė, kokias nelaimes neša girtavimas šeimose: barniai, muštynės, žudymai, išsiskyrimai, keliuose – avarijos, sužalojimai, mirtys. Net paskutiniame savo susitikime su visuomene Panevėžyje, vysk. K. Paltaroko gimnazijoje, pristatydamas savo atsiminimų pirmąją dalį – knygą „Nepataisomasis“ – atsisveikindamas skatino:

– Negerkite alkoholio iki Naujųjų metų.

Jis neturėjo namuose alkoholinių gėrimų, negėrė ir kitiems nesiūlė. Įvairiomis progomis bažnyčiose ir visuomenės susibūrimuose kvietė būti blaivininkais, abstinentais.

* * *

Kai mane po septynerių metų parapijos administratoriaus tarnystės Alksninėje vėl trėmė, pasakiau, kad niekur neisiu, nebent į Panevėžio vyskupiją, nes jai priklausau. Kitur – tik milicija prievarta išveš. Kunigas Alfonsas Svarinskas tada buvo Miroslavo parapijos vikaru. Lankiausi pas jį, tarėmės. Jis mane drąsino. Manau, jo rūpesčiu žinia pasiekė Vatikaną – dėl to esu labai jam dėkingas.

Į mano vietą buvo paskirtas kunigas Vincas Banza. Kurijoj pasakiau: kleboniją užleidžiu, žmonės mane priims, pas juos prisiglausiu. Tada kunigas Banza atsisakė keltis į Alks-

ninę. Kurija atšaukė mano iškėlimą.

Po to Kauno–Vilkaviškio kurija prašė Religijos reikalų įgaliotinio J. Rugienio, kad leistų man grįžti į Panevėžio vyskupiją. Sutiko. Buvau paskirtas Avilių parapijon (užkampis Zarasų rajone, o Avilių kolūky net 36 komunistų partijos nariai). Man čia buvo gerai – darbo buvo: bažnyčios remontai, pastoracinis darbas su vaikais, renkami parašai dėl tikinčiųjų diskriminacijos, persekiojimo, kad Panevėžio vyskupijos Apaštalinis Administratorius vyskupas J. Steponavičius būtų grąžintas iš tremties Žagarėje.

Darbuojantis Aviliuose gavau Religinių reikalų įgaliotinio J. Rugienio kvietimą į jo įstaigą Vilniun. Kai atvykau, jis išskleidė ant stalo pareiškimą su kunigų parašais ir klausia:

– Grįžai vyskupijon, vėl nerimsti, pasirašai po reikalavimu, kad Steponavičius grįžtų vyskupijon?

Atsakiau:

– Pasirašiau, nes mums reikia vyskupo.

Dar keletą kartų buvau dėl jų kviestas pas Rugienį, taip pat į Zarasų rajono vykdomąjį komitetą pasiaiškinti, kaltinimų išklausyti, grasinimų išgirsti. Dėl vaikų mokymo buvau perduotas prokuratūrai, mokykloje vaikus tardė, reikalavo pasirašyti, kad mokiau, bet vaikų motinos mane gynė... Aviliuose išbuvau ketverius metus. Ačiū Dievui už juos – ir čia buvo gerai.

* * *

1970 metais kunigas Alfonsas buvo paskirtas į Kudirkos Naumiestį vikaru, 1971 metais – į Igliauką klebonu, o nuo 1976 metų – Viduklėn klebonu. Visur uoliai rengė vaikučius šventiems sakramentams, ragino jaunimą aktyviai dalyvauti sekmadienio, švenčių šv. Mišių aukoje, procesijose, giedojime. Kur sakydavo pamokslus, vis primindavo Dievo ir Bažnyčios įsakymų laikymąsi, sakramentinį gyvenimą, Dievo ir Tėvynės meilę. Jis išdrįso pasakyti tai, ko kiti nedrįso. Jo pamokslai pulsavo gyvu tikėjimu, kylančiu iš Kristaus ir gyvenimo einant su Kristumi, nešant savo gyvenimo kryžių. Atlaikęs kalinimo kančias – „Visa galiu, Viešpatie, nes tu mane stiprini“ – kuo gyveno, tą ir liudijo savo gyvenimo pavyzdžiu,

tai ir skelbė. Todėl žmonės su dėkingumu, pagarba klausėsi įdomių, patriotinių ir drąsių pamokslų.

Labai pradžiugino kun. Alfonsą tai, kad 1972 metų kovo 19 dieną pradėjusi eiti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“ pasiekė Ameriką. Tai buvo tautos proveržis į laisvę.

Kunigas Alfonsas gerai matė padėtį ir reikalą kovoti už Dievą ir Tėvynę. Jis pakvietė ir mane į susitikimą Kaunan – Žaliakalny, viename daugiabutyje.

1978 metų lapkričio mėnesį į sutartą vietą atvykome kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Sigitas Tamkevičius, kun. Juozas Zdebskis, kun. Vincentas Vėlavičius, kun. Jonas Kauneckas ir aš. Po maldos ir svarstymų nutarta: įkuriamas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas (TTGKK). Visi penki išeina į viešumą, o aš lieku slaptu nariu. Parašomas ir pasirašomas komiteto įsteigimo protokolas. Parengiami dar 4 dokumentai. Nutarta vykti į Maskvą ir apie tai pranešti.

1978 metų lapkričio 22 dieną kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Sigitas Tamkevičius ir kun. Juozas Zdebskis Maskvoje surengtoje spaudos konferencijoje paskelbia: Lietuvoje įsteigta TTGKK, ir įteikia žurnalistams 4 dokumentus. Iš Maskvos šie drąsūs vyrai grįžo patenkinti ir linksmi. Žinoma, valdžia neliko abejinga: prasidėjo kratos, grasinimai, sekimas, areštai.

1983 metų sausio mėnesio 26 dieną kun. Alfonsas suimtas Raseinių autoinspekcijoje. Tą pačią sausio 26 dieną KGB darė kratas pas Valkininkų kleboną kun. Algimantą Keiną, Telšiuose pas kun. Joną Kaunecką ir pas kitus TTGK komiteto narius.

Gegužės 4 dieną kunigas Sigitas Tamkevičius buvo iškviestas iš Kybartų į Vilnių, į LTSR Aukščiausiąjį Teismą liudytoju A. Svarinsko byloje. Gegužės 6 dieną teismo salėje jis buvo areštuotas ir uždarytas į KGB izoliatorių.

Trečiasis kunigo Alfonso suėmimas... Apgaulingai iškviestas, nevalgęs, nepasiėmęs būtiniausių drabužių, be pinigų ir daiktų. Apie tai sužinoję Viduklės parapijiečiai labai sunerimo. Būriavosi, planavo važiuoti ieškoti, kur jų klebonas. Tuoj pradėta rinkti parašus po raštu, kuriame buvo griežtai pro-

TTGKK nariai kunigai Juozas Zdebskis, Sigitas Tamkevičius, Vincentas Vėlavičius, Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas. Skaudvilėje

testuojama prieš neteisingą klebono areštą ir reikalaujama jį paleisti. Pareiškimą pasirašė 1326 tikintieji. Tomis dienomis žmonės ilgai melsdavosi Viduklės bažnyčioje. Buvo kalbama, kad valdžia bijo sukilimo, nes į Viduklę privažiavo daug milicininkų.

Sekmadienį, sausio 30 dieną, prieš Sumą pusę valandos liūdnai gaudė visi Viduklės bažnyčios varpai, pranešdami, kad parapija neteko ištikimai ją mylėjusio ganytojo. Bažnyčios viduje buvo nuleisti gedulingi kaspinai, kurie nuolat priminė tikintiesiems, kad jau trečią kartą jų klebonas išėjo eršk ėčiuotu kalinio keliu už Dievą ir Tėvynę. Prieš Sumą jaunimas, apsirengęs kamžomis ir tautiniais rūbais, ir visi parapijiečiai nuo didžiųjų bažnyčios durų iki didžiojo altoriaus ėjo keliais solidarizuodamiesi su kančių keliu einančiu klebonu ir maldaudami Viešpaties pagalbos kovojančiai ir kenčiančiai Bažnyčiai. Pamoksluose kunigai gražiai kalbėjo apie kun. A. Svarinsko aukos reikšmę, ragindami nepavargti už jį melstis. Po Sumos „Atsimink, o Maloningiausioji“ kunigas

ir visi žmonės meldėsi pakeltomis rankomis. Rankų miškas iškilo į dangų maldaujant Dievo pagalbos ir švč. Mergelės Marijos užtarimo.

Vasario 1 dieną parapijiečiai sužinojo, kad kunigas A. Svarinskas laikomas Saugumo komiteto izoliatoriuje. Į Vilniaus prokuratūrą tardymui kaip liudininkė buvo iškviesta klebono šeimininkė vienuolė eucharistietė Monika Gavėnaitė. Tardytojas E. Bičkauskas pirmiausia apkaltino ją organizavus parašų rinkimą, paskui klausinėjo įvairiausių dalykų – kokius pamokslus klebonas sakydavo, ar žmonės jį mylėjo, ar jai neteko rašyti TTG Katalikų komiteto dokumentų, kur šiuos dokumentus siųsdavo, kokiu tikslu komitetas įsikūręs ir pan. Sesuo Monika apibūdino kleboną kaip sąžiningą, uolų, šventą ir pasiaukojusį kunigą. Dėl TTGK komiteto veiklos nieko neatsakė: juk komitetas dirba viešai.

Po klebono arešto prasidėjo Viduklės parapijiečių tardymai ir persekiojimai.

Visi pensininkai buvo sukviesti į Viduklės apylinkę, kur ateistai bandė įrodinėti, kad klebonas suimtas teisingai. Visokiuose žmonių susibūrimuose, rajono spaudoje buvo vykdoma šmeižto akcija prieš kun. Alfonsą Svarinską.

Rajoninis laikraštis „Naujas rytas“ atspausdino net tris straipsnius. Viename iš jų 2-osios vidurinės mokyklos mokytojai skundėsi, kad kun. A. Svarinskas „klaidinęs“ jaunimą, trukdęs mokyklai auklėti jaunąją kartą ateistine dvasia, ir pritarė respublikos prokuratūrai, izoliavusiai tokį žmogų nuo visuomenės. Kitame straipsnyje prokuratūros sprendimui pritarė Ariogalos vidurinės mokyklos mokytojai ir tėvai. Tokių „pritariančių“ ir vergiškai bučiuojančių okupanto batą bus ir daugiau... Areštavus kun. A. Svarinską bedieviai pradėjo šmeižto kompaniją prieš TTGKK ir uolius kunigus.

Nepaisant tos propagandos, visoje Lietuvoje buvo meldžiamasi ir pradėti rinkti parašai dėl kun. A. Svarinsko išlaisvinimo. Daugiausia pasidarbavo jaunimas, rizikuodamas užkirsti sau kelią įstoti į aukštąsias mokyklas, prarasti darbą ar būti pašalintiems iš mokslo įstaigų. Saugumiečiai gąsdindavo parašų rinkėjus – išjuokdavo prie bažnyčių renkančius

parašus, atimdavo parašų lapus, tikrino parašų rinkėjų dokumentus.

1705 Prienų parapijos tikintieji pasirašė raštą TSKP generaliniam sekretoriui Andropovui, kuriame buvo reikalaujama paleisti iš suėmimo kun. Alfonsą Svarinską. Igliaukos parapijos protesto rašte LTSR generaliniam prokurorui 510 tikinčiųjų reikalavo paleistį į laisvę neteisingai apkaltintą ir suimtą kunigą A. Svarinską. Protestą prieš kunigo Svarinsko suėmimą pasirašė apie 90 parapijų tikintieji: Panevėžyje – 1578, Kupiškyje – 1244, Telšiuose – 2340, Kaune – 3759, Vilniuje – 1216, Kėdainiuose ir Marijampolėje – 2185, Šeduvoje – 725... Dėl kunigo Svarinsko paleidimo pasirašė apie 55 tūkstančiai asmenų.

Vilniaus saugumo komiteto viršininkui pareiškimus parašė ir savo laisvę įkaitu paleidžiant suimtą kunigą pasisiūlė Monika Gavėnaitė (Viduklė), Jadvyga Petkevičienė (Šiauliai), Marija Saukienė (Viduklė), Regina Teresiūtė (Kelmė), Joana Navickaitė (Kulautuva), Aldona Raišytė (Telšiai), Arūnas Rekašius (Garliava) ir Saulius Kelpšas (Garliava).

97 Kauno arkivyskupijos kunigai ir Vilniaus arkivyskupijos vyskupas (tremtinys) Julijonas Steponavičius pasirašė pareiškimą TSKP generaliniam sekretoriui, TSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininkui J. Andropovui, kuriame nurodė, kad kun. A. Svarinskas suimtas tik už religinę veiklą, todėl jo byla kompromituoja tarybinę vyriausybę viso pasaulio akyse, ir prašė paleisti jį į laisvę (1983 metų vasario 11 dienos raštas).

Kaišiadorių vyskupas Vincentas Sladkevičius ir 65 jo vyskupijos kunigai pasirašė pareiškimą J. Andropovui (nuorašai vyskupams, vyskupijų valdytojams ir LTSR generaliniam prokurorui), reikalaujantį, kad kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla būtų nutraukta ir šiam kunigui būtų leista laisvai darbuotis Bažnyčioje, nes kunigų Lietuvoje labai trūksta (1983 metų vasario mėn. raštas).

117 Panevėžio vyskupijos kunigų pareiškime J. Andropovui teigė, kad kun. A. Svarinskas, TTGKK narys, pasisakydamas prieš tikinčiųjų diskriminavimą, rėmėsi TSRS ir

LTSR konstitucija. Pasak jų, tikėjimo skleidimas pamoksluose ir jo gynimas nėra antikonstitucinė ir antivalstybinė veikla, todėl prašoma, kad tarybinė vyriausybė baudžiamąją bylą nutrauktų ir leistų kunigui Alfonsui eiti savo pareigas (1983 metų kovo 4 dienos raštas).

104 Telšių vyskupijos kunigai parašė pareiškimą J. Andropovui, prašydami paleisti į laisvę nekaltai suimtą kunigą ir sustabdyti katalikų kunigų persekiojimą Lietuvoje bei tikinčiųjų įsitikinimų įžeidinėjimą (1983 metų kovo 15 dienos raštas).

Rengiant protesto pareiškimus reikėjo padaryti daugelį dalykų – parašyti tinkamą tekstą, lankytis pas kunigus namuose ir sutarti, kad būtų sutinkama pasirašyti. Jei nerandi, teko apsilankyti ir kitą kartą. Pagrindiniai parašų rinkėjai Panevėžio vyskupijoje buvo kun. Petras Adomonis, kun. Petras Budriūnas ir kun. Petras Baltuška bei aš. Baigę Kunigų seminariją prisijungė ir kunigai Juozas Janulis ir Stanislovas Krumpliauskas. Kai kurie pasirašę kunigai vėliau kagėbistų buvo tardomi ir kaltinami, o juo labiau važinėjantys parašų rinkėjai. Jie buvo vadinami ekstremistais. Sulaukta ir kai kurių kunigų priešiškos nuomonės, bet iš esmės buvo vienybė suprantant skaudžią ir rimtą problemą. Tai liudija daugumos Panevėžio vyskupijoje dirbusių kunigų parašai po pareiškimais.

Kunigas A. Svarinskas 1983 metų gegužės 6 dieną 15 valandą Vilniuje nuteistas 7 metams griežto režimo lageryje ir 3 metams tremties. Kalėjime be jokios kaltės jau išbūta 16 metų, ir vėl laukia nauja kančia. Teisme buvo suimtas kun. S. Tamkevičius.

1983 m. gruodžio 2 dieną 15 valandą Vilniuje kunigas Sigitas Tamkevičius buvo nuteistas 6 metams griežto režimo lageryje ir 4 metams tremties. Po šio ir kitų neteisėtų sprendimų Lietuvos kunigai dar aktyviau pradėjo rašyti protestus ir rinkti parašus reikalaudami paleisti įkalintus kunigus.

Vilniaus vyskupo Julijono Steponavičiaus ir 95 Kauno arkivyskupijos kunigų pareiškime J. Andropovui nurodoma, kad suimti ir kalinami kunigai A. Svarinskas ir S. Tamkevi-

čius, būdami TTGKK nariai, kėlė viešumon ateistų savivaliavimą, tikinčiųjų diskriminavimo faktus, kad tariami jų nusikaltimai buvo grynai religiniai veiksmai, kurie nedarė jokios žalos. Prašoma padaryti viską, kad tikintieji nebūtų diskriminuojami ir už teisingą kritiką nebūtų suimami kunigai, o suimtieji būtų paleisti (1983 metų gegužės 13 dienos raštas).

Į TSKP generalinį sekretorių Andropovą 1983 metais pareiškimu kreipėsi ir Panevėžio vyskupijos kunigai. Pasirašė 127 (nepasirašė tik du).

70 000 Lietuvos piliečių ir 69 Vilniaus arkivyskupijos kunigai pasirašė pareiškimą TSRS aukščiausiajai valdžiai, kad neteisėtas LTSR Aukščiausiojo Teismo sprendimas būtų panaikintas ir nuteisti kunigai nedelsiant būtų paleistį į laisvę (1983 metai).

1984 metų lapkričio 1 dieną vakare iš Kybartų bažnyčios kartu su tikinčiaisiais kunigas Jonas Kastytis Matulionis nuėjo į kapines pasimelsti už mirusiuosius. Už tai jis netrukus buvo suimtas ir 1985 metų sausio 18 dieną LTSR Aukščiausiojo Teismo nuteistas trejiems metams laisvės atėmimo, apkaltinus šiurkščiu viešosios tvarkos pažeidimu pagal LTSR BK 199 straipsnį.

1984 metų gruodžio mėnesį 102 Telšių vyskupijos ir Klaipėdos prelatūros kunigai pasirašė pareiškimą TSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininkui K. Černenkai (nuorašai LTSR Religinių reikalų tarybos įgaliotiniui P. Anilioniui), kuriame reikalaujama paleisti neteisėtai nuteistus kunigus A. Svarinską, S. Tamkevičių, J. K. Matulionį.

Prašant panaikinti LTSR AT nuosprendžius neteisėtai nuteistiems kunigams pareiškimu kreipėsi 54 Vilniaus arkivyskupijos kunigai (1985 metų kovo 29 dienos raštas).

1985 metais Panevėžio vyskupijos kunigai nusiuntė raštą Lietuvos vyskupams ir vyskupijų valdytojams prašydami kreiptis į Tarybų Sąjungos vyriausybę dėl šių skaudžių tikintiesiems klausimų:

a) kad ištremtas Vilniaus arkivyskupijos apaštalinis administratorius J. E. vyskupas Julijonas Steponavičius būtų sugrąžintas į savo pareigas;

b) kad peržiūrėtų kunigų Alfonso Svarinsko, Sigito Tamkevičiaus, Jono Kastyčio Matulionio bei pasauliečių tikinčiųjų bylas ir juos paleistų į laisvę;

c) kad tikintiesiems būtų grąžinta Vilniaus katedra, Šv. Kazimiero bažnyčia, Klaipėdos bažnyčia, kad būtų leista statyti bažnyčias naujuose miestuose.

Pareiškimą pasirašė 127 kunigai (Panevėžio vyskupijoje tuo metu buvo 130 kunigų).

Tais pačiais metais Panevėžio kunigai kreipėsi į TSKP CK generalinį sekretorių Michailą Gorbačiovą dėl kunigų Alfonso Svarinsko, Sigito Tamkevičiaus, Jono Kastyčio Matulionio bei pasauliečių tikinčiųjų paleidimo į laisvę. Pareiškimą-protestą pasirašė 127 kunigai (iš 130).

1986 metų birželio 1 dieną 79 Vilkaviškio vyskupijos kunigai taip pat kreipėsi į Gorbačiovą dėl kunigų ir tikinčiųjų – politinių kalinių – išlaisvinimo. Tų pačių metų birželio 13 dieną tokį pareiškimą pasirašė Vilniaus arkivyskupijos 56 kunigai, o liepos 13 dieną jie vėl kreipėsi į tarybinę vyriausybę. Taip pat ir 87 Kauno arkivyskupijos kunigai tais metais kreipėsi į Gorbačiovą, kad kunigai būtų paleisti iš įkalinimo vietų.

Tai tik dalis gausių to meto kunigų ir tikinčiųjų pareiškimų ir protestų dėl kunigų ir tikinčiųjų areštų bei persekiojimo.

* * *

Po kunigo Alfonso suėmimo suaktyvėjo saugumo sekimas. Kartą nuvažiavau į Žagarę aplankyti ištremtą vyskupą Julijoną Steponavičių. Žiguliuką palikau automobilių aikštelėje. Užėjau pas Ekscelenciją, o jis pasiūlė, kad ateis prie mašinos ir važiuosim kartu į Latviją, nes Žagarė – ant rubežiaus. Įvažiavus į Latviją, netoli buvo nedidelis miškelis. Keliukas sniegu padengtas. Dar juo niekas nevažiavo. Įvažiavę į miškelį sustojome ramioje aplinkoje. Prabėgo nemaža valanda bendraujant. Sutraškėjo sniegas: už mūsų – viena lengva mašina, kita – su spec. priemonėmis. Kad neužstočiau kelio, pavažiavau, pasukau į dešinę ir sustojau. Ateina pareigūnas. Tikrina. Ekscelencija sako:

Vysk. Julijono Steponavičiaus 25 metų vyskupystės jubiliejus. Iš kairės: kun. Alfonsas Svarinskas, prel. Leopoldas Pratkelis, vysk. Julijonas Steponavičius, prel. Kazimieras Dulksnys, kan. Bronius Antanaitis, kun. Vincentas Vėlavičius, 1980 metai

– Sarmatos neturit. Draugas atvažiavo, ir čia atsivijot.

Tada Ekscelencija mane kvietė pietų. Bet negalėjau – turėjau reikalų Biržuose. Kai važiavau iš Žagarės link Joniškio, pamačiau milicijos postą. Pareigūnas stovi. Kitus pravažiuojančius praleido, o mane sustabdė. Patikrino teises, vairuotojo ir mašinos pasą. Mašina buvo užrašyta sesers – našlės, 1958 metais grįžusios iš Sibiro, – vardu. Pareigūnas sako man:

– Čia jūsų žmonos mašina?

Palenkiu galvą. Praleido. Nuvažiavau neištaręs nė žodžio. Biržuose vėl pastebėjau mane sekančią mašiną.

Vyskupas Julijonas Steponavičius labai gerbė kun. Alfonsą. Jo reikšmę pogrindžio veikloje prilygindavo laužo kūrenimui:

– Kun. J. Zdebskis su bendražygiais suneša malkas, kun. Alfonsas Svarinskas padega ugnį, o kun. Sigitas Tam-

kevičius prižiūri laužą.

Visagalis apdovanojo monsinjorą Alfonsą Svarinską ilgu amžiumi, gera sveikata, puikia orientacija, iškalba su humoru, išmintimi, drąsa, pasiaukojančia Dievo, Lietuvos Tėvynės ir jos žmonių meile... Jis buvo neabejotinas kovos lyderis – ne su ginklu rankoje, bet iš esmės – prieš nuodėmę. Neieškojo sau garbės. Dirbo ir kentėjo Dievo garbei ir Tėvynės gerovei. Jo aukos ir meilės iki mirties neužgesino priešiškos jėgos.

Monsinjoro netektis didelė ir skaudi. Labai iškilmingos a. a. Monsinjoro Alfonso laidotuvės paliudijo Bažnyčios žmonių, Tautos vaikų didžią pagarbą, dėkingumą ir meilę.

Kai kam Monsinjoras Alfonsas Svarinskas nepatiko. Nepatiko kai kuriems iš tų, kurie sovietinės okupacijos laikotarpiu bendradarbiavo su okupantais (skundė, trėmė Sibiran, persekiojo tikinčiuosius...) ir kuriuos kun. Alfonsas Svarinskas ragino atgailauti. Ir Kristus visiems nebuvo geras. Ir Jis perspėjo: jei atgailos nedarysite, visi pražūsite. O šv. Apaštalas Paulius sakė, kad jei visiems būtų geras, nebūtų Kristaus draugu.

Viešpats tikrai neliks Monsinjorui Alfonsui skolingas ir suteiks nupelnytą amžiną atlygį ir nevystantį karžygio vainiką.

Kunigai Alfonsas Svarinskas ir Bronius Antanaitis. Radviliškis, 1995-05-27

Kunigas Vaclovas Aliulis MIC,
vienas artojų

KARIAI IR ARTOJAI

Karys guldo gyvybę, kad artojas galėtų ramiai auginti duoną.

Ir tūlas karys tikisi po mūšių grįžti prie žagrės.

Apie mūsų garbųjį Monsinjorą pirmiausia sužinojau kaip apie stropų ir išradingą Bažnyčios artoją, tik vėliau apie karį. Iš savo sesers Monikos, kuri buvo nutekėjusi į Miroslavo parapiją, išgirdau, kaip pagyvėjo parapija su šiuo „kunigėliu“ (taip dzūkai vadina vikarą). Paskui tokie pat atgarsiai sklido iš Igliaukos ir kitų vietų.

Apie Bažnyčios ir Lietuvos karį sužinojau iš Vatikano radijo skaitomos „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“, iš Lietuvos tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narių sąrašo. Kurie buvome Bažnyčios dirvų artojai, jautėme, kad komiteto nariai ir jų bendražygiai buvo mums tarytum žaibolaidžiai. Jie sutelkdavo į save sovietų valdžios ir ateizmo apaštalų rūstybę, ir mums jos tekdavo mažiau, negu būtume patyrę, nesant žaibolaidžių.

Baigiantis Vatikano II Susirinkimui, Lietuvos vyskupijų vadovai gavo leidimą įsteigti Liturginę komisiją bei rūpintis kai kurių religinių knygų leidyba ne dėl to, kad valdžia būtų ėmusi gerbti tikinčiųjų piliečių poreikius, bet kad taip tikėjosi turėsianti kuo nutildyti ar bent pritildyti Lietuvos kunigų bei tikinčiųjų skundus ir Vakaruose, ypač JAV, gyvenančių lietuvių katalikų garsius protestus dėl Bažnyčios persekiojimo, tikinčiųjų teisių varžymo Lietuvoje.

Nors kažkokia bažnytinių leidinių tiražo dalis (vis dėlto nedidelė) turėjo būti siunčiama užsienio lietuviams, bet mūsų parengto Romos apeigyno užteko visiems Lietuvos kunigams ir vargonininkams. Kunigo Česlovo Kavaliausko išverstas Naujasis Testamentas ir kunigo Antano Liesio MIC Psalmynas Amerikos lietuvių katalikų religinės šalpos rūpesčiu buvo Amerikoje tuoj pat perspausdinti ir ten platinami, o kažkokia dalis tiražo įvairiais keliais pasiekdavo ir Lietuvą.

Didžiausias laimėjimas, be abejo, buvo platus „Liturginis maldynas“ – tikras tradicinių ir naujų lietuviškų maldų ir giedojimų lobynas. Jo 1968 metais buvo išleista 60 000, o 1984 metais – 80 000 egzempliorių. Liturginei komisijai teko laimė jį parengti, bet nuopelnas – Lietuvos ir išeivijos kovotojų.

Gražiausias mano susitikimas su monsinjoru Alfonsu įvyko ne bet kur, o Romoje, Šv. Petro bazilikoje, 1988 metų rudenį. Jis jau buvo „maloningai“ išvarytas iš braškančios Sovietų Sąjungos, o mane pasiėmė palydovu vysk. Julijonas Steponavičius, po 33 metų vyskupystės pirmąsyk gavęs leidimą aplankyti Šventąjį Tėvą. Taigi vieni ir kiti galėjome dalyvauti Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavime ir 1988 metų spalio 4 dieną įvykusiame monsinjoro Audrio Juozo Bačkio įšventinime vyskupu. Tų apeigų pertraukoje matėme žavų vaizdelį: sėdintis Jonas Paulius II, tėviškai apglėbęs atsiklaupusį mūsų „maištininką“, maloniai su juo kalbasi...

Atkuriamoje Nepriklausomojoje taip susiklostė, kad Monsinjoras ir aš gavome nuomoti butus viename name Odminių g. 10 (jis antrame aukšte, aš pirmame) ir tinkamu metu galėjome juos privatizuoti, taigi tapome kaimynais. Netrukus aš patekau į Romą, į Marijonų vienuolijos centrą, ir kaimyniškai pagyventi tegalėjome vėliau, 1999–2004 metais. Tada pamačiau, kad garbiajam kaimynui rūpi ne tik apskritai Lietuva, bet ir atskiri jos mylėtojai. Turėdamas erdvoką butą, jis glaudė ir globojo grįžusį Lietuvon kunigą jubiliatą Kazimierą Kuzminską (1906–1999), „Lietuvos Katalikų Bažny-

Susitikimas su popiežium Jonu Pauliumi II,
1988 metų spalio 4 diena

čios kronikos“ vertimų į kelias Vakarų kalbas organizatorių ir platintoją. Vėliau tame bute gavo ramų kambarį perspektyvus mūsų bičiulis Andrius Gudauskas ir ramiai rašė daktaro disertaciją Popiežiškajam Grigaliaus universitetui, netrukdomas savo žavių sūnelių.

Nors gyvenome gretimai, nedaug buvo bendrų reikalų ir nedažnai susitikdavome; prireikus nebūdavo jokių sunkumų „derinant veiksmus“. Kelis kartus dalyvavome vienas kito vardinėse. Tada matydavau kovingąjį Monsinjorą žaižaruojantį išmone ir sąmoju, ypač pasakojant tardymų prisiminimus. Aš ir mano svečiai – giminaičiai ir bičiuliai, tarp jų vyskupas Juozas Tunaitis ir būsimasis vyskupas Jonas Boruta SJ, plyšdavome juoku, klausydamiesi vaizdingų mons. Alfonso įspūdžių.

Man regis, tada supratau jo nepalaužiamumo paslaptį. Jis

kaskart jausdavo, kad jo katalikiška lietuviška pozicija visada bent pora aukštų būdavo pranašesnė už anų viršininkų ir viršininkėlių būklę ir būseną.

Artojai lenkia galvą kariams, karžygiams.

KANČIA

Скоросшиватель

ДЕЛО №____

NEPATAISOMASIS

год

Хранить ____ л

Dalius Stancikas

BE TEISĖS PASIKEISTI

– Tai čia tas žurnalistas, kuris rašo apie mirtį, – tokiais žodžiais po šešerių metų bendravimo pertraukos sykį vienaме protesto mitinge mane pasitiko monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

Sutrikau, bet greit supratau, kad tai komplimentas, nes prisiminiau kažkur skaitęs, kaip kun. Alfonsas Svarinskas su jam būdinga žaisminga ironija kritikavo dabartinę žurnalistiką: vyrauja pramogų, linksmybių, vartotojiškos temos, pasaulis nušviečiamas taip, lyg jame nebeliko mirties, paskutiniojo teismo, kalbėti apie gėrį ir blogį, nuodėmes ir dorybes tapo nekorektiška, jų dabartinėje žiniasklaidoje tiesiog nebeliko – viskas virto tik nuomonėmis ir besaike tolerancija savanaudiškumo terpėje.

Alfonsas Svarinskas, kaip ir okupacijos metais, taip ir nepriklausomoje Lietuvoje liko tarp tų vienišių kovotojų, tokių, kaip sesuo Nijolė Sadūnaitė, politiniai kaliniai Antanas Terleckas, Algirdas Endriukaitis, Petras Plumpa, Algirdas Patackas ar Algirdas Petrusevičius, tarp tų populiariosios žiniasklaidos ar politikų pašiepiamų donkichotų, apie kuriuos mano buvusi kolega iš „Lietuvos aido“ klestėjimo laikų atsiliepė taip: jie taip ilgai disidentavo, kad nebemoka gyventi nepriklausomoje valstybėje, savo kritika griauna valstybę, nesuprasdami, kad jų kovos laikas baigėsi ir Lietuva jau laisva.

Negaliu sutikti su tokiu vertinimu, nes valstybės nepriklau-

somybė dar nereiškia jos piliečių vidinės laisvės ar dorovės.

– Komunistai niekur nedingo, komunistinė teisėsauga ir politikai taip ir liko valdžioje, – dažnai nepriklausomoje Lietuvoje kartojo kun. Alfonsas Svarinskas, turėdamas omenyje ne tik konkrečius asmenis, bet ir patį mąstymo ar veikimo būdą.

Suprasdamas, kad kova tarp gėrio ir blogio amžina, Alfonsas Svarinskas ir atkūrus nepriklausomybę liko toks pat nenuilstantis bekompromisis dvasinis karys, kaip ir okupacijos laikais: buvo pirmojo parlamento narys, vėliau karo kapelionas, nuolatinis įvairių mitingų ir protestų tribūnas ar dalyvis. Nepaisant solidaus amžiaus ir skausmingai mąžtančios sveikatos, jį matėme ir Eglės Kusaitės teismo procesuose, protesto akcijose dėl Garliavos mergaitės ir daugybėje kitų renginių, kur būdavo brėžiama riba tarp tiesos paieškų ir valdžios gudravimų, tarp savanaudiškumo ir bendrojo gėrio, tarp prisitaikėliškumo ir principingumo.

Atrodytų, ir kam tokiam legendiniam kunigui ir politiniam kaliniui reikia lįsti į sudėtingas ir sunarpliotas jau nepriklausomos Lietuvos valstybės vidaus problemas, kam reikia po praregėjusios minios garbinimų Sąjūdžio metais vėl būti išmestam į visuomenės užribį su ta „davatkiška“, „marginaline“ mažuma, vėl, kaip sovietmečiu, tapti pašaipų ar keiksnojimų subjektu – juk galėtų gyvenimo saulėlydį praleisti ramiai, mėgautis disidentinės šlovės spinduliuose, iš tolo – solidžiai ir labai atsargiai – vertindamas valstybės įvykius, vienodai smagiai besišypsodamas visoms partijoms ar aukštiems politikams, taip vaidinant visiems gerą Tautos išminčių ar patriarchą...

Tačiau Alfonsas Svarinskas iš tiesų buvo „nepataisomas“ – šiuo atžvilgiu labai jau taikliai jį apibūdino kagėbistai. Šiam nepataisomam kovotojui už tiesą, laisvę ir tikėjimą, optimistui iki paskutinės kelionės pas Aukščiausiąjį, regis, iš pačių aukštybių buvo duotas toks vidinis užtaisas be teisės pasikeisti...

Atvirai sakant, nenustebčiau, jei ir Anapilyje jam taip pat būtų išsaugota ši „nepataisomojo“ pravardė...

Taigi, Alfonsas Svarinskas ir nepriklausomoje Lietuvoje netausojo savęs, nesijautė pasiekęs galutinį tikslą, ne kartą pabrėždamas, jog dvasinė kova yra žymiai sunkesnė už fizinę, ir primindamas, kad ne šiaip juk iš nelaisvės pabėgę, Mozės vedami žydai buvo keturiasdešimt metų klaidinami po dykumą – taip sunku atsikratyti vergiškų įpročių ir instinktų.

Alfonsas Svarinskas ne kartą minėjo, jog KGB kalėjimuose neretai jautėsi laisvesnis nei nepriklausomoje Lietuvoje, kad vėl, kaip ir okupacijos metais, reikia Lietuvoje skelbti dvasinį atgimimą, griebtis dvasinių „ginklų“ – taip monsinjoras išgyveno dėl besikeičiančių Sąjūdžio laikų vertybių, dėl visuotinio sumaterialėjimo, savanaudiškumo, vartotojiškumo.

Kaip ir okupacijos metais, taip ir nepriklausomoje Lietuvoje Alfonsas Svarinskas išliko savimi: net ir silpstant sveikatai nepataikavo valdžiai, kritikavo neteisingus jos sprendimus, nebijojo plaukti prieš srovę ir vėl atrodyti miniai juokingas. Tai sau leisti gali tik labai stipri ir drąsi asmenybė.

Ši Alfonso Svarinsko tvirtybė ir drąsa plaukė iš vienintelės neišsenkančios versmės – Aukščiausiojo šaltinio.

Paprastai visų epochų donkichotai būna nesuprasti bendraamžių, todėl dėl savo kovingos, bekompromisės laikyse-

nos monsinjoras Alfonsas Svarinskas jo nepžįstantiems kartais atrodydavo piktas ar nenuolankus. Esu ne kartą girdėjęs šnabždantis, kad kunigui nederėtų būti tokiam griežtam, neatlaidžiam (tiesą sakant, man tokiais atvejais visuomet norėdavosi atkirsti: taip tvirtai atlaikykite tą 20 metų bolševikinį pragarą, su tokiu pačiu tikėjimu, viltimi ir meile iškęskit bent dalį to, tada galėsit teisti). Neteko asmeniškai gerai pažinti monsinjoro, bet pakako vieno fakto ir vieno artimesnio pabendravimo, kad suprasčiau, kaip toks paviršutiniškas vertinimas toli nuo tikrovės. Vien tai, kaip lengvai Sąjūdžio metais A. Svarinskas atleido savo budeliui – okupacinės prokuratūros tardytojui Egidijui Bičkauskui (su vienintele sąlyga – jei darys Lietuvai gerus darbus), sukurpusiam A. Svarinskui trečiąją bylą, rodo šio žmogaus širdies kilnumą. E. Bičkauskas, tik gavęs viešą A. Svarinsko atleidimą, sulaukė Sąjūdžio paramos 1990 metų rinkimuose į LSSR Aukščiausiąją Tarybą ir taip tapo Nepriklausomybės Akto signataru, o vėliau ir Seimo vicepirmininku. O juk jaunas komunistas E. Bičkauskas okupacinei valdžiai dirbo taip uoliai, kad dėl jo papildomai surinktų įrodymų buvo ilgesniam laikui įkalintas ne tik A. Svarinskas, bet ir kunigas S. Tamkevičius.

Mano vienintelis asmeninis dviejų dienų bendravimas su monsinjoru Alfonsu Svarinsku dar sykį patvirtino, kad tai ne tik kietas, stiprus, bet ir paprastas, nuoširdus ir jautrus žmogus. 1995 metais KGB archyvuose perskaitęs visas tris jo bylas panorau parašyti apie tai straipsnį, bet verkiant reikėjo paties tų bylų pagrindinio herojaus pasakojimo, komentarų. O A. Svarinskas tuomet, vis dar minios garbinamas, atrodė nepasiekiama istorinė asmenybė, pasaulinio garso disidentas, išlaisvintas paties JAV prezidento Ronaldo Reigano prašymu, gyva legenda, apie kurią net kelis dešimtmečius pasakodavo „Amerikos balsas“, „Laisvosios Europos“ radijas ir kitos užsienio radijos stotys...

Lietuvos kariuomenės vyriausiasis kapelionas A. Svarinskas tuomet buvo toks užimtas, nuolat gerbėjų apsuptas, tad pagalbos teko prašyti savo nuostabios kolegės iš KGB archyvų tyrinėjimų laikų, a. a. politinės kalinės Nijolės Gaškaitės-

Žemaitienės.

– Tiek daug jau visko prirašyta, nebeverta, ir laikas labai spaudžia, – mudviejų susitikimo pradžioje bandė išsisukti Alfonsas Svarinskas, bet patikintas, kad tai svarbu istorijai ir ateities kartoms, pagaliau sutiko:

– Važiuoju į Kauną, į pasimatymą su policininkais, jiems labai reikia dvasinės šviesos, paskui būtinai turiu užsukti į Ukmergę, kur tėvų žemėje steigiu partizanų parką, po to... po to... Bet jei nori, sėsk kartu į mano automobilį ir važiuojam, vairuodamas papasakosiu.

Taip mes pravažinėjome po Lietuvą kelias man įsimintinas dienas, kupinas daugybės susitikimų ir žmonių, pakeliui paveždami tranzuojantį jaunuolį, namo klibinkščiuojančią močiutę, ir remiantis tų kelionių „vairuotojo“ pasakojimu gimė toks „turistinis“ tekstas, kurį 1996 metais 16 numeryje išspausdino „Laisvės kovų archyvo“ žurnalas.

Nepataisomasis.
Trys kunigo Alfonso Svarinsko bylos

Kun. Alfonsą Svarinską komunistai visada laikė vienu reakcingiausių ir sovietinei santvarkai pavojingiausių kunigų. Dar daugiau – kagėbistai savo bylose jam suteikė Nepataisomojo (Neispravymij) slapyvardį[20], taip nusakydami ir A. Svarinsko charakterį, ir savo požiūrį į jį, o sovietinis teismas jam parinko „ypač pavojingo recidyvisto“ apibūdinimą. Tai patvirtina ir kun. A. Svarinsko sovietmečiu „uždirbti“ nuopelnai: aštuonis kartus teistas, tris kartus kalintas lageriuose (beje, kunigu įšventintas Abezės lageryje), iš viso lagerinis stažas – 22 metai.

– Teko tris kartus sėdėti, – sako kun. Alfonsas Svarinskas, – ir visus tris kartus blogis reiškėsi vis kitaip.

I

Pirmoji Alfonso Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 1998 pra-

[20] KGB slapyvardžius suteikdavo ne tik agentams, bet ir jų sekamiems asmenims – „objektams“.

dėta 1947 metų sausio 3 dieną ir baigta 1947 metų vasario 27 dieną. Byla nestora, iš viso 160 puslapių, vieno tomo. Surašyta rusų kalba.

Iš bylos Nr. 1998:

1947 m. sausio 3 d. LSSR MGB „O“ skyriaus vyr. įgaliotinis, leitenantas Maslobojev nustato: „Kad A. Svarinskas, g. 1925 m. Ukmergės raj., Kadrėnų k., iš vidutinių valstiečių šeimos, nevedęs, be nuolatinės gyvenamosios vietos ir užsiėmimo, baigęs Ukmergės gimnazijos 5 klases ir 4 metus prasimokęs Kauno dvasinėje seminarijoje, pagal suimto antisovietinės organizacijos LLA dalyvio Antanaičio parodymus, yra pogrindinės organizacijos LLA dalyvis ir kartu su Kauno dvasinės seminarijos klieriku LLA štabo nariu Čeponiu leidžia ir platina antisovietinę literatūrą. Be to, Svarinskas susijęs su Ukmergės apskr. banditų grupe, padeda banditams įsigyti ginklus ir šaudmenis.“

1947 metų sausio 3 dieną pasirašytas orderis Nr. 2947 A. Svarinskui suimti.

Kun. A. Svarinskas:

„Pirmą kartą, kai mane suėmė – 1946 metų gruodžio 31 dieną – viskas skendėjo Vyšinskio[21] dvasioje. Vyšinskis tuomet teigė, kad geriausias įrodymas – tai asmeninis prisipažinimas. Todėl MGB ir mušdavo, kankindavo tol, kol žmogus prisipažindavo viską, ko iš jo reikalaudavo. Tada buvo tik viena kankinimo priemonė – fizinė prievarta, ir ją naudojo visiems. Mane irgi labai smarkiai mušė. Štai sausio 17-ą, atsimenu, mušė tris kartus per dieną. „Govori!“[22] – rėkia, o ką kalbėti – neaišku. Tada prokuroras duoda sankciją, tarkim, šimtą kirčių gumine lazda. Dešimt sukerta, paskui parmeta

[21] Andrejus Vyšinskis (1883–1954) – SSRS MA narys, teisininkas, diplomatas. Nuo 1920 metų SSKP narys, nuo 1939 – SSKP CK narys. 1935–1939 metais – SSRS prokuroras, 1949–1953 – SSRS užsienio reikalų ministras, 1953–1954 – SSRS atstovas Jungtinėse Tautose. Parašė „SSRS teismų santvarka“ (1939) ir „Teisminių įrodymų sovietinėje teisėje teorija“ (1941).

[22] Kalbėk! (rus.)

ant žemės, kojas, galvą prispaudžia ir toliau kerta.

Baisiausias sadistas buvo pulkininkas leitenantas Martavičius[23] iš „brazilkos“ – taip vadinome Kauno KGB. Turėjo gerą atmintį, buvo nedidukas, tačiau labai žiaurus, todėl mušdavo pats. Sykį vidurnaktį sargybinis visus pakėlė, išrikiavo, o po kelių minučių į kamerą įsiveržė Martavičius ir liepė prisistatyti. Išgirdęs mano pavardę iškart pareiškė „Budiem bit“[24]. Taip ir praleidau visą naktį laukdamas, kada čia jau ves, bet jis tada, matyt, kitą auką susirado.

Vieną kartą mano tardytojas leitenantas Čiurinas (jis pats niekada nemušdavo, tik „procedūras“ stebėdavo) nuvedė mane į trečią aukštą, operatyvinį skyrių. O ten jau Martavičius belaukiąs... Supratau, kad prasidės kankynė. Martavičius buvo civiliškai apsirengęs, todėl pakišo prižiūrėtojams, kad tie atraitotų jam švarko rankoves, o po to puolė. Spėjau užsidengti akis, todėl Martavičius pataikė ne tiesiai į veidą, bet man į ranką. Vis dėlto smūgis buvo toks stiprus, kad iš nosies vis tiek pasipylė kraujas. Jei būtų pataikęs į akis, akys būtų iššokusios. Na, ir pradėjo daužyti: kraujas bėgo kaip vanduo, todėl apšlaksčiau visas sienas. Pasidarė šilta, silpna, pasijutau lyg guminis, nors sąmonės nepraradau. Martavičius daužė kokį pusvalandį – na, tikrai nekas. Paskui jam kažką pakuždėjo į ausį ir jis išėjo. Po daužymo tardytojas nuvedė mane prie prausyklos ir nuplovė kraują. Buvo iššokęs iš vietos žandikaulis, todėl negalėjau susičiaupti, ir tik kameros draugams pavyko jį atstatyti į vietą.

[23] Leonardas Martavičius, g. 1920 m. Švenčionėliuose, KGB pulkininkas. 1941 metais LSSR NKVD slapto politinio skyriaus operatyvinis įgaliotinis, 1942 – SSRS NKVD spec. lagerio ypatingojo sk. operatyvinis įgaliotinis. 1942–1944 metais Mozdoko spec. lagerio vyr. tardytojas. 1944–1946 – Kauno NKGB darbuotojas, 1946–1953 – LSSR KGB ministro pavaduotojas, 1953–1954 metais LSSR vidaus reikalų ministro pavaduotojas, 1959 m. išleistas į KGB atsargą. L. Martavičius – vienas iš 1941 metais sausio mėnesį SSRS KGB sudarytų „Pasiūlymų, kaip sunaikinti Lietuvos katalikų bažnyčią“ autorių, 1958 metais, būdamas KGB generolu majoru, pasirašė nutarimą iškelti A. Svarinskui antrą baudžiamąją bylą.

[24] Mušim (rus.).

Nespėjau kameroje normaliai pagulėti, girdžiu – vėl šaukia: „Na bukvu S.“[25] Tada pavardėm nešaukdavo, kad kitose kamerose neišgirstų, šaukė tik pirmąja raide. Nuvedė pas KGB pulkininką Rudyko, o šis ir klausia: „Kodėl neužsičiaupi?“ Sakau: „Sumušė.“ „Kas?“ „Ogi šitas ponas“, – rodau į įeinantį Martavičių. Martavičius čia pat apsisuko ir išėjo, o mane pralaikė ten iki 5-os valandos ryto, bet jau nebemušė.

Tuomet tiek Kauno KGB, tiek Lukiškių kalėjimo publika buvo labai įdomi ir gera, daug inteligentijos. Štai Lukiškių kalėjimo kameros seniūnas buvo generolas Motiejus Pečiulionis, tikras idealistas, atsisakęs su šeima pabėgti į Vakarus. Sakydavo: „O kas Lietuvą gins? Juk davėm priesaiką.“ Buvo daug karininkų: tiek lietuvių, tiek lenkų. Penki kunigai. Kameros dvasia buvo puiki, nes dauguma buvo idealistai, todėl žinojo, už ką kenčia. Žmonės tada gailėjosi ne dėl to, kad į kalėjimą pakliuvo, bet kad per mažai suspėjo laisvėje padaryti.

Kauno KGB kameroje buvo 18–20 žmonių. Su manimi sėdėjęs buvęs Liaudininkų partijos lyderis, advokatas Zigmas Toliušis sakydavo: „Matau, pačiam reikės daug kentėti. Jei iškentėsi, būsi vyras.“ Kai kurį nors iš kameros išvesdavo kankinti, likusieji kalbėdavo rožančių. Melsdavomės ne dėl to, kad nemuštų, bet kad atlaikytų, neišduotų. Na, o tada mušdavo visus, privilegijų nebuvo. Štai kunigas Požėla, sėdėjęs su vyskupu Ramanausku, pasakojo, jog vyskupas, grįžęs iš tardymų, visą laiką truputėlį šypsodavosi. Kameros bičiuliai jam pavydėjo, pasišnibždėdavo: „Kaip gera vyskupui, nes jo nemuša.“ Tačiau sykį nuėję į pirtį išsižiojo: vyskupas gumine lazda buvo sukapotas nuo galvos iki kojų.

Pats šlykščiausias, kiek teko kalėti, buvo Kauno KGB kalėjimas ir pirmiausia todėl, kad ten buvo daug žiurkių. Jos buvo didelės, ir jų buvo visur: koridoriuose lakstydavo tarp prižiūrėtojų, naktimis kamerose lipdavo ant veido.

Štai 1947 metais Kauno KGB teko kalėti kartu su vieno ūkininko vaiku Jankausku. Atrodė, lyg ir nieko vyras, tačiau

[25] Iš S raidės (rus.).

visą teisybę sužinojome, kai į kamerą atvarė partizaną Galiūną. Šis, tik pamatęs Jankauską, tuoj puolė muštis. Tada ir paaiškėjo, kad Jankauskas buvo sudaręs banditų būrį (būriui priklausė ir vienas skrebas), kuris plėšė, žudė ir prievartavo gyventojus partizanų vardu. Riesta tada buvo Jankauskui – po partizanų „pašventinimo“ nebegalėjo net išeiti pasivaikščioti, o po vieno pasivaikščiojimo radome kameroje pasikorusį. Prižiūrėtojai Jankausko lavoną išnešė skrodimui ir paliko nakčiai rūsyje. Tačiau rytą nebebuvo ko skrosti, nes žiurkės paliko vienus kaulus.

Kauno KGB kalėjimas buvo ir ypač niūrus. Aštuntoje kameroje, kur teko sėdėti, stikle, tarp grotelių, buvo pramušta maža skylutė ir pro ją maždaug 5 minutėms patekdavo šviesos spindulys. Buvome taip išsiilgę saulės, kad visi eilute eidavome pasižiūrėti į tą spindulėlį.

Lukiškių kalėjime buvo kiek geriau, tik žmonių prigrūsdavo kaip silkių – iš viso kameroje mūsų buvo 180. Gultų,

Prie Seimo barikadų

suprantama, visiems neužteko, todėl teko gulėti po jais. Lendant po gultais, reikėdavo iškart pasirinkti pozą, kokia nori gulėti, nes pajudėti, tuo labiau vartytis, vietos nebuvo. Iš čia ir kilo garsus posakis „Komu niz(m) – plocho, komu nary – chorošo.“[26]

Lukiškėse nekūreno, todėl buvo labai šalta ir aš susirgau džiova. Nebegalėjau iš karcerio laiptais užlipti į trečią aukštą. Maistas buvo visai prastas, ir tik kada ne kada mus pasiekdavo koks siuntinys.

Teisė mane kovo 13–ąją: per 20 minučių gavau 10 metų ir 5 – be teisių.“

Iš baudžiamosios bylos:

„A. Svarinsko nusikaltimai nustatyti pagal RSFSR BK 17-58-1 „a“ ir 58-11 str.

A. Svarinskas ypatingojo pasitarimo įkalintas 10 metų pataisos darbų stovykloje.

Iš įkalinimo vietos paleistas 1956 m. kovo 20 d. kaip atlikęs jam paskirtą bausmę.“

II

Antroji Alfonso Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 19809 pradėta jau po Josifo Stalino mirties, valdant Nikitai Chruščiovui – 1958 metų balandžio 9 dieną ir baigta 1958 metų liepos 31 dieną. Byla susideda iš vieno tomo, 251 puslapio, surašyta jau lietuvių kalba.

Iš bylos Nr. 19809:

„Svarinskas savo bute Kauno rajone, Kulautuvos gyvenvietėje, laikė antitarybinę literatūrą: iškarpas iš fašistinio laikraščio „Ateitis“, knygą „Už visus visiems“ (kurioje raginama kovoti prieš komunizmą), knygą „Pamokslai“ ir „Vakarų paslaptis. Atlantida–Europa.“

1956 m. paskolino kunigui Stanislovui Kiškiui Šapokos knygą „Lietuvos istorija“. Būdamas kunigu, Svarinskas baž-

[26] Žodžių žaismas: Kam apačia (komunizmas) – blogai, kam narai – gerai (rus.).

nyčiose sakydavo antitarybinio turinio pamokslus.

Aukščiau minėti Svarinsko nusikaltimai įrodyti piliečių Vytauto Petraičio, Veronikos Maleckaitės, Antaninos Pocienės pareiškimais ir daiktiniais įrodymais."

Suėmimo orderį pasirašė LSSR KGB pirmininko pavad. Martavičius, sankcionavo Galinaitis. Tardė KGB vyr. tardytojas, vyr. leitenantas P. Liniauskas.

„Kauno raj. komjaunimo pasiųstų narių į Kulautuvos bažnyčią patikrinti faktą, kuris yra iškilęs komjaunimo komitete, paaiškinimas:

Mes, komjaunuoliai – Petraitis ir Maleckaitė nuvykome į Kulautuvos bažnyčią 10 val. ryto 1957 m. spalio 27 d.

Nuvykę tenai radome kunigą, jauną, šviesiais plaukais, jis tuo laiku pravedinėjo mišias. Po mišių apie 11 val. jis pradėjo sakyti sekančiai:

Jei ne Kristus, tai Europoje nebūtų nei institutų, nei mokyklų, ir jaunimas neturėtų kur mokytis, be to, jis paminėjo, kad jaunimas, kuris dirba įstaigose, įmonėse, pabrėždamas ministerijas, būtų atkaklus, nepasiduotų įtakai, komunistams ir kovotų prieš juos, išgirdęs ką nors, praneštų jam ar klebonui (...).

Be to, mes abu komjaunuoliai, Maleckaitė ir Petraitis, stebėjomės, kad labai daug jaunimo atsilanko į bažnyčią, labai pamaldžiai meldžiasi ir net prie kunigo yra mokyklinio amžiaus vaikai ir vienas suaugęs, 17–18 metų amžiaus. Be to, apie 10 jaunų mokyklinio amžiaus merginų chore gieda, taip pat ir vyrukų apie 6–7 žmones. Ir šiaip labai daug jaunimo. Be to, tėvai veda jaunus vaikus. Ir šiaip jaunimo 17–24 metų amžiaus labai daug lanko bažnyčią, vaikai kai kurie eina ir be tėvų (...)."

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„Rodos, 1945 ar 1946 metais popiežius Pijus XII kreipėsi į viso pasaulio vyriausybes, kviesdamas tardant nenaudoti fizinių priemonių ir nekankinti žmonių. Kad ir kaip būtų keista, bet šis kreipimasis padarė įtakos net kagėbistams. Antrą kartą mane suėmus, jau niekas nebemušė, gal tik išimtiniais atvejais kam kliūdavo. Tada stengdavosi palaužti psichologi-

nėmis priemonėmis. Atsiveda ir pradeda auklėti, bando „atversti“: „Jei būtum nekaltas, čia nesėdėtum. Kam tau sėdėti, gyvenk kaip kiti kunigai. Va, tas ir tas Palangoje namus turi, o tu...“ Arba atsisėda priešais tave per kokį pusmetrį ir tylėdami žiūri, hipnotizuoja. Nuo tokios nervinės įtampos po valandos tiesiog maudaisi prakaite. Žodžiu, vykdė psichologinį terorą. Tačiau mes nenusileisdavome, atsakydavom savo „ginklais“: kiekvieną vakarą sugiedodavome „Marija, Marija“ ir Lietuvos himną. Sargybiniai tuoj pranešdavo valdžiai, o ši išsigandusi bėgioja, prašo giedoti tyliau. Įsivaizduokite, 1958 metais KGB pastate skamba Lietuvos himnas!

Šiaip su kagėbistais stengdavausi bendrauti juokaudamas. „Ar pyksti ant mūsų?“ – klausdavo jie. „Ne, – sakau, jūs man padarėte gerą darbą, padarėte mane išmintingesniu. Anksčiau maniau, kad marksizmas rimta idėja, tačiau jūs įtikinote, kad marksizmas be prievartos ir KGB neapsieina. Vadinasi, nieko verta ta idėja.“

Ir jie tylėdavo.

O vieną kartą išvedus pasivaikščioti, sargybinis ruselis, kuris stovėjo virš mūsų ant bokšto, staiga pasilenkė ir paklausė: „O kai jūs paimsite valdžią, mus sodinsite, ar ne?“ „Mes esame demokratai, – atsakiau jam, – o kadangi jūs esate ne lietuvis, o rusas, mes duosime jums tiek pinigų, kad užtektų parvažiuoti namo.“

Kalinių antrą kartą buvo nedaug: kameroje sėdėjome trise, o visame pastate tebuvo 15–20 žmonių. Nebereikėjo miegoti ant grindų, kaip pirmą kartą: kameroje jau buvo geležinės lovelės, duodavo ir čiužinį, ir antklodžių. Nebereikėjo šalti: atvirkščiai – žiemą užkaitindavo iki 27 laipsnių šilumos ir išdžiovindavo, nualindavo kūną taip, kad pradėdavome drebėti nuo karščio ir nervinės įtampos. Tardė tik dienomis, kas mėnesį perduodavo siuntinį (rodos, 5 kg), leisdavo skaityti knygas, žaisti šachmatais, domino.

Antrą kartą suimtas jau buvau gudresnis ir mąsčiau apie ateitį. Turėjau patirties iš pirmo suėmimo, todėl žinojau, kad toliau yra trys galimybės: arba lageris Vorkutoje, kur laukė šaltis, arba Irkutskas, kur siautė maliarija, drugys, arba Mor-

dovija – ten klimatas buvo kaip Lietuvoje, todėl geriausias. Taigi ir sakau kartą tardytojui: „Turiu prašymą.“ „Nu?“ „Po nuosprendžio nusiųskite mane į Vorkutą.“ „Kodėl?“ „Taigi Mordovijoje blogai maitina, o Vorkutoje turiu draugų, todėl ir maisto turėsiu.“

Žodžiu, pavyko kagėbistus apgauti, nes pasiuntė mane kaip tik į Mordoviją.“

Iš baudžiamosios bylos:

„1958 m. liepos 26 d. LTSR baudžiamųjų bylų teisminė kolegija, susidedanti iš pirmininkaujančio Juknos ir liaudies tarėjų Galvydžio ir Vaškelio, dalyvaujant LTSR prokurorui Galinaičiui, nusprendė Svarinską Alfonsą pripažinti kaltu pagal RSFSR BK 58 str. 1 d. ir nubausti 6 metais laisvės atėmimo be teisių atėmimo.“

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„Taigi gavau už Šapokos istoriją 6 metus kalėjimo. Prokuroras reikalavo 7 metų, sakydamas, kad prieš jus ne koks Strazdelio tipo kunigas, o Lietuvos banditas. Tada atsikirtau, kad iš Šapokos istorijos mokėsi ir Paleckis, ir Sniečkus, todėl reikėtų ir juos suimti.

Vežant į lagerį patekau į „peresylką“ (kalinių paskirstymo punktas) Oršoje. Nebloga buvo kamera, tik kad vienos blakės – lubų ir sienų nesimato, viskas juda, knibžda. Kadangi buvau mužikas, ne mėlyno, o raudono kraujo, tai ir blakės manęs neužkapojo.

Lageryje šįkart buvo nekokia publika: mažai idealistų, daugiausia tie, kurie tarnavo vokiečių kariuomenėje, policijoje, baltgudžiai. Vėliau susibūrė ir kokie 25 kunigai: lietuviai, latviai, lenkai, ukrainiečiai. Tiesa, Chruščiovo režimas buvo daug menkesnis – galėjai ir fotografuotis, ir laiškus rašyti, auginti plaukus, skaityti laikraščius, gauti siuntinius.“

III

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„Kai 1964 metais išėjau į laisvę ir grįžau į Lietuvą, pamačiau, jog žmonės čia labai pasikeitę: dauguma prasigyveno,

praturtėjo, aplink klestėjo korupcija ir spekuliacija, visų mintys sukosi tik apie rublį. Tuo tarpu dvasinėje plotmėje buvo visiškas skurdas, prisitaikymas, pesimizmas ir apatija.

20 mėnesių sovietų valdžia man neleido niekur dirbti nei registruotis. Ir tik tada, kai Romoje labai susidomėjo mano reikalais, pagaliau buvau paskirtas į Vilkaviškio vyskupiją, į Miroslavą vikaru.

Žinoma, su blogiu susitaikyti nesirengiau – pasikalbėjome su kunigais Tamkevičiumi, Jalinsku, Dumbliausku ir nutarėme pradėti: paskelbėme, jog Lietuvoje prasideda dvasinis atgimimas.

1966 metais per atlaidus pirmą pamokslą Lazdijuose sakiau lauke, šventoriuje. Tada KGB manęs dar nepažino (per lagerio metus pamiršo), tad visas „nuodėmes" nurašė kun. Zdebskiui. Sakė, Zdebskis visai suįžūlėjo. Valdžia, aišku, sukluso ir aktyviuosius kunigus išskirstė po visą Lietuvą. Nepadėjo.

1969 metais tėvas P. Masilionis, jėzuitas, norėdamas labiau pritraukti jaunimą, subūrė Eucharistijos bičiulius ir paskelbė penkis garsius principus: 1. Sekmadienį nepraleisk šv. Mišių. 2. Dažnai eik komunijos. 3. Gerai atlik savo darbą. 4. Padėk kitiems fiziniuose ir dvasiniuose reikaluose. 5. Vieną valandą per dieną paskirk mąstymui ir maldai, dvasiniams ir tautiniams reikalams.

Kiti kunigai kartu su studentais ir moksleiviais organizavo vaidinimus, pokalbius, įvairias vakarones. Mes matėme, kad labiausiai bolševikams pavyko susovietinti mokyklą ir mokytojus, todėl siuntinėjom pedagogams ganytojiškus laiškus, prašydami liautis žaloti mūsų jaunimą, vaikus. Deja, nepajėgėme išsiaiškinti, ar mokytojai gauna mūsų laiškus, ar juos perima KGB. Tada ir nutarėme leisti pogrindžio spaudą. Buvo du pasiūlymai – metraštis ir kronika. Kadangi Rusijoje buvo leidžiama kronika, tai vyskupas V. Sladkevičius patarė ir čia leisti kroniką.

Taip 1972 metais kovo 19 dieną, taigi prieš Romo Kalantos susideginimą, pasirodė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika". Iš pradžių užsienis nelabai pasitikėjo „Kronika", ta-

čiau vėliau, kai sužinojo, kas jos leidėjai, „Kronika“ tapo pagrindine Vakarų radijo stočių medžiaga apie Lietuvą.

Sovietų valdžia, pajutusi pavojų, nusprendė kovoti su mumis nebe areštais, o „sprogdindama“ iš vidaus: dar atkakliau verbavo kunigus, dažnai kalbėdavosi su vyskupais, skleidė šmeižtus, gandus, mėgino Bažnyčią suskaldyti. Iš dalies jai tas pavyko. (Beje, 1980–1981 metais KGB savo užverbuotų agentų ištikimybę tikrino liepdami jiems niekinti kryžius ir plėšyti nuo jų Švenčiausiąjį – toks kryžių naikinimas vyko visoje Lietuvoje.)

Pajutę sustiprėjusį kagėbistų antplūdį ir Bažnyčios susvyravimą, 1978 metų lapkričio 13 dieną penki kunigai įkūrė Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetą. Lapkričio 22 dieną 15 valandą Maskvoje surengtoje spaudos konferencijoje pra-

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto nariai. Iš kairės kunigai Vincentas Vėlavičius (Tauragės raj., Skaudvilė), Alfonsas Svarinskas (Raseinių raj., Viduklė), Sigitas Tamkevičius (Vilkaviškio raj., Kybartai), Juozas Zdebskis (Lazdijų raj., Šlavantai), Jonas Kauneckas (Telšiai). 1978 metai

nešėme apie įkurtą komitetą, o po dviejų valandų per žinias apie tai jau skelbė užsienio radijo stotys.

Suprantama, KGB Lietuvoje sukėlė visus kunigus ir agentus. Tačiau daug kunigų mums rašė nuoširdžius laiškus, dėkojo. Pajutę kunigų ir tikinčiųjų paramą, mus palaikė ir vyskupai, mūsų komiteto žodis tapo svarus ir Romoje, todėl galėjome koreguoti Lietuvos Bažnyčios vadovybės politiką, sugebėjome sustabdyti kai kurių kandidatų skyrimą vyskupais.

Per pamokslus kalbėdavome atvirai, nesislapstydami, nes buvome nusprendę – jei susideginti, tai viešai, kaip Romas Kalanta. Stengdavomės pridengti kitus, mums pritariančius kunigus. Štai, rodos, 1979 metais Kalvarijų klebonas pasikvietė komitetą ir pasiūlė visą atlaidų savaitę sakyti pamokslus. Tada, gelbėdamas kleboną, iš sakyklos paskelbiau, kad mes – Katalikų komitetas – vadovausim atlaidams, kleboną nušalinam nuo valdžios ir jam leidžiam rinkti tiktai aukas. KGB agentai tuo patikėjo.

Tikintieji pradėjo tiesiog plaukti į šventas vietas – Šiluvą, Žemaičių Kalvarijas, Aušros vartus: kartais į vieną minėjimą susirinkdavo po 4 tūkstančius ir daugiau.

Bandydami stabdyti atgimimą, komunistai vienais metais prieš atlaidus paskelbė, kad Šiluvoje siaučia kiaulių maras. Kadangi turėjome pažįstamų Sveikatos ministerijoje, tai sužinojome, kad nieko panašaus nėra – reikalas vien politinis. Taigi ir pranešėm žmonėms, kad ne kiaulės susirgo maru, o Raseinių bedieviai. Tikinčiųjų vėl susirinko labai daug, todėl, po šv. Mišių sakydamas pamokslą jaunimui, paminėjau, jog mūsų tikslas – kad Roma paskelbtų Matulaitį šventuoju, o vyskupą Steponavičių – kardinolu. Ir pasiūliau visiems už šiuos tikslus eiti per bažnyčią keliais. Ir klaupėsi žmonės, ir ėjo 45 minutes – šalia manęs 10 metukų mergytė kruvinomis kojomis, kiti pratrintais batais ar kelnėmis.

1979 metais iškvietė mus į prokuratūrą LSSR prokuroro pavaduotojas Novikovas ir pasakė: „Mes turime 52 jūsų rašinius, siųstus į užsienį. Pasirašykite įspėjimą, kad jei jūs nesiliausite, tai mes būsime priversti jus represuoti.“ Mes, žinoma, nepasirašėme.“

Iš baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83:

„Administracinė byla Nr. 111

1978 lapkričio 2 d. Raseinių rajono Viduklės apylinkės liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas surašė administracinio nusižengimo protokolą apie tai, kad Alfonsas Svarinkas, 1978 m. lapkričio 1 d., pažeisdamas LTSR Aukšč. Tarybos Prezidiumo 1976 m. liepos 28 d. įsaku patvirtintą Religinių susivienijimų nuostatų 50 p. nustatytą tvarką organizuojant ir vykdant eitynes, negavęs Vykdomojo komiteto leidimo, organizavo eitynes nuo Viduklės bažnyčios iki kapinių ir atgal. Už tai jam paskirta administracinė nuobauda – penkiasdešimt rublių bauda.“

Administracinė byla Nr. 44

1980 metų lapkričio 1 dieną A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Administracinė byla Nr. 83

1981 metų lapkričio 2 dieną A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Administracinė byla Nr. 51

„1982 m. vasario 20 d. A. Svarinskas klebonijoje surengė vaikų ir tėvų susirinkimą, kuriame dalyvavo 30 mokinių ir apie 15 tėvų. Susirinkimo metu vaikai vaidino religinio turinio veikalą. A. Svarinskas nubaustas 50 rublių bauda.“

Administracinė byla Nr. 170

1982 metų lapkričio 2 dieną A. Svarinskas baudžiamas administracine bauda – penkiasdešimt rublių.

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„1982 metais, katechizuojant 35 vaikus, įsiveržė į bažnyčią milicininkas, apylinkės pirmininkas, mokytojai. Supykęs griežtai liepiau milicininkui nusiimti bažnyčioje kepurę – visgi nusiėmė. Paskui, kai apie šį įvykį pranešė užsienio radijo stotys, paminėdamos ir įsibrovėlių pavardes, jie paskleidė gandą, kad Svarinskas greitai žus autoavarijoje. Tuomet per Mišias pasakiau žmonėms: „Šneka, kad mane užmuš autoavarijoje. Kaip Viduklės klebonas prašau ir įsakau – jei užmuš, atvežkite ir palaidokite šventoriuje, prie Marijos.“

Taigi tokia vyko tarpusavio psichologinė kova, ir aš kovo-

jau. Jaučiau, kad greitai suims, nes veržėsi kilpa aplink kaklą. 1982 metais įgaliotinis Anilionis parašė apie mane tris straipsnius, kuriuos išspausdino dabartinis „Vakarinių naujienų“ redaktorius V. Žeimantas. Todėl pagąsdinau kagėbistus: „Žinokit, žemaičiai kieti, kiekvienas priemenėje turi pasidėjęs branktą. Mano žiniomis, apie tūkstantis branktų jau paruošta.“

Kagėbistai iš tiesų išsigando tų branktų: kelias dienas iki suėmimo po Raseinius slankiojo kagėbistai, važinėjo „Volgos“. Padarė pas mane kratą, bet rado tik Šapokos „Lietuvos istoriją“. Suėmimo dieną į miestelį buvo suvežta visa rajono milicija.“

Trečioji kun. Alfonso Svarinsko baudžiamoji byla Nr. 09-2-003-83 pradėta 1983 metų sausio 25 dieną ir baigta 1983 metų gegužės 7 dieną. Byla iš 17 tomų, surašyta lietuvių kalba.

Iš baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. sausio 22 d. LTSR Valstybės saugumo komiteto pirmininko pavad. gener. – major. H. Vaigauskas[27] – LTSR prokurorui A. Novikovui:

Siunčiame medžiagą apie Alfonso Svarinsko nusikalstamą veiklą ir prašome spręsti klausimą dėl baudžiamosios bylos iškėlimo. Priedas: vadinamojo „katalikų komiteto tikinčiųjų teisėms ginti“ dokumentai, liudytojų apklausos protokolai, apžiūros protokolai ir kiti dokumentai – iš viso 526 lapai ir 21magnetofono kasetė su įrašais.

[27] Henrikas Vaigauskas, g. 1928 m. Luokėje, KGB generolas majoras, nusipelnęs KGB tardytojas. 1944–1945 metais – Luokės parduotuvės vedėjas, 1945–1946 – Kintų sekretorius, 1946–1948 – MGB kursantas, 1948–1953 – Klaipėdos apskr. operatyvinis įgaliotinis, 1953–1954 – Šilutės MGB darbuotojas. 1967 metais tapo Kauno KGB viršininkas. 1971–1989 – LSSR KGB pirmininko pavaduotojas. 1989 metais išleistas į pensiją, nuo 1990 metų rugpjūčio – LSSR KGB kadrų skyriaus vyr inspektorius. 1958 metais – KGB 4-osios valdybos 3-iojo skyriaus viršininkas. H. Vaigauskas pasirašė nutarimą suimti kun. A. Svarinską.

1983 m. sausio 28 d. LTSR prokuroro A. Novikovo nutarimas:

Baudžiamoje byloje Nr. 09-2-003-83 parengtinį tardymą pravesti: LTSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojui E. Bičkauskui[28] (jį skirti grupės vadovu), LTSR saugumo tardymo skyriaus poskyrio viršininkui pulkininkui J. Markevičiui, to paties skyriaus vyr. tardytojui majorui Pileliui, tardytojams kapit. Jurkštui ir vyr. leitenantui Vidzėnui."

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„KGB šį, trečią, kartą sugalvojo naują žaidimą ir pamėgino prieš pasaulį nusiplauti rankas – atseit byla ne politinė, todėl bylai vadovauja prokuratūros atstovas E. Bičkauskas. Deja, taip jie man tik padarė paslaugą, nes kitą dieną po suėmimo prokuratūra per laikraščius paskelbė, jog iškėlė man bylą, ir apie tai sužinojo visas pasaulis.

Parengtinis tardymas, suprantama, vyko ne prokuratūroje, o KGB. Elgėsi su manimi gerai, sąlygos buvo neblogos: kiekvieną mėnesį davė siuntinį, valgyti užteko, leido skaityti knygas, išvesdavo kasdien pusvalandžiui į lauką. Tačiau psichologiškai buvo labai sunku: kamerose sėdėjome po vieną, po du. Kartais jausdavau, kad į kamerą įleidžia šnipą. Žodžiu, buvome lyg eksperimentiniai triušiai.

Sykį pasikvietė mane Bičkauskas ir sako: „Kam tau sėdėti, tu juk kunigas, o kunigų trūksta. Pasakyk dvi frazes per televiziją – mes nufilmuosime – ir eik namo. Pasakyk nedaug – aš neteisus ir ateity nelaužysiu tarybinių įstatymų. Ir laisvas. Duodam tris dienas, ramiai pamąstyk, netrukdysim, o per Velykas jau būsi namie."

Taigi tas tris dienas ir mąsčiau: mokiau vaikus, kad nieko nebijotų, tik nuodėmės, nes tik prieš Dievą turės atsakyti.

[28] Egidijus Bičkauskas, g. 1955 m. Jiezne, nuo 1978 metų – Vilniaus Tarybų raj. tardytojas, 1980–1984 metais – LSSR ypatingai svarbių bylų tardytojas, SSKP narys, 1990 metais – Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Nepriklausomybės Akto signataras, 1990–1992 metais – Lietuvos Respublikos laikinasis reikalų patikėtinis SSRS, vėliau Rusijos Federacijoje, nuo 1992 metų gruodžio – Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojas.

Jei mane paleis, vieni kunigai džiaugsis, kiti gal kreivai žiūrės, tačiau ką pasakys vaikai?

Po trijų dienų Bičkauskas mane išsikvietė ir klausia: „Na, kaip?“ „Kas, kaip?“ „Ar apie filmą pagalvojai?“ „Vajei, – sakau, – kažkaip visai pamiršau. Buvo tokia įdomi šachmatų partija, aš ir užmiršau. Gal dabar galėčiau tris dienas pabūti ramiai ir pagalvoti?“ „Ne, viskas, – suprato, kad juokiuosi: sėdo ir perrašė protokole naują straipsnį – 7 metai.“

Iš bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. kovo 24 d. tardytojas E. Bičkauskas nustatė: A. Svarinskas patrauktas kaltinamuoju pagal nusikaltimo, numatyto LTSR BK 191 str., padarymu. Tolimesnio parengtinio tardymo eigoje surinkti nauji įrodymai byloja, kad anksčiau nurodytuose A. Svarinsko veiksmuose yra sunkesnio nusikaltimo sudėtis. Visa tai sudaro pagrindą aukščiau pareikštą kaltinimą pakeisti, pareiškiant naują kaltinimą.“[29]

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„Trečią kartą būdamas KGB jau turėjau didelę patirtį, buvau gerokai muštas, todėl bijojau, kad neišplepėčiau – juk žinojau visas jų baisias ir suktas kankinimo priemones, žinojau, kad turi vaistų, kuriuos duoda su maistu. Todėl atsakinėdavau paprastai: užmiršau, neatsimenu, blogai maitina, todėl neturiu atminties ir pan. Supratau, kad jiems reikia ne tik manęs, kad mano areštas buvo paruošiamasis etapas visiems aktyviems kunigams suimti. Juk 1982 metų birželio mėnesį buvo toks kompartijos CK nutarimas, jog reikia sunaikinti kunigus – reakcionierius.“

Iš bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. sausio 26 d. I klasės teisininkas E. Bičkauskas

[29] Bylos pradžioje kun. A. Svarinskui KGB pateikė kaltinimą pagal LSSR BK 199 1 straipsnį: skleidimas žinomai melagingų prasimanymų, žeminančių tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką, už kurią baudžiama laisvės atėmimu iki trejų metų. Tardymo grupės vadovui E. Bičkauskui pakeitus kaltinimą pagal BK 68 straipsnį – antitarybinė agitacija ir propaganda – bausmė padidėjo laisvės atėmimu iki 7 metų ir 5 metų tremties.

padarė kratą Varėnos rajone Valkininkų miestelyje kun. Algimanto Keinos name ir ūkiniuose pastatuose. Surasti ir paimti „Katalikų komiteto tikinčiųjų teisėms ginti“ dokumentai. Krata vyko 5 valandas.“

1983 metų kovo 21 dieną tardytojas E. Bičkauskas rašo LSSR KGB operatyvinio skyriaus viršininkui papulkininkiui J. Radzevičiui:

„Siunčiu jums išskirtą iš baudž. bylos Nr. 09-2-003-83, kurioje kaltinamas A. Svarinskas, kratos pas kun. Algimantą Keiną medžiagą.“

1983 metų kovo 19 dieną E. Bičkauskas – J. Radzevičiui:

„Siunčiu jums kratos pas kun. A. Šeškevičių medžiagą.“

1983 metų kovo 28 dieną E. Bičkauskas – J. Radzevičiui:

„Siunčiu jums kratos pas kun. J. Kaunecką medžiagą.“

1983 metų kovo 28 dieną tardytojas E. Bičkauskas baudžiamojoje byloje Nr. 09-2-003-83 nustatė:

„S. Tamkevičiaus, J. Kaunecko, V. Vėlavičiaus, J. Zdebskio, A. Keinos, V. Stakėno, L. Kalinausko veikloje, kaip ir A. Svarinsko, yra nusikaltimo, numatyto LTSR BK 68 str. 1 d., sudėtingų požymių. Jų nusikalstama veikla reikalauja papildomo tyrimo (...). Todėl nutariau išskirti iš baudžiamosios bylos Nr. 09-2-003-83 medžiagą apie minėtus kunigus ir išskirtą medžiagą papildomam patikrinimui pasiųsti į LTSR VSK (KGB – red.) operatyvinį skyrių.“[30]

Iš bylos Nr. 09-2-003-83:

„1983 m. gegužės 5 d. LSSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegija, susidedanti iš pirmininkaujančio – pirmininko pavad. M. Ignoto, liaudies tarėjų E. Treinienės ir A. Jašmonto, dalyvaujant prokurorui J. Bakučioniui, pripažino Alfonsą Svarinską kaltu pagal LTSR BK 68 str. 1 d.

[30] Kun. A. Svarinsko teismo metu kun. S. Tamkevičius buvo suimtas, nes LSSR Aukščiausiojo Teismo kolegija nustatė, jog „iš bylos įrodymų seka, kad liudytojas S. Tamkevičius yra vienas vadinamojo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto organizatorių, ir jo veiksmuose yra nusikaltimo, numatyto LTSR BK 68 str. 1 d. žymės“.

ir nuteisė 7 metams laisvės atėmimo su papildoma bausme – 3 metai tremties.“

Kun. Alfonsas Svarinskas:

„Trečią kartą lageryje kontingentas buvo labai prastas, nuotaikos liūdnos. Iš šimto žmonių bendravau tik su devyniolika. Nors košės ir duonos pakako, tačiau jautėsi didžiulis moralinis spaudimas. KGB suskirstė mus grupėmis ir pristatė grupei po karininką. Karininkas nuo ankstyvo ryto ligi vėlyvo vakaro nuo mūsų neatstojo – prilipęs kaip lapas, o vakarais rašo ataskaitas, charakteristikas. Apie mane parašė: „Aristokratinio sudėjimo, aršus antisovietikas...“

Kagėbistai, pamatę, jog manęs nepalauš, pradėjo lageryje man ruošti naują teismą. Jie buvo nutarę manęs į laisvę nebepaleisti: nuteisti dar penkeriems metams, paskui dar penkeriems ir taip iki galo.“

Iš kalinamo A. Svarinsko 1985 metų rugpjūčio 14 dienos laiško:

Aš linksmas ir geros nuotaikos. (Jau dveji metai, kaip negauta nei ilgo, nei trumpo pasimatymo!) Esu gyvas ir sveikas. Sekmadieniais ilsiuosi, porą valandų miegu, skaitau, meldžiuosi. Už viską dėkingas mūsų Viešpačiui Dievui. Man gyvenimas geras. Duok, Dieve, kad visi susitiktume danguje ir su visomis dangaus galybėmis giedotume: „Šventas, šventas...“

1992 metais kun. Alfonsas Svarinskas išrenkamas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą.

MONSINJORAS ALFONSAS

kalėjimų ir lagerių draugams

Aldona Vilutienė

PAŽINTIS, KURI NEUŽMIRŠTAMA

Pirmą kartą su kun. Alfonsu Svarinsku teko susitikti sovietmečiu, kai jis apaštalavo Igliaukos parapijos bažnyčioje. Gal 1965 metų vasarą su vyru dalyvavome vienose vestuvėse. Pavakary palikę vestuvininkus aplankėme kleboną. Mano vyras Leonas su A. Svarinsku buvo sovietų kalinami Komijos ASSR, Abezėje, todėl kalbų netrūko.

Prisiminęs vieną įvykį monsinjoras pasakė:

– Jei ne Leonas, šiandien būčiau be kojų arba ir visai manęs nebūtų šiame pasaulyje.

Kunigas Alfonsas, kaip Dievo tarnas, dažnai tenkinosi tuo, kas jam buvo duodama, net jei tai buvo pražūtinga sveikatai. Sykį jis ėjo per zoną apsiavęs senais suplyšusiais veltiniais. Tuo metu iš barako išėjo kalinys Leonas ir patraukė ta pačia kryptimi. Eidamas pastebėjo sniege baso žmogaus pėdas ir tolėliau kėblinantį zeką (taip vadindavo kalinius). Paspartinęs žingsnį – kiek sugebėjo tai padaryti išsekęs nelaimėlis – žmogelį prisivijo. Taip susipažino su jaunu seniu – klieriku Alfonsu Svarinsku. Iš karto įkalbėjo jį eiti kartu į sandėlį, o ten griežtu tonu įsakė atsikalbinėjančiai sandėlininkei, kad jam pakeistų veltinius. Pakeltas tonas su grasinimu paveikė – kunigėliui nušalti kojų neteko: gavo nors ir senus, bet sveikus veltinius. Jau daug metų, kai tik susitinku su monsinjoru, jis kaip didžiausią įvykį prisimena tą momentą.

Abezė (mes ten ją vadinom Abizu) – baisi vieta. Abezės

koncentracijos stovyklos veikė nuo 1939 iki 1957 metų Komijos šiaurėje, ties Šiaurės poliariniu ratu, prie Usos upės. Čia lageriai buvo įkurti Kotlaso–Vorkutos geležinkelio ruožui tiesti. Badas, šaltis ir alinantis darbas kasdien pasiglemždavo šimtus gyvybių. Sakoma, kad po kiekvienu pabėgiu palaidota ne mažiau kaip du politiniai kaliniai. Nutiesus geležinkelį, Abezėje buvo laikomi kaliniai, nebetinkami sunkiam fiziniam darbui – daugiausia praradę sveikatą Intos, Vorkutos ir kitose Pečioros baseino kasyklose. Abezė turėjo 7 punktus, kuriuose vienu metu buvo iki 30 tūkstančių įvairių tautybių kalinių. Čia kalėjo daug inteligentų iš Lietuvos: profesoriai Levas Karsavinas, Antanas Žvironas, vyskupai Teofilius Matulionis, Pranciškus Ramanauskas, lietuviai kunigai Alfonsas Svarinskas, Mykolas Dobrovolskis, Leonas Puzonas, Tadas Budraitis, Vincentas Vėlavičius ir kiti, generolai Jonas Juodišius, Vincas Žilys, visuomenės ir politikos veikėjai Julius Indrašius, Povilas Šilas.

Draugiškas kun. Alfonso šaržas. Autorius politinis kalinys Antanas Ambrulevičius. Intos (Kožros) r., Komijos ASSR, 1955-05-08

Leonas Vilutis savo knygoje „Likimo mozaika“ rašo: „1950 m. rudenį, kaip netinkamas darbams šachtose, buvau pasiųstas su kitais prastos sveikatos kaliniais į Abezę. Čia susipažinau su klieriku Alfonsu Svarinsku. Jis buvo suimtas bebaigiantis kunigų seminariją. Dirbo Abezės lagerio ligoninėje sanita-

ru. Kartu atliko bausmę ir vyskupas P. Ramanauskas, kuris slapta A. Svarinską įšventino į kunigus. Šiame lageryje buvo apie 20 lietuvių kunigų. Šv. Tėvo Nuncijus, siejantis Rytų ir Vakarų bažnyčias, ir dvasinės mokyklos rektorius Javorka, kuris, jei per tardymus Kijeve būtų sutikęs ištarti „Dievo nėra“, būtų buvęs paleistas. Bet kardinolas mieliau pasirinko 25 m. lagerio nei ištarti melagingus žodžius. Jis labai pagarbiai atsiliepdavo apie kunigą Alfonsą Svarinską. Jau grįžęs iš lagerio į Lietuvą, girdėjau per Vatikano radiją jo šiltus žodžius apie A. Svarinską, pastarąjį nuteisus bolševikų valdžiai jau trečią kartą.“

Kaip gi neteis, kai kun. A. Svarinskas visada būdavo tiesmukiškas ir bolševikų visai nebijojo. Prisimenu vieną jo pasakojimą:

„Kviečia ir kviečia į rajkomą draugas Markevičius ir vis priekaištauja, kad pamokslus netinkamus sakau: kam žmones kviečiu melstis, kam vaikus mokau katekizmo, kam ir kam ir kam, ir taip be galo. O per vieną pokalbį paklausė:

– Tai kiek šiemet į kunigų seminariją jaunuolių pasiųsi?

– Manau, pradžiai du tikrai, o toliau pažiūrėsiu. – Net aiktelėjo – nesitikėjo tokio atsakymo.“

Prisimenu, su vyru nuvykome į Igliauką išlydėti kun. A. Svarinską. Prisirinko gausybė žmonių. Daug kas verkė, o jis paprastai, ramiai, nuoširdžiai guodė:

– Juk šį kartą ne į kalėjimą išvykstu – tik į kitą parapiją – Tėvynėje. Jus čia jau išmokiau, kaip gyventi ir kaip elgtis šiuo sudėtingu laikotarpiu. Mane galite pamiršti, tik mano pamokymų nepamirškite, tai būsiu laimingas, kitur tas tiesas skelbdamas.

Ir nusitiesė gyva tikinčiųjų eilė su gėlėmis abipus kelio nuo klebonijos durų iki plento Prienai–Marijampolė (2 km). Tada ir kunigėlis neišlaikė: išlipęs iš mašinos ėjo, kiekvienam spaudė ranką, bučiavo ir šluostė ašaras. Bolševikai nerimo savo kailyje, tačiau nerasdami prie ko prikibti tik stebėjosi, kokią didelę meilę ir pasitikėjimą šiai iškiliai asmenybei reiškė žmonės.

Prasidėjus Atgimimui monsinjoras Svarinskas laisvai įsi-

traukė į patriotinę veiklą, paskui save vesdamas visą būrį vienminčių. Suspėdavo visur, niekada nesakydavo: „Negaliu.“ Marijampolėje dalyvavo beveik visuose renginiuose, sakė pamokslus, darė pranešimus. O renginių čia vykdavo po kelis per metus. Dalyvavo laidojant partizanų palaikus, Tauro partizanų apygardos 45, 50 ir 60 metų iškilminguose minėjimuose, 1993 metų lapkritį atidarant Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejų, 2000 metų gegužės 20 dieną Intos politinių kalinių susitikime, konferencijose „Jie žuvo prieš pusę amžiaus“, vykusiose kiekvienais metais Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejuje, ir daugelyje kitų renginių.

Pagerbdamas kunigo Antano Yliaus vaidmenį ginkluotame pasipriešinime okupantams, A. Svarinskas, tuo metu būdamas Lietuvos kariuomenės kapelionu, pasiekė, kad kun. A. Ylius būtų laidojamas kaip kariškis, nes jis buvo kovotojas dėl Lietuvos laisvės, vienintelis dvasininkas Lietuvoje, įkūręs Partizanų apygardą.

1944 metais, prasidėjus antrai bolševikų okupacijai Lietuvoje, tautiečiai prisiminė 1940–1941 metų okupanto žiaurumus. Vengdami represijų, kankinimų ir prievartos eiti į okupacinę kariuomenę, daug jaunų vyrų ėmė slapstytis, išėjo į miškus. Nebuvo vadovybės ir šio proceso organizavimo, ir tai šen, tai ten pradėtos suvedinėti sąskaitos. Tai labai sujaudino jauną kunigą A. Ylių. Savo prisiminimuose jis rašo, kad tokia kova nieko gero nežadanti, o tik vedanti prie tautinės savižudybės. Tai jausdamas pradėjo rimtai ieškoti ryšių su jau veikiančių partizanų grupių vadais ir išeities iš šios situacijos. Ir jam pavyko. 1945 metų rugpjūčio 15 dieną, per Žolinę, Skardupių klebonijoje kun. A. Yliui vadovaujant buvo įkurta Tauro partizanų apygarda.

Pirmiausia nutarta sustabdyti žudynes. Paskirtai komisijai buvo pavesta parengti veiklos statutą. Kun. A. Ylius reikalavo, kad jame būtų straipsnis „Be Vyriausiosios štabo vadovybės raštu duoto leidimo nevalia nieko nužudyti“. Vadai prisiekė griežtai laikytis statute nurodytų principų. Tik po šios priesaikos kun. A. Ylius sutiko bendradarbiauti su partiza-

nais. Vėliau priesaikas priimdavo ir Skardupių vikaras kun. Pranas Adomaitis, kaip ir kun. A. Ylius, atkentėjęs už šią patriotinę veiklą sovietų gulaguose.

Kun. Antanas Ylius lageryje

Kun. A. Ylius, kaip ir mons. A. Svarinskas, konclageriuose nepalūžo: nors grįžo be sveikatos, bet dar tvirtesnis dvasia ir iki pat mirties pasiliko kovotoju. Jo – kario, kovotojo už Lietuvos laisvę ir savo bendražygio – palaikus kun. A. Svarinskas nutarė palaidoti pagal karinį statutą. Jis suorganizavo gedulingą procesiją ir kun. A. Yliaus kūną iškilmingai iš Šiaulių ant šarvuočio atlydėjo iki Marijampolės Mažosios bazilikos.

Marijampolės dvasininkai nustebo ir sutriko: paprašė šarvuotį nusiųsti toliau, o karstą pašarvoti koplyčioje. Tačiau mons. A. Svarinskas buvo kategoriškas: kun. A. Yliaus palaikai buvo užkelti ant katafelio ir pašarvoti centrinėje bažnyčios navoje, apsupti vainikų, gėlių ir nuolatinės karių garbės sargybos. Monsinjoras aukojo šv. Mišias, pasakė prasmingą pamokslą ir kaip dera su garbės sargyba, trispalve, ant šarvuočio išlydėjo kun. A. Yliaus kūną į amžino poilsio vietą Marijonų kapuose.

Monsinjoras ne tik atvykdavo į renginius, bet visuomet atveždavo literatūros, įžymių Lietuvos veikėjų, pasipriešinimo dalyvių portretų, šventųjų paveikslų. Juos nemokamai dalydavo žmonėms. Aš visada gaudavau tos vertingos medžiagos išplatinti mokyklose ir muziejuose. Noriai tai atlikdavau.

Su kokia meile jis puoselėjo savo jėgomis ir lėšomis įkurtą Mūšios Didžiosios Kovos apygardos partizanų parką. Planavo įamžinti atminimą ne tik visų Lietuvos partizanų apygardų vadų – narsių kovotojų, bet ir motinų, paaukojusių dėl Lietuvos Laisvės po keturis, penkis ar šešis sūnus.

Jis buvo nenuilstantis ir niekada nepavargstantis kovotojas, raginantis visus kovoti su blogiu.

Įsidėmėtini monsinjoro žodžiai, kuriuos išgirdau, kai kartą jam skambinau sužinojusi, kad sunkiai susirgęs. Tikrai sirgo, bet mane nustebino pasakęs:

– Man tai nieko, aš tik truputį negaluoju, baisu, kad sunkiai serga visa tauta...

Tokį nuo seno pažįstu kunigą A. Svarinską. Tai iškili asmenybė, kuri daug prisidėjo prie bolševikų imperijos blogio griovimo, o vėliau kovojo už geresnę tėvynės ateitį ir ragino visus kovoti ir prikelti Lietuvą jos vertam gyvenimui.

Ona Agota Butkevičienė

MONSINJORAS ALFONSAS – MŪSŲ ŠEIMAI ARTIMAS ŽMOGUS

Mano vyras Povilas Butkevičius su monsinjoru Alfonsu Svarinsku susipažino Komijos autonominėje respublikoje, Abezės klipatų lageryje. Ten Povilas praleido penkis paskutinius kalėjimo metus. Iš jo pasakojimų apie monsinjorą susidariau vaizdą, kad tai labai padorus, pamaldus ir dvasiškai stiprus žmogus, mokėjęs bendrauti su visais: tiek su kalinčiais politiniais kaliniais, tiek su prižiūrėtojais. Alfa, – taip jį vadindavo Povilas, – melsdavosi savo kameroje, nors tai buvo uždrausta. Prižiūrėtojai jį puldavo, visaip ujo dėl maldų, o jis su jais taip pasikalbėdavo, kad po kiek laiko tik kilus triukšmui prie monsinjoro kameros, prižiūrėtojai tildydavo:

– Tylos! Popas meldžiasi.

Povilas visad gražiai apie jį atsiliepdavo.

Kai kun. Svarinskas grįžo į Lietuvą, mes su Povilu jau buvome susituokę. Jis mus aplankė Kaune 1956 metais sename Povilo mamos namelyje. Tada pirmą kartą pamačiau Alfonsą. Jaunas, veiklus, energingas kunigas. Pilnas subtilaus humoro, lengvai bendraujantis, nuoširdus Alfa greit tapo mūsų šeimai artimas žmogus. 1957 metais jis krikštijo mūsų pirmadukrę Ramunę.

Nuo 1957 metų rugsėjo 1 dienos pradėjau dirbti Kulautuvos vidurinėje mokykloje matematikos mokytoja. Tuo metu Kulautuvoje klebonavo kunigas G. Gudanavičius, o Sva-

rinskas dirbo jo padėjėju. Retkarčiais jį aplankydavau. Dažnai ten sutikdavau ir savo mokinius. Alfonsas juos sugebėdavo įtraukti į bažnytinę veiklą. Mokiniai dalyvaudavo šv. Mišiose, puošė bažnytėlę, plovė grindis, tvarkė aplinką, kartu su kun. Alfonsu žaisdavo šachmatais ir sviediniu. Alfa sakydavo, kad vaikai yra labai „juslūs“ ir suvokia esamą realybę. Jis pasiklausinėdavo ir apie mokytojus, jų pažiūras. Kartą užklausęs apie naują matematikos mokytoją (mane), dar kartą įsitikino jų pastabumu:

– Pikta, dvuikes rašo, bet mūsų žmogus. – Jis savo atvirumu ir veiklumu sugebėdavo lengvai patraukti jaunimą.

Tai neliko nepastebėta KGB. Iš mokinių veikliausia buvo Milda Sidaravičiūtė. Į mokinės lankymąsi pas kun. Svarinską atkreipė dėmėsį klasės auklėtojas Gangavševas. Jis dešimtokei, gerai besimokančiai mokinei Mildai liepė per klasės valandėlę perskaityti paruoštą ateistinę paskaitą. Ji atsisakė, o lapą su paskaita įgrūdo į savo suolą. Tai tapo pretekstu mergaitę pašalinti iš mokyklos.

Mokyklos vadovybė sušaukė neeilinį mokytojų posėdį. Į jį atvyko Kauno rajono pirmasis partijos sekretorius Strelcovas su vietiniu Kulautuvos milicininku Valatkevičium. Posėdis truko dešimt valandų. Įtampa ir Strelcovo gąsdinimai įbaugino posėdžio dalyvius. Tik kelios mokytojos – Stasė Jasiūnaitė (ją tais pačiais metais pašalino iš mokyklos už tai, kad ant kaklo buvo pasikabinusi mirusios mamos dovaną – kryželį, apie kurį partijos komitetui pranešė Gangavševo žmona), Viktorija Brazauskienė ir aš – gynėme mergaitę ir balsavome prieš jos pašalinimą iš mokyklos. Deja, dauguma mokytojų, bijodami Strelcovo grasinimų, nubalsavo už. Mergaitė buvo pašalinta.

Po kelių dienų Mildą Švietimo ministerija grąžino į mokyklą (mokymas buvo privalomas). Tuoj po šio įvykio kun. Alfonsas Svarinskas buvo iškeltas į Betygalą, po kelių mėnesių suimtas ir nuteistas 6 metams.

Būdamas Kulautuvoje Alfonsas išryškėjo ne tik veiklomis su jaunimu. Jis savimi visai nesirūpino, neturėjo nei gero palto, nei batų. Atvažiavo kartą mūsų į Kauną aplankyti. Povilas

pastebėjo ir pagyrė:

– Gražiai atrodai, gražus paltas!

O Alfonsas šmaikščiai:

– Oi, kad tik mano parapijiečiai Kulautuvoj nesužinotų, nes paltas skolintas iš vargonininko! – Ką turėdavo, viską išdalydavo vargšams arba tiems, kurie, jo manymu, turėdavo mažiau nei jis.

Petras Plumpa

SUSITIKIMAI SU KUNIGU ALFONSU

Su kunigu Alfonsu Svarinsku pirmą kartą teko susitikti 1958 metų rudenį Mordovijos 7-ame lageryje. Tuo metu jame buvo daugiau nei du šimtai lietuvių. Tarp jų pažinojau keturis kunigus: kanauninką Petrą Raudą, kunigus Algirdą Mocių, Alfonsą Svarinską ir Antaną Bunkų. Pirmieji trys, kaip dvasininkai, reiškėsi aktyviausiai. Sekmadieniais kan. P. Rauda kartais lauke ant pievelės suburdavo apie save būrelį tikinčiųjų ir laikydavo šv. Mišias – visiems aplinkui sėdint ratu. Pasakydavo pamokslą, o po Mišių, visiems vaišinantis arbata ir džiuvėsiais, dar kurį laiką šnekučiuodavosi įvairiomis temomis.

Kun. A. Mocius elgėsi kitaip: šv. Mišias laikydavo naktį – ant šalia lovos esančios spintelės. Stengėsi bendrauti su visais, kurie nors kiek domėjosi religija, dalijo jiems religinius tekstus, mėgo diskutuoti. Dažnai gaudavo maisto siuntinių, bet visus produktus išdalydavo kaliniams, o pats maitinosi tik lagerio valgyklos maistu.

Kun. A. Svarinskas mėgo iškilmingesnes vaišes pačiame barake. Esant šventinei progai, viduryje barako buvusį stalą nukraudavo gauto siuntinio produktais, susikviesdavo lietuvius, palaimindavo vaišes ir visi triukšmingai vaišindavosi. Prižiūrėtojai prie tokių viešų sambūrių nelabai kibdavo, nes nesuprato, apie ką tie „pribaltai“ nesislapstydami kalba. Barake abiejų kunigų – A. Mociaus ir A. Svarinsko – geležiniai gultai buvo greta, todėl tautiečiai tą vietą juokais vadindavo

„Čia – mūsų šventenybės“. Kun. Alfonsas mėgo sambūrius, nuolat stebėdavo, kaip jaunieji lagerio lietuviai žaidžia krepšinį. Šiaip visada vaikščiojo iš laisvės atsiųstais juodais drabužiais. Labai išgyveno, kai 1959 metų rudenį gavo iš Lietuvos laišką su žinia, kad Telšiuose mirė vyskupas P. Ramanauskas, kuris sovietų lageriuose buvo iškalėjęs 10 metų, o 1954 metų spalio 3 dieną viename iš Komijos lagerių Alfonsą įšventino kunigu. Lagerio gyvenime tai retas atvejis, nes sąlygų nuoseklioms teologijos studijoms čia nebuvo. Tačiau dar prieš areštą A. Svarinskas studijavo Kauno kunigų seminarijoje, iš kurios dėl persekiojimo turėjo pasitraukti 1946 metais. Tad mokslus užbaigti teko lageriuose, o kartu ir gauti kunigystės šventimus iš vyskupo kalinio rankų.

Kai 1958 metais A. Svarinskas buvo nuteistas antrą kartą, bausmę atliko Mordovijos lageriuose. 1959 metų pabaigoje N. Chruščiovas ėmėsi ugdyti naują sovietinių žmonių kartą, todėl buvo sugriežtintos kalinių laikymo sąlygos, jaunimas atskirtas nuo senų kalinių, o dvasininkai surinkti į vieną atskirą lagerį, kad dvasiškai „nenuodytų“ kitų komunizmo statytojų. Tad ir visi kunigai iš mūsų lagerio buvo iškelti į gretimą 7/1 lagerį.

Kun. Alfonsas Svarinskas Dubrovlage, Mordovijos ASSR, 1959 metai

1964 metais baigęs bausmę kun. Alfonsas grįžo į Lietuvą, bet tik po pusantrų metų buvo paskirtas Miroslavo bažny-

čios vikaru. Kai ir aš grįžau į tėvynę, 1967 metų žiemą nuvažiavau į Miroslavą aplankyti A. Svarinsko. Jis kaip visada buvo svetingas, aprodė savo kaupiamą nemažą biblioteką, pasiūlė ne tik ilgiau paviešėti, bet ir stoti į kunigų seminariją. Tuo metu Vilniuje buvau laikinai įsidarbinęs Santechninių darbų treste, nes buvusiam kaliniui stoti į aukštąją mokyklą, o ypač į kunigų seminariją – nebuvo jokios prošvaistės. Juo labiau kad dar lagery atsisakiau bendradarbiauti su KGB verbuotojais. Kunigo vikaro nuomonė šiuo klausimu buvo kitokia:

– Na, jei nenori į seminariją, tada eik kasti griovių.

Taip ir padariau. O po metų pradėjau nelegaliai spausdinti religinę literatūrą bei užsiiminėti kitokia krikščioniška „agitacija ir propaganda“. Spaudinius pristatydavau ses. Monikai Gavėnaitei, kuri rūpindavosi knygų įrišimu. Kartą pas ją su lagaminėliu atėjo A. Svarinskas – pasirinkti pogrindinės literatūros... Nežinojome, ar juoktis, ar stebėtis – kas jam pasakė, kad pas ses. Moniką galima įsigyti tokių knygų.

Kai 1971 metais A. Svarinskas buvo paskirtas Igliaukos klebonu, o kun. J. Zdebskis areštuotas, Igliaukos klebonija tapo lyg organizaciniu centru – čia rinkdavosi tie, kuriems rūpėjo persekiojamos Bažnyčios reikalai. Kadangi klebonijoje buvo įvestas telefonas (tuo metu reta prabanga), nesunku buvo susižinoti su reikalingais žmonėmis.

1971 metų rugsėjį, po kun. J. Zdebskio suėmimo, Igliaukoje pas kun. Alfonsą pasitarimui susirinkome nemažas būrys – ne tik kunigų, bet ir pasauliečių. KGB šnipams tai turėjo būti smagus pasiklausymas, bet telefono kištuką kažkas ištraukė iš lizdo, o kun. S. Tamkevičius jį vėl įkišo, bet ne į telefono, o į elektros 220 V lizdą... Aparatas pradėjo šnypšti, leisti dūmus ir niekaip nesileido prakalbinamas, taip sugadindamas klebonijos šeimininko Alfonso nuotaiką. Gal ir gerai – mažiau informacijos pateko į šnipų ausis...

Iškilo būtinybė informaciją apie kun. J. Zdebskio areštą bei kitus tikinčiųjų persekiojimus nuolat perduoti užsienio žiniasklaidai. Anksčiau Maskvoje studijavęs Arimantas Raškinis buvo gerai pažįstamas su S. Kovaliovu, vienu iš rusiš-

kos „Dabarties įvykių kronikos“ („Chronika tekuščich sobytij“) redaktorių. 1971 m. rudenį jis atvyko į mokslinę konferenciją Palangoje, o po to A. Raškinis surengė jo susitikimą su kun. S. Tamkevičiumi ir kitais J. Zdebskio draugais pas A. Svarinską Igliaukoje. Sutarę bendradarbiavimo galimybes, kartu grįžome nakvynei į Kauną.

Po to susitikimo 18-ame rusų „Dabarties įvykių kronikos“ numeryje atsirado speciali lietuviškos tematikos rubrika.

Vėliau teko intensyviai užsiimti pogrindinės spaudos reikalais, laikantis griežtesnės konspiracijos, todėl vieši susitikimai pas A. Svarinską nutrūko. 1973 metų lapkritį buvau suimtas, vėliau sekė 8-erių metų kelionė po naujas kalinimo vietas Rusijoje...

Jonas Kadžionis, Simas Kudirka, arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, Sergejus Kovaliovas, Petras Plumpa. Pilviškiai, 2008-09-23

Tik 1981 metų lapkritį, kai jau buvau grįžęs į Lietuvą, vieną naktį su kun. J. Zdebskiu atsidūrėme prie Viduklės klebonijos durų ir pradėjome į jas smarkiai belsti, griežtai reikalaudami kuo greičiau atidaryti. Kai durys atsidarė, mes puolėme į vidų, o kunigas Alfonsas – gal įtardamas plėšikus – abiem rankomis mus stūmė laukan. O jam užnugary dar šmėžavo dvi moteriškės, kurių viena laikė atkišusi virtuvinį peilį. Tad šturmu užimti klebonijos nebuvo vilties, todėl man už nugaros slėpęsis kun. Juozas pradėjo taikos derybas. Viskas baigėsi taikiomis vaišėmis ir nakvyne, o kun. Juozas dar nuėjo į bažnyčią laikyti šv. Mišių... Krikščionims viskas išeina į gera.

Po kurio laiko kun. Alfonsas vėl pakvietė į savo kleboniją ir joje surengė iškilmingą patriotinių veikėjų sueigą. Ir kitais atvejais jis jautė pareigą iškilmingai sutikti ir pagerbti iš lagerių sugrįžusius sąžinės kalinius, nevengdamas atvirų patriotinių kalbų, lyg gyventume laisvoje Lietuvoje.

Visa ta religinė ir patriotinė veikla kun. Alfonsui nemažai kainavo: 1983 metų sausio 26 dieną jis Viduklėje buvo trečią kartą areštuotas, o 1983 metų gegužės 6 dieną nuteistas 7 metams griežtojo režimo lagerio ir 3 metams tremties. 1983–1988 metais jis kalėjo Permės srities griežtojo režimo lageriuose.

1988 metais Maskvoje lankęsis JAV prezidentas R. Reaganas paveikė KPSS genseką M. Gorbačiovą išlaisvinti A. Svarinską, ir 1988 metų liepos 11 dieną kalinys buvo iš lagerio paleistas. Jis grįžo į Viduklę, o rugpjūčio 23 dieną buvo ištremtas į Vokietiją, be teisės grįžti į Lietuvą.

Buvau vienas iš 14-os žmonių, kurie kunigą Alfonsą lydėjo ligi Maskvos pakeliui į Vokietiją. Turėjome pasiėmę dvi vėliavas – baltai geltoną Vatikano ir trispalvę Lietuvos. Vaikščiojome jas iškėlę po Maskvą, praeiviai stebėdamiesi žiūrėjo, bet niekas neprikibo, nes tuo metu jau buvo įsigalėjusi perestroika. Atsisveikindamas kunigas Alfonsas man įteikė 1000 rublių, kurie tuo metu Lietuvoje labai pravertė platinant Sąjūdžio ir katalikišką spaudą.

Algirdas Endriukaitis

ISTORINIS LIETUVOS LAISVĖS KOVOS RITERIS

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas šiandien dar deramai nesuvoktas ir neįvertintas kasdienių trumpalaikių blizgučių erdvėje. Jis yra unikalus istorinės, tęstinės Lietuvos laisvės kovos žmogus, sakyčiau, sunkiai istoriškai pakartojamas šių dienų doroviškai pakrikusiame pasaulyje. Visas savo gyvenimo dienas jis kvėpavo Lietuvos laisve, niekada nesvyravo ir neabejojo dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės būtinumo, o, svarbiausia, jo netenkino atkurtos Lietuvos neteisingumo, paviršutinio apsimetimo, valstybės neigimo grimasos. Jo nuostata buvo viską sakyti atvirai ir tiesiai, šiandien, o ne rytoj.

Pirmąsyk su monsinjoru susitikau Mordovijos lageryje. Kaip kunigas jis buvo autoritetas, nors to niekuomet nereikšdavo. Buvome jauni, žaisdavome krepšinį, lageryje geriau už mus žaidžiančių kitataučių nebuvo. Kunigas Alfonsas visuomet stebėdavo mūsų žaidimą, pagirdavo ir džiaugdavosi, kai laimėdavome. Lietuvių buvo kelios komandos – „Gedimino stulpai“, „Vytis“, „Lituanika“. Marškinėlių mums į lagerį atsiuntė čia kalėjusio vilniečio Algimanto Baltrušio mama, todėl nepamirštos tautiškos aspiracijos buvo mūsų kasdienybės oras. Krepšinis kėlė tautinį pasididžiavimą ir stiprino laisvės ir nepriklausomybės siekį bei tautinį išdidumą, todėl visi ten buvę lietuviai domėjosi šiuo sportu. Lageryje kunigas Alfonsas buvo nusiteikęs tvirtai ir nuosekliai, nesvyravo dėl švie-

sios Lietuvos ateities.

Toks išliko ir būdamas Seimo nariu. Deja, paleidus pirmąjį Seimą kardinolas J. Bačkis neleido jam antrąsyk kelti savo kandidatūros į Seimą. Kai patriotinės jėgos naujus rinkimus pralaimėjo, o aš dar buvau Seimo nariu, pasisveikindamas monsinjoras sakydavo: „Laba diena Liaudies Seimui!“

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas, 2002 metai

Ne kartą teko susitikti su monsinjoru jo namuose Odminių gatvėje Vilniuje. Čia būdavo ir didesnių suėjimų, kalbėta apie politinę situaciją Lietuvoje. Jis ją skaudžiai išgyveno. Kartą „Lietuvos aide“ buvo paskelbtas jo straipsnis, kuriame jis rašė: „Kai apie viską pagalvoji, gali išprotėti.“ Jautriai ir nuoširdžiai išgyveno dėl Lietuvos vargų, bet niekada nenuleisdavo rankų, nekeldavo panikos ir kviesdavo veikti.

Monsinjoras A. Svarinskas savo prigimtimi atstovavo tiems Lietuvos dvasininkams, kurie ne tik žodžiu, bet ir kasdiene veikla siekė ir gynė tai, kuo tikėjo. Jį galime sulyginti su 1863 metų sukilėliu kunigu Antanu Mackevičiumi.

Prisiminkime 1917 metų rugsėjo mėnesį vykusią lietuvių konferenciją Vilniuje, kur iš 222 dalyvių 69 buvo kunigai. 1918 metų Vasario 16 dienos aktą pasirašė 4 kunigai. Kunigas Mykolas Krupavičius vadovavo garsiai ir išmintingai Lietuvos žemės reformai, vyskupas Mečislovas Reinys buvo ministras, kunigas V. Mironas – premjeras. Kiek kunigų dalyvavo partizaniniame pasipriešinime ir leidžiant „Katalikų Bažnyčios kroniką“?! Prisiminkime vengrų kardinolo Jozsefo

A. Endriukaitis Mordovijos lageryje, 1962 metai

Mindszenty'o, nuteisto kalėti iki gyvos galvos, aktyvų dalyvavimą 1956 metų Vengrijos revoliucijoje. Nuo pat 1940 metų Lietuvos dvasininkai aktyviai grūmėsi už Lietuvos interesus, o po 1990 metų kovo 11-osios aktyvumas atslūgo, tarytum neliko suverenios Lietuvos valstybės išlikimo dvasinės vertybės. Ta klaida tęsiasi iki šiol.

Monsinjorą būtų galima sulyginti ir su dabartiniu popiežiumi Pranciškumi, kuris visada kalba atvirai ir socialiniu požiūriu aktualiais klausimais, skvarbia akimi įžvelgdamas negeroves ir neteisingumus. Monsinjoras atvirai vertino liberalų bandymą suabsoliutinti pelno ir rinkos dėsnius, lygiai kaip popiežius Pranciškus juos pavadindamas „esančiais aukščiau žmonių ar tautų orumo".[31] Jis buvo kritiškas žiniasklaidos atžvilgiu, kuri, būdama nacionalinė institucija, dažnai be atrankos ir atsakomybės skleidžia absurdo vertybes.

2004 metų spalio mėnesį Europos Parlamentas nepatvirtino Roko Butiljone'ės į komisaro postą dėl šio krikščioniškų nuostatų, todėl monsinjoras tai įvertino kaip žygį prieš krikščionybę. Vėliau kalbėjo apie savo kontaktus su R. Butiljone ir sumanymą jį pakviesti į Lietuvą.

Monsinjoro politinė sąmonė visą laiką buvo artima popiežiaus Pranciškaus aktyviai politinės veiklos vizijai. Jis visada manė, kad dvasininkai negali likti valstybės dvasinės ir

[31] Popiežius Pranciškus. Savais žodžiais. Vilnius: Alma litera, 2014. P. 96.

politinės veiklos nuošalėje. Šiemet popiežius pripažino Palestinos valstybę. Neseniai paskelbė kankiniu San Salvadoro arkivyskupą Oskarą Romero, kurį, kaip „išlaisvinimo teologijos“ šalininką, t. y. kaip kovotoją dėl skriaudžiamųjų teisių, dėl „vargšų bažnyčios“, 1980 metais nužudė dešinieji.

Monsinjorą galima įrašyti į tų Lietuvos istorijos dvasininkų gretą, kurie nesitaikstė su okupacija, nepataikavo valdžiai, nelaukė jos malonių ir stengėsi aktyviai, tiesiogiai įsitraukti į kasdienį tautos rūpesčių verpetą. Jis nepatiko buvusiems komunistams ir dėl formalių priežasčių, nes priklausė Krikščionių demokratų partijai. Ir buvo atleistas iš kariuomenės kapeliono pareigų.

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas visiems laikams lieka Lietuvos laisvės kovų istorijos didžiavyrių galerijoje.

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius

NEPAILSTANTIS KOVOTOJAS UŽ LIETUVĄ IR BAŽNYČIĄ

Pirmą kartą sutikau kun. Alfonsą Vilniaus trečiojoje ligoninėje. Prof. A. Marcinkevičius padėjo suremontuoti mano kaulus, o kažkoks nepažįstamas kunigas man atnešdavo Švenčiausiąjį. Buvau painformuotas, kad šis kunigas ką tik grįžęs iš lagerio ir sovietinė valdžia jam neleidžia oficialiai atlikti kunigo pareigų. Kurį laiką mūsų keliai išsiskyrė.

Susitikome po kelerių metų, kai aš buvau Simno vikaras, o kun. Alfonsas jau buvo gavęs leidimą kunigauti ir kaimynystėje Miroslavo parapijoje vikaravo, o kiek vėliau Igliaukos parapijoje klebonavo. Susitikome tuo metu, kai kun. Alfonso energija ir idėjos buvo labai reikalingos. Vilkaviškio vyskupijos aktyvesnieji kunigai dažnai susirinkdavome kurioje nors klebonijoje ir kalbėdavomės aktualiais Bažnyčiai klausimais, o ypač apie valdžios vykdomą diskriminacinę politiką Bažnyčios atžvilgiu. Padėtis rodėsi gana sunki, nes sovietinė sistema buvo galinga, o mes – išoriškai visiškai bejėgiai, tik pasitikintys, kad Viešpats net tokiose situacijose gali rasti išeitį. Kun. Alfonsas buvo labai aktyvus mūsų susirinkimų dalyvis ir daugelio idėjų generatorius. Ko ne ko, bet idėjų ir optimizmo jam netrūko ir tuo užkrėsdavo kitus. Viena iš kun. Alfonso palaikomų idėjų buvo visų Bažnyčios persekiojimo faktų viešinimas.

Susiformavo kelios veiklos kryptys: pirmoji – nepaisyti

draudimų ir atlikti net draudžiamus dalykus: leisti ministrantus prie altoriaus, katekizuoti vaikus ir kt. Antroji veiklos kryptis – rašyti viešus pareiškimus sovietinei valdžiai Lietuvoje ar į Maskvą, po jais rinkti kunigų ir tikinčiųjų pasauliečių parašus ir vėliau tuos dokumentus visais galimais kanalais viešinti. Trečiasis veikimo būdas buvo panašus: visą turimą medžiagą apie Bažnyčios engimą skelbti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikoje“ ir pagal galimybes ją perduoti į Vakarus. Kun. Alfonsas palaikė visas pasipriešinimo iniciatyvas. Jo protingas ir stiprus, abejoti neleidžiantis žodis anuomet buvo labai reikalingas. Tiesos dėlei reikia pripažinti, kad net daugelis kunigų buvo užėmę pasyvią išlaukimo politiką, jau nekalbant apie tuos, kurie buvo KGB užangažuoti kaip slapti informatoriai apie tai, kas vyksta bažnytinėse sferose.

Tuo svarbiu prabudimo laikotarpiu šalia savęs turėjau du nepamainomus draugus – kunigus Alfonsą Svarinską ir Juozą Zdebskį. Zdebskis buvo įsitikinęs, kad išoriniai Bažnyčios varžymai yra net naudingi, nes skatina priešintis, todėl jis drąsiai atlikdavo tai, už ką buvo grasoma BK straipsniais, kaip antai už organizuotą vaikų mokymą. Kun. Alfonsas buvo kiek atsargesnis, bet ne mažiau drąsus: jis tiesiog negalėjo nedaryti to, kas atrodė būtina sielovadai, todėl nuolat valdžios buvo už ką nors baramas.

Kunigai Alfonsas Svarinskas ir Juozas Zdebskis. 1979 metų kovas

Draugystė su kun. Alfonsu nenutrūko ir po to, kai jį perkėlė į Viduklę, o mane į Kybartus. Ne tik nenutrūko, bet sustiprėjo, kai 1978 metais įkūrėme Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą. Dalyvavimas šioje veikloje

buvo gana rizikingas, nes bet kuriuo metu buvo galima tikėtis arešto. Sukūrus Katalikų komitetą mons. Alfonsas, kun. Juozas Zdebskis ir aš nuvažiavome į Maskvą, kur draugai iš Krikščioniškojo komiteto padėjo suorganizuoti spaudos konferenciją su užsienio žurnalistais. Nuo šios dienos jis penkerius metus drąsiai ir uoliai dalyvavo komiteto veikloje. Oficialus perspėjimas respublikinėje prokuratūroje nutraukti komiteto veiklą nesumažino mons. Alfonso pasiryžimo ginti žmonių teises. Jis likusiems komiteto nariams buvo gražiausias pavyzdys. Jeigu mons. Alfonsas du kartus kalėjęs turėjo drąsos rizikuoti, ar galėjo atsilikti kiti?

Mons. Alfonsas, be dalyvavimo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto veikloje, aktyviai dalyvavo ir leidžiant „Kroniką“. Jo įžvalgos, rašomi tekstai ir teikiama informacija buvo labai svarbi pagalba, o už viską svarbiau buvo moralinis palaikymas, kurį nuolat jaučiau.

1983 metų sausio mėnesį mons. Alfonsas buvo suimtas. Visi labai išgyvenome netekę paties svarbiausio rezistencinės veiklos dalyvio. Pamačiau mons. Alfonsą tik teismo metu, į kurį buvau pakviestas kaip liudytojas. Skaitant nuosprendį buvau suimtas. Kitą dieną išvestas valandai pasivaikščioti kalėjimo kiemelio garde už sienos girdėjau mons. Alfonsą pusbalsiu kalbantį rožinį. Tai buvo brangus ženklas, liudijantis, kas yra šio kunigo tvirtumo pamatas. Po šio neakivaizdaus susitikimo ketverius metus apie kun. Alfonsą neturėjau jokios informacijos.

1987 metų pavasarį netikėtai susitikome 35-o lagerio ligoninėje. Iš čia buvome atvežti į Permės kalėjimą ir atskraidinti į Vilnių. Mons. Alfonsas neabejojo, kad būsime paleisti į laisvę, tačiau po mėnesio nesėkmingų KGB įkalbinėjimų rašyti malonės prašymą buvome sugrąžinti toliau atlikti bausmę naujuose lageriuose. Kai 1987 metų pabaigoje buvau atvežtas į 35-ą lagerį, čia radau ir mons. Alfonsą. Penkis mėnesius laisvu nuo darbo metu bendravome, atlikdavome vienas kitam išpažintį. Balandžio mėn. buvome nustebinti, kai gavome vysk. Stimpfle'ės iškvietimą aplankyti Vokietiją. Supratome, kad KGB nori mumis atsikratyti ir išsiųsti į Vaka-

rus. Pasitarę nutarėme, kad aš atsisakysiu važiuoti, o mons. Alfonsas sutiks ir tenai gyvendamas padės megzti reikalingus kontaktus bei pagelbėti mūsų laisvės kovoje. Viskas įvyko, kaip numatėme: aš buvau išsiųstas į tremtį, o kun. Alfonsui leido išvykti aplankyti vysk. Stimpfle'ę. Kai 1990 metais po Velykų nuskridau į Vokietiją, Frankfurto oro uoste mane pasitiko seniai matytas brangus draugas mons. Alfonsas.

1990 metais padėtis Lietuvoje buvo labai sunki. Po Nepriklausomybės paskelbimo prasidėjo ekonominė blokada, o Vakarų pasaulis dar abejojo, ar reikia palaikyti Lietuvos laisvės siekį. Didžiųjų valstybių vadovai bijojo „pakenkti" Gorbačiovo perestroikai. Mons. Alfonsas pasiūlė parašyti popiežiui Jonui Pauliui II laišką ir paprašyti jo dėmesio ir maldos katalikiškai Lietuvai. Greitai suredagavome ir pasiuntėme popiežiui prašymą: „*Ekonominė blokada kiekvieną dieną*

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius KGB kalėjimo kameroje, kurioje kalėjo. Apie 2000 metus

Lietuvoje vis labiau jaučiama ir gali privesti tautą prie tragiškų pasekmių. Vakarų valstybės mums niekuo nepadeda ir esame palikti vienui vieni. Visa mūsų viltis yra tik Dieve, todėl prašome, Šventasis Tėve, šiomis tragiškomis mūsų tautai valandomis Jūsų ir visos Dievo tautos maldos už Lietuvą.“

Aušo Lietuvos laisvės rytas. Kun. Alfonsui atsirado galimybė grįžti į Lietuvą ir jis tuojau sugrįžęs įsitraukė į Lietuvos ir Bažnyčios atgimimo darbą.

Gintautas Iešmantas

TĖVAS ALFONSAS[32]

Jį stengėsi kuo daugiau apjuodinti.

Sukūrė filmą, kuris sukėlė ne tokią žiūrovų reakciją, kokios tikėtasi. Žmonės išvydo sąžinės kalinį, tikintį savo kelio teisumu, gėrio ir tiesos pergale.

Gausiuose interviu filmo režisierius mėgino dokumentinių kadrų paliktą įspūdį paneigti pliku smerkiančiu žodžiu. Viename jų net dorybes, kilniausius bruožus stengiamasi suktu būdu paversti vos ne nusikaltimu: šventa kunigo kova su girtavimu apšaukiama siekimu susikurti autoritetą, ištiesta pagalbos ranka nelaimės ištiktajam taip pat tampa nepagirtinu dalyku. Dievo ir tėvynės meilė esą neturinti nieko bendro su gimtuoju kraštu, bažnyčia ir t. t.

Galėčiau pasakyti: reikia turėti be galo daug fariziejiškumo, siekiant taip viską apversti aukštyn kojomis, balta padaryti juoda. Bet ar to reikia? Skaitytojai mato, supranta ir vien trauko pečiais, kad net Atgimimo vasarą, kada gaivūs vėjai nušlavė aibes melagingų vaizdinių, dar bandoma kurti „priešo“ paveikslą pačiais gėdingiausiais metodais.

Aš turiu teisę taip kalbėti ne vien dėl to, kad tai yra gyvenimo patvirtinta vidinė tiesa. Aš pažinau Alfonsą Svarinską

[32] Tekstas pirmą sykį buvo paskelbtas „Atgimimo“ laikraštyje 1989 09 8/15, Nr. 32. Ši versija perspausdinta iš: Gintautas Iešmantas. Tėvas Alfonsas // Liudijimai: mūsų kovų ir rūpesčių atšvaitai. Vilnius: Pradai, 1998. P. 425–428.

kaip asmenybę sąlygomis, kai žmogus atsiskleidžia savo tikrąja esme, dvasiniu pasauliu be jokių pagražinimų. Koncentracijos stovykloje, kurioje pirmą kartą susitikome, tarsi nukrinta apvalkalas, nuo mūsų akių slepiantis sielos gilybes. Pažeminimo, šiurkštumo ir pasityčiojimo, nuolatinės prievartos ir nužmoginimo aplinkoje, kurioje širdis tampa be galo jautri gėriui ir blogiui, aš pamačiau ne tiek kunigą, kiek žmogų, žavintį dvasios grožiu ir stiprybe, nesenkančia ir jokių sunkumų neužtemdoma vidine giedra. Bet ar ne toks ir turi būti sielų ganytojas?

Neatsitiktinai kaliniai A. Svarinską pagarbiai vadino tėvu Alfonsu. Jam čia nereikėjo, anot filmo režisieriaus, kurtis autoriteto. Šis lydėjo kunigą kaip dvasios ir būdo taurumo išdava, sruveno į skausmo iškankintas, bet pasiryžimu degančias įvairių tautų ir tikėjimų žmonių širdis išmintimi, tolerancija bei vidine kultūra. A. Svarinskas kiekvienam rasdavo tinkamą ir jautrų žodį, nieko neužgaudavo. Nekliudydavo net principingumas, kuris niekada ir niekur neišblėsdavo.

Laisvomis valandėlėmis tėvas Alfonsas pasinerdavo į maldą ir susikaupimą. Tuomet išorinis pasaulis tarsi nustodavo egzistavęs. Aš ir dabar regiu, kaip jis vienas tvirtu ir sparčiu žingsniu vaikštinėja vienintele lagerio „gatve“ pirmyn ir atgal. Ir niekas nedrįsdavo sutrukdyti, nes visi žinojo, kad tėvas Alfonsas atlieka tikinčiojo ir dvasininko priedermę.

Fragmentas iš filmo „Kas jūs, kunige Svarinskai?“

Aš regiu jį ir kitokį: patikimų draugų būrelyje gyvai besišnekučiuojantį, linksmą bei atidų bičiulį, dažnai žingsniuojantį tai su vienu, tai su kitu kaliniu. O dėmesio jis niekada nestokodavo. Traukdavo mokėjimas sudominti, apsi-

skaitymas, erudicija.

Aš regiu jį ir lagerio gamykloje, prikaustytą bukinančio triūso operacijų prie staklių. Vadovybė drausdavo padėti kitam kaliniui. Tėvas Alfonsas net sunkiomis aplinkybėmis rasdavo laiko ir galimybių pagelbėti artimui, ypač naujokui. Aš su dėkingumu prisimenu tokias darbinio solidarumo akimirkas. Ir ne tik mano atžvilgiu. Jis padėdavo kiekvienam, net asmeniui, kuris drįsdavo apšnekėti ar kenkti. Ir tai darydavo ne dėl kokių nors asmeninių sumetimų. Šis solidarumas, parama išplaukdavo iš nuoširdaus vidinio nusiteikimo, iš reikme tapusio žmogiškumo.

Permės politinių kalinių lageris

Tą žmogiškumą tėvas Alfonsas ne tik išsaugojo per visas lagerių baisybes, kurių kelią pradėjo dar 1948 metais tolimoje šiaurėje, Komijos ATSR. Intoje buvusiame trečiajame konclageryje jis susitiko kitą dabar plačiai žinomą politinį kalinį V. Petkų, pateikusį man pluoštą brangių žinių. Vėliau A. Svarinskas, Kauno kunigų seminarijos auklėtinis, atsidūrė Abezės nepagydomomis ligomis sergančių, nukaršusių bei invalidų politinių kalinių lageriuose. Ten jis susirgo plaučių džiova, ten užmerkė akis mirusiam filosofui L. Karsavinui, ten vyskupas P. Ramanauskas Alfonsą įšventino į kunigus.

Porą dešimtmečių su dviem pertraukomis truko tėvo Alfonso kelionė per Gulago pragarą. Ne vienas gali rūsčiomis sąlygomis prarasti žmogiškumą. A. Svarinskas per tą laiką tik užsigrūdino, dvasiškai išaugo ir sustiprėjo. Tai ir buvo jo, kaip politinio kalinio, autoriteto pagrindas. Net lagerio valdžia jį gerbė. Antra vertus, jį, kaip turintį didelę įtaką kaliniams, „apdovanodavo“ tai karceriu, tai kitomis bausmėmis.

Bet tėvas Alfonsas nežinojo, kas yra baimė. Jo dvasia buvo atvira tik aukai ir drąsai. Kai sykį lagerio viršininkas pranešė, jog baudžiamas karceriu 15 parų, A. Svarinskas jam pasakė: „Ką gi, aš melsiuos už jus."

Laikotarpiais tarp lagerių tėvas Alfonsas buvo nuolat blaškomas iš parapijos į parapiją, be paliovos persekiojamas. Tačiau gyvenimą jis suprato kaip nepaliaujamas grumtynes už dorybę ir tikėjimą, buvo atkaklus pasirinktojo pašaukimo puoselėtojas. A. Svarinskas tampa Tikinčiųjų teisėms ginti komiteto nariu. Visur aktyvus, visur tiesus ir tvirtas, žiburiuojantis jaunatviška energija ir mintimi.

Tėvas Alfonsas – ir svajotojas. Kaip ir kiekvienas kovai ir didžiam tikslui atsidavęs žmogus. Jis pasakodavo man apie sielos tylumoje saugomas slaptas godas – ne, kokias ten slaptas! – ir aš turėjau galimybę pažvelgti į giliausias dvasios kerteles. Jų glūdumoje išvydau neafišuojamą tėvynės meilę, kuri jam yra neatsiejama nuo tikėjimo, bažnyčios. Regėjau žmogų, kuriuo galima pasikliauti bet kokiomis aplinkybėmis. Mačiau kunigą – stebėtinai plačių interesų žmogų. Menu jį besimokantį ispanų kalbą. Lageryje! Viskas jį domino, viskuo jis domėjosi.

Jis tikėjo: atpirkimas ateina per auką ir pasišventimą. Lietuva atgimsta. Ir čia yra, be kitų pasiryžėlių, didelis taip pat tėvo Alfonso nuopelnas. Jis grįžo iš lagerio kaip nugalėtojas. Ir Lietuva sutiko jį su vėliavomis ir giesmėmis. Tegul pats ir buvo priverstas apleisti numylėtą tėvų žemę, išvykti į užsienio tremtį, bet dvasia tėvas Alfonsas tebėra tarp mūsų, kelia į žygį, įkvepia. Ir noriu tikėti – jis grįš.

Aš saugau kaip brangią relikviją A. Svarinsko nuotrauką, padarytą išvykstant į Vakarus. Iškilmingi Mišių drabužiai, sulysęs, smarkiai pasikeitęs veidas. Ko gero, sutikęs mieste, būčiau ir nepažinęs. Tai padarė metai, sunkūs lagerių išbandymai. Bet įsižiūriu į bruožus, į akis ir atpažįstu nenuramdomą dvasią, išgirstu žvalų balsą. Regis, vėl ataidi, kaip ir lageryje, gamykloje, per poilsio pertraukėlę užtrauktos gražios lietuvių liaudies dainos motyvas. Sklinda ilgesinga gimtojo krašto melodija. Nepalaužtas žmogus, ne-

palaužta žemė, nepalaužta tauta.

Visi šmeižtai be pėdsako atsimuša į taurią dvasią. Jų luobas nukrinta, ir kilni širdis spinduliuoja į mus šviesą, tikėjimą ir meilę.

Mūsų švyturiai, – sako žmonės apie politinius kalinius. Tėvas Alfonsas – vienas ryškiausių.

Kan. Vytautas Vaičiūnas

PAKELTA GALVA REIKIA VISUR EITI

Nepažinojau kunigo Alfonso Svarinsko, kol nepradėjau dirbti pogrindyje. Tikriausiai susipažinom, kai mudu su kunigu Zdebskiu nuvažiavom pas jį. Tai buvo po 1976 metų. Jis tada jau buvo Viduklėje. Ir bendravome tiek, kiek mes su Zdebskiu pas jį užvažiuodavome. Dažniausiai naktimis. Aš tuo metu dažniausiai dariau dauginimo aparatus, bet Svarinskui niekada tokio aparato nesu nuvežęs. Prienuose dauginau literatūrą, o ją zakristijonas A. Janulis išvežiodavo. Retai pats veždavau.

Tada su Svarinsku bendravome nedaug, bet buvome artimi bendradarbiai, jis manimi pasitikėjo ir mano veiklą žinojo. Daugiausia reikalai suvesdavo su juo per kunigus Sigitą Tamkevičių ir Juozapą Zdebskį. Be to, mes tuo laiku stengėmės per daug nieko nežinoti, netyrinėti to, ko mums nereikia. Buvo toks laikas. Tada nebuvo noro viską atsiminti. Rašyti irgi. Jei užrašus surastų, daug žmonių nukentėtų. Tiesa, kalėjime pradėjau truputį rašyti. Bet kai mane nuvežė ligoninėn į Čeliabinską, ten tą mano sąsiuvinį pavogė. Pavogė, ir viskas, niekas man dėl to nieko nesakė.

Taigi dabar sunku ką nors atsiminti...

Juokų tai galiu papasakoti

Mudu su Zdebskiu visur važinėdavom. Tada daugiausia prie vairo sėdėjau. Naktį, būdavo, nuvažiuoji pas Svarinską, o jis klausia:

– Ko atvažiavai?

– Pažiūrėti, ar miegi.

Taigi, atėjome patikrinti, ar miega... Jis šiek tiek, žinoma, barasi, kad naktimis važinėjame, bet priimdavo, visuomet pavaišindavo.

Dar buvo tokia istorija. Turėjo kunigas S. Tamkevičius tokį vilkšunį. Norėjo jį Svarinskui atiduoti. Pirma manęs paprašė, kad jį prisipratinčiau. Šiaip ne taip prisipratinau. Atvažiavom su Zdebskiu pas Tamkevičių nuvežt jo pas Alfonsą. Atvežam. Svarinskas klausia:

– Tai koks jo vardas?

Zdebskis taip palengva, kaip jam būdinga, sako:

– Tai mes Alfa pavadinom.

Kitąsyk dar buvo tokio ypatingo juoko. Važiuojame pas Svarinską ir surandame gulintį girtą žmogų. Negi paliksi? Nežinau, kokiu reikalu tada važiavome. Nuvežame ir prašome, kad jį priimtų. Nelabai jis nori priimti, bet priėmė. Koridoriuje paguldė:

– Pasėdės koridoriuje, išsipagirios.

O tas naktį nubudo, pasižiūrėjo kur esąs, išlindo pro langą ir pabėgo...

Kai prasidėjo teismai, atvažiuodavome jų stebėti. Tai iš pradžių dar mus įleido į tokią priešteisminę salę, bet paskui išvarė lauk. Galiausiai – net į kitą gatvės pusę.

Vienąsyk atvažiuoja Zdebskis į teismą, vaikšto pro tą salę. Saugumietis išėjo:

– Ko čia atėjai?

– Taigi „Kronikai“ medžiagos pasirinkti.

Dabartiniai ponai tai nieko nebijo. O tada saugumiečiai „Kronikos“ bijojo. Dabartinių niekuo nepagąsdinsi, o tada bijojo skandalo – kad į „Kroniką“ nepakliūtų.

Arba kitas įvykis. Svarinskas nuvažiuoja Šiluvon į atlaidus. Šiluvos klebonas nenori leisti jam kalbėti – jam prigrasyta. Alfonsas sako:

– Tu dabar atsigulk prie sakyklos, aš per tave peržengsiu, o tu sakyk: „Ką aš jam padarysiu?“

Tokių šposų būdavo. Svarinską saugumiečiai pavadino

„Neispravimyj“, Zdebskį – „Naglec“, o man švelniausią vardą davė – „Fanatikas“.

Rimčiau...

Dabar sako, kad Svarinskas per daug kategoriškas. Jis toks kategoriškas buvo visą laiką. Kai kurie dar likę Vidukl ės saugumiečiai sako:

– Jis ten mums tiek blogo padarė.

Labai jo nekentė komunistai. Jis tiesiai kalbėdavo. Be jokių užuominų. O žmonės jį mylėjo. Visuomet kategoriškas buvo, tiesus. Bet visada tiesą sakydavo.

Tais laikais su Svarinsku matydavausi ne per dažnai – kai kokie nors susiėjimai ar atlaidai.

Buvo sykį pas Svarinską atvažiavę disidentai iš Maskvos. Pas Tamkevičių ir pas jį. Kunigai. Vienas jų – Glebas Jakuninas. Svarinskas manęs paprašė, kad nuvežčiau juos į Kryžių kalną. Stačiatikiai neturi rožančiaus, tai Svarinskas dovanojo Jakuninui rožančių, ir šis su tuo rožančiumi

Kunigai Juozas Zdebskis, Alfonsas Svarinskas ir Sigitas Tamkevičius. Šiluva, 1979

meldėsi Kryžių kalne.

Visur buvo tokių, kurie išduodavo. Atsimenu vieną pokalbį. Buvo toks žmogus, kuris vis tose pačiose vietose lankydavosi. Nežinojau, kas jis. Tai jis sykį man sako:

– Ką tu čia dirbi? Juk gali papulti.

Sakau:

– Žinau, kad galiu papulti, bet dirbu, kad reik.

Žiūrėjau saugumo dokumentuose: taip ir perduota. Visur saugumui dirbančių buvo. Jeigu kuris kitus sekė, tai norėjo, kad jo nesektų. Apie tai ir kalbėti nėra ką. Tik ar mes visus žinome?

Kai Svarinską suėmė, važiuodavome į Viduklę dažnai, kas mėnesį. Ten buvo pamaldos. Kartą atėjo saugumiečiai tikrinti. Visus kitus tikrino, o apie mane sako: šitie žmonės žinomi, galima netikrinti. Važiuodavome čia, vykdavome po Tamkevičiaus suėmimo kas mėnesį ir į Kybartus.

Svarinskas neeilinį parką partizanams atminti Kadrėnuose savo jėgomis įsteigė. Jis tiek ten darbo įdėjęs, pinigų. Kryžių ten daug padaryta. Manęs prašė suolus pagaminti. Tai mes čia, parapijoje, darėme suolus ir ten vežėme statyti. Padarėme visus suolus ir paaukštinimą, areną. Tą parką ir auklėjimui galima pritaikyti: ir patriotiniam, ir dvasiniam. Bijau, kad nenueitų tas darbas perniek.

Kai mane suėmė, Svarinskas dar buvo laisvėje. Paskui mano artimus žmones jis vežiojo po tuos teismus, vežė į Vilnių, padėjo surasti, kur teismas. Iš vakaro turėjo būti teismas, nebuvo. Rytojaus dieną jis vėl vežė ir mokė:

– Pakelta galva reikia visur eiti.

Tik, va, dabar Svarinskas jau sako:

– Sunku. Ranką skaudą, į stalą suduot negaliu, kumščio nesugniaužiu. Bėda.

Apie Juozapą Zdebskį

Važiuojam kažkur mudu su Zdebskiu. Jei jis pamatydavo akmenį, užristą ant kelio, ar ką panašaus, būtinai sustos, kad pašalintų, kad nebūtų kokių atsitikimų. O sykį išvažiavome vidury nakties. Dviem mašinomis – mano, o jie su kita.

Kun. Juozas Zdebskis. Kražiai, 1983-08-21

Tiesiog nesinorėjo jo palikti, tai iš paskos važiavome. Bevažiuojant netoli Garliavos žiūrime: piniginė mėtosi ant kelio. Reikia sustoti, paimti, pažiūrėti, kas ten – gal kas pametė, gal ką. O ta prie virvutės buvo pririšta, tai patraukia – ir ji į krūmus. Juokiasi visi. Užpakalyje viena, kita mašina sustojo. Dievas žino, kas ten būtų buvę.

Zdebskis buvo Lietuvos katalikų teisėms ginti komiteto penkete. Jis buvo persiėmęs gero darymo dvasia. Būdavo, važiuojam, pamatys moteriškę kur einant, paims, nuveš į vietą, o kad čia pamaldos laukia, tai suvėlydavo net. Ir kai jis buvo tam penkete, tai kitą sykį dėl to būdavo sunkumų. Reikia parašo, o jo nėr. Paskui tas dokumentas pasensta. KGB dokumentuose, nusiųstuose Maskvai, giriamasi, kad suveikė jų metodai. Pajėgėme sukompromituoti, ir jį išmetė iš to komiteto. O buvo kitaip.

1980 metais mudu su Zdebskiu KGB apdegino panaudoję „spec. priemonę“. Mane mažiau, Zdebskį daugiau – žmogelis beveik mirtimi vadavosi. Nudegė viskas. Atrodė, lyg į karštą vandenį kas pasodino. O kada ir kaip – niekas nežino.

Pirmiausia Zdebskį nuvežėme paguldyti į Kauno klinikas. Kunigo Zdebskio bendražygis gydytojas Modestas Juozaitis patarė ten vežti. Gerai ar negerai patarė – Dievas žino. O iš ten atėjo gandų, kad jį nori padaryti „veneriku“. Daktarei

Kregždienei, kuri jį gydė, buvo sakyta: parašyk, kad „venerikas“. O ta sakė: parašysiu, ką ras. Buvo nutarta pavogti jį iš klinikų ir pervežti į Viduklę pas Svarinską.

Dabar manau, tada gal iš tikro saugumiečiams žinant buvo nutarta jį pervežti. Matyt, jie turėjo agentą. Gydytojos Birutė Žemaitytė ir Genovaitė Drąsutytė padėjo pavogti jį iš klinikų. Aš jį vežiau savo „žiguliais“ į Viduklę. Ten buvome 3 valandą nakties.

Tada baisiai buvo sekama. Kagėbistai net nesistengdavo slėptis. Bijojau, kaip čia išeis su tuo vežimu: toks sekimas! Išvažiavau, matau, kad nesislapsto ir seka kiekvieną žingsnį. Parvažiuoju ir savajai sakau, kad labai seka. Sako:

– Negali būti.

Sakau:

– Važiuojam abudu pažiūrėti.

Sėdam, važiuojam. Matom – paskui mašina. Nuvykom Kaunan į Rotušės aikštę. Sustojom. Ji į savo tualetą, aš – į vyrų. Net trys man iš paskos atbėgo. Taip buvo sekama. Taigi jei jie būtų nenorėję, tikrai nebūtų išleidę.

Kitą dieną, kai Zdebskį nuvežiau, vėl vykau pas Svarinską į Viduklę. Ir toks įdomus buvo atvejis. Važiavau autobusu. Matau – paskui autobusą žiburėliai seka. Autobusas sustoja, ir tie sustoja. Tik per atstumą. Netoli Viduklės aš iš to autobuso iššoku, susistabdau pravažiuojančią mašiną, įšoku į ją, važiuoju, vis tiek iš paskos atsekė. Taip buvo sekama, todėl visai be jų žinios – tikrai neišeitų.

Ir gal būtų buvę daug blogiau, bet Svarinskas tada labai gudriai padarė. Ar jam Dievulis taip apšvietė? Rytojaus dieną, anksti rytą, paėmęs atostogų mėtydamas pėdas jis niekam nesakęs išvežė Zdebskį kažkur prie Kauno. Jį gydyti liko tik Drąsutytė, kuri tikrai patikima. Jis labai protingai padarė, svarbiausia – niekam nesakė. Ir aš nežinojau, kur jis yra. Jei Svarinskas nebūtų taip padaręs, tikrai Zdebskį būtų „veneriku“ padarę, būtų ir mane prikabinę.

Kitą rytą į Viduklę atvyko Birutė Žemaitytė ir klausė Alfonso Svarinsko:

– Kur kunigas Zdebskis?

Šis atsakė nieko nežinantis:

– Matyt, Suvalkijoj...

Taip Drąsutytė liko Zdebskį gydyti ir beveik išgydė. Kai jis beveik pagijo, pasakė artimiausiems, kad jau galima lankyti. Atėjo viena gydytoja, paėmė kraujo mėginius, sako: blogas atsakymas, reikia vežti į ligoninę. Bet gydytoja Drąsutytė nepatiki tuo, padaro tyrimus savo pastangomis – ir mato, kad nieko blogo nėra. Kai visa šitai buvo aprašoma ir buvo renkami mūsų atsiminimai apie Zdebskį, gydytoja Drąsutytė tai papasakojo, tik neparašė kas, o tik kad atėjo žmogus ir pasakė, jog reikia vežti į ligoninę, kad čia nieko gero nebus, bet iš jos atsiminimų tie sakiniai buvo išbraukti ir nebuvo išspausdinti.

1986 metų vasarį sovietinis saugumas ėmėsi prieš Zdebskį drastiškų veiksmų. Vasario 5 dieną, kai jis važiavo Varėnos–Eišiškių keliu, prie Valkininkų kryžkelės į jį trenkėsi pienovežis. Šis eismo įvykis buvo tiriamas paviršutiniškai, visą tyrimo eigą kontroliavo KGB. Buvo tiesiog pranešta, kad dėl autoavarijos kun. Zdebskis, automobilį vairavęs Algis Sabaliauskas ir dar vienas keleivis žuvo iškart, o kartu važiavęs Romas Žemaitis sužeistas. Tačiau atsirado mačiusių, kad kunigas su šautine žaizda. Ir jeigu taip, reikėtų atkasti ir patikrinti. Žinoma, be bažnytinės vyresnybės niekas to padaryti neleis. Arba namiškiai turėtų kreiptis, bet jų nėra, sesuo mirusi. O jeigu tikrai taip buvo, vadinasi, tai kankinystė ir Zdebskis yra kandidatas į šventuosius. Atrodo, kad mums šventųjų nereikia. Juk tuoj šiuos įvykius atsimenantys žmonės išmirs. Mudu su monsinjoru Alfonsu nuo 2009 metų nepaliaujame raginę Lietuvos Respublikos prokuratūrą atnaujinti bylą ir imtis tirti Zdebskio žūties aplinkybes.

Pogrindinė veikla

Beveik septynerius metus dirbau pogrindyje. Rinkau „Era“ aparatus, kuriais „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, „Rūpintojėlį“, „Aušrą“, „Lietuvos archyvą“ ir kitus pogrindžio spaudinius dauginome. Kai pareini vidury nakties, skambinti nereikia, girdi žingsnius, mano moteriškė atidaro duris. Tai

žinote, koks ten jos miegas. Ir taip ne vieną dieną.

Buvau Helsinkio nutarimams ginti lietuvių grupės narys.

Kai dirbau Kauno vykdomojo komiteto Kapitalinės statybos skyriuje, vieną dauginimo aparatą nurašė. Aš paėmęs suvirinimo aparatą padėjau jį pjaustyt. Pjoviau, ką galima sutaisyti. O kai tik saugumietis išėjo ir mane paliko pasakęs „tu pabaigsi“, susitariau su sandėlininku, su kuriuo palaikiau gerus santykius, ir viską atgal į sandėlį sunešiau. Paskui Vykdomo komiteto kapitalinės statybos rūsy tą „Erą“ ir padariau. Bet ji nepradėjo dirbti.

Mane turėjo pasodinti su Paulium Petroniu, Jonu Stašaičiu ir Petru Plumpa, bet mano viršininkai labai išsigando, kad išaiškės, jog Kapitalinėje statyboje, priklausančioje Vykdomajam komitetui, vyksta tokie dalykai. Kaip Maskva į visa tai žiūrės? Tai jie manęs nepasodino.

Turėjo įrodymų. Kai pasidariau tą „Erą“, pats pabandžiau, kaip ji dirba, bet be pirštinių. Rodos, dvi „Kronikas“ išspaudžiau, padaviau Petroniui, tas – į „čemodaną“. O pas jį rado viską su mano pirštų atspaudais. Bet niekada apie tai nė neužsiminė. Žinoma, jei būtų man parodę, būčiau patvirtinęs, kad padariau. Neišsiginsi, kai pirštų atspaudus turi. Bet jiems tai buvo nenaudinga.

Suėmimas ir teismas

Kai mane suėmė, nutrūko viskas, visas pogrindžio darbas.

Ėjau į darbą. Du paėmė už rankų, pasisodino į „Volgą“ ir nuvežė į miliciją. Atėjo saugumiečiai. Truputį paklausinėjo. Paskui važiavo daryti kratos. Žiūriu: manoji leidžiasi nuo kalno – eina į darbą. Sakau:

– Sustokite, atsisveikinsiu.

Sako:

– Dar bus laiko.

Paskui kratą namuose padarė, vėl nusivežė į milicijos skyrių, protokolus surašė. Tada pas mano moteriškę į darbą atėjo du kagėbistai ir ją paėmė iš darbo. Ji Žiegždrių ligoninėje buhaltere dirbo.

– Nori vyrą susitikti?

Atveža ją. Norėjo ašarų pamatyti.

– Taip, suėmė, – pamatęs ją patvirtinu.

Ji sako:

– Klaupkis, palaiminsiu prieš kelionę.

Jie sutriko ir greitai ją išvarė, kad dar ko nepasakytų.

1981 metais mane suėmę apkaltino tik dėl religinės eisenos iš Tytuvėnų į Šiluvą 1980 metų rugpjūtį ir nuteisė kaip jos organizatorių už viešosios tvarkos pažeidimą. Prieš eisenąTytuvėnų bažnyčioje ir aš kalbėjau. Griežtai šnekėjau. Visą kelią iki Šiluvos koplyčios buvo meldžiamasi – kalbamas rožinis arba giedamos giesmės. Jaunimas puošė pakelėse esančius kryžius. Žmonės pamatę eiseną suklupdavo ant kelių, vyrai traukė nuo galvos kepures.

Man atrodo, ten mes kagėbistus apgavome. Bet jie laukė pakelyje, kad mus pagautų, o mes neskubėdami pavažiavom į aikštelės pakraštį ir papietavome. Jiems nusibodo laukti. Taip tada išsisukome.

Teismas vyko birželio 25 dieną Širvintose. Buvau nuteistas 2,5 metų pataisos darbams, bausmę atliekant bendrojo režimo lageryje.

Kalinimas

Kalėjime kalėjau su visokiais sukčiais, narkomanais. Mat mano nusikaltimas buvo laikomas kriminaliniu. Dievas apsaugojo, kad mušti negavau. Kai nuvežė į Vilnių, tardytojui tariau:

– Būtų geriau, kad mane į saugumo kalėjimą paskirtų, ten nors kultūringesni žmonės.

Sako:

– Jei bijai, mes tave į Lukiškių, į patį sunkiausią, paskirsim, – ten sėdėjo visi didieji chuliganai.

O ten vienoje kameroje – apie 60 žmonių. Kamera didelė. Tualeto nėra. Tik atvira skylė. Dviejų gultų lovos. Tiek prikišta, kad kiti po lovom miega. Kai naujas kalinys ateina, kiti jo klausia: koks tavo straipsnis? Tas pasako, o jie visus straipsnius žino. Pasakiau savo straipsnį – negirdėta jiems. Tai už

Vytautas Vaičiūnas. Bakalas, Čeliabinsko sr., 1983-09-25

ką? Išsiaiškinome, kad dirbau prieš tarybų valdžią, tai priėmė mane į chuliganų būrį. Vienas toks chuliganas iš Vilniaus pavarde Dūda sakė stiklainiuose turįs tiek pinigų sode užkasęs, kad man visam gyvenimui užteks. Tas man tuojau lovą paklojo antrame aukšte. O kiti – kas po lova, kas prie tualeto miegojo.

Saugumiečiai norėjo, kad prašytum pagalbos. Tave pradės mušti, skriausti, tada tu prašysi pagalbos. O jie diktuos savo sąlygas: galime tave palikt arba galime... Ten kaliniams negalima nieko turėti – nei peilio, nei žirklių. O jie viską turi. Ir dabar panašiai turbūt yra. Naują kalinį pasodina. Jei jis geresniais drabužiais, nuvelka. Per vadinamąją „kormuškę“, per langelį, su prižiūrėtojais išmaino „čajui“, kaip jie vadina. O jam kokių skudurų paduoda. O mane tie kaliniai apkirpo, aptvarkė. Ketvirtą dieną kviečia tardymui. Tardytojas žiūri į mane ir sako:

– Jie tik jėgą pripažįsta. Tu vyras stiprus, tai jie su tavimi pradėjo elgtis gerai.

Na, ką aš vienas? Tikrai nei muštis moku, nei būčiau atlaikęs. Bet va, taip gavosi.

Pravieniškėse gerai laikiausi. Kalėjimo viršininkas man buvo prielankus. Jį vadino Skilandžiu. Ar tokia jo pavardė, ar pravardė – nežinau, gal toks kalinių žargonas. Po trijų mėnesių man pasakė:

– Tavo bylą verčia į rusų kalbą ir tave išveš, – oficialiai pranešė per „blatnuosius“. Ten „blatnieji“ – visi vagys – visą tvarką daro. Prižiūrėtojai suteikia privilegijų tiems, kurie turi gerus kumščius, sugeba valdyti kitus, tada jie patys nieko neveikia, o kitus engia.

Iš Pravieniškių nuvykau į Čeliabinską. Ten irgi toks pat narkomanų ir chuliganų lageris. Tačiau Dievulis apsaugoja, kai nori sveiką išlaikyti. Nuvažiuoju. Ten 180 kalinių vadinamojoje „kazarmoje“, arba barake. Dar jie turi „kaptiorką“, kur kaliniai gali drabužius pasidėti. O jie ir baltinių neturi, nieko neturi vargšai... Ten taip pat visus valdo vagys ir chuliganai. Kai ateina naujas etapas, turi pro juos praeiti. Pirmiausia jie duoda „triapką“ (skudurą) – eik plauti grindų. Jeigu eisi plauti, pasirašai amžinai vergijai: visą laiką plausi ir išvietes valysi, ir juos visokiais būdais aptarnausi. O kas neplauna, tokį pradeda auklėti. Auklėjimas toks: vienam žandikaulį sulaužo, kitam – šonkaulį. Bet jeigu tas viską atlaiko, jis „mužikas“, tik į darbą eis, nuo viso kito atleidžiamas.

O ką aš galėjau žinoti atvažiavęs? Gal ir būčiau paėmęs tą skudurą. Bet ten turbūt kalėjimo viršininkas jau perspėjo to barako viršininką, o tas – tuos vagis. Sakė:

– Su šituo žmogumi nesielkite taip, kaip su kitais. Apie jį Maskva žino, užsienis kalba. Kad mes neįkliūtume.

Todėl buvau apsaugotas. Tik paskui susigaudžiau.

Bet Pravieniškėse man atnešdavo maisto, tad aš ten gana gerai laikiausi. O kai į Bakalą nuvežė, per porą mėnesių iš 120 kg svorio beliko 70 kg su trupučiu. Vieną sykį susirgau, į ligoninę paguldė. Galvoju: „Negi jau mirtis ateina? Na, Dievuliau, jei dabar liksiu gyvas, vėl kunigystės sieksiu.“ O kaip siekti – niekas nežino. Bet turėjau tokį norą.

Kunigystės siekimas ir šventimai

Kai grįžau iš kalinimo, iškart nuvažiavau pas vyskupą Julijoną Steponavičių. Kad ir kaip keista, bet jis palaimino ir nusiuntė mokytis pas kun. Joną Danylą.

Baigėsi tas mano mokslas, koks ten jis buvo. Bet man reikėjo gauti popiežiaus leidimą.

Šančiuose buvo toks jaunas kunigėlis. Pavardės neminėsiu. Jis atrodė toks „pabažnas“. Su juo pasidalinau apie tą reikalą. Sakiau, kad prašysiu Telšių vyskupo, kuriuo galima labiausiai pasitikėti. Prieš tą pokalbį nuvažiavau pas Telšių vyskupą. Šis lyg ir pažadėjo būdamas Vatikane pašnekėti. Po kurio laiko, kai grįžo, nuvažiuoju pas jį – žiūriu, jis kažkoks kaip nesavas. Byloje mačiau, kad tas vargšas kunigėlis nuvažiavo į saugumą ir dar gavo, atrodo, pinigų – honorarą už tą rimtą pranešimą.

Šiaip nieko nuostabaus. Buvo užverbuotų ir kunigų. Matot, į juos visos strėlės buvo nukreiptos. Nieko nuostabaus čia nėra. Jeigu jis atvažiavęs iš kažkur norėjo į seminariją stoti, turėjo tai pereiti. O jei tas noras didelis, padaro nuolaidų, o paskui jį saugumas pakinko. Tu – mums, mes – tau. Paskui kai įklampina, jau gana sunku. Prisipažinti nėra noro. Suima baimė.

Paskui laisviau pasidarė. Vyskupas V. Sladkevičius sugrįžo iš tremties, išvažiavo į Romą ir man parvežė popiežiaus leidimą. Jono Pauliaus II asmeniškai duotą leidimą.

Šventimai labai paprasti. Jėzuitas kun. J. Danyla tuo metu mirė. Jo vieton buvo paskirtas dabartinis žemaičių vyskupas. Žiūriu, kad man ir vėl nieko neišeis. Bet sykį kviečia mane Steponavičius. Nuvažiavom mudu su dabartiniu vyskupu J. Žemaičiu.

Steponavičius daug nekalba. Va taip:

– Tegu nuvažiuoja į dviejų savaičių sutrumpintas rekolekcijas, paskutinę dieną atvažiuosiu ir duosiu šventimus, – jam nebūdinga išvedžioti.

Žinojo mane dar iš kalėjimo laikų. Jis ir mano broliui Algirdui Justinui Vaičiūnui davė šventimus. Man būnant kalėjime vyskupas klausė:

– Ką manai?

– Verta duot, – atsakiau.

Tai jis labai greitai davė.

Zdebskis buvo įsteigęs pogrindinę seminariją. Tik neilgai ji gyvavo. Veikė kaip oficiali įstaiga: Zdebskis buvo vadovas, o dėstytojas – mano brolis.

Petras Cidzikas

SMAGU BŪDAVO

Kur susipažinau su kun. Alfonsu Svarinsku, dabar neprisimenu. Ar tik nebus teismuose kur nors. Tada ne vieną antitarybinį aktyvistą Laisvės kovotoją teisė. Politinius kalinius teisdavo Aukščiausiajame Teisme. Teismo procesų metu, kai žmonių neleisdavo į salę, būriuodavomės prie teismų. Man atrodo, ten ir susipažinau. Į teismus ateidavo daug žmonių – patriotų, kunigų, vienuolių, ypač jei teisdavo kunigą. Ateidavo pabūt kartu, solidarizuotis. Kai būni kartu su kitais, palaikai. Tai – ne užsidegimas. Žinai, kad reikia eiti, ir eini.

Kurį laiką buvau izoliuotas nuo Lietuvos įvykių. Mane suėmė. Nes rašiau eilėraščius, paskui – atsišaukimą dėl Vasario 16-osios, „Kroniką“ platinau ir pataikiau ant išdaviko. Įdavė saugumui. 1973 metais vasario 16-osios ryte padarė kratą, surado ir sako:

– Važiuosime pakalbėt. – Ir taip ketveriems metams.

Tardė KGB tardytojas J. Markevičius – ypač moraliai šlykštus kagėbistas, tikra bolševikinė davatka. Sako, jis dabar jau miręs. Tada buvo kapitonas, vėliau tapo pulkininku. Iš pradžių tardė, paskui kalbino su visokiom apgaulėm: liudininkus apgaudinėjo, spaudė, pirmiausia tą, kuris išdavė. Buvau dar mažai patyręs, nežinojau jokių vingrybių. Prisiimi viską, kad neįduotum daugiau žmonių. Tad buvau teisiamas kaip vienas kaltinamasis, kiti tik liudininkai buvo. Vieno iš jų – Albino Juodvalkio – paklausė:

– Skaitei?

– Skaičiau.

– Patiko?

– Patiko. – Daugiau nieko neišklausė ir toliau neklausinėjo. O kiti viską išplepėjo, ką susitikę kalbėjome. Dabar, turėdamas patirties, išvis nieko nekalbėčiau. O tada sukiesi nuo prievartavimo.

Paskui buvo KGB suorganizuota gydytojų komisija, kurią sudarė Stanionienė, Demidiukas ir dar vienas – Stropus, jaučiau jo palaikymą ir simpatiją.

Taigi teismo nutarimu gavau ketverius metus „gydymo“: pusę metų KGB rūsiuose praleidau, trejus metus Černiachovske, Už OM CT2 lageryje (Kaliningrado sritis), ir pusę metų Naujojoje Vilnioje. Taip buvo pagal įstatymą: nuvežė, davė spec. režimą, paskui po trejų su puse metų jį panaikino, ta-

Grupė disidentų, susirinkusių palaikyti teisiamą R. Ragaišį. Pirmoje eilėje iš kairės A. Andreika, R. Grigas, J. Volungevičius, K. Subačius. Antroje eilėje stovi iš kairės kun. J. K. Matulionis, (?), M. Jurevičius, S. Tamkevičius, A. Terleckas, A. Statkevičius, L. Kazakevičius, L. Sasnauskaitė, (?). Vilnius, 1979 metai

da nuvežė į vietinę Naujosios Vilnios psichiatrijos ligoninę ir ten buvau dar pusę metų. Čia buvau prižiūrimas psichiatrės Bieliauskienės.

Pirmais metais Černiachovske mane buvo labai „užspaudę“. Sekė, tyčiojosi, niekino – maniau, neišlaikysiu. Kad ir ką dariau, viskas buvo blogai. Stoviu prie lango.

– Nori pabėgti?

Skaitau.

– Ką, protingas nori būti?

Skaitau laišką.

– Ką, ilgiesi?

Atsigulu.

– O ką naktį veiksi?

Naktį miegu, ateina, pažadina:

– Ko nemiegi?

Nueinu į tualetą, kelnes nusimaunu, dar nieko nepradėjau, čiupt už sprando:

– Pakaks, eik.

Va, kaip buvo. Kartą jauna medicinos sesuo kažką užgaulaus man pasakė. Nesusilaikiau, iš burnos išsprūdo keiksmažodis ir pasiunčiau ją. Ji mane šiurkščiai apšaukė, bet pats jaučiu, kaip nuo manęs sunkumas kaip akmuo krenta, krenta... Kažkoks lūžis įvyko.

Po to atsikirtimo einu į tualetą – niekas nebeseka. Grįžtu koridoriumi į kamerą ir girdžiu, kaip vienas iš personalo (Augustinovičius Žilinskis) garsiai, kad girdėčiau, sako:

– Šito tai jau neišgydys.

Man į akis sakydavo:

– Tu sveikas.

– Tai išleiskite, – sakau.

– Kaip lieps profesorius.

O profesorius atvažiuodavo du kartus per metus iš Maskvos, Serbskio instituto – gydytojas Iljinskis, žydas. Jis, būdavo, atvykęs klausia, kokia pavardė, dar kažko. Ilgiausiai laikydavo Rusijos disidentą generolą Piotrą Grigorenko – penkias minutes. Mane – tris pusketvirtos. Dar toje ligoninėje buvo Forpostovas, filologas. Jo tikra pavardė Paškevičius. La-

bai šviesi asmenybė, ypač valingas. Jie buvo mano mokytojai – Grigorenko ir jis. Aš iš jų pavyzdį imdavau.

Černiachovske buvo tikrų ligonių, buvo ir visiškai sveikų, kurie simuliavo ligą. Šiame kalėjime 90 proc. buvo žmogžudžiai, buvo žudikų, net nužudžiusių keturis žmones. Apie 60 proc. – simuliantai su visokiais iškrypimais, o 40 proc. išprotėjusių ligonių. Tai ir nuteisė mane kalėti į tokią vietą, siekdami palaužti, sugniuždyti. Buvau uždarytas antrajame skyriuje. Ten radau Grigorenko, kuris karo metu buvo 18-os divizijos vadas. Brežnevo laikais buvo rodomas filmas „Malaja zemlia“ („Mažoji žemė“). Tame filme apie jį pasakojama. Pavardės nemini. Bet jei nerodysi jo, negalėsi rodyti ir Brežnevo. O Brežnevas tuo metu buvo 18-os divizijos politrukas. Generolas pasakojo, kad kai prasidėdavo mūšiai, Brežnevas išvažiuodavo, dingdavo, o kai baigdavosi, grįždavo ir sako:

– O, u tebia neplocho polučaetsia[33].

Kasdien Grigorenko ką nors pasakodavo, nes buvome viename skyriuje, kartu valgydavome ir eidavome pasivaikščioti. Aišku, prižiūrėtojai stengdavosi, kad mes nebendrautume, bet per daug to nepaisėme. Ten buvo vartojamas toks ironiškas posakis: „Sviaz s bolnym zapreščena.“[34] Įsivaizduojat? Ir dar viena frazė iš tos banditų klasikos, kurią šiandien galima pritaikyti valdžiai: „Otdai, a to poteriaješ.“[35] [36]

Iš priverstinio gydymo Černiachovske grįžau 1977-aisiais. Tais metais vėl pradėjau pogrindinę veiklą. Susipažinau su vienu kitu. Tada vienas per kitą susižinodavome, apsitardavome ir ką nors nutardavome.

Pasirašiau 45 pabaltijiečių memorandumą: 1979 metais rugpjūčio 23 dieną lietuviai, latviai ir estai, patriotai bei antisovietiniai veikėjai, pasirašė protesto pareiškimą prieš Riben-

[33] Tau neblogai sekasi (rus.).

[34] Ryšys su ligoniu uždraustas (rus.).

[35] Atiduok, o tai neteksi (rus.).

[36] Išsamų straipsnį apie psichiatrinėse ligoninėse taikytas represijas norint politiškai susidoroti Sovietų Sąjungoje žr. Robertas van Vorenas. Psichiatrija kaip ginklas prieš disidentus Sovietų Sajungoje // Naujasis Židinys-Aidai, 2010, Nr. 11.

tropo–Molotovo paktą. Jis buvo adresuotas Jungtinių Tautų Organizacijos generaliniam sekretoriui Kurtui Valdhaimui ir Helsinkio susitarimų baigiamąjį aktą pasirašiusių šalių vyriausybėms. Taip buvo priminta tiesa apie Antrojo pasaulinio karo kaltininkus ir Pabaltijo šalių okupaciją. Pasirašiusieji prašė likviduoti karo ir okupacijos padarinius, išvesti svetimą kariuomenę iš Pabaltijo respublikų.

Pamenu, rodos, 1982 metų rudenį, lapkričio mėnesį, Šv. Teresės bažnyčioje buvo savaitiniai Gailestingumo atlaidai. Išeinam iš jų. Jau vieni kitus – savus – iš matymo pažinojom. O prie bažnyčios stovi „Latvija“ – pasiklausymo automobilis, operatyvininkai sėdi. Kalba buvo apie vyskupijos valdytojo A. Gutausko konsekraciją vyskupu. Prisimenu kun. Svarinsko žodžius:

– Na, jam nepasiseks. Čekistai Šventosios Dvasios neapgaus.

Ir iš tikrųjų, grįžta Gutauskas iš Romos, išlipa nusiminęs iš traukinio stoty. O čia balius paruoštas, keli tūkstančiai nuotraukų padaryta – jis su mitra, jau vyskupas. Nepavyko.

Kun. Svarinskas buvo veiklos žmogus: čia su vienu kalba, čia su kitu. Visada linksmas. Jei važiuoja kur, tai su reikalu, daro ką, tai žino, kad reikia. Tai sustiprins ką, paguos, nuramins, padės, pašelps. Buvo aukos žmogus. Nebijojo. Žodžiu, šarmo turėjo.

Keliavo daug, kaip ir kunigas J. Zdebskis, kurį KGB seniai ir ne kartą medžiojo. Kad išvengtų dirbtinių avarijų, kun. Zdebskis porą kartų šoko automobiliu nuo kelio pylimo. Nepavykus susidoroti buvo imtasi „spec. priemonių“, apšvitinant radiacija jo automobilyje. Dabar jau žinome, kad po to Zdebskį paslėpė ir jo gydymu rūpinosi kun. Alfonsas Svarinskas.

Kunigas Svarinskas 1983 metų pradžioje buvo suimtas, nuteistas kalėti konclageryje. Paskui Šv. Mikalojaus bažnyčioje viena moteris – Bronė Serbentaitė – visada po šv. Mišių sakydavo:

– O dabar pasimelskime už politinius kalinius.– Vardija juos ir tada visa bažnyčia meldžiasi „Tėve mūsų“.

Tai, aišku, čekistus nervindavo. Ji buvo tikra patriotė. O iš bažnyčios išeidavome būreliu. Keli žmonės eidavom į kavinukę kavos. Tada viską, kas ką žino, pasipasakodavome, pasidalindavome įspūdžiais. Aišku, jei nereikėdavo kur važiuoti, nes – žiūrėk – uodega paskui seka.

Vilniuje prie A. Mickevičiaus paminklo 1987 metų rugpjūčio 23 dieną suorganizavom viešą Stalino ir Hitlerio pakto pasmerkimą ir reikalavom laisvės Lietuvai, Latvijai ir Estijai, laisvės politiniams kaliniams. Šį renginį pradėjom planuoti jau gegužės mėnesį, kai išgirdau apie mitingus Rygoje ir Taline. Tada nuėjau pas Antaną Terlecką, išėjom abu į mišką ir sakau:

– Matai, Antanai, mes jau pražiopsojom vieną dalyką.

Jis pasiūlė organizuoti rugpjūčio 23 dieną. Po kelių dienų susitikome su Julium Sasnausku, kuris tam irgi pritarė. Seselę Nijolę Sadūnaitę pakvietėme po 2 savaičių. Ji sutiko dalyvauti. Organizuoti mitingą prie poeto Adomo Mickevičiaus paminklo pasiūlė Julius. Aš buvau siūlęs prie šv. Teresės bažnyčios arba prie katedros šv. Kazimiero koplyčios. Prie Adomo Mickevičiaus paminklo buvo patogu susirinkti ir dėl to,

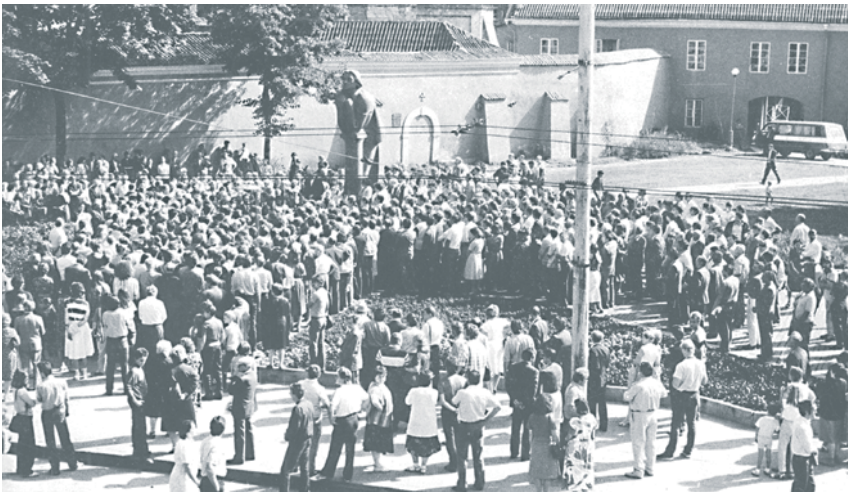

Mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo. Vilnius, 1987-08-23

kad Šv. Onos bažnyčioje prieš mitingą užprašėme šv. Mišias.

Dar vykdžiau pasninko akcijas (bado streikus), reikalaudamas, kad būtų paleisti politiniai kaliniai, taip pat ir kunigas Alfonsas Svarinskas. Pirmoji pasninko akcija vyko katedros aikštėje ir truko dešimt dienų. Ji prasidėjo 1988 metų rugsėjo 16 dieną (trečiadienį), o sekmadienį arkikatedros aikštėje lauke ta intencija buvo aukojamos šv. Mišios. Jas aukojo kunigas Kastytis Matulionis. Ant vieno plakato buvo parašyta: „Kun. Svarinskui – laisvę“. Šį plakatą buvo atnešę žmonės – mano rėmėjai. Tomis dienomis kunigas Alfonsas ir buvo paleistas. Prisimenu, jis man atnešė gėlių. Ten buvo tokia sienelė, ant kurios palaikantys žmonės priklojo tūkstančius gėlių žiedų. Tądien kunigas Svarinskas kartu meldėsi ir žodžiu kreipėsi į gausiai susirinkusius bendraminčius. Greitai jis buvo išlydėtas į tremtį – į Vokietiją, nes jam nebuvo leista pasilikti Tėvynėje.

Per antrąją akciją dėl politinių kalinių paleidimo, kuri prasidėjo 1989 metų rugsėjo 29 dieną, gulėjau kryžiumi ant aikštės grindinio mėnesį laiko. Man rūpėjo ne šurmulys katedros aikštėje, bet ramybės, susikaupimo dvasia, atgimimo viltis, kuri jautėsi visame mieste. Po kurio laiko prie manęs gulėti kryžiumi prisijungė vienuolis jėzuitas Staselis. Dabar neatsimenu jo pavardės. Jis Kaune, katedroje, labai gražiai ruošė „betliejus“. Kai jis prisijungė, iš karto palengvėjo. To reikėjo Lietuvai – sulaužyti baimės stuburą: juk iš tikrųjų ten priešais buvo Vidaus reikalų ministerija, kurioje ir KGB turėjo savo patalpas. Tuo metu net ateiti čia buvo rizikinga.

Esu rinkęs parašus Mosėdyje, kad Svarinskas ir kiti politiniai kaliniai būtų paleisti iš kalėjimo. Per pamokslą kun. Adolfas Pudžemis paragino tikinčiuosius pasirašyti. Tada daug parašų surinkau. Pasirašė beveik visi Mišiose dalyvavę mosėdiečiai.

Kalbant apie kun. Alfonsą Svarinską, galiu trumpai pasakyti – jis labai drąsus. Sovietmečiu bažnyčiose kalbėdavo aiškiai, tiesiai, kas ką darė. Kavines ar valgyklas, kur degtinės buvo, vadindavo snarglinėmis. Jį nuolat persekiodavo, konfiskuodavo turtą: net lėkštes, indų servizą. Kažkokia mo-

teris jam vėl nupirko indų. Važinėdavo į Maskvą. Ten susitikdavo su rusų disidentais, Vakarų žurnalistais. Perduodavo informaciją ir per kitus kanalus.

Kai grįžo iš lagerio, prieš išvykstant jam į tremtį Vokietijon, pasakiau, kad Pelesoje ruošiamės pastatyti koplyčią. Jis pritarė ir dar stipriai parėmė pinigais. Jam labai rūpėjo Baltarusijos lietuviai: pažinojo pelesietę Mariją Kruopienę, kitus lietuvius. Koplyčią pastatėme 1988 metais rugsėjo viduryje.

Petras Cidzikas prie badautojų namelio antrosios pasninko akcijos metu. Gedimino [Katedros] aikštė, Vilnius, 1988 metų ruduo

Ją buvom nutarę pastatyti slaptai. Atvežėme dviem „Kamazais“. Reikėjo tik surinkti. Pradėjom statyti šeštadienį, o sekmadienį 15 val. igliaukietis Svarinsko auklėtinis kun. V. Prajara ją pašventino. Po kelerių metų dalyvavau Pelesos mokyklos penkerių metų atidarymo iškilmėse. Tada Baltarusijos kultūros atstovė sakė:

– Kogda litovci čerez noč pastroili koplicu, my byli v šoke.[37]– Tai buvo gražus komplimentas.

Išlydėtas į Vokietiją kunigas Svarinskas ir ten tęsė kovą. Beveik kiekvieną dieną „Amerikos balso“, „Laisvosios Euro-

[37] Kai lietuviai per naktį pastatė koplyčią, mus ištiko šokas (rus.).

pos“, Vatikano radijo laidose girdėjome kalbas ar pranešimus apie jo veiklą.

Okupacijos laikais, prisimenu, būdavo mūsų tokių trumpų susitikimų. Persimesdavom vienu kitu žodžiu:

– Seka?

– Seka.

– Tai gerai! Jei neseka, tai jau kažkas ne taip, žiūrėt reikia, – sakydavo kun. Svarinskas.

Smagu būdavo.

Monsinjoras Genocido aukų muziejuje,
2011 metų birželis

KRISTAUS KUNIGYSTĖ

Скоросшиватель

ДЕЛО №____

NEPATAISOMASIS

год

Хранить ____ л

Kun. Robertas Grigas

KRISTAUS KUNIGAS, LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJAS

Kunigą Alfonsą Svarinską (1925–2014), kaip dauguma jaunesnės kartos lietuvių, septintajame–aštuntajame dešimtmetyje įsitraukusių į antisovietinį judėjimą, pirmiausia pažinau iš užsienio radijo laidų ir pradėjusios knygnešių keliais plisti pogrindžio spaudos. Tuomet Lietuvoje ir pradėjo ryškėti tie neoficialūs dvasiniai židiniai, gyvo tikėjimo ir moralinio pasipriešinimo priespaudai tvirtovės: Šlavantai (kun. Juozas Zdebskis), Kybartai (kun. Sigitas Tamkevičius), Sasnava (kun. Albinas Deltuva), Telšiai (kun. Jonas Kauneckas), Viduklė (kun. Alfonsas Svarinskas). Ten vyko Eucharistijos bičiulių rekolekcijos, ten galėjai išgirsti padrąsinantį tiesos žodį apie Bažnyčios ir Lietuvos tikrąsias bėdas, ten slapta į užantį galėjai gauti naujausią pogrindžio leidinio numerį, kad perskaitęs galėtum duoti kitam. Bažnyčiai kontroliuoti sukurtos sovietinės įstaigos padarė klaidą, besistengdamos išstumti veiklius ir drąsius kunigus iš didesnių miestų į užkampius – netrukus tie apmirę užkampiai tapo visos Lietuvos dvasinio gyvenimo traukos centrais. Tarp jų vis dažniau buvo minima Viduklė, kur tuo metu klebonavo kun. Alfonsas Svarinskas. Savo bekompromise laikysena, atvirai vykdoma sielovadine ir jaunimo religinio ugdymo veikla, patriotiniais pamokslais visuomet gero ūpo kunigas sovietmečio gūdyje sugebėjo taip konsoliduoti parapijos tikinčiuosius, kad,

Viduklės bažnyčios šventoriuje

galėtume sakyti, okupacijos sąlygomis toji bendruomenė gyveno kaip kokia laisvės sala – moraline, vidinės žmonių laikysenos prasme. O kaip kitaip pavadinti tikrovę, kai apie 1980 metus Viduklės bažnyčioje viešai minima Vasario 16-oji, renkami parašai po peticijomis dėl tikinčiųjų teisių, apie istorijos tiesą jaunimui kalba klebono pakviesti buvę politiniai kaliniai? Reikia neužmiršti, kad tuo metu sovietinės institucijos bandė uždrausti netgi dalykus, susijusius grynai su Bažnyčios vidaus gyvenimu – vaikų patarnavimą šv. Mišioms, tikėjimo pagrindų mokymą (ypač vaikų grupėms), procesijas į kapines. Už tai buvo baudžiama administracine tvarka ir netgi laisvės atėmimu (kun. Juozas Zdebskis, kun. Antanas Šeškevičius SJ). Nereikia nė sakyti, kad dėl dalyvavimo dvasinėje ir pilietinėje rezistencijoje jau dukart lagerius – stalininį ir chruščiovinį – perėjęs kunigas Svarinskas nė nemanė tokių suvaržymų paisyti. „Dievo reikia klausyti labiau negu žmonių“ (Apd 5, 29) – buvo jo atsakymas sovietiniams pareigūnams, kurie su nuostaba turėjo pripažinti, kad netu-

ri šiam žmogui galios. O ir kuo materialistinės pasaulėžiūros atstovai galėjo pagąsdinti lageryje kunigystės šventimus gavusį (1954) idėjinį priešininką, kuris (piktindamas ne tik valdžią, bet ir labiau prie jos prisitaikiusius konfratrus) per pamokslus tvirtindavo, esą tikėjimo persekiojimo laikais kunigui gėda mirti savo lovoje, tik kalėjime, ant narų dabar esanti garbinga mirtis. Ir dar pagirdavo bolševikus už vienintelį jų padarytą „gerą darbą“ – kad išvežė daug kunigų į Sibirą, taip atitraukdami nuo patogaus gyvenimo pagundų ir suvienydami su kenčiančia tauta...

Tokį kunigą Alfonsą pažinome jaunimo pogrindinių būrelių susirinkimuose, klausydamiesi jo drąsių žodžių (kokius atgimstančios tautos inteligentija pradėjo viešai sakyti tik 1988 metų Sąjūdžio mitinguose), stovėdami drauge prie teismų, kai buvo teisiami disidentai (oficialiai būdavo skelbiama, kad teismai „atviri“, tačiau posėdžių sales užpildydavo KGB atrinkta publika). Šalia kunigo Alfonso tarsi paaugdavome ir sustiprėdavome, nes, be visų tikėjimo vyro, patrioto, gero oratoriaus talentų, jis turėjo dar ir pilną parakinę kandaus lagerinio humoro. O kai brutali blogio savivalė nuginkluojama taiklia pašaipa, engiamieji visuomet kilsteli galvas: aha, ne toks tas velnias ir galingas, jeigu štai galima iš jo pasijuokti. „Komu niz (m) – eto plocho. Komu nary – eto chorošo.“[38]

Nors su savo dviem ilgais kalinimais dėl ištikimybės Bažnyčiai ir Tėvynei, vėliau, 1978 metais, įsteigus Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetą, kaip vienas iš jo steigėjų penketo galėjo pelnytai jaustis autoritetingu lyderiu, kunigas Alfonsas visada išliko paprastas, prieinamas, aukštaitiškai guvus ir labai svetingas visiems, apsilankantiems jo klebonijoje. Vietos prie kuklaus jo stalo ir šeimininko dėmesio užtekdavo ir vyskupui, ir bendražygiui, ir pamaldžiai parapijietei ar Mišioms patarnavusiam vaikui.

[38] Politinių kalinių kalambūras, paremtas rusų kalbos sąskambių žaismu. Viena prasmė: „Komunizmas – tai blogai, komunarai – tai gerai“; kita, paslėptoji: „Kam apačia (vieta po kalėjimo gultais) – blogai, kam narai (kalinio gultas) – gerai.“

Iš penkių TTGKK narių (kunigai Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius, Vincentas Vėlavičius, Juozas Zdebskis), šios antrosios po Helsinkio grupės (1975) organizacijos, pokario metais Lietuvoje viešai pasiskelbusios, kad oponuos diskriminacinei sovietų politikai, kun. Alfonsas buvo vienas vyresnių, dar spėjusių paaugti nepriklausomoje Tėvynėje, dalyvauti rezistencijoje ir vienintelis su tokiu solidžiu lagerių stažu. Tiesa, kunigas Zdebskis – jau brežneviniu laikotarpiu – taip pat buvo kalinamas už valdžios persekiotą vaikų katechizaciją, o dar vėliau kalėjimų patirties su kaupu teko ir kunigui Sigitui Tamkevičiui. Taigi per kun. Alfonso Svarinsko įsitraukimą į taikiąją, laisvos pogrindžio spaudos ir žmogaus teisių gynimo, rezistenciją buvo tarsi įgyvendintas tęstinumas, perduota laisvės siekio estafetė iš vyresnės, stalininio teroro nepalaužtos kartos jaunesniajai lietuvių kartai.

Žinia apie kunigo Svarinsko areštą 1983 metais, į SSRS valdžios olimpą iškilus KGB šefui Jurijui Andropovui, mane pasiekė rekrūtaujant sovietų armijoje Kazachstano pietuose. Gavau Eucharistijos bičiulės iš Dzūkijos (Almos Žibūdaitės) laišką, neutralų, kad cenzūrai neužkliūtų, apie orus ir mokslus, tik kelios eilutės atkreipė dėmesį: „Pamokos man dabar paskutinėje vietoje. Jaunimas meldžiasi. Už Svarinską.“ Žodžiai „Už Svarinską“ buvo parašyti kitos spalvos tušinuku. Viską supratau.[39] Vien iš to, kaip, Andropovui atėjus į valdžią, džiūgavo stalinistai karininkai, buvo aišku, kad reikia laukti represijų. Neilgai trukus buvo suimtas ir kun. Sigitas Tamkevičius. Lietuvoje siautė kratų ir tardymų audra. Tačiau merdinčio nusenusio režimo turbūt jau niekas nebegalėjo reanimuoti. Prasidėjo „piatiletka pyšnych pochoron“[40], Gorbačiovas, perestroika. Pavergtų Rytų Europos tautų bičiulis JAV prezidentas Reaganas, be politinių korektiškumų

[39] Po kunigų Alfonso Svarinsko ir Sigito Tamkevičiaus areštų tikintieji ir patriotinis jaunimas kas mėnesį susirinkdavo pamaldomis ir solidarumu paminėti suėmimo dienų, sausio 26 ir gegužės 6 dienos, į abiejų kunigų parapijas – Viduklę ir Kybartus. Taip persekiotojai įgijo papildomą galvos skausmą.

[40] Puošnių pakasynų penkmetis (rus.).

įvardijęs sovietiją kaip blogio imperiją, pareikalavo iš Kremliaus naująjį kursą paliudyti ne kalbomis, o veiksmais – išlaisvinti politinius kalinius. Vienas pirmųjų vardų „Reagano sąraše“ buvo kun. Alfonso Svarinsko.

1988 metų vasarą, jau įsibėgėjant Sąjūdžiui, Vilniaus katedros aikštėje pradėtas bado streikas su reikalavimu paleisti dar tebekalinamus lietuvius sąžinės belaisvius. Prie Petro Cidziko ir Algimanto Andreikos inicijuotos akcijos tuojau prisidėjo daug jaunimo, studentų, netgi atvykusių iš kitų vadinamųjų sovietinių respublikų. Nors akcija, virtusi LTSR administracijai akis badančiu palapinių miesteliu su maištingais šūkiais ir viešai iškabintais neteisėtai kalinamųjų sąrašais, buvo brutaliai nutraukta, ledynų tirpsmas jau buvo nesustabdomas. Vienas po kito pradėti paleidinėti paskutiniais dešimtmečiais ir anksčiau nuteisti lietuviai politiniai kaliniai, ir taip 1988 metų rugpjūčio mėnesį vėl išvydome kun. Alfon-

Kun. Alfonsui (centre) grįžus į Lietuvą po kalėjimo, prieš tremtį. Pirmas kairėje Petras Cidzikas, pirmas dešinėje kun. Vincentas Vėlavičius, šalia jo kun. Juozapas Razmantas. Vilnius, 1988 metų rugpjūtis

są Svarinską Vilniuje. Tiesa, trumpam: su gatves užpildžiusiu būriu bičiulių ir bendražygių pasimeldę Aušros Vartų šventovėje, palydėjome kunigą Alfonsą į Vilniaus oro uostą, kur jo laukė skrydis į Vakarų Vokietiją. Tokia buvo Gorbačiovo laisvės sąlyga: paleidžiamas iš konclagerio, bet tuoj pat išvaromas į užsienį. Ko gero, manydami šitaip sumažinti „kunigo ekstremisto“ įtaką bundančiai Lietuvai, okupantai prašovė: per priverstinės emigracijos mėnesius kun. Alfonsas aplankė kone visas lietuvių kolonijas Vakaruose, žadindamas dvasinį ir tautinį išeivijos sąmoningumą, liudydamas ne iš nuogirdų pažįstamą komunistinio „rojaus“ patirtį, dalydamas šmaikščius ir turiningus interviu spaudai, nuo Gorbačiovo kerų budrumą prarandantiems politikams. Savo kelionėse kun. Svarinskas daug kartų susitiko ir bendravo su Šv. Jonu Pauliumi II, buvo priimtas savo idėjinio bičiulio prezidento Reagano. Galime įsivaizduoti, koks nuoširdus turėjo būti jų bendravimas: tai buvo panašių vertybių, panašaus atsakomybės jausmo, to paties rimti neleidžiančio moralės lygio žmonės.

Į Tėvynę kun. Alfonsas sugrįžo po Nepriklausomybės paskelbimo, 1990 metų birželio mėnesį. Su jaunatviška energija įsitraukė į Atgimimo darbus tose srityse, kur jo būdas ir gyvenimiška patirtis labiausiai galėjo pasitarnauti sielovadai bei laisvos Lietuvos kūrimui. Kaip krikščionių demokratų atstovas buvo išrinktas į Aukščiausiąją Tarybą / Atkuriamąjį seimą, ėjo Lietuvos kariuomenės vyriausiojo kapeliono pareigas, buvo partizanų, politinių kalinių, tremtinių kapelionas, šių savo likimo brolių ir sesių labai mylimas ir gerbiamas, turbūt kaip niekas kitas juos atjausdamas. Jo butas Vilniuje, Odminių gatvėje, tarsi savaime tapo bendraminčių neoficialių susitikimų, aktualijų aptarimo vieta, o nevilniečiams lankytojams, garbiems užsienio svečiams – ir svetinga nakvyne, jeigu prireiktų. Su būdingu svetingumu kun. Alfonsas savo namuose apgyvendino ir iki jo iškeliavimo Amžinybėn rūpinosi kun. Kazimieru Kuzminsku (1906–1999), JAV įkūrusiu Sąjungą kronikoms leisti (išleido tomais ir platino Vakaruose įvairiomis kalbomis visas pogrindines „Lietuvos

Katalikų Bažnyčios kronikas“). Buto šeimininko sukaupta vertinga biblioteka, Lietuvos dvasinę kovą už tiesą liudijančios relikvijos, dokumentai, paveikslai, dar kunigui Alfonsui gyvam esant, jo gyvenamąją vietą pavertė labai iškalbingu memorialiniu muziejumi – tik skirtu ne vienam asmeniui, o visai nenugalėtajai Lietuvai. Kaip ir kunigo, kuriam sekimo bylose KGB davė savotišką pripažinimą reiškiančią pravardę „Neispravimyj“ („Nepataisomasis“), su nepaprasta ištverme visuose Tėvynės kampeliuose kurtos laisvės kovų įamžinimo vietos, Mūšios partizanų parkas.

Norėčiau užbaigti šiuos prisiminimus apie išties ryškią, jaunystės idealams visiškai atsidavusią kun. Alfonso asmenybę kiek nelauktu pamąstymu „kas būtų, jeigu būtų“. Nors ir teigiama, kad istorija neturi tariamosios nuosakos... Ilgiau bendravę su kunigu Alfonsu turbūt esame pajutę, kad, grįžęs į Lietuvą ir į laisvę atgavusios tautos politinį gyvenimą, jis tikėjosi didesnio visuomenės įvertinimo. Dar sovietmečiu – tuomet tai skambėjo kaip iš fantastikos srities – jis lyg ir juo-

Vingio parkas. Vilnius, 1991 metai

kaudamas prasitardavo: „Kai būsiu Lietuvos prezidentas...“ Nemanau, kad tokios mintys tebuvo žmogiška tuštybė – jo iš tikrųjų būta tokio lygio, tokios vidinės kokybės žmogaus, kokių reikia, kad būtum neprastu šalies prezidentu. Bet jei ir nebūtų bažnytinio draudimo kunigams užimti politinius postus, matyt, turėtume pripažinti, kad dabarties Lietuvoje tai – „misija neįmanoma“. Kunigas Svarinskas, kaip, beje, ir profesorius Landsbergis, turėtų neabejotinus šansus būti išrinkti Lietuvos prezidentais, jei rinkėjai būtų toji, lagerius praėjusi, galvas už idealus, vertybes – ne už sotesnį kąsnį – guldžiusi Lietuva. Su tuo, kas liko iš Lietuvos po sovietmečio, ir ką retina naujasis laukinis materializmas – tokie žmonės vargiai begali būti išrinkti. Per daug intelektualūs. Per daug idealistai. Ir rinkėjai – su visa meile ir pagarba dabartinei mūsų visuomenei – per mažai tauta, per daug liaudis.

Bet jeigu vis dėlto įsivaizduotume – kun. Alfonsas Svarinskas – Lietuvos prezidentas? Su gana didelėmis galiomis? Tikriausiai būtų kažkas panašaus į Fransisko Franko valdymą Ispanijoje. Socialistiškai kairiųjų ir kraštutinai liberaliųjų piliečių nepasitenkinimui. Krikščioniškoji moralė nebūtų niekinama. Abortai būtų draudžiami. Alkoholio verslas būtų visomis valstybės turimomis priemonėmis ribojamas. Ir kaip viso to pasekmė Lietuvoje gyventų daugiau lietuvių. Tikėtina, savo vidinėmis nuostatomis panašių į Jūsų bendražygių kartą, Kunige Alfonsai.

Ilsėkitės Viešpaties ramybėje.

MONSINJORAS ALFONSAS

Tėvynėje dirbusiems konfratrams

Vyskupas Jonas Kauneckas

TOKIŲ DAUGIAU NĖRA PASAULYJE!

Monsinjorą Alfonsą pažinau kaip tikrą pilnutinį kunigą, absoliučiai pasitikintį Dievu, viską darantį tik dėl Dievo, dėl tikėjimo, dėl Tėvynės. Tai buvo kunigas be jokių išimčių, be jokio „bet“. Jis drąsino, stiprino visus kunigus, tiesiog neleisdamas nurimti. Kas gi nežino jo nuolat pabrėžiamos minties, kad kunigui negalima mirti lovoje.

– Kadangi yra lietuvių, įkalintų už laisvės gynimą, tai ir tikrų kunigų vieta kalėjime, – nuolat sakydavo jis. Galima sakyti, jis šaukė kunigams žemaitės poetės Teklės Kryževičiūtės žodžiais:

Vijokliu linkstančiu nebūk –
per daug jų susipynė.
Jei lemta, ąžuolu palūžk.
Dėl Dievo ir Tėvynės.

Apie jį sužinojau jaunystėje. Kai dirbau Alytuje melioracijos inžinieriumi, visi kalbėjo apie Miroslavą, kuris garsėjo dviem asmenimis: tai kolūkio pirmininkas Antanas Gražulis, turintis gausią 16 vaikų šeimą, įvedęs kolūkyje katalikiškas šventes kaip nedarbo dienas ir pats kiekvieną šventadienį dalyvaujantis pamaldose Miroslavo bažnyčioje.

Ir kitas – tai Miroslavo kunigas Alfonsas Svarinskas, „toks kunigas, kokių turbūt nėra daugiau niekur pasaulyje“ – sakydavo žmonės. Jis buvo pilnas išmonės dėl tikėjimo ir bažnyčios. Žiūrėk, jis tokius garsiakalbius prie bažnyčios įrengia, kad pamaldas girdi visas miestelis; visus abiturientus

sukviečia į bažnyčią pabaigtuvių Mišioms, arba žiemą įrengia prie bažnyčios čiuožyklą su apšvietimu ir muzika. Ir kartu su jaunimu čiuožia. Tad, be abejo, su juo, kaip ir su kunigu Sigitu Tamkevičiumi, tiesiog traukė susipažinti, pasikalbėti, bendrauti. Suprantama, ir tapęs klieriku, prašydavau, kad surengtų mums, aktyvesniems klierikams, vasaros metu papildomas savaitines rekolekcijas.

Su kun. Alfonsu bendraudavo ir tardavosi daugelis Lietuvos kunigų. Vos ne kasdien pas jį galėjai sutikti kokį nors kunigą svečią. Ypač tai pastebėjau jau vėliau Viduklėje. Čia buvo gana gyvo tikėjimo parapija, per laidotuves beveik visi dalyviai atlikdavo išpažintį. O tų laidotuvių buvo gana daug. Kad jos neužtruktų ilgai, ypač žiemą, kun. Alfonsas visada talkon atsiveždavo klausyti išpažinčių gretimos mažytės Žalpių parapijos kleboną, kun. Juozapą Razmantą – geraširdį, visada geros nuotaikos, linksmą. Kun. Alfonsas įgyvendino blaivybę: Viduklėje per laidotuves niekas nebeduodavo ir negerdavo alkoholio.

Kun. Jonas Kauneckas, Telšiai

Kun. Alfonsas tapo tiesiog Kryžkalnio krašto judintoju (Viduklė – arti Kryžkalnio). Jis subūrė kunigus ir jie visi dažnai rinkdavosi pas labai vaišingą Stulgių kleboną Joną Bučinską (Kryžkalnis – jo parapijoje). Kun. Alfonsas juokais sakydavo:

– Tai mūsų Kryžkalnio dekanatas.

To dekanato branduolį sudarė pats kun. Alfonsas,

šeimininkas, Stulgių klebonas Jonas Bučinskas ir Skaudvilės klebonas Vincentas Vėlavičius – dėl nuolatinės šypsenos visų vadinamas Saulute.

Stulgiai – idealus Lietuvos vidurio centras, labai geroje geografinėje padėtyje, prie pat tarpmiestinio Kryžkalnio transporto centro, prie keturių rajonų ribos: Raseinių, Kelmės, Šilalės ir Tauragės. Čia daugelio kelių kryžkelė, todėl buvo labai patogu kunigams susirinkti. Vaišinga, draugiška, broliška atmosfera tiesiog skatino kalbėtis, dalintis nuotaikomis. Taip kunigas Alfonsas sužinodavo apie didelės dalies Lietuvos tikinčiųjų padėtį. Čia sužinodavo apie daugelį įvykių, apie tikintiesiems daromas skriaudas, čia, ko gero, ir gimdavo daugelio protesto laiškų mintys. Visada tais protesto laiškais buvo dalijamasi, kunigai iš čia pasiėmę tuos raštus rinkdavo parašus savo apylinkėse.

Kun. Alfonsas sugebėjo bendrauti ne tik su kunigais, bet ir su visais žmonėmis, todėl Viduklėje pas jį nuolat būdavo lankytojų ne tik iš jo parapijos, ne tik iš visos Lietuvos, bet ir iš visos plačiosios SSRS. Jį lankydavo pažįstami, kartu su juo kalėję lageriuose ar tų kalinių pažįstami, ypač disidentai, įvairių tikybų dvasininkai, poetai, rašytojai. Visi buvo mielai priimami, pasisvečiuodavo kelias dienas, aptardavo problemas. Bendravimas su Rusijos disidentais labai plėtė kun. Alfonso akiratį. Jis gerai žinojo jų įsteigtus įvairius teisių gynimo komitetus, jų leidinius. Galima sakyti, kad dėl jų įtakos ir atsirado „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, kiti disidentiniai leidiniai, Helsinkio žmogaus teisių gynimo komitetas, Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetas (TTGKK).

Tapęs kunigu, aktyvumo mokiausi iš dviejų kunigų: Alfonso Svarinsko ir Sigito Tamkevičiaus. Jie ir pakvietė mane į jų 1978 metais steigiamą Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą. Ruošiant TTGKK dokumentus stebėjausi, kaip kun. Alfonsas greit pajunta dalykų esmę ir pasiūlo pagrindines rašto mintis. Tiesa, nors idėjas dažniausiai sugalvodavo kun. Alfonsas, tikrasis įgyvendinimo organizatorius, tikrasis visų iniciatyvų vadas visada buvo kun. Sigitas Tamkevičius.

Kai kun. Alfonsui pasakiau, kad noriu atkurti prieš karą

buvusią Kryžiaus kalnų procesiją Žemaičių Kalvarijoje, jis padovanojo tai procesijai kryžių su varine kančia ir dvi vėliavas, nešamas šalia kryžiaus. Nuo to laiko iki suėmimo visi TTGKK nariai kiekvienų Žemaičių Kalvarijos atlaidų metu surengdavome bent vienas pamaldas, visi koncelebruodavome. Visi TTGKK nariai atvyko ir į mano tėvo laidotuves 1981 metų sausio 7 dieną. Pamokslus sakydavo kun. Tamkevičius arba kun. Svarinskas. Žavėdavo kun. Alfonso sugebėjimas pamokslų metu pasišaipyti iš bedievių komunistų. Bet apie pamokslų ruošimą, medžiagos jiems rinkimą juokaudavo:

– Kapstomės po sovietinę spaudą, lyg gaidys ant mėšlyno.

Dvidešimtojo amžiaus aštuntajame dešimtmetyje daugelyje vietų buvo nuolat įsilaužiama į Lietuvos bažnyčias, sudaužomi tabernakuliai ir išniekinamas Švenčiausiasis. Apie įsilaužimus į bažnyčias ir Švenčiausiojo išniekinimus paskelbdavo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“. Savo taikliu žodžiu atsiliepė ir garsusis poetas Kazys Bradūnas „Prierašuo-

Atlaidai Žemaičių Kalvarijoje. Procesijos priekyje eina kunigai V. Vėlavičius ir S. Tamkevičius, toliau B. Antanaitis ir A. Svarinskas, trečioje eilėje viduryje – vyskupas Antanas Vaičius, 1981-07-08

se prie Kronikos“ („Maždaug po mėnesio laiko tabernakulis buvo surastas miške už 5 km, Švč. Sakramento tabernakuly nebuvo“ („Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, Nr. 55)):

Mums Dievo jie nepavogė –
Dievo pilna dvasia.
Gal kraujas, o gal žemuogė
Šilų samanose?

Vis tiek visata didelė,
O grūdu paberta.
Tik Žemė, ta paklydėlė,
Bučiuota, apverkta,
Ar Jo sėjos verta?

Kun. Alfonsas pareiškė:

– Reikia parodyti komunistams, kad jie tokiu būdu tik pralaimi.

– Kaip? – nustebę klausėme. – Visur reikia surengti iškilmingą atsiteisimą, atgailą už Švenčiausiojo išniekinimą. Sukvieskime tikinčiuosius, suvažiuokime daugiau kunigų. Išstatę Švenčiausiąjį, eikime keliais nuo bažnyčios įėjimo iki altoriaus. Iškilmingos Mišios, pamokslas, adoracija, procesija...

Tokiose pamaldose teko dalyvauti Pagramantyje, Veiviržėnuose, Viduklėje ir daugelyje kitų vietų. Tai buvo daroma ir kitose vyskupijose. Komunistai, pamatę, kad tikinčiųjų nenugąsdina, bet sukelia dar didesnį jų pamaldumą, liovėsi daryti tas šventvagystes. Kunigo Alfonso planas laimėjo, mes nugalėjome!

Visi gerbė kunigą Svarinską, visi jo klausė. Ypatingai kunigą Alfonsą Svarinską gerbė vyskupas Antanas Vaičius. Kun. A. Svarinskas po vyskupo Ant. Vaičiaus šventimų Kaune, važiuojant jam į Telšius, surengė jo pagerbimą su minia tikinčiųjų autostradoje ties Vidukle. Vyskupas, būdamas gana supratingas ir apsukrus, jautė kunigo Alfonso įtaką kitiems kunigams. Jei vyskupų pasitarimai būdavo Vilniuje, A. Vaičius visada užsukdavo pasikalbėti pas Svarinską, nepaisant vėlyvo meto.

Dažni mūsų važinėjimai į TTGKK pasitarimus neapsiei-

Po Švč. Sakramento išniekinimo Viduklės tikintieji pareiškė protestą sovietinei valdžiai. 1982-08-02

davo be nuotykių. Kartą važiavau į eilinį TTGKK susitikimą. Stabdžiau pakeleivines mašinas. Iki Viduklės mane pavežė didžiulio sunkvežimio „Kamaz“ kabinoje. Atsiskaitęs su vairuotoju, iššokęs iš kabinos taip trenkiau jos metalines duris, kad nukirtau dešinės rankos rodomojo piršto nagą. Tiesa, jis dar vienu krašteliu laikėsi. Paskui visi nuvažiavome į Skaudvilę pas TTGKK narį kun. V. Vėlavičių. Pirštą pradėjo labai skaudėti, jis ėmė tinti, todėl kun. J. Zdebskis nuvežė mane į Tauragės greitosios pagalbos skyrių. Ten pirštą operavo, nuėmė nagą. Nagas pamažu ataugo kreivai. Pirštas liko visam gyvenimui nejautrus: ir dabar dalijant šv. Komuniją sunku paimti plonesnius komunikantus.

Kadangi 1982 metais kunigai S. Tamkevičius ir A. Svarinskas buvo griežtai įspėti suėmimu, jie nutarė, jog aš turiu Šiluvos atlaiduose sakyti pamokslą. Ir tokį ilgą pamokslą tada išrėžiau (kalbėjau bene 43 minutes), kad dar iki šiol man gėda, kad taip ilgai. Bet tada jutau didžiulį norą pasakyti, jog mes nepasiduosime. Priminiau mūsų didvyrį kunigą Antaną Mackevičių, 1863 metų sukilimo vadą. Jis rusų carinės val-

džios nuteistas mirti tardamas paskutinį žodį pasakė:

– Jūs pakarsite Mackevičių, bet jei neduosite lietuviams laisvės, atsiras kitas Mackevičius.

Savo pamoksle sakiau:

– Nuteisite Svarinską ir Tamkevičių ir, jei neduosite lietuviams tikėjimo laisvės, tai atsiras kitų svarinskų ir tamkevičių.

Bijojo kun. A. Svarinsko kagėbistai. Rodos, 1980 metų rugpjūčio pabaigoje vairuotojas Bružas vežė mane iš Telšių į Tauragę. Mūsų mašiną sustabdė už Varnių. Mane kagėbistai išlaipino iš automobilio ir parvežė į Telšius, ilgokai tardė, paaiškėjo, kad taip jie bandė mane sulaikyti nuo eisenos iš Tytuvėnų į Šiluvą (kaip tik buvo savaitė prieš kasmetinę rugpjūčio paskutinio sekmadienio eiseną). Pavakary sugrįžęs vairuotojas man pasakė, kad jis, paleistas kagėbistų, nuvažiavo į Viduklę pas kun. Svarinską ir pranešė, kad mane suėmė. Bandžiau iš Telšių katedros zakristijos skambinti Svarinskui, bet man pasakė, kad nėra ryšio (tada dar nebuvo galimybės skambinti renkant numerius, reikėjo tarpmiestinius ryšius užsakinėti). Tad nuskubėjau į paštą skambinti į Viduklę, bet ten man vėl pakartojo, kad nėra ryšio. Tada nuėjau į Telšių KGB ir pasakiau:

– Bus blogai, Svarinskas paskelbs, kad mane suėmėte. Gali nuskambėti per visą pasaulį.

Įsivaizduokite, jie iš karto sujungė su Vidukle! Ir suprantama: juk kun. A. Svarinskas su būriu tikinčiųjų jau ne kartą už įkalintuosius buvo keliais ėjęs apie Šiluvos bažnyčią. Ir tai tikrai nuskambėdavo per visą pasaulį.

Deja, bijojo kunigo Alfonso ir kai kurie kunigai. Juk buvo vienas kitas, kuris bendravo su sovietine valdžia, stengėsi būti „neutralus“. Jie demonstratyviai atsisakydavo pasirašyti po protesto raštais ginant kokį nors suimtąjį pogrindinės spaudos leidėją ar kunigą. Labai nemalonu tai prisiminti. Bet apie tai rašo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“ Nr. 31, 56, 65 ir kt. Aš pats gerai prisimenu, kaip kai kuriose kompanijose staiga nuskambėdavo:

– Tie ekstremistai su savo vadu Svarinsku viską gadina,

todėl tarybinė valdžia ir neleidžia jokio religinio leidinio.

Žinojo apie tokius ir kunigas Alfonsas. Jis paprasčiausiai sakydavo:

– Kai kurių reikia saugotis, nes gali išduoti net KGB.

Jis yra apie tokius kolaborantus ir labai piktai pasakęs:

– Deja, tarp mūsų yra ir politinių prostitučių, parsidavusių Bažnyčios priešams. Jie, vargšeliai, nebesupranta, kad ir už jų laisvę mes kovojame.

Manau, kad tokiems labiausiai tiko Adomo Mickevičiaus „Vėlinių“ posmas:

> Kas mane pasmerks arba mėgins nuteisti,
> Tasai bus tartum šuo, kurs taip ilgai, deja,
> Grandinę valkiojo, kad net pamilo ją
> Ir kanda ranką tam, kurs nori jį paleisti.

Tą posmą sovietiniais laikais buvau įdėjęs į pogrindinį laikraštėlį „Lietuvos ateitis“, kurio 3 pirmuosius numerius išleidome Telšiuose.

Bet vienas kunigo Alfonso raginimas ir man nepatiko, nes nebuvau pakankamai pajėgus ir... įžūlus tai įvykdyti. Į visas vyskupijas kasmet atvykdavo Religinių reikalų tarybos įgaliotinis ir, sukvietęs vyskupijos dekanus, juos „auklėdavo“, gąsdindavo. Tad kunigas A. Svarinskas įpareigojo mus, TTGKK narius, eiti į rajono vykdomuosius komitetus ir pareikšti savo nuomonę taip, kad girdėtų dekanai, rajono valdžios atstovai ir pats įgaliotinis. Telšiuose, vos pamatęs mane atėjusį į tokį „susirinkimą“, įgaliotinis sušuko:

– Ko čia nori tas ekstremistas vikaras? Esi nekviestas! Prašom išeiti.

Bandžiau nedrąsiai, silpnu balsu sakyti, kad Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetas turi žinoti, ar nepažeidžiami sovietiniai įstatymai, ar teisingai jie aiškinami, bet mane greit išvedė. Žinojau, kad kun. Alfonsas tokiu atveju drąsiai visus mokė ir nesileido taip greit išvaromas. Ką gi, man toli iki jo tvirtumo...

1983 metų sausio 26 dieną suėmė kun. A. Svarinską. Dabar iš KGB dokumentų aišku, kad tada buvo ruošiamasi suimti tris komiteto narius: A. Svarinską, S. Tamkevičių ir ma-

ne. V. Vėlavičius buvo silpnos sveikatos, tai nebuvo prasmės jo judinti, o J. Zdebskį jie bandė kitaip „išjungti" – iš pradžių kompromitavo, o paskui imitavo nelaimingą atsitikimą ir 1986 metais nužudė. Nors oficialiai teigiama, kad čia KGB niekuo dėtas, tačiau nelaimingo atsitikimo versija kelia labai daug klausimų. Be to, yra žinoma, kad ir prieš tai buvo suorganizuoti mažiausiai penki pasikėsinimai prieš kun. J. Zdebskį.

Kodėl iš pradžių suėmė tik A. Svarinską? Sunku pasakyti. Gal norėjo pasižiūrėti, kaip mes reaguosime ir kaip reaguos tikintieji? Gal jie norėjo, kad būtų mažiau triukšmo, kai suimtas vienas, nes po kiekvieno arešto kildavo protesto banga.

Kunigo A. Svarinsko suėmimo dieną pas mane (Telšiuose, Pionierių g. 51) ir pas daugelį kitų atliko kratas. Kratoje pas mane dalyvavo bent trisdešimt žmonių, viską nuodugniai krėtė. Vieni krėtė, kiti saugojo namą iš lauko, keli budėjo ant stogo. Miesto autobusų stotelė greta namo tai dienai buvo panaikinta. Krata truko nuo 15 iki 01 val. Rado kelis „Kronikos" numerius ir TTGK komiteto dokumentų. Konfiskavo net mano pamokslų planelius ir rašomąją mašinėlę. Buvo ir juokinga. Vienas varto knygą lapas po lapo. Paskui duoda kitam. Tas vėl varto. Net degtukus iš dėžučių supila į saują, peržiūri, duoda kitam. Ir staiga girdime garsų moters juoką. Žiūriu į kagėbistus. Vienas iš jų išėjo, o sugrįžęs sako:

– Šeimininkei kažkoks priepuolis.

O pasirodo, kagėbistai pamatė, kad po sofa šeimininkės kambaryje kažkas padėta. Kiek jie vargo, kol ištraukė sofą, įspraustą tarp sienos ir spintos. Po sofa rado kažkokį ilgą paketą, suvyniotą į laikraščius. Vynioja, vynioja jie tuos laikraščius, visą kambarį užvertė ir rado suvyniotą... šepečio kotą. Tai pamačiusi šeimininkė ir krito kvatodama. Bet apie tai, kodėl suvyniota, jie manęs neklausė, net neužsiminė. Matyt, gėdijosi. Nežinau, kaip po sofa atsidūrė tas šepetys su laikraščiais. Bet jo paskirtį prisiminiau. Rygoje pirkau specialios klijuotės ekranui, reikalingam bažnyčioje rodyti skaidres. (Rodydavome religinių paveikslų skaidres, šventovių nuo-

traukas, žmonės labai mėgo žiūrėti.) Kad ekranas nesusilankstytų, suvyniojome jį į ruloną ant laikraščių...

Nei kratos metu, nei kitą rytą per tardymą kagėbistai neužsiminė, kad suimtas A. Svarinskas. Tik po tardymo apie tai sužinojau – ta liūdna žinia jau buvo paplitusi visoje Lietuvoje.

Penktadienį, sausio 28 dieną, į Telšius pas gydytojus atvyko ligotas Žvingių klebonas kun. Petras Mitkus. Jis vakare dalyvavo pamaldose Telšių katedroje ir pasakė tokį pamokslą apie kun. A. Svarinsko suėmimą ir tą pačią grėsmę man, kad tiesiog sukrėtė visus žmones. Jis drąsino visus:

– Nepabūgo kun. Alfonsas ir mes visi turime laikytis, ypač tu, kunige Jonai, turi būti tvirtas. Juk šiandien psalmė skelbia:

> Viešpačiui savo likimą paveski, juo pasikliauki.
> Viešpats išgelbi teisiuosius
> ir saugo juos priespaudos metais.
> Viešpats juos gelbi, vaduoja,
> laisvina juos iš bedievių (Ps 36, 5.39–40).

Jis taip pat išradingai rėmėsi ir kitais tos dienos Šv. Rašto skaitinio žodžiais iš laiško Žydams (10,32–38):

– Jūs ištvėrėte didžių kentėjimų kovą, tiek patys išstatyti viešai pajuokai ir smurtui, tiek būdami bendrininkai tų, kurie tuo būdu buvo skriaudžiami. Jūs kentėjote drauge su kaliniais... žinodami, jog turite geresnį ir nenykstantį lobį. Taip, reikia jums ištvermės, kad, įvykdę Dievo valią, gautumėte, kas pažadėta: „Nes dar trumpa, trumpa valandėlė, ir ateis laukiamasis ir neužtruks.“ Mes nesame bailūs, bet laikomės tikėjimo, kad išgelbėtume sielas. Ir negalime būti bailūs, neturime teisės būti bailiais!

Taip išradingai jis derino tekstus su tų dienų nuotaikomis, kad tiesiog stebiesi: kokios išminties, kokios ugningos iškalbos Dievas duoda ir paprastam sergančiam kaimo klebonėliui lemtingą valandą, kai tikinčiuosius prislegia skausmas dėl bedievių siautėjimo. Deja, niekas neužrašė to pamokslo ir neįmanoma jo atkurti, nes kun. Petras Mitkus netrukus mirė... Tai būtų vienas iš paminklų kunigui Alfonsui.

Rimčiau buvau tardomas KGB centrinėje būstinėje Vilniuje bylos kunigui A. Svarinskui metu. Teko Vilniuje gyventi bene 10 dienų. Jie kaltino kun. A. Svarinską ir mus visus, kad siekiame sugriauti SSRS. Mes visada gynėmės: mes tik kovojame, kad būtų laikomasi sovietinių įstatymų, kurie garantuoja tikėjimo laisvę. O juos daug kur laužo vietinė valdžia. Atsakydami į tokį gynimąsi, jie klausė manęs, ar nematau, kad komiteto dokumentai, patekę į „Kroniką“, daro žalą visai sovietinei valstybei? Kagėbistams labai rūpėjo kuo daugiau apie „Kroniką“ išklausti. Tai aš apsimečiau nesuprantantis, apie ką esu klausiamas, ir atsakiau klausimu:

– Negi nors vienas komiteto dokumentas buvo „Kronikoje“ išspausdintas?

Saugumietis sako:

– Neapsimesk, žinome, kad skaitai ir bendradarbiauji, – ir mane toliau spiria, kad neneigčiau, jog nuolat skaitau „Kroniką“.

Aš tvirtinu, kad ne. Tada jis jau piktai pareiškia, kad per kratą pas mane buvo rasti keli „Kronikos“ numeriai ir aš negaliu to paneigti. Ramiai paaiškinau, kad kai tą dieną budėjau katedros zakristijoje, buvo atėjusi moteriškė ir padėjo kažkokį ryšulėlį popierių:

– Tai jums. – Parsinešiau namo. Kaip tik pietų pertraukos metu ruošiausi skaityti, kai saugumiečiai užgriuvo. Todėl galėjau sakyti, kad specialiai man KGB atsiuntė, kad galėtų apkaltinti...

Toks mano atsakymas saugumietį gerokai sutrikdė, nes jis turėjo užsirašęs daug klausimų apie „Kroniką“, tikėjosi mane prie sienos prispausti, o dabar nebebuvo už ko jam užsikabinti. Tiesiog jis nubraukė visus iš anksto paruoštus klausimus...

Kun. Sigitas Tamkevičius, būdamas už mane daug geresnės orientacijos, tardymo metu, kai jam parodė Amerikoje išleistoje „Kronikoje“ įdėtus mūsų komiteto dokumentus, pasakė:

– Netikiu, kad tai „Kronika“.

– Argi nematai, kad tai Amerikoje perspausdinta jūsų „Kronika“?

Jis atkirto kagėbistams:

– Jūs patys tai atspausdinote. Jei nukeliavęs į Ameriką ten kioske nusipirkčiau, tada patikėčiau, kad tai tikrai yra „Kronika“.

Deja, aš taip nesugebėjau užčiaupti kagėbistų.

Rytą, atėjus į KGB tardymui, laukiamajame visada būdavo žmonių, kartais ir ilgokai tekdavo laukti. Pakviečia tai vieną, tai kitą. Laukiant atsisėda ant gretimos kėdės ar suolo kokia moteris ar vyras ir varto knygą, o joje N. Sadūnaitės ar kokio nors kito pažįstamo nuotrauka. Supratau, kad tas laukimas specialiai surengtas, garantuotai stebi paslapčia, kaip aš reaguoju, kad tardyme sugalvotų, ko dar klausti. Tad nusprenžiau atsikratyti tokio nemalonaus stebėjimo: kitomis dienomis atsinešu brevijorių, persižegnoju ir imu skaityti. Gana greit pakviečia tardymui.

Penktadienį pasiūlė ateiti šeštadienį užbaigti tardymo arba atvažiuoti pirmadienį. Sutikau ateiti šeštadienį. Atėjęs ryte laukiamajame radau slidžių krūvą ir būrelį vyrų bei moterų. Viena moteris vilkinti kailiniu paltu ir apsiavusi batais aukštais kulnimis, kiti apsirengę gana sportiškai. Tai moteriai vienas vyras sako:

– Kaip tu slidinėsi šitaip apsirengusi?

O ji atsako:

– Ignalinoje eisiu į kavinę.

Jis ir klausia jos:

– Ar viršininkas taip paskyrė?

– Ne, viršininkas sakė, kad reikės slidinėti. Bet juk laisvadienis, tai turbūt galima daryti ką nori?

– Klysti, brangioji, matau, kad atvažiavusi iš rajono. Privalėsi daryti tai, ką viršininkas įsakė.

O vienas gana jaunas vyras klausia to pirmojo:

– Kažin ar grįšime iki 18 val.?

– Kodėl tau taip rūpi?

– Esu sutaręs pasimatymą 18 val.

– Brangusis, kaip galėjai tai planuoti nesuderinęs su viršininku?

Pasibaisėjau: „Tie kagėbistai neturi jokios laisvės ir net laisvos dienos: negali planuoti savo laiko, net pasimatymus ir, ko gero, įsimylėjimą turi derinti su viršininku.“ Vienas, matyt, pamatęs, kad juos stebiu, klausia:

– O ko jūs čia?

– Esu pakviestas.

– Kas kvietė?

– Nežinau, kvietė tardymui.

(Tikrai nežinojau, nes jie nesakydavo savo pavardės, tik vėliau sužinojau, kad mane tardė majoras V. J. Pilelis.) Jis tuoj išėjo į KGB vidines patalpas ir po minutėlės mane pakvietė...

A. Svarinsko teismas vyko Vilniuje. Norėjome patekti į teismą, nes, kaip įprasta, mes, aktyvūs tikintieji, visada važiuodavome palaikyti teisiamojo. Kagėbistus tai labai nervino, jie norėjo, kad teismai vyktų kuo slapčiau, be liudininkų, nors skelbė, kad tai viešas teismo procesas. Nė vieno tikinčiojo ar Viduklės parapijiečio neįleido į Aukščiausiojo Teismo salę, nebent jų apklausiamus liudininkus. Teisinosi, kad nėra vietos. Visaip vaikė susirinkusius prie teismo salės, surinkę gatvėje, vežiojo už miesto į miškus.

Buvo ir juokingų atsitikimų. Štai sustojau prie gatvės automato atsigerti gazuoto vandens. Ten stovėjo dar keletas žmonių. Staiga priėję milicininkai visus sulaiko. Ten buvę atsitiktiniai žmonės šaukia:

– Ką tai reiškia? Kas čia darosi? Už ką mus sulaikote?

Bet milicininkai nekreipia dėmesio. Mus nuvedė prie gana išgverusio autobusiuko, ten jau buvo ir daugiau iš mūsų protestuotojų būrio, ir keletas visai atsitiktinai sulaikytų žmonių. Visus susodino ir veža per Vilnių. Atidariau langą ir ėmiau kaip įmanoma garsiau dainuoti liaudies dainas. Mūsų būrio žmonės pritarė. O vienas ponas, kurį sulaikė greta manęs prie automato, ramina:

– Nutilkite, nes iš tikro mus palaikys chuliganais.

Visi tik juokiasi ir dainuoja, nekreipdami dėmesio į jo kalbas. Mus nuvežė kažkur netoli Valkininkų, pasuko į mišką ir kas keli kilometrai po vieną išmėtė. Mes gana greitai vėl iš-

ėjome į kelią. Važiuoja didelis greitasis autobusas. Pakėliau ranką ir visus mus paėmė. Autobusas važiavo gana greitai, mes pavijome ir pralenkėme kagėbistų autobusiuką. Juokėmės iš jų, kai vėl pasirodėme Lenino prospekte prie Aukščiausiojo Teismo, kur buvo teisiamas kunigas Alfonsas.

Apie tą žmonių gaudymą poetiškai rašė poetas Kazys Bradūnas savo „Prierašuose prie Kronikos“ („Gegužės 4 d. toliau buvo gaudomi žmonės, atvykę į kun. Alfonso Svarinsko teismą“ („Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, Nr. 58)):

Kur staugė Geležinis Vilkas,
Žmonių medžioklė, ne žvėrių.
O rankoj nieko neturiu,
Tik žodis — vyturiukas pilkas.
Paleisiu. Niekas nepagaus.
Tegu vien Geležinis Vilkas
Varovų sąžinėje staugs.

Vėl vaikštinėjome Lenino prospektu netoli Aukščiausiojo Teismo. Be galo nustebino KGB viršininkas: priėjo prie manęs su kun. S. Tamkevičiumi ir paklausė, ar nenorėtume pasiklausyti, kaip A. Svarinskui bus skaitomas nuosprendis. Aišku, norėjome. Tad tik mus du ir įleido į teismo salę. Salė buvo pilnutėlė. Aiškiai buvo matyti, kad ten kagėbistų surinkta sovietinių žmonių publika, nes skaitant nuosprendį jie tarpais audringai plojo. Mums su kunigu Sigitu pristatė papildomas kėdes: vieną vienoje salės pusėje, kitą – kitoje. Nuosprendžio pabaigoje buvo paskelbta, kad taip pat kaip A. Svarinskas nusikaltęs ir S. Tamkevičius, todėl jis suimamas. Ir žiūriu, jis jau vedamas kažkur į priekį. Man saugumietis stuktelėjo į nugarą ir taip pat stumtelėjo į priekį bei ironiškai manęs paklausė:

– Kaip manai, ar tave taip pat suims?

Atsakiau:

– Viskas Dievo rankose, aišku, kažkiek priklauso ir nuo to, kaip jie nuspręs, tačiau kadangi nuosprendyje mano suėmimas nebuvo paminėtas, spėju, kad neturėtų suimti.

Iš tiesų nesuėmė, tačiau mažiausiai tris keturias valan-

das laikė, tikriausiai dėl to, jog pamiršęs negalėčiau paskelbti „Kronikoje“ nuosprendžio detalių. Be abejo, jie norėjo, kad nepraneščiau žmonėms, jog kun. S. Tamkevičių suėmė. Tikėjosi, kad žmonės išsivaikščios. Saugumietis rodė pirštais ant stalo krašto:

– Štai kur esi, jau esi priėjęs ribą ir dar vienas žingsnis – krisi į bedugnę.

Staiga išgirdau kunigo Sigito garsų juoką. Sakau kagėbistui:

– Linksma pas jus kunigui Sigitui.

Jis atkirto:

– Tai isterija.

Vėliau, sugrįžus kunigui Sigitui iš įkalinimo, klausiau, kodėl jis suimtas juokėsi.

– Prajuokino smulki krata. Žiūrėjo net į užpakalį.

Kai mane paleido, jau buvo vakaras. Žmones radau susirinkusius melstis Aušros Vartuose. Jie manė, kad mes abu suimti.

Beje, apie kunigo A. Svarinsko teismą plačiai aprašyta „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ Nr. 58. Kokia nuostabiai tiksli to aprašymo paantraštė: „Pavyzdingo idealisto kunigo teismas įvarė baimės ginkluotoms Vilniaus KGB ir milicijos gaujoms.“[41]

Kunigo Alfonso suėmimas nepaliko kagėbistų ramių. Kiekvieno mėnesio 26-ąją, jo suėmimo dieną, kunigai ir tikintieji vis rinkosi į Viduklės bažnyčią melstis už jį. Buvo išspausdintas savilaidinis atvirukas su jo nuotrauka ir maldomis už jį, renkami parašai po protesto raštais, kuriais reikalauta kunigą Alfonsą paleisti. Daugelis siūlėsi kalėti už jį. Buvo pasirašiusiųjų net krauju.

Be kunigų Alfonso Svarinsko ir Sigito Tamkevičiaus TTGKK veikė labai vargingai. Bet „Kronika“ nenustojo ėjusi...

[41] Galima skaityti ir internete: http://www.lkbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=88#n1

Sovietinėje spaudoje pasipylė straipsniai, kaltinantys ir šmeižiantys kunigą Alfonsą. Per televiziją parodytas kino filmas „Kas jūs, kunige Svarinskai?“ Stebėtina, kaip tie straipsniai ir kino filmas nesulaukė jokio atgarsio visuomenėje. Tai tik paskatino tikinčiuosius dar daugiau melstis už jį. Tuo tarpu žinios apie jo teismą ir gyvenimą lageryje nuolat buvo skelbiamos per Vakarų radijo stotis. Žmonės jomis dalijosi vieni su kitais.

1988 metais tikinčiuosius ypač nudžiugino žinia, kad kun. Alfonsas paleistas iš įkalinimo. Ne tik Viduklėje, ir kitose bažnyčiose žmonės veržėsi į sugrįžusio kunigo Svarinsko pamaldas, troško susitikti su juo. Visur jis buvo nuoširdžiai sveikinamas, sutinkamas su gėlėmis ir netgi procesijomis. Iškilmingai išlydėtas į Vakarus, nes jam nebuvo leista gyventi Lietuvoje.

Bet po Lietuvos Atgimimo jis vėl Lietuvoje. Suprantama – laisva Lietuva be jo tikrai negali gyventi. Nenustebau, kai jis buvo išrinktas Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo deputatu. Jis vienintelis kunigas atgimusioje Lietuvoje dalyvavo Seimo darbe, tokių daugiau nebuvo. Niekas daugiau neišdrįso eiti į politiką.

Ir visur jo pilna: jis ir kariuomenės, ir partizanų kapelionas, ir besirūpinantis išsaugoti nužudytų Lietuvos ministrų, partizanų ir kunigų atminimą. Ruošė, spausdino, platino ir nemokamai dalijo jų portretus. O kiek paminklų partizanų atminimui jis pašventino, kiek asmeniškai iš savo santaupų pastatė! Kai kur nors nebespėjo į partizanų pagerbimą, prašydavo mane vadovauti pamaldoms ir šventinti. Tik jo nepalaužiamu rūpesčiu ir reikalavimu parvežti į Lietuvą prelato Mykolo Krupavičiaus palaikai ir įamžintas jo atminimas.

Daugybei Lietuvos žmonių amžiais liks šventa vieta jo įsteigtas Partizanų parkas tėvų žemėje. Ten, vėl jo rūpesčiu, pastatyti nesuskaičiuojami kryžiai ir paminklai! Visą Lietuvą jis kvietė ir ragino kasmet Partizanų parke dalyvauti pamaldose už partizanus. Turime išsaugoti tą šventą vietą ir tęsti jo tradiciją.

Tikiu, kad šio didžiojo nepakartojamo Kunigo Lietuva ne-

Vysk. J. Kauneckas ir mons. A. Svarinskas
Didžiosios kovos apygardos
Mūšios partizanų parke. 2008 metai

pamirš, niekada nepamirš. Nepamirš jo aukos, tvirtumo, drąsos. Tikiu, nes jo mirtis ir nepaprastai iškilmingos jo laidotuvės liudija, koks jis visiems brangus – visur minios žmonių, internete ir spaudoje pilna apie jį straipsnių. Poetai nenustoja rašyti eilių. Rodos, neliko Lietuvoje jam abejingo žmogaus. Ir negali būti. Jo prisiminimų pirmos dalies, kad ir kiek išleidžiama, vis išperkama, vis pritrūksta. Net ir iš amžinybės jis traukia visus. Per Marijos radiją daugelis teiraujasi, kaip nuvykti prie jo kapo, prašo tiksliai nurodyti vietą. Tad tikiu, kad šio kunigo žygdarbis kaip legenda negali būti pamirštas. Jo dvasia vis kels visus mus, ragins mylėti Dievą ir Tėvynę.

Vyskupas Juozas Matulaitis

MONSINJORAS ALFONSAS SVARINSKAS

Nepamirškime įmesti į pasaulio iždą (lobyną) gėrio dalelę,
mes geriname visą pasaulį.
Marija Pečkauskaitė

Jis žavėjo savo energija, kūrybingumu, didžia meile Dievui ir tėvynei Lietuvai. Dirbant man vikaru Pivašiūnuose teko girdėti apie jo kunigišką darbą Miroslave. Jis su jaunimu žaisdavo krepšinį ar futbolą ir juos mokė nesikeikti rusiškai, dorai gyventi ir kelią į bažnyčią rasti.

Mane Alytuje saugumas barė už pamokslus, tariamai vyskupo V. Brizgio per radiją girdėtus (įrašydavom į magnetofoną ir žmones „klaidindavom“), už Pivašiūnų Marijos paveikslėlių dalijimą mane net fanatiku išvadino. Kun. Alfonsas saugumiečius gėdino, kad mane užsipuolė. O mane sutikęs drąsino ir pasakodavo apie tautiečių partizanų kovas ir Sibiro lageryje parodytą ištremtųjų heroizmą. Jų aukos didvyriškumas įkvėpdavo drąsiau apaštalauti savo parapijoje. Ypač man būnant Nemaniūnuose teko dažniau susitikti su kun. Alfonsu ir jo bendraminčiais – kun. S. Tamkevičiumi, kun. J. Zdebskiu ir kitais – dalyvauti rekolekcijose Rumbonyse, kitur susitikti, išgirsti jų ugningų pamokymų, paskatinimų.

Kartais susimąstydavau, kad Jo pasiūlytų veiklos metodų nepajėgsiu pritaikyti savo pastoracijoje, bet pagal savo sugebėjimus turiu būti uolesnis ir drąsesnis. Ypač jo patariamas pasinaudojau padrąsinimu lankyti parapijiečius, jauni-

mą ir bendrauti su jais. Jo įkvėptas pradėjau kas mėnesį lankyti ligonius, invalidus, ypač pirmais mėnesio penktadieniais. Visus nufotografuodavau, padariau vinjetę ir pakabinau bažnyčios prieangy. Užrašiau, kad jie meldžiasi ir savo kančią aukoja Viešpačiui. Buvo apie 15 nuotraukų.

Kartą užvažiavo vyskupas Labukas ir pamatęs tą ligonių stendą net pagyrė. O tą darbą padaryti įkvėpė kun. Alfonsas Svarinskas. Jis visada tiek daug turėdavo gražių idėjų. Pabendravus su juo negalėjai likti abejingas savo pareigai ir neieškoti ko nors geresnio, gražesnės veiklos Dievo garbei ir žmonių išganymui.

Jam klebonaujant Igliaukoje žavėjo jo ypatingas darbštumas ir pastoracijoje, ir tvarkant bažnyčią. Nugalėjęs visas sunkias kliūtis jis įvedė bažnyčioje šildymą.

Kai kunigas Zdebskis grįžo iš kalėjimo jau antrą kartą, man įsiminė kun. Alfonso drąsinantys ir pranašiški žodžiai:

– Kunige Zdebski, tu jau du kartus suklupai po Kristaus kryžiumi iš meilės Jam dėl nuklydusiųjų. Nenusimink, jei Tau reikės ir trečią kartą suklupti. Be aukos nebus vaisių. Reikia kunigų kalėjime...

Tada buvo iškilmingas kun. Zdebskio sutikimas. Gausiai susirinko jo bičiulių, gerbėjų. Aš tuomet atvykau iš Vievio, kur klebonavau. Atrodo, kad ir dėl to beveik po dvejų metų mane iškėlė į Butrimonis.

Kokia Tavo, Alfonsai, didelė, plati širdis... Tu tiek daug išbarstei savo geros širdies žiežirbėlių, širdies šilumos po Sibiro platybes, Vokietijoje, Amerikoje, Italijoje. Ir Lietuvoje neliko nepagerbti Tavo bendražygiai, vienminčiai, partizanai, kovotojai už Tėvynės laisvę.

Su malda, meile, pagarba ir dėkingumu Tau...

Kun. Petras Dumbliauskas SDB

MONSINJORAS

Su monsinjoru Alfonsu Svarinsku susipažinau 1966 metais. Tuomet dirbau Alytaus vikaru, o jis buvo Miroslavo parapijos vikaras. Ir nuo tada, turėdami bendrų Bažnyčios bei Tėvynės gerovės siekių, viens kitam padėdavome sielovados darbe.

Nors ir labai norėčiau, tarsi nieko naujo apie jį parašyti negalėčiau, nes jo vardas žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje bei Amerikoje. Tačiau vis dėlto – šį tą, šiek tiek...

Homeras apie Odisėją rašo:

> Vyrą pagarbinki, mūza, prityrusį vargo didžiausio,
> Ilgamet jūroj vargusį, šventąją Troją išgriovus.

Odisėjas prie Trojos ir jūromis keliaudamas dešimt metų praleidžia kalinamas deivės Kalipsės saloje, kol pagaliau sugrįžta į Tėvynę, į namus.

Panašiai galėtume sakyti apie mons. Svarinską:

> Tėvyne, pagerbki savo sūnų kilniausią,
> Ilgamet priešų jungą nešusį, Tėvynei laisvės netekus.

Tas priešo jungas – paniekos, skausmo, kančios jungas – buvo nešamas ilgiau nei Odisėjo, t. y., 22-ejus metus ir buvo kur kas sunkesnis ir žiauresnis: mušamas, spardomas, apspjaudytas, badu marinamas šaltose ir karštose kamerose, ir tai – ne dvidešimt dvi valandos ar dienos, ar savaitės, bet dvidešimt dveji metai...

Mano laikais besimokant kunigų seminarijoje giedodavome alumnai kaip giesmę, kaip himną, sukurtą A+A kun. Liongino Kunevičiaus:

Nei ereliai į aukštumas,
Nei bitutės lankon
Neišlėks vėtroms siautėjant,
Nesipriešins audroms, –
Tik sparnams kunigų
Nevalia bot audrų –
Reikia vesti minias į Tėvynę.

Todėl, Motin Apaštalų,
Stiprink kunigus mūs:
Tebus skaistūs kaip ašara
Ir šventi kaip dangus, –
Kad pjūtis mūs šalies
Nenuviltų Širdies,
Kuri dangui atpirko žmoniją.

O ir mes juk stovėsime
Audrose ąžuolais!
O ir mes juk spindėsime
Tamsoje švyturiais! –
Tik iš Jėzaus širdies
Jo jėgos ir ugnies
Į mūs' širdis įlieki, Marija.

Sakoma, kad laiminga ta tauta, iš kurios į padangę iškyla arai...

Iš tiesų jis, monsinjoras, kaip galingas aras, netgi nebodamas audrų, iškilo aukštai į padangę, šaukia visą Tautą į aukštumas, į Aukščiausiąjį... Jis kaip švyturys ant marių kranto, ryškiausiai šviečiantis ir tamsiausią Tėvynės naktį, kad nepaklystų laivai ir valtelės, kad nesudužtų tarp uolų, bet surastų kelią į ramybės uostą, į amžinojo gerojo Tėvo namus. Ir neužgesino jo nei audros, nei liūtys, nei vėjai.

O kaip tą arą, ąžuolą, švyturį vertina Tauta, liaudis, bendrabroliai?!

Manyčiau, per šventes, minėjimus, iškilmes, kaip antai Sausio 13-ąją, Vasario 16-ąją, Kovo 11-ąją, turėtų būti pakviestas į iškilmę, pasodintas garbingoje vietoje, paprašytas tarti žodį. Tačiau, deja, taip nebuvo.

Prieš keletą metų Vilniaus katedroje prieš Vasario 16 dienos iškilmingas pamaldas buvo paprašytas iš jos išeiti. Išeiti paprašė katedros tuometinis klebonas, kuris drauge su juo nešė bendrą kalinio jungą... Čia komentarai nereikalingi.

Kunigai P. Dumbliauskas SDB ir A. Svarinskas. Šunskai, 1972 metai

Prie Prisikėlimo bažnyčios buvo perlaidojamas prelatas Mykolas Krupavičius. Prie kapo duobės kalbėjo kunigai, pasauliečiai ir komunistai, o kai žodį tarti norėjo monsinjoras Svarinskas, jam kalbėti dekanas neleido... Ir čia komentarai nereikalingi.

Tiesa, dešimtys kunigų, šimtai ir tūkstančiai pasauliečių jį gerbia, myli ir didžiuojasi kaip Katalikų Bažnyčios kolona, kaip Tėvynės Lietuvos ištikimu sūnumi, patriotu, kankiniu. Manau, kad jam, kaip ir kiekvienam kunigui, tiktų vienuolės Laimutės Rimkevičiūtės eilės:

Jaunystės vėtrų šėlime
Aš tavo balsą išgirdau.
Žaibai kryžiavos danguje,
Kai iš namų aš išėjau.

Paliko pirkia samanota,
Pakrypus girgždanti svirtis,

Rauda berželių garbanotų
Ilgai vaidenos naktimis.

O aš ėjau, neatsigręžiau,
Audra vis siautė nerami,
Ir sunkūs debesys keliavo,
Nebylūs taiga su manim.

Ir štai aš čia! Prie tavo kojų!
Tai tu, o Viešpatie, šaukei:
„Tu sek mane. Girdi. Aš noriu“
Tu sielai manajai tarei.

Nušvito man skaisti padangė,
Ir Tavo žvilgsnį sutikau,
Kada aukos pakėlęs taurę,
Palaimos broliams aš prašiau.

Nuo šios dienos, šios valandėlės
Aš sau daugiau nepriklausau,
Tik Tau priklauso mano jėgos
Tau nieko aš neatsakau.

Jei ant man paskirto tako,
Šešėlį tamsų mes kančia,
Tavoj taurėj jėgų pakako
Visiems, kad šlovintų Tave.

Ir aš Tau noriu meilės giesmę
Giedot, ar būtų džiaugsmas, ar kančia
Kol amžinybės rytą šviesų
Mane priglaus Tava ranka.

Kan. Jonas Bučinskas

KUN. ALFONSAS SVARINSKAS MUMS VISADA ATEIDAVO Į PAGALBĄ

Man teko darbuotis Kryžkalnio dekanate, kaip jį praminė šioje apylinkėje aktyviai dirbę, bedievių vadinami antitarybiniais kunigai. Darbavausi Stulgių parapijoje. Į Stulgius buvau iškeltas iš Telšių, kur buvau vikaru. Priežastis iškelti – mano suburta pogrindžio grupelė (kagėbistai ją vadino šutve), kuriai vadovavo buvusi lietuvių kalbos mokytoja, dirbusi dailės technikume – Birutė Rubšytė. Klebonas buvo kunigas Tadas Poška, poetas. Mes aptardavome įvairius klausimus, paskaitydavome poezijos, literatūros kūrinių rankraščių. Ši veikla užkliuvo KGB. Buvau iškviestas į Telšių saugumą. Po to pokalbio mane vyskupas „ištarabanino“ į mažą Stulgių parapiją.

Man bekunigaujant Stulgiuose į gretimą parapiją, Viduklę, klebono pareigoms atvažiavo kunigas Alfonsas Svarinskas. Apie jį jau buvau nemažai girdėjęs. Netrukus kunigas Svarinskas aplankė mane Stulgiuose, ir nuo to laiko mes pradėjome bendrauti. Tame bendravime svarbiausias buvo mūsų bičiulis Vincentas Vėlavičius, taip pat labai aktyvus kunigas. Sovietinė valdžia labai kišosi į kunigų darbą. Mes tada tai aptardavome, pasikonsultuodavome, o dažniausiai pasekdavome Svarinsko patarimu ar jo parodyta veikla. Remdamiesi kunigo Svarinsko patyrimu, raginimais, rūpestingumu dirbom kartu, taigi varėm vieningą vagą. Mūsų ben-

dra veikla tuo metu davė ir tam tikrų rezultatų.

Vėlinių dieną Viduklėje kun. Svarinskas visada eidavo su iškilminga eisena į kapines. Jį pamėgdžiodamas paklausęs paraginimo ir aš nutariau kažką panašaus padaryti. Kadangi kapai nuo bažnyčios netoli, suorganizavau parapijiečius, kad jie tam tikrą valandą rinktųsi į kapines. Matyt, sužinojusi mūsų planus ir turėdama minty kunigų Svarinsko, Vėlavičiaus ir mano veiklą, apylinkės valdžia pati sugalvojo suorganizuoti tokią šventę kapuose. Aktyvūs parapijos žmonės informavo mane, kad vietinės valdžios aktyvas, susirinkęs prie kapų centrinių vartų, saugo, kad aš kaip kunigas neįeičiau į kapines. Įsivaizduokite – kapinės prieš bažnyčią, už 300 metrų, o kunigas negali mirusiojo palydėti į kapines ar mirusiųjų paminėti Vėlinių dieną.

Tada nutariau padaryti kitaip – atvirkščiai. Kartu su žmonių eisena iš kapų sugrįžti į bažnyčią. Sutartą valandą apėjau kapines, iš kitos pusės perlipau tvorą ir pradėjau šventinti paminklus. Žmonės jau buvo susirinkę, pradėjo giedoti. Prie vartų laukė aktyvūs parapijiečiai su kryžiumi, moterys tautiniais rūbais. Man baigus šventinti paminklus jie pradėjo giedoti. Aš priekyje įsiliejau į žmonių eiseną prie vartų ir visi pajudėjome link bažnyčios. Eisena susidarė didelė. Kai pasiekėme bažnyčią, lipant laiptais atsigręžęs nužvelgiau – eisena tęsėsi nuo kapų vartų iki pat bažnyčios. Kapuose liko beveik tik valdžios aktyvas. Tokiu būdu valdžiai sutrukdžiau padaryti savo šventę. Jiems buvo netikėtas toks paminėjimo kapinė-

Procesijos priekyje eina iš kairės kunigai Juozas Širvaitis, Vincentas Vėlavičius ir Jonas Bučinskas. Skaudvilė

se planas. Susirinko pilna bažnyčia žmonių. Už tai mane valdžia nubaudė 50 rublių bauda. Turbūt teismas tą bausmę paskyrė.

Į teismus neidavau. Valdžia tai žinojo. Tada buvau išmestas iš Telšių į Stulgius – mažą parapiją, ir nutariau, kad galiu tame kaime jaustis kaip karalius – tremtinys, saugumo išvarytas iš Telšių. Taigi nutariau nieko neklausyti, ignoruodavau tokius valdžios ar teismų kvietimus ir dariau ką noriu – jų nurodymų nevykdžiau. Kadangi buvau mažoje, neturtingoje parapijoje, kunigas Svarinskas suorganizavo aplinkinių parapijų žmones, kad jie mane „paremtų“ – siųstų pinigines perlaidas po 30 ar 50 kapeikų kiekvienas, kad galėčiau sumokėti baudą. Tai tęsėsi keletą savaičių. Perlaidų gaudavau iš įvairių Lietuvos kraštų. Valdžia sujudo – kas čia darosi? Kiekvieną dieną keletą savaičių gaudavau pluoštą pranešimų, kad žmonės man, nukentėjusiam, nori padėti. Perlaidos persiunčiant trisdešimt kapeikų buvo su įvairiais užuojautos ir pagalbos tekstais. Na, o aš eidavau atsiimti tų pinigų. Tai irgi buvo kovos būdas – Svarinsko sugalvotas. Gaila, tų pašto perlaidų pranešimų neišsaugojau.

Po šio įvykio į saugumą manęs kagėbistai nekvietė. Žinojo, kad neateisiu. Su kagėbistais buvau susidūręs po tokios istorijos, kuri parodo, kaip tuo metu sovietinė valdžia bijodavo kunigų. 1976 metų pavasarį Stulgiuose rado netikėtai mirusią vienišą parapijietę P. Butkutę. Ji atsidūrė Kelmės ligoninės lavoninėje. Mes pradėjome organizuoti mirusiosios laidotuves, nes ji buvo praktikuojanti katalikė. Apylinkės seniūnas sužinojęs mūsų planus nutarė mus aplenkti ir palaidoti mirusiąją be bažnytinių laidotuvių, be žmonių. Protestuodamas nutariau surengti laidojimo pamaldas po savaitės – kai ji jau buvo palaidota. Bažnyčioje buvo šv. Mišios, moterys nupynė vainikų, atnešė gėlių. Po pamaldų apie šimtas žmonių iš bažnyčios procesija nuėjo prie jos kapo, pasimeldė, pašventinau kapą, jį apdėjome gėlėmis. Po šio įvykio mane aplankė apylinkės pirmininkas. Pokalbis vyko prie kavos puodelio. Jam pasakiau:

– Pirmininke, jūs padarėte klaidą. Turėjote visų pirma su

manimi pasitarti. Mirusioji buvo tikinti ir turėjo būti palaidota pagarbiai, kaip tikintis žmogus. Aš būčiau jus pamokęs, kaip tai padaryti. Ir visa parapija būtų sutikusi. O kai jūs mane apėjote, žmogų atvežėte tiesiai iš lavoninės ir užkasėte, – tai nepagarba tikinčiajam, ir tai parapijiečius papiktino.

Paskui dar buvau iškviestas į Stulgių apylinkę pasiaiškinti. O ten laukė KGB. Klausė, kodėl su eisena ėjau į kapus. Tada jiems vėl išdėsčiau, kad katalikai turi būti palaidoti dalyvaujant kunigui, o taip laidoti, kaip jie, yra nepagarba žmogui. Tada klausinėjo ir apie Svarinską. Jie bijojo kunigo Svarinsko įtakos. Tiesiai šviesiai pasakiau:

– Svarinskas yra kunigo pavyzdys. Vienas iš kunigų, kokie jie turi būti. Ir jūs jam netrukdykite dirbti bažnytinio darbo.

Dažnai pasikviesdavau į Stulgius kun. Alfonsą pasakyti pamokslų. Jis pravesdavo rekolekcijas, dažnai pasakydavo pamokslą šventėse. Žmonės jį labai mėgo. Tarybiniais laikais toks drąsus kunigas kaip Alfonsas Svarinskas buvo labai reikalingas. Jis nebijodavo pasakyti tiesą, pasakyti, kaip mes, kunigai, ir tikintieji tokiais bedievių siautėjimo laikais turime elgtis, kaip turime palaikyti Bažnyčią. Kun. Alfonsas mums visada ateidavo į pagalbą. Stulgiuose Svarinskas, Vėlavičius ir aš susitikdavome beveik kas savaitę. Kartais nutikdavo, kad pagal susitarimą aš turėdavau būti Skaudvilėje ar Viduklėje, o jeigu ten nenuvykdavau, tai, žiūrėk, kitą dieną jie jau pas mane. Viduklėje būdavo barščių, Skaudvilėje – cepelinų, o Stulgiuose – kavos. Kai dirbau Šilutėje, kunigas Alfonsas irgi atvažiuodavo pasakyti pamokslų.

Manau, vienas labai svarbių įvykių buvo mano paskutinis susitikimas su Svarinsku prieš trečiąjį jo areštą, kai jis buvo suimtas klebonaudamas Viduklėje. Prieš pietus jis atvažiavo vienas, o beveik visada atvykdavo su kunigu Vincentu Vėlavičium. Kaip paprastai atsisėdome dviese prie stalo, pavaišinau kavos puodeliu. Išgėrus kavos jis sako:

– Žinai, kunige Jonai, aš jau esu areštuojamas. Ką dabar daryti? Kaip šitą dalyką priimti? Aš jaučiu, kad iš tavęs iš-

ėjęs, iš čia išvažiavęs galiu negrįžti. Taip esu „apstatytas“. Aš šitą dalyką jaučiu ir esu pasiruošęs.

Atsisveikinant mėginau jį paguosti sakydamas, kad gal dar ne – dar gal neareštuos. Taip ir buvo, kaip jis sakė. Rytojaus dieną išgirstu, kad kunigas Svarinskas suimtas. Po jo arešto manęs KGB nepuolė, mat buvau labai mažos parapijos klebonas.

Kan. Gvidonas Dovidaitis

NEPAILSTANTIS KOVOTOJAS

Per savo istoriją lietuvių tauta yra patyrusi daug neteisybės ir smurto. Reikia manyti, kad tai padėjo lietuviui išaugti kovotoju dėl idealų. Altruizmas visuomet buvo bet kokios mūsų iškilesnės asmenybės veiklos centre. Lietuvių tautos istorija kaip deimantais nusagstyta iškilių asmenybių vardais.

Tarybinės okupacijos metais Lietuva išgyveno sunkius laikus, ypač religijos srityje. Kai Tėvynė pavergta, visų jos vaikų pareiga išlaikyti ją gyvą, sveiką ir kūrybingą. Kilus audrai tik šiukšles ir dulkes vėjas pakelia ir blaško. Tikri jos sūnūs turi kilti kaip potvynis, sutvirtėti kaip ąžuolai ir vesti minias, skatinti nepalūžti ir dvasiškai augti.

Kraštas, kuris neturi stiprių ir pasiaukojusių asmenybių, yra be ateities ir pasmerktas išnykti. Stiprių asmenybių išmintingas žvilgsnis į ateitį ir tvirta valia kelia aukštyn kiekvieną bendruomenę, kurioje jos gyvena ir dirba. Laimingas kraštas ar tauta, kurie istorinių išbandymų metu turi tokių asmenybių, pasišventėlių, drąsių kovotojų. Toks žmogus yra mons. Alfonsas Svarinskas.

Pirmosios žinios apie kun. A. Svarinsko asmenį mane pasiekė, atrodo, dar pirmaisiais mano kunigystės metais, man dirbant vikaru Kaune Vilijampolės šv. Juozapo bažnyčioje. Tai buvo 1964 ar 1965 metais. Tarp kunigų buvo kalbama apie aktyvų, slaptai pašventintą, slaptai kunigaujantį Lietuvos kunigą. Tokiais kunigais žavėjausi ir jaučiau didelę pagarbą.

Kadangi Kaune ilgai neužsibuvau, nors teko per trumpą laiką vikarauti net trijose Kauno miesto parapijose (Vilijampolėje, Prisikėlimo bažnyčioje ir Petrašiūnuose), jau 1967 metais buvau paskirtas vikaru į Lazdijų šv. Onos parapiją. Čia kunigaudamas buvau daug kur kviečiamas vesti Advento ar Gavėnios rekolekcijų. Vesti rekolekcijas Miroslavo bažnyčioje mane pakvietė tuometinis tos parapijos klebonas, buvęs mano Kauno kunigų seminarijos dėstytojas kun. A. Jaudegis.

Tuo metu Miroslavo parapijoje vikaru dirbo A. Svarinskas. Negaliu tiksliai prisiminti, bet man atrodo, kad tai buvo gal pirmasis mūsų susitikimas akis į akį. Tada jis mane sužavėjo nuoširdžiu draugiškumu, rūpinimusi kitais, giliu tikėjimu ir nepaprasta, neeiline drąsa. Sužinojau, kad jis ruošia abiturientų išleistuves su pamaldomis bažnyčioje. Stebėjausi, kaip tai jam pavyksta, o jis apie tai kalbėjo kaip apie savaime suprantamą įvykį. Tai buvo nieko nebijantis, net ir rizikuoti, žmogus. Tuo metu visiems buvo aišku, kuo tokia veikla gali baigtis. O jam visa tai buvo visiškai normalu. Stipresnės ir veiklesnės asmenybės savo veikla, savo pavyzdžiu patraukia kitus. Taip susikuria judėjimai. Manau, tai turėjo įtakos ir mano įsitraukimui į pogrindinę veiklą.

Daug dažniau ir aktyviau pradėjome bendrauti, kai buvau atkeltas į Dzūkiją ir įsitraukiau į pogrindinę veiklą. Kartkartėmis mėtydami pėdas rinkdavomės tai vienoje, tai kitoje vietoje aptarti esamos padėties, nutarti, ką ir kaip reikia daryti kovojant su ateistine propaganda, kaip diegti ir išlaikyti tikėjimą, ypač tarp jaunimo; redaguoti raštus, pareiškimus, peticijas įvairioms ateistinės valdžios institucijoms. Šiame darbe lyderiai buvo kun. Sigitas Tamkevičius, kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Juozas Zdebskis ir kun. Pranciškus Račiūnas. Nebuvo šie vyrai išrinkti vadovavimui kokiu nors demokratišku balsavimu. Tarp savęs oficialiai visi mes buvome lygūs, bet šis ketvertukas buvo dominuojantis. Jeigu susirinkime vieno ar kito mūsų nebūdavo, niekas nepasigesdavo, o jei nebūdavo kurio iš šio ketvertuko, visiems buvo aišku, kad kažko trūksta.

Kun. A. Svarinskas iš kitų išsiskirdavo nebijojimu rizikuoti, kovingumu, pasiryžimu už Tėvynę ir tikėjimą net guldyti galvą. Tautos ir valstybės išlieka nepriklausomos, o tikėjimas gyvas tik todėl, kad yra, kas visa tai gina, kas dėl to kovoja ir už tai miršta. Įtaką daro ir yra kūrybingos tik tos idėjos, kurias gaivina pasiaukojusio ir dvasioje nepavergto žmogaus kraujas. Toks kraujas tekėjo kun. A. Svarinsko gyslomis. Ir būdamas sovietiniame kalėjime savo vidumi jis jautėsi laisvas. Kalėjimas stiprios žmogaus dvasios neįstengia pavergti. Jis tik užgrūdina žmogų. Taip atsitiko ir su mons. A. Svarinsku. Jis tapo tiesiog nepalaužiamu dvasios galiūnu. Visa tai buvo matyti jo veikloje.

Redaguojant kokį raštą vienai ar kitai institucijai (Vilniuje ar Maskvoje), kai kurie norėdavo parašyti švelniau, dažniausiai kun. P. Račiūnas, o kun. A. Svarinskas nebijodavo pasisakyti aštriau. Jis nemėgo blogybių vynioti į vatą. Negeroves vadino tikraisiais vardais.

Kun. A. Svarinsko pamokslai visuomet buvo kovingi, uždegantys, dalykiški, pritaikyti esamai situacijai. Tikinčiųjų jis būdavo laukiamas ir mėgstamas. Sužinoję, kad atlaiduose ar rekolekcijose A. Svarinskas sakys pamokslą, arba to iš anksto nežinantys ir pamatę, kad jis lipa į sakyklą, tikintieji nudžiugdavo. Daugelis pagalvodavo: „Dabar tai rėš kaip reikiant.“

Mons. A. Svarinskui tikėjimas į Dievą buvo kertinis gyvenimo akmuo, ant kurio išaugo visas jo gyvenimo ir veiklos rūmas. Jo gyvenime ir veikloje randame daug heroizmo, daug savęs atsižadėjimo vardan aukštesnių tikslų.

Visiems aišku, kad be aukštesnių gyvenimo tikslų tauta ir žmonija žūtų. Viskas, kas tautose ir žmonijoje pasiekta reikšmingesnio, pasiekta per heroizmą.

Kiekvienas Dievo kūrinys eina jam skirtais keliais. Žmogus yra ypatingas Dievo kūrinys ir jo keliai bei uždaviniai taip pat yra ypatingi.

Mes neretai kalbame apie pilnutinę asmenybę, tai yra apie tokį žmogų, kurio proto šviesa, valios jėga ir tyri jausmai visiškai dera tarpusavyje. Tačiau šitokiu žmogumi gali tapti tik

Kun. Alfonso Svarinsko 25 metų kunigystės minėjimas. Viduklė, 1979-10-07

tas, kuris aiškiai suvokia savo pašaukimą ir jo siekia. Toks buvo mons. A. Svarinskas. Dieve, duok daugiau tokių savęs negailinčių, pasišventusių, blogiui nesilenkiančių kunigų mūsų Tėvynėje ir visuotinėje Bažnyčioje.

MONSINJORAS ALFONSAS

seserims bendradarbėms

Ses. Jadvyga Gema Stanelytė SJE

NENUILSTANTIS KOVOTOJAS

Monsinjoras kunigas Alfonsas Svarinskas – gimęs kovotoju. Jaunystėje svajojo tapti kariškiu, bet giliau įsimąstęs į gyvenimo prasmę pasuko dvasinės kovos keliu, tapo kunigu. Simboliška, kad kunigo šventimus iš vyskupo P. Ramanausko rankų jis gavo politinių kalinių lageryje, tuo tarsi ir paskiriamas kovotojo misijai.

Sovietinės priespaudos metais monsinjoras A. Svarinskas buvo vienas aktyviausių tikėjimo ir tautiškumo žadintojų ir palaikytojų jaunimo širdyje. Drąsiu tvirtu žodžiu jis ne kartą išspręsdavo ginčytiną problemą. Aktyviai dalyvavo kuriant Tikinčiųjų teisėms ginti komitetą ir jo veikloje, teikdavo medžiagą „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai“ ir ją platindavo. Sunku ir nebūtina išvardyti visos jo veiklos paletės religinės ir tautinės kovos baruose. Esu tikra, kad tai jau aprašė ne vienas iš monsinjorą geriau ir artimiau pažįstančiųjų.

Noriu prisiminti vieną kitą asmeninių išgyvenimų nuotrupą. Sovietmečiu dėl konspiracijos veikėjus mes „perkrikštydavome“. Kartą viename slaptame pokalbyje kun. A. Svarinską pavadinau Bočiumi, ir šis vardas jam iš karto pritiko, taigi esu tarsi jo „krikšto močia“.

Monsinjorui nesvetimas sveiko humoro jausmas. Sekmadieniais iš sakyklos pirmiausia pakviesdavo mokytojus, atsiųstus užrašyti jo pamokslo, atidžiai klausytis ir tiksliai užrašyti kiekvieną žodį. O jo palinkėjimas mėgstantiems dau-

giau dejuoti nei dirbti – „Nenusiminkite, bus blogiau“ – tapo sparnuotu posakiu. Skaudžiausią problemą jis mokėjo pridengti švelnaus humoro skraiste, kad ji nežlugdytų, bet sutelktų ryžtui ir veiklai.

Nors iš pažiūros monsinjoras A. Svarinskas atrodo tvirtas ir griežtas, iš esmės jis labai jautrus ir dėmesingas. Kai 1983 metų sausio 26 dieną jį areštavo, mes, dešimt Eucharistijos bičiulių, pasiuntėme prašymą Maskvos KGB leisti mums atlikti bausmę vietoj kun. A. Svarinsko. Nežinome, kaip į mūsų prašymą reagavo Maskvos KGB, nes negavome jokio atsakymo. Tačiau grįžęs iš lagerio kun. A. Svarinskas sureagavo labai jautriai. Nuvykęs į Vatikaną, per audienciją pas popiežių Joną Paulių II jis paprašė ir kaip padėką įteikė mums kiekvienam popiežiaus palaiminimą.

Kaip kunigas A. Svarinskas gyveno kukliai ir neištaigingai, tačiau buvo aukštaitiškai dosnus. Kai sovietmečiu man dažnai tekdavo išvykti į misijas Gruzijoje, Moldovoje, Kazachstane, jis ne tik morališkai mane palaikydavo, bet ir finansiškai paremdavo.

Monsinjoras A. Svarinskas ne tik globojo Eucharistijos bičiulius, bet ir asmeniškai dalyvaudavo mūsų maldose. Kai KGB kiaulių ir kitų galvijų „maru“ visiškai užblokavo mal-

Kun. Alfonas Svarinskas su tikinčiaisiais eina keliais aplink Šiluvos baziliką

dingas keliones į Šiluvą, mes organizavome maldos keliones aplink Šiluvos bažnyčią. Monsinjoras su kryžiumi ir rožiniu rankoje vadovavo maldai ir ištvermingai ne vieną kartą su mumis suko ratą keliais apie mums visiems brangią Šiluvos šventovę.

Ir garbaus amžiaus sulaukęs monsinjoras nenuleido rankų ir nemanė galintis mėgautis užtarnautu poilsiu. Ne, jis nuolat budėjo ir kaip nepailstantis kovotojas už tiesą ir teisingumą aktyviai atsiliepė į kiekvieną melo ar prievartos išpuolį.

Ses. Celina Aldona Ona Umbrasaitė SJE

KAI BUVAU KUNIGO ALFONSO PAGALBININKĖ

Mane vyresnioji Julė (ses. Julija Kuodytė SJE) pasiuntė šeimininkauti pas kun. Alfonsą Svarinską 1971 metų rugpjūčio mėnesį. Jis tuomet klebonavo Igliaukoje. Pas jį dirbau trejus metus ir tris mėnesius.

Mane žavėjo jo uolumas savo pašaukime. Prisimenu, kiekvieną penktadienį ir eiliniu metų laiku prieš šv. Mišias vakarais eidavo Kryžiaus kelius su giedotojomis. Sekmadieniais prieš Sumą lipdavo į sakyklą ir perskaitydavo Dešimt Dievo įsakymų bei Tikėjimo, Vilties ir Meilės aktus. Pamokslai būdavo nuoširdūs, suprantami. Mėgdavo lankyti savo parapijiečius ligonius. Už laidotuves neimdavo pinigų. Rūpinosi bažnyčios procesija, prikviesdavo daug mergaičių, stengdavosi jas papuošti. Surengė gražią Jėzaus Kristaus kančios procesiją per Gavėnią. Ant violetinių pagalvėlių būdavo pritvirtinami Jėzaus kankinimo įrankiai. Šias pagalvėles nešdavo mergaitės ir moterys, apsirengusios tautiniais rūbais, kurių taip pat nupirko monsinjoras Svarinskas.

Ses. Gerarda Elena Šuliauskaitė SJE

PRISIMINIMAI APIE MONSINJORĄ ALFONSĄ SVARINSKĄ

Mons. Alfonsą Svarinską pažįstu nuo 1972 metų – teko kartu dalyvauti įvairiuose renginiuose sovietinės okupacijos metais. Tiesa, apie jį jau nemažai prirašyta, pats daug yra pasakojęs, rašė savo prisiminimus, o norisi pasakyti tai, ko dar niekas nepaminėjo...

Sovietmečiu, kai žmonės buvo įbauginti, pasimetę ir visko bijojo, o apie Bažnyčią ir kunigiją be jokio pagrindo buvo kuriami ir platinami akivaizdūs šmeižtai, Lietuvoje atsirado drąsuolių kunigų, kurie išdrįso pasipriešinti šiai, atrodo, neįveikiamai blogio ir nežmoniškumo sistemai. Vienas tokių drąsuolių buvo mons. A. Svarinskas. Jis išėjo ypatingą gyvenimo mokyklą: iš pradžių seminarija, ryšiai su partizaniniu judėjimu, kalėjimai nežmoniškomis sąlygomis ir su sadistiniais tardymais bei kankinimais, lagerių siaubas ir kartu bendravimas su įvairiausių tautų aukšto intelektualinio lygio politiniais kaliniais, kurie net tokiomis sąlygomis stengėsi nepalūžti ir sistemingai mokė jaunesniuosius kalinius drąsos, ryžto, vilties, taip pat įvairių mokslo disciplinų. Šios mokyklos pakako, kad 1954 metais Abezės lageryje vyskupas Pranciškus Ramanauskas galėtų jam suteikti kunigo šventimus.

Kun. A. Svarinskas buvo teistas tris kartus. Jo lagerio stažas beveik 22 metai! Grįžęs iš sovietinio Gulago 1966 metais, dirbo įvairiose parapijose. 1971 metais buvo paskirtas

į mažą, vos vegetuojančią, Suvalkijos parapiją – Igliauką. Bet garsas apie drąsų Bažnyčios ir tikinčiųjų gynėją jau buvo pasklidęs po Lietuvą. Todėl čia jo aplankyti atvažiuodavo daug senų ir naujų pažįstamų. Jiems rūpėjo pasitarti įvairiais to laiko klausimais, pasisemti drąsos ir optimizmo. Tekdavo ir mums nuvažiuoti padėti ten dirbančioms seserims.

Didžiausias malonumas būdavo, kai visi susirinkdavome vakarienės. Monsinjoras ištisai pasakodavo apie gyvenimą lageriuose, apie sutiktus ten žymius žmones, apie tai, kaip jis išgelbėjo kardinolo J. Slipyj gyvybę, ir kita. Jo pasakojimas būdavo toks įdomus, kad pamiršdavome dienos nuovargį ir iki išnaktų klausydavome jo gyvenimo odisėjos. Jis pasakojo be pykčio ir įniršio, istorijas pamargindamas humoru, kurio turėjo pakankamai. Praplėsdavo mūsų siaurutį akiratį pasaulinės istorijos, žymių veikėjų gyvenimo įvykių nuotrupomis. Atmintį turėjo fantastišką, o pasakojimams nepritrūkdavo raiškių žodžių ir vaizdų. Galėjom klausyti ir klausyti.

Kaip kunigas ir klebonas jis nelaukė, kad parapijiečiai eitų jo ieškoti. Pats stengėsi juos užkalbinti, pažadinti tikėjimo viltį, padrąsinti. Igliaukos klebonija buvo prie pat pagrindinės gatvės, priešais bažnyčią. Vasarą pasiėmęs šluotą, žiemą – kastuvą sniegui kasti eidavo valyti šaligatvio. O žmonės eina pro šalį. Klebonas juos užkalbina, pajuokina, pakviečia į bažnyčią. Mat atvažiavęs joje rado vos kelias moterėles. Nors parapijiečių sekmadienį būdavo mažai, klebonas gerai pasiruošęs drąsiai skelbdavo tikėjimą, aiškiai nurodydamas, ką tikintis žmogus turi daryti. Kad primintų seniai žinotas tiesas, kas sekmadienį po pamokslo pakartodavo dar ir dešimt Dievo įsakymų.

Jis buvo tikras savo avelių ganytojas. Suprasdavo jų sunkią dalią. Kai parapijoje mirdavo žmogus, jis su vargonininke vykdavo į šermenis. Vargonininkė ses. Emilija Rimšelytė padėdavo giedoriams, bendravo su šermenų dalyviais. Taip pamažu Igliaukoje susidarė geras bažnytinis choras, procesijose atsirado daug jaunimo. Nauja buvo tai, kad naujasis klebonas už laidotuves pinigų visai neimdavo. Sakydavo:

– Jūs dabar ir taip turite daug išlaidų. Jei bus galimy-

bė, rasite progą paremti bažnyčią.

O jei matydavo kraštutinį neturtą, pats juos sušelpdavo. Be to, griežtai reikalavo, jog laidotuvėse nebūtų alkoholinių gėrimų. Jei tai pasitaikydavo, apie tokį įvykį skelbdavo iš sakyklos. Pamažu parapijiečių laidotuvėse šis įprotis išnyko.

Kunigas A. Svarinskas mėgo tvarką ir švarą. Kad ir kur jį nukeldavo, tuoj pradėdavo remontuoti apleistą bažnyčią, sutvarkydavo šventorių, negailėdavo pinigų ir pastangų naujiems bažnytiniams rūbams, parūpindavo naujų gražių tautinių rūbų jaunimui procesijai. Pats savimi per daug nesirūpindavo, dėvėdavo kuklius drabužius, būtinai visur eidavo su kunigišku atributu – „kalorate“ (balta apykakle).

Kelionėse niekada nesivaržydavo viešai prieš valgį pasimelsti. Toks epizodas įvyko Maskvoje. Kai kun. A. Svarins-

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos 30 metų sukakties minėjimas. Pirmoje eilėje iš kairės ses. Nijolė Sadūnaitė, vysk. Sigitas Tamkevičius, ses. Gerarda Šuliauskaitė SJE, ses. Regina Teresiūtė SJE, ses. Bronė Vazgelevičiūtė, kun. Alfonsas Svarinskas. Antroje eilėje iš kairės Kazimieras Kryževičius, Vladas Lapienis, Jadvyga Bieliauskienė, Petras Plumpa, Jonas Volungevičius. Vilnius, 2000 metų balandis

kas su savo draugais atsistoję prieš valgį pasimeldė, darbuotojai puolė jiems kuo geriausiai patarnauti, spėdami, kad šie lankytojai yra užsieniečiai, nes iš vietinių niekas tokios drąsos neturėjo. Kunigo A. Svarinsko drąsa viešai išpažinti tikėjimą tarp jaunimo kėlė susižavėjimą.

Drąsos jam niekada netrūkdavo: visiems sovietiniams pareigūnams drąsiai sakydavo tiesą į akis. Saugumas nuolat siųsdavo į bažnyčią savo agentus užrašinėti jo pamokslų. Nors juos atpažindavo, tai jam netrukdydavo atvirai kritikuoti bjaurius jų sekimo metodus. Ypač aktyviai saugumiečiai pradėjo sekti jam dirbant Viduklėje. KGB kartais jam skambindavo telefonu ir grasindavo susidoroti. Tačiau jis buvo nesulaikomas ir neišgąsdinamas. Ypač pasitikėjo Dievo Apvaizda. Vieną tokį atvejį aprašė pogrindyje leidžiama „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“: „Tai buvo Viduklėje. Vieną vakarą klebonas kažkur toli išvažiavo. Ryto metą visi nusigando pamatę, kad buvusi lijundra ir kelias kaip stiklas, – net ir pėsčiomis sunku eiti. Namiškiai, ilgai nesulaukdami grįžtančio klebono, jau įsivaizdavo įvykusią kokią nors nelaimę, avariją ar ką nors panašaus, ir su dideliu nerimu vis žvalgėsi į kelią. Pagaliau, visų džiaugsmui, į kiemą įvažiavo sveikutėlė automašina. Bet dar didesnis buvo nustebimas, kai truputį pailsėjęs, pasisakė vėl turįs važiuoti. Namiškiai sakė: „Matyt, žmogų mirtis traukia! Šitoks kelias!“ Išvažiuoti iš kiemo buvo labai sunku – apledėjusi įkalnė, bet klebonas buvo atkaklus. Bandė kokį dešimt kartų, kol, kitų stumiama, mašina iššliaužė į plentą. Jam Bažnyčios reikalai buvo tokie svarbūs, jog jokios kliūtys jo nesulaikydavo, o didžiausi pavojai neišgąsdindavo. Jis juokavo: „Aš angeliuką pasodinu ant buferio ir važiuoju sau ramus!“

Nors apsuptas sovietinės valdžios neapykantos, visokių provokacijų, kun. A. Svarinskas nebuvo niūrus ar be vilties. Atvirkščiai – besikreipiančius žmones sutikdavo giedru veidu ir visada surasdavo žodžių juos pralinksminti. Kartą nuvažiavę padėti sesutėms plovėme klebonijos langus. Aišku, stengėmės, kad būtų kuo geriausiai. Ir štai grįžta iš bažnyčios klebonas ir labai rimtu veidu, gal net griežtai klausia:

– Ką jūs padarėte?! Ką jūs padarėte?!

Mes truputį sutrikome, o jis tęsia:

– Stiklų nesimato! Žmonės galvos, jog kažkas klebonijos langus išdaužė!

Va taip buvo pagirtas darbas. Jo savybė – pastebėti ir padėkoti net ir už mažą pagalbą, o pats visada buvo pasiruošęs kitiems padėti.

Žmonės kleboną labai palaikė. Viduklėje po vakarinių Mišių daugelis, išėję iš bažnyčios, laukdavo jo prie durų, nes pamatęs būrelį parapijiečių klebonas visados su jais pabendraudavo. Aktyviausi tikintieji užsidegė drąsa ir noru ginti puolamą kunigą, o jį suėmus, organizuodavo įvairias protesto akcijas.

Žmogus visuomet ieško tikrų dalykų. Visiems reikia tvirto tiesos žodžio, tikro tikėjimo liudijimo. Todėl pas mons. A. Svarinską nuolat būdavo svečių iš arti ir iš toli, iš Lietuvos ir iš kitų sovietinių respublikų.

Dėkojame Viešpačiui už mons. Alfonsą Svarinską, kuris gūdžiais sovietinės priespaudos laikais buvo švyturys pasimetusiems, išgąsdintiems ir persekiojamiems tikintiesiems.

Ses. Monika Gavėnaitė SJE

PRISIMINIMAI APIE MONSINJORO ALFONSO SVARINSKO – DVASININKO, KALINIO – GYVENIMĄ

Tikslios datos, nuo kada pažinau mons. Alfonsą Svarinską, neprisimenu. Atsimenu tik vieną atvejį, kai dirbau Kaune, knygyne. 1954 metais buvo rastas knygų trūkumas, kuris, kaip vėliau išaiškėjo, atsirado dėl knygyno vedėjo kaltės. Kadangi direktorius buvo katalikas ir doras žmogus, jis man sakė, kad aš nemokėčiau. Nežinau, iš kur sužinojo kun. A. Svarinskas, ir atsiuntė man tą nemažą sumą, vėliau ją grąžinau.

Dirbau antikvariato knygyne Laisvės alėjoje. Priimdavome katalikiškas knygas ir jas slėpdavome. Sykį užėjo saugumiečiai. Uždarė knygyną ir pradėjo kratą. Ir įvyko stebuklas! Žiūriu, jie artėja prie tos vietos, kur buvo sudėtos paslėptos knygos, bet... jos visai netikrino. Vis dėlto mus visas tris, kurios ten dirbome, atleido. Mane perkėlė į kitą knygyną, į provinciją. Nenorėjau ten eiti. Be to, mums reikėjo mašininkės, buvau pramokusi spausdinti mašinėle, tai parašiau pareiškimą, kad noriu dirbti mašininke.

Paskui generalinė vyresnioji sako:

– Dirbai „politinį“ darbą – nešdavai knygas, o dabar reikia šeimininkės ir kitų nėra.

Kai sužinojo kun. Petras Našlėnas, kad dirbu šeimininke, nusistebėjo:

– Monikutė šeimininkauja?.. Kad ji moka tik išvirti arbatą „Bielaja noč“ („Baltoji naktis“, t. y. užvirti vandenį).

Teisingai sakė. Šeimininkauti nemokėjau ir labai nemėgau. Na, bet visko išmokstama. Labiausiai norėjau eiti ten, kur, kaip man atrodė, yra sunkiausia. Tad kad ir nežinodama, nemokėdama, kažkaip ryžtingai ėjau. Nors kažkada jaunystėje, kai manęs prašė eiti šeimininkauti pas mano pažįstamos brolį kunigą, negražiai atkirtau: „Nekenčiu kunigų.“ Kai kun. A. Svarinsko paprašyta 1976 metais generalinė vyresnioji siuntė mane pas jį dirbti, tokios buvo pagundos, net pusgarsiai bambėdavau, kad nuėjus dirbti šviesių dienų nebematysiu. Na, bet Dievo malonei veikiant praėjo tos pagundos.

Per pusšimtį metų patyriau, kad mons. Alfonsas turėjo gailestingą širdį kiekvienam besikreipiančiam pagalbos. Sau buvo labai nereiklus. Kai grįžo po trečio kalinimo, praktikavo neturtą. Prisimenu, turėjo vieną kostiumą. Kartą kažkur buvo pakviestas ir turėjo gražiau apsirengti. Ką daryt?.. Gerai, kad buvo vasara, tai tą kostiumą „išmaudėme“ (jis buvo labai jau sunešiotas, nes kunigas mėgdavo ūkio darbus). Nusipirko už tris rublius kartūnines kelnes ir su jomis šventė šv. Velykas. Tik 1978 metais, kada važiavo į Maskvą kaip TTGKK (Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto) narys, nusipirko padoresnių rūbų ir net skrybėlę, kurią po kurio laiko atidavė ilgamečiam kaliniui Petrui Paulaičiui. Žodžiu, mylėjo neturtą ir galbūt buvo pernelyg dosnus. Kai grįžo iš tremties užsienyje, sakė, kad daug

Ses. M. Gavėnaitė, 1985-01-09

gavęs pašalpos, bet tuoj pat išdalinęs ją kitiems. Labai patikėdavo žmonėmis. Buvo daug prašytojų, kurie skolindavosi dideles sumas, sakydavo gražinsią, bet... „pamiršdavo“. Sau buvo šykštus. Kai kartais pasakydavau, kiek kainuoja maistas, atsakydavo:

– Nepirk brangaus! – Nors aš visada pirkdavau tik pigiausią.

Maitinomės kukliai.

Man patiko čia dirbti. Darbo buvo nemažai, nes būdavo daug svečių. Bet maistas kuklus, alkoholio niekada nė lašo... Tiek renkantis drabužius, tiek maistą tikrai jausdavosi neturto dvasia.

Monsinjoras turėjo daug gerų įgimtų savybių. Ypač tvirtą valią už tikėjimą ir Tautą. Ir net pomėgį kovoti su gamtos stichijomis. Kai dirbo Viduklėje, vieną žiemą pripustė labai daug sniego. Tą dieną buvau išvykusi į Kauną. Kai reikėjo grįžti, autobusai iki Viduklės nevažiavo. Nakvojau pas Raseinių kleboną ir skambinau, kad ryte grįšiu, kai tik važiuos autobusai. Klebonas Svarinskas atsikasė sniegą savo kieme ir atvažiavo į Raseinius manęs parsivežti, bet aš jau buvau išvažiavusi autobusu, taigi prasilenkėme kelyje... Buvo nepatenkintas, kodėl nelaukiau. Tai tikras karys – kovotojas su bet kokiu blogiu.

Skrupulingai pareigingas eidamas kunigiškas pareigas. Labai tvirtos valios. Jam būdinga atjauta vargšams. Turėjo daug gerų charakterio bruožų, bet su kitų nuomone jam buvo sunkoka sutikti... Nebent svarbiuose dalykuose, kaip Bažnyčios ar Tėvynės...

Prisiminus tuos persekiojimo laikus, baisiausia man būdavo, kai naktį atvažiuodavo vežti pas ligonį. Kartą pasakiau, kad kunigo nėra, nes labai rizikinga buvo važiuoti, o durų skambutis nesiliauja... Jo pastangos pagelbėti kitiems didelės... Bet tąsyk paklausė.

Kartą atvažiuoja kažkokia ponia, sako esanti anglų kalbos mokytoja ir vykstanti į Žemaitiją, bet norinti pas mus nakvoti. Kažkodėl man ji pasirodė įtartina: vasaros laikas, dar yra autobusų, važiuojančių į Žemaitiją, bet ji būtinai no-

ri likti. Klebonas sutinka, bet mano intuicija nugali, ir ji išvyksta. Krikščioniškos pareigos jam viskas, bet reikalingas ir atsargumas. Kartais aiškiai matyti žmogaus blogi tikslai.

Kai jau gyvenome Vilniuje, Nepriklausomybės laikais, ateina keletas merginų. Iš anksto buvo sutarta, kad jos norinčios gilinti tikėjimą. Nupirkau vaišėms šio to ir laukiam... Ateina pusplikės „moderniškos“ panelės. Po kurio laiko skambutis į duris, ateina moteris su dukra ir su fotoaparatu. Pasirodo, norėjo sukompromituoti monsinjorą.

Kai dar buvau šeimininkė Viduklėje, be kitų darbų, vežiodavau kur nors atspausdinti ir padauginti „Kroniką“. Kai suėmė monsinjorą, su ta spauda ir dirbau. Be to, saugojau Plumpos vaikus, kai jis buvo kalėjime, o jo žmona dirbdavo. Prižiūrėjau ir Liudo Simučio vaikus. Važinėdavau pas monsinjorą į kalėjimą.

Iš pradžių dar gyvenau Viduklėje. Netoli klebonijos buvo toks namelis, ten mane priėmė viena moteriškė. Ji, matyt, buvo susijusi su saugumiečiais, nes vieną sykį jie atėjo ir paprašė mano paso. Kai parodžiau, mane išregistravo. Turėjau iš ten išsikelti ir neradau kur. Visų klausinėjome, kas mane priregistruotų. Priregistravo Skaudvilės parapijoje. Keletą metų ten gyvenau ir skalbiau bažnytinius rūbus. Paskui klebonas mane iš tų pareigų atleido. Vėliau buvau priregistruota Šiluvoje.

Ses. M. Gavėnaitė, 2011-06-09

Paskui monsinjorui grįžus vėl ėjau savo ankstesnes

pareigas. Monsinjoras Kaune kurį laiką dirbo su vyskupu Sladkevičiumi. O kai tapo Seimo nariu, persikėlėme į Vilnių ir daugiau kaip 20 metų čia gyvenome. Nuo 1991-ųjų.

Paskutiniaisiais monsinjoro gyvenimo metais man darbo užteko, bet nepervargdavau. Ruošiau maistą, namuose palaikiau švarą, apsipirkdavau, priimdavau žmones. Daug darbo, bet anksčiau buvo daug sunkiau, todėl paskutinieji metai man buvo lyg atostogos.

Kun. Alfonso Svarinsko laiškas iš kalėjimo

Garbė Jėzui Kristui!

87. XII. 14.

Didžiai Gerbiama Monikute,

Rašau laišką dar 1987 m., bet kadangi paštas eina vėžlio žingsniu, sveikinu Jus, o Jūsų asmenyje visus prietelius, draugus, pažįstamus, visus parapijiečius, o ypač mielus vidukliškius su Naujaisiais Metais! Taip pat mano įpėdinį, jo artimiausius bendradarbius ir visus žemaičius, kurie tokie artimi ir brangūs mano širdžiai. Tegul Dievas juos laimina ir globoja! Tegul Dievo malonė nebūna bergždžia Jūsų širdyse, bet suradus gerą dirvą teduoda šimteriopą vaisių Dievo garbei, Bažnyčios labui ir mielosios Tėvynės gražesnei ateičiai.

Turiningų Naujųjų Metų!

Kaip praleidot šv. Kalėdas? Kaip pasisekė šventos rekolekcijos? Kas kalbėjo? Ar daugelis pasinaudojo Dievo malonėmis ir leido iš naujo užgimti Kristui savo širdyje? Kaip Eucharistinis gyvenimas? Įdomu, kiek prie Dievo stalo? Mano laiku buvo virš 51 000, o kaip dabar? Kaip gaila, kad konfratrai retai teparašo. O jei ir parašo, aš negaunu.

Lapkričio 12 d. (apie tai jau rašiau pereitame Jums laiške) buvo atvykę pas mane iš Lietuvos kino studijos ir davė paklausyti Igno pasikalbėjimą. Ačiū Jam už šiltus žodžius. Jie rodo, kad mano kelias Lietuvoje ir Viduklėje buvo tei-

singas ir tikinčiųjų teisingai suprastas. Bet man buvo liūdna ir skaudu girdėti, kad duobkasiams ir kai kam kitiems kai kurie tikintieji duoda degtinės. Net operatorius pastebėjo iš mano veido, kad tas interviu iššaukė mano veide ir mano širdy skausmą. Norisi tikėti, kad tokių nedaug. Pasakykite jiems, kad tokiu elgesiu jie labai pasunkina mano kryžių. Jei jie gerai suprastų, ką daro, manau, kad taip nedarytų, o būtų man šv. Veronika ar Simonas Kirenietis. Sakykite visiems, kad jie taip nedarytų, o kovotų su girtuoklyste ir narkomanija iš visų jėgų. Tai laiko balsas! Tai Dievo balsas! Iš viso kiekvieno kataliko šventa pareiga kovoti su tomis baisiomis laiko ydomis. Antraip ir istorija tars savo rūstų žodį, ir Dievas. Ir sekančios tautos kartos nusisuks nuo mūsų. Bažnyčia turi didelę patirtį ir gali daug padaryti. Šiandien mačiau televizijos filmą, – sakė, kad kas trečia pora išsiskiria. Kokia gėda! Tiesiog tai tragiška mūsų tautai.

Prieš karą Suomija, Danija, Norvegija turėjo apie 3 milijonus – panašiai kaip Lietuva. O šiandien jie turi po 5 mln. gyventojų. Taigi mums, Lietuviams, reikia rimtai vytis! O norint pasivyti, reikia atstatyti dorą, dorą ant X-ties Dievo įsakymų. Gerais norais nieko nepadarysim, nes kaip sako patarlė, kad ir pragaras gerais norais grįstas. Kaip gaila, kad laiške negalima išlieti savo širdies. Galbūt naudos iš to ir niekam nebus, bet man būtų daug lengviau. Garvežiai, kuomet prisirenka katile daug garo, jį nuleidžia. Deja, aš neturiu progos tai padaryti per trumpus ir retus laiškus.

Rašykite dažnai ir daugelis, vis vien bent dalį laiškų gausiu. Ačiū už „Gimtąjį kraštą“, „Moksleivį“. Perskaičiau su malonumu. Gaila, kad „G. K.“ toli nuo manęs. Toli ir laikraštis, ir pats kraštas! Pagarba kun. Zenonui, manau, kad tai pažymėta tik dalis to, kas buvo kalbėta. Įdomus straipsnis „Maskovskijie Novosti“ Nr. 49 apie Klaipėdos bažnyčią. Pripažino po 25 metų, kad buvo atimta jėga, o ne įstatymu. Gal ir Vilniaus Katedros, ir vyskupo J. Steponavičiaus reikalai pajudės. Duok Dieve, kad tik greičiau!

Ačiū už banderolę ir broliui už akinius. Viską gavau pilnoj tvarkoj. Tegul Dievas Jums atlygina už gerą širdį. Gai-

la, kad gruodžio 10 d. palikau senąją, gan ramią gyvenvietę, ir atsiradau naujoje vietoje, kuri visais atžvilgiais daug skurdesnė. Na, bet ir čia Dievo valia! Reikia jai nusilenkti. Ir aš be jokio svyravimo lenkiuosi. Dabartinė vieta netoli nuo anos. Galbūt koks 15 km. Jūs važiuodama turbūt matėte? Pervažiavau be vargo ir kokių nors nuostolių. Tai būna retai mūsų kelionėse. Kiek čia būsiu – dar neaišku. Galimas daiktas, kad artimiausioje ateity dar kas bus, ko dabar dar negaliu numatyti. Mūsų naujoji administracija broliui tučtuojau praneš mano naująjį adresą. Jūs visi greit sužinosite, kad esu jau naujoje vietoje. Laiškai eina gana ilgai. Tiesa, paskutinis laiškas iš brolio atėjo per 8 dienas. Pasirodo, kad gali ir taip greit ateiti. Parašiau broliui gruodžio 10 d. prieš išvažiuojant. Vargu ar gaus. Bandysiu rašyti dar kartą. Taigi iš jo gavau nuo 1–30 (be 3, 9, 25–29). Iš Jūsų Monikute gavau nuo 1–37 (be 6–12, 14, 18–20, 23, 25, 32, 36). Paskutiniu metu gavau daug Jūsų užsigulėjusių laiškų. Ačiū širdingai. Jie teikia man daug džiaugsmo. Todėl skaitau bent po keletą kartų. Tai vienintelė proga lietuviškai pasikalbėti. Dabar gi galiu bent su 3 kalbėtis lietuviškai. Tiesa, maža bendros kalbos!

Nežinau, ką dirbsiu. Be darbo, deja, nelaiko, nors jau esu pensininkas. Na, šį bei tą vėl teks dirbti, o gal ir vėl eisiu į virtuvę. Ten buvo daug geresnės sąlygos – geresnės patalpos virtuvėje.

Tris mėnesius kasdien darė masažą ir daug pagelbėjo. Dabar gi anas mano draugas paliko. Galbūt ir jis netrukus sugrįš. Žodžiu, vienaip ar kitaip išsiversiu.

Žiema gera, nešalta ir sniego nedaug. Tiesa, šiandien sakė, kad rytoj bus -26 °C. Turbūt likusis gruodis ir sausis parodys savo nagus. Ne pirma žiema – ištversime. Tiesa, visa, kas gera, greit praeina, o kas bloga, ilgai tveria. Bet mūsų laimei blogis praeina, palieka tik tolimas miglotas prisiminimas.

Šiandien sekmadienis. Daug kur (Skaudvilėje!) rekolekcijos – kitos – Viduklėje. Viešpatie, padėk jiems visiems. Aš gi džiaugiuosi, kad galėjau pasimelsti ir šiek tiek dieną pa-

miegoti (tas šiek tiek – valanda ar daugiau). Todėl puikiai jaučiuosi ir rašau Jums laišką. Šiaip laiškas padrikas, nes neturiu progos perrašyti. Ir raštas pasidarė kaip vištos koja parašytas. Sąlygos ir amžius daro savo. Šiaip esu viskuo patenkintas ir už viską dėkoju Dievui, tik noriu, kad būčiau vertas Jo atstovas Uraluose. Ar tiesa, kad Viktoras ir Natalija išvažiavo svetur? Ar Balys vis dar negrįžo? Kaip laikosi Sigitas? Girdėjau, taip kalba, kad ir jis atvažiuos pas mane. Būtų įdomu susitikti. O kaip kun. Jonas-Kastytis? Ar jau sustiprėjo? Gaila, kad negaunu spaudos lietuvių kalba, todėl maža žinau ne tik apie religinį lietuvių gyvenimą, bet ir apie kultūrinį. Laimė, kad dėl mano nežinojimo gyvenimas nestovi vietoje. Jis bėga ir gana greitai. Ir mano gyvenimas greitai slenka vakarop. O taip mažai padaryta! Toks menkas pėdsakas! Kad ir dešimtmečio vėjas gali jį užpustyti, apnešti užmaršties smiltimis.

Perduokite mano širdingiausius linkėjimus garbingiesiems Ganytojams, broliams Confratrams. Gerai, kad pavažinėjot po Žemaitiją! Lietuvoje yra daug gerų širdžių. Juos visus kasdieną lankau ir meldžiuosi. Peršasi mintis, kad greitai galėsiu aplankyti asmeniškai ir pasidalyti viena kita mintimi, ypač apie Bažnyčios ir Tėvynės reikalus. Visa kita antraeiliai reikalai. O kaip norėtųsi dar bent 10 metų iš visos širdies dirbti prie altoriaus. Na, ir vėl, jei tai nepriešinga Dievo valiai. Jei Dievas nenumato man kito kelio.

Ačiū Jums ir visiems, kad manęs nepamirštat, ir aš Jus visus myliu ir meldžiu visokiariopų dovanų ir laimingos amžinybės.

Dėkoju kanauninkui Broniui už išsamų laišką. Tegul rašo. Sveikinimai Jam, kun. Antanui, kun. Budrauskui, kaip jis jaučiasi po operacijos?

Kaip laikosi vysk. Romualdas? Jei sutiksite – pasveikinkite. Dabar ir jis vienišas. Turbūt skaudžiai išgyvena. Mačiau kažkur ant foto, – gerokai susenęs. Manau, kad jam daug sunkiau negu man.

Parašykite, kaip geriau pagerbt palaimintąjį arkiv. Jurgį, naujo bažnytinio kodekso šviesoje, pav. pakabinti jo at-

*vaizdą altoriuje. Šitas romėniškas, man atrodo, kad nevykęs. Ar vidukliškiai ruošiasi pakabinti Jo portretą pas save bažnyčio*je?

Visus vidukliškius širdingai bučiuoju. Mano mintys dažnai klajoja po Virgainius, Javiškius, Ylius ir miestelį. Tegyvuoja ilgiausius metus.

Kalėdų šventėse širdingiausiai už visus melsiuos. Malda – mūsų bendra giesmė Dievui Kūrėjui ir Kristui Atpirkėjui bei Šv. Dvasiai Pašventintojai.

Ačiū už plotkelę, kurią gavau šiemet laiku prieš šv. Kalėdas. Dalį gėrybių dar turiu. Todėl šventės bus turtingos! Taigi, gana šiam kartui. Jau vėlus metas. Laikas eiti gulti. Todėl tariu Jums, Monikute, ir visiems – su Dievu.

Jūsų kun. Alf. Svarinskas

Ses. Regina Teresiūtė SJE

KO TRŪKSTA? LAISVĖS!

1976 metais baigiau mokyklą. Sovietinė sistema sudarė visas salygas, kad baigusi vidurinę negalėčiau niekur stoti mokytis toliau, nes nebuvau komjaunuolė, o aktyvi Kelmės parapijos bažnyčios lankytoja. Dar besimokant amžinos atminties kun. Albinas Budrikis pamokė groti vargonais. Apie tai, aišku, žinojo ir mokykloje.

Taigi 1976 metais mėginau stoti į Kauno Gruodžio muzikos mokyklą, bet iš ten gavau neigiamą atsakymą. Buvo paaiškinta, kad ši mokykla vargonininkų neruošia. Neruošia ir nereikia. Kadangi nuo 1974 metų (nuo 14 metų) buvau vienuolė, išvažiavau į rekolekcijas, kurias vedė kun. Juozas Zdebskis. Po rekolekcijų jis papraše mane padėti pasiruošti atlaidams. Vyresnioji sutiko. Aš taip pat. Taip Šlavantuose dirbant pas kun. Zdebskį praėjo ir tie atlaidai, ir ketveri metai. Ten pirmą kartą sutikau ir kun. Alfonsą Svarinską, visų dažnai vadinamą tiesiog Alfa.

Vieną dieną pas kun. Zdebskį atvažiavo keletas kunigų, tarp jų ir kun. Alfonsas. Man teko paruošti pietus. Svečiams valgant paklausiau:

– Gal ko trūksta?

Kunigas Alfonsas į klausimą atsakė:

– Ko trūksta – neduosi.

Savaime aišku, buvau priversta klausti:

– Ko?

Ryžtingu ir tvirtu balsu atsakė:

– Laisvės!

Šis pasakymas man giliai įstrigo širdyje.

Per tuos kelerius metus dažnai atvykdavo dėdžių iš KGB (aišku, kai kun. Juozo nebūdavo namie). Jie aiškindavo, kokį baisų gyvenimą pasirinkau, kad kunigai ekstremistai įsitraukė į nusikalstamą veiklą, kad jie įkiš mane į kalėjimą, o patys liks sausi. Aiškindavo ir apie naudingą darbą, mokslą bet kurioje aukštojoje mokykloje, jei tik sutiksiu bendradarbiauti ir pranešinėti, kur ir kada išvyksta kun. Juozas, kas pas jį atvažiuoja, ką veikia ir ką kalba.

Kai nesutikau su jų pasiūlymais, buvo grasinama pasodinti už veltėdystę, ištremti pas baltąsias meškas ir pan. Teko palikt Šlavantus ir apsigyventi Viduklėje.

Viduklėje praleidau keletą metų. Čia kun. Alfonsą teko pažint iš arčiau. Ir čia ramu nebuvo, tačiau turėjau savo Šefą, kuris nuolat mokė ne tik žodžiais, bet ir pavyzdžiu. Čia gavau saugumo pravardę – TTG komiteto klapčiukas.

Dažnai matydavau kun. Alfonsą susirūpinusį dėl Bažnyčios ir Tėvynės likimo. Jis mums dažnai kartodavo:

– Žengei žingsnį į priekį ir atgal nevalia dairytis, – jis pats tuo gyveno ir taip kitus mokė.

Mačiau, kaip kun. Alfonsas rūpinasi bažnyčia. Rūpinosi jos remontais: pakeitė rąstus, iškalė lentelėmis, sutvarkė šventorių. Prisimenu, vieną rytą ateina kun. Alfonsas ir susirūpinęs sako:

– Reikėtų nudažyti kryžių šventoriuje. Pasamdyčiau ką nors, bet nėra ką. Visi turi savo darbų, o jei rasi kokį pijokėlį, paims pinigus ir pragers.

Tada buvau jauna ir energijos pakako, tad pasisiūliau nudažyti. Klebonas apsidžiaugė ir, aišku, sutiko. Kryžius gana aukštas, gal kokių 7 metrų, medinis ir jau netoli šimtuko sulaukęs, daug visko matęs. Energingai užšokau kopėčiomis į viršų, brūkštelėjau keletą kartų šepečiu ir ką jūs manot? Tik trrrrakšt ir lūžo. O aplink kryžių – išbetonuotas grindinys ir netoli – mūro siena. Būčiau ne vieną šonkaulį susilaužius. Spėjau sušukt:

– Šventasis Antanai, gelbėk!

Šv. Antanas neatbėgo. Kam jam bėgti, jei netoli bažnyčios buvo darbininkai, o vienas iš jų – Antanas. Išgirdęs šauksmą prišoko, sulaikė, o aš spėjau nušokti. Kryžius nulūžo, bet šv. Antanas išgelbėjo mano kaulus.

Kunigui Alfonsui labiau negu bažnyčios pastatas rūpėjo gyvoji Bažnyčia, žmonės. Mačiau, kaip nuoširdžiai jis juos visus priimdavo, ypač jaunimą, ir ilgas valandas praleisdavo su jais kalbėdamas klebonijoje. Čia visiems užteko ir meilės, ir duonos. Kilus klausimų visi žinojo, kad reikia važiuot pas Alfą. Na, ir važiuodavo. O jis, tarsi to meto kompiuteris, duodavo tiksliausią atsakymą į visus rūpimus klausimus. Aišku, po pokalbio svečio niekada neišleisdavo be pietų. Neišleisdavo nė vieno nepavaišinęs, nepaklausęs, kaip sekasi, o svarbiausia – nepapasakojęs Bažnyčios problemų ir apie sovietinius persekiojimus. Šeimininkė buvo ses. Monika Gavėnaitė. Ji kaip Kristus mokėjo maisto padauginti, o ypač sriubos, tai užtekdavo visiems. Tada ir aš tokių gudrybių išmokau.

Jam rūpėjo tautos ir parapijos likimas. Matė kiekvieną – didelį ir mažą. Atsirado prie altoriaus vaikų: mergaitės adoruodavo, berniukai patarnaudavo šv. Mišioms. Sužinojęs, kad parapijoje įvyko nelaimė, pirmas skubėdavo padėti materialia auka. Ypač kovojo su alkoholizmu. Reikalaudavo, kad per laidotuves nebūtų vartojami svaigalai. Sužinojęs, kad laidotuvėse buvo alkoholio, trisdešimtos dienos po mirties bei metinių minėjimus darydavo be jokių

Po rekolekcijų pas kun. J. Lauriūną. Ses. Regina ir ses. Monika

iškilmių, o tai reiškė, kad vargonai negros, o žvakės degs tik ant vieno altoriaus. Kaimo žmonėms tai daug reiškė. Tai buvo nemaža bausmė. Žmonės greit priprato prie klebono reikalavimų ir tiesiog patys jam pranešdavo, kur laidotuvių metu buvo duodama svaigalų. Praėjus kuriam laikui patys džiaugdavosi, kad parapija tapo blaivesnė – ir išlaidų mažiau, ir patiems sveikiau. Už laidotuves kun. Alfonsas niekad neimdavo pinigų. Jei kas norėdavo, auką įdėdavo į aukų dėžutę bažnyčioje. Todėl jis ir sąlygas galėjo diktuoti – visi žinojo, kad klebono nepapirksi.

Kun. Alfonsas visuomet buvo pasiryžęs mirti už žmogų, tiesą, Bažnyčią ir Tėvynę. Nedrebėdamas sakė tiesą, nežiūrėdamas rango ar pareigų.

MONSINJORAS ALFONSAS

„Svarinskinės mokyklos“ jaunimui

Ramunė Butkevičiūtė-Jurkuvienė

MONSINJORO ALFONSO SVARINSKO PAUNKSMĖJE

Pirmieji prisiminimai

Kunigą monsinjorą Alfonsą Svarinską pirmą kartą pamačiau dar Kulautuvoje, kur jis buvo vikaru. Mano Mama dirbo mokytoja Kulautuvos mokykloje, o Tėvelis, Povilas Butkevičius, grįžęs po dešimties metų kalinimo Komijos konclageriuose ir persekiojamas KGB, vis dėlto tęsė studijas Kauno medicinos institute, todėl namie būdavo tik savaitgaliais. Kunigas Alfonsas buvo Tėvelio draugas iš Abezės konclagerio.

Tuo laikotarpiu Lietuvoje nuotaikos nebuvo optimistinės. Partizaninis pasipriešinimo judėjimas jau buvo užslopintas, Lietuvos žmonės gyveno baimėje. Nerimas tvyrojo ore, kaustė bet kokią laisvesnę mintį, dar jai nepradėjus skleistis. Kunigas Alfonsas nepasidavė stingdančiai atmosferai. Prisiminimais apie tą laikmetį (1957 metus) dalindamasis mano pusbrolis, biochemijos profesorius Algis Grinius, išryškino kontrastus: „Žmonės tada buvo labai liūdni, niūrūs ir įgąsdinti. Visai kitokie buvo iš lagerio grįžęs mano dėdė Povilas Butkevičius, jo bendražygis kunigas Alfonsas Svarinskas, kurie tada atvažiuodavo pas mus į Birštoną. Abu jie buvo linksmi, daug juokaudavo, kalbėjo drąsiai ir aiškiai apie tai, kas vyksta Lietuvoje. Žaidė su manimi, ant pečių nešiodavo mano sesutę. Atrodė, kad jie buvo tos visuotinės baimingos nuotaikos

nepaliesti.“ (Iš prof. A. L. Griniaus pasisakymo per gyd. P. Butkevičiaus mirties 25 metinių minėjimą)

Į atmintį įsirėžė kulautuviškių pasakojimai apie tą laiką, pabrėžiantys kunigo Alfonso gebėjimą užmegzti kontaktą su jaunimu: „Kulautuvos jaunuoliai (net priklausę komjaunimui) lankė bažnyčią, ją puošdavo, plaudavo grindis. Pionieriai giedojo bažnyčios vaikų chore. Mokiniai mėgdavo su kunigu žaisti šachmatais, kalbėti, diskutuoti. Bet, svarbiausia, tokie mokiniai galėjo mąstyti, netapti komunistiniais mankurtais, išmoko turėti savo nuomonę ir ją ginti. Viena iš tokių mokinių buvo Milda Sidaravičiūtė. Nepaisant jos puikaus elgesio ir mokymosi, jai grėsė išmetimas iš mokyklos, nes viešai išpažino tikėjimą.“ (Iš Kulautuvoje tuo metu mokytojomis dirbusių Stasės Jasiūnaitės, Viktorijos Brazauskienės ir Onos Butkevičienės pasakojimų)

Buvau per maža, kad tą laikotarpį prisiminčiau pati, tačiau ilgam įsiminė kunigo Alfonso apsilankymas mūsų namuose Kazlų Rūdoje 1964 metais (dėl nuolatinio KGB persekiojimo Tėvelis su šeima buvo priverstas dažnai keisti gyvenamąją vietą), kai jis grįžo po antrojo kalinimo Mordovijoje. Mūsų šeimoje buvo griežta taisyklė: kalbėti apie Dievą, patriotiniais klausimais buvo galima tik su namiškiais ir draudžiama apsilankius svetimam žmogui. Nuo ketverių metų su broliu laikėmės šios taisyklės. Netikėtai apsidžiaugėme, kai sulaukėm ypatingo svečio (kunigo Alfonso), su kuriuo buvo galima kalbėti atvirai, nesilaikant minėtos taisyklės. Svečias atrodė tvirtas, ugningas, šiltas, rūpestingas, pagarbus, bet aiškiai parodantis ribas mums, vaikams. Iš Tėvelio bendravimo stiliaus, rodomos kunigui Alfonsui pagarbos supratau, kad šis žmogus mūsų šeimai ypač svarbus, savas, artimesnis už gimines. Kalbėjosi jie apie kalėjimą, Lietuvos situaciją. Bendravimas su juo buvo nekasdieniškas, drausminantis ir įpareigojantis.

Įsiminė mažojo mano broliuko krikštynos Kaune, mano senelių namuose. Kadangi Mama buvo mokytoja, į bažnyčią Kazlų Rūdoje neidavome. Buvo aišku – jei sužinotų jos darbovietė, grėstų išmetimas iš darbo ir kiti nemalonumai. Pa-

jutau, kad kunigas Alfonsas senelio kambarį savo nusiteikimu tuoj pavertė sakralia erdve. Man (8 metų) ir broliui Vidui (6 metų) į rankas kunigas Alfonsas įspraudė degančias žvakes, ir mes buvom įtraukti į krikštynų paslaptį. Mums, vaikams, kunigas Alfonsas skyrė daug dėmesio paaiškindamas, koks iškilmingas momentas vyksta, kad Viešpatį šlovina ne katedrų skliautai ar vargonų gaudesys, bet Jo malonei nuoširdžiai atsivėrusi žmogaus širdis. Kunigui Alfonsui kiekvienas žmogus buvo svarbus, su kiekvienu – dideliu ar mažu – bendravo lygiavertiškai, pagarbiai. Visur jis jausdavosi centriniu asmeniu, nesivaržė, gebėjo nesusismulkinti, bet matyti visos Lietuvos situaciją.

Pradėta skelbti Atgimimo idėja

Tik po tam tikro laiko supratau, kad būtent kun. Alfonsas buvo vienas iš nedaugelio, kuris okupacijos sąlygomis nenustojo tikėti laisvos Lietuvos galimybe.

Pirmiausia kunigas Alfonsas Svarinskas galvojo apie jaunimą, intensyviai luošinamą dvasinio genocido. Juk 1963 metų vasario mėnesio LKP CK plenumas[42], patvirtinęs nutarimą „Ateistinis dirbančiųjų auklėjimas – visos partijos ideologinė užduotis“, aukštosiose mokyklose steigė mokslinio ateizmo katedras, o nuo 1964 metų gegužės 11 dienos LKP CK biuras patvirtino konkrečią priemonę, pagal kurią buvo numatyta mokslinio ateizmo pagrindus dėstyti ne tik aukštosiose mokyklose, bet ir medicinos, pedagoginio, kultūrinio bei muzikinio profilio technikumuose, organizuoti nuolat veikiančius ateistinius seminarus, surengti bendrą Kultūros ministerijos, valstybinių Kinematografijos ir Spaudos komitetų bei kūrybinių sąjungų atstovų pasitarimą, kuriame būtų apsvarstyta, kaip padidinti literatūros ir meno vaidmenį ateistinėje propagandoje.[43]

Okupantai veikė, o Lietuvos žmonės bijojo net savo vai-

[42] 1963 m. vasario 12–13 d. vykusio LKP CK plenumo stenograma/ LYA LKP DS F. 1771, ap. 228, b. 277, l. 172.
[43] 1964 m. gegužės 11 d. LKP CK Prezidiumo nutarimas // Ten pat, b. 748, l. 350–360.

kams išsitarti, kad patyrė Sibiro šaltį ir badą. Vienintelė vieta, kur galėjo skambėti tiesiogiai necenzūruojamas tiesos žodis, buvo Bažnyčia (1956 metais A. Sniečkus išsiuntė specialią pažymą SSKP CK, kurioje tvirtino: „Dabar, kai visiškai likviduoti pogrindiniai nacionalistiniai centrai, katalikų bažnyčia respublikoje liko vienintele atrama visiems antitarybiniams, priešiškiems nacionalistiniams elementams.“[44]). Kunigas Alfonsas po antro grįžimo iš kalėjimo ėmė kalbėti, kad Lietuvoje prasideda Atgimimas. „Kaip prasideda? Kur prasideda?“ – nustebusios klausė jo tikinčios moterys. Atsakymas buvo nelauktas: „Susodinkite savo vaikus, giminaičių vaikus. Tegu jie pasikviečia savo draugus. Reikia melstis ir kalbėti vaikams bei jaunimui tiesą apie Dievą ir Tėvynę“ (Stasės Subačienės liudijimas). Jo ir bendraminčių dėka privačiuose butuose ėmė burtis nedideli būreliai, kuriuose suaugę ir paaugliai kartu kalbėjo rožinį. Po maldos pakalbėdavo kunigas Alfonsas. Netrukus prisijungė ir kiti: pogrindžio kunigas Petras Našlėnas[45], kun. Juozas Zdebskis, kun. Sigitas Tamkevičius SJ, sesuo vienuolė Jadvyga Gema Stanelytė, vėliau savitai įsitraukė kun. Pranas Račiūnas MIC ir daugelis kitų.

Pirmą kartą į tokį susitikimą mūsų šeima pateko 1968 metų gegužės 9 dieną, atvažiavusi į Kulautuvą, vardinių proga pasveikinti Stasės Jasiūnaitės, mokytojos, kuri buvo pašalinta iš darbo dėl kryželio[46] ir kurią, likusią be jokio pragyvenimo šaltinio, paremdavo bendraminčiai, taip pat ir kunigas Alfonsas. Radom pilną jos kambarį besimeldžiančių žmonių. Kai buvo sukalbėtas visas rožinis, žmonės susėdo prie stalo. Tuomet kun. P. Našlėnas ėmė kalbėti apie aktualijas.

[44] Įrašas ant RKRT 1956 m. balandžio 26 d. pažymos SSKP CK, RFVA, f. 6991, ap. 3, b. 129, l. 104–105.

[45] Apie P. Našlėną kaip pogrindžio kunigą prieiga per internetą http://www.lkbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=306:pogrindio-kunigai-kelyje--paaukim&catid=31:kiti&It [žiūrėta 2014 m. gruodį].

[46] Žr. Alfonsas Svarinskas. *Nepataisomasis: atsiminimai*. I dalis. Versmė, 2014. P. 173.

Pasijuto nebylaus pasipriešinimo teroro ir melo sistemai pirmosios prošvaistės, kurios vis stiprėjo. (Žvelgdami atgal, „Kronikos“ autoriai Bažnyčios atgimimo pradžią matė septintojo dešimtmečio viduryje: „Kunigai pamažu įsidrąsino ir pradėjo tai vienur, tai kitur grupėmis katechizuoti vaikus. Pamoksluose vis dažniau suskambėdavo drąsus žodis, raginantis pabusti iš miego, baimės ir sustingimo. Religijų reikalų tarybos įgaliotinio pastangos terorizuoti kunigus vis mažiau pasisekdavo.“[47])

Periodiškai savotiško pogrindžio sąlygomis susitinkančių maldos ir paskaitų būreliai – suaugę ir paaugliai – vykdavo aplankyti aktyvių kunigų, iškeltų į atokias parapijas, nekalbant jau apie ištremtus vyskupus. Dauguma jų buvo Eucharistijos bičiuliai, bet šis judėjimas buvo atviras visiems bendraminčiams. Tiksliai pastebėjo kun. Robertas Grigas, kad kun. Alfonsas ir kitos iškilios to meto asmenybės, jo konfratrai, koregavo mūsų geografijos suvokimą: Miroslavas, Igliauka, Viduklė buvo centrai. Šalia Nemunėlio Radviliškio, Žagarės, Kybartų, Šlavantų, Skaudvilės, Ceikinių, Adutiškio, Paluobių... Būreliuose susitinkantys žmonės ėmė vis intensyviau bendrauti vieni su kitais, tuo mesdami iššūkį jėgoms, sąmoningai skaidančioms ryšius tarp asmenų, kurios vykdė okupantų užsakymą (1966 metais LSSR ATP detalizavo religinių kultų tvarkos pažeidimus, už kuriuos grėsė baudžiamoji ir administracinė atsakomybė. Buvo numatytas laisvės atėmimas vieneriems metams už nepilnamečių religinio mokymo organizavimą ir sistemingą vykdymą, religinių susirinkimų ir kitų apeigų, pažeidžiančių viešąją tvarką, vykdymą.[48]). Palengva nepastebimai kūrėsi savotiška tinklaveika[49], būsimo Atgimimo judėjimo pirmtakė. Kunigas Alfonsas ge-

[47] Lietuvos Katalikų Bažnyčios dvasinis atgimimas // *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika*. Chicago, 1984, t. 7. P. 100.
[48] LSSR AT prezidiumo 1966 m. gegužės 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso 143 straipsnio taikymo“ // L*ietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios,* 1966. P. 183.
[49] Ramonaitė A., Kavaliauskaitė J. *Sąjūdžio ištakų beieškant: nepaklusniųjų tinklaveikos galia*. Vilnius: Baltos lankos, 2011.

bėdavo matyti ne tik šią dieną, bet ir perspektyvą. Ir niekada neprarasdavo vilties. Kaip fantastiškai tuomet skambėdavo jo tariami žodžiai:

– Kai Lietuva bus nepriklausoma, o aš būsiu Įgulos bažnyčios Kaune klebonu...

Tokius sakinius visada lydėdavo griaudėjantis aplinkinių juokas. Argi sulauksime nepriklausomos Lietuvos?! Nejaugi dar gali ateiti laikas, kad Vitražo ir skulptūros muziejus vėl bus grąžintas Bažnyčiai?! O persekiojamas kunigas Alfonsas dirbs Kaune?! Netikėjome tuomet, kad ši jo pranašystė pažodžiui išsipildys.

Klebonas Igliaukoje, Viduklėje

Kai kunigas Alfonsas, vikaravęs Miroslave (Alytaus r.), Kudirkos Naumiestyje (Šakių r.), buvo atkeltas į Igliauką, nusprendėme jį aplankyti. Deja, jo neradome. Klebonijoje sutikome tik vyresnio amžiaus moterį, kalbančią rusiškai, kuri buvo iš Pavolgio vokiečių diasporos, atvykusi kunigo misionieriaus Antano Šeškevičiaus SJ nurodymu. Kalbėdama apie kun. A. Šeškevičių ši santūri šviesaus dvasingo veido moteris jį vadino šventuoju.

– O kunigas Alfonsas yra jo brolis šventume, – pridūrė ji.

Akivaizdu, kad jau tada, būdamas mažų parapijų Igliaukos ir Patilčių (Marijampolės r.) klebonu, jis buvo žinomas įvairiems tuometinės SSRS žmonėms, gyvenantiems įvairiuose regionuose. Su jais kun. Alfonsas palaikė glaudų ryšį ir buvo traukos centru daugeliui. Sekdamas situaciją pasaulyje ir šeštadalį pasaulio užimančioje SSRS, jis visada matydavo kiekvieną parapijietį. Igliaukos klebonijoje, kiek prisimenu, niekada netrūkdavo nei vietinio, nei atvažiavusio jaunimo. Būriais ten traukdavom. Daugybę šiandieną žinomų kunigų ir visuomenės veikėjų pažinau būtent ten. Prisimenu a. a. kunigą Virgilijų Jaugelį, tada smulkų, kukliai besišypsantį, bet ryžtingai nusiteikusį jaunuolį, pasukusį šventumo keliu, a. a. kunigą Zdebskį, dabartinį arkivyskupą Sigitą Tamkevičių. Užkampis, persekiojimas neįstengė izoliuoti kun. Alfonso. Priešingai, visoje Lietuvoje išgarsino iki tol nežinomą

Igliauką. Jaunimo šurmulys skardėdavo Igliaukos klebonijoje ne tik atlaidų metu. Vasaromis klebonijoje apsigyvendavo globotiniai – paaugliai, kurių tėvai buvo kunigo Alfonso bičiuliai – lagerio bendražygiai ar buvę parapijiečiai. Gražiabalsė vargonininkė ses. Miliutė šalia nelengvo darbo prie bažnyčios dar gaudavo globotinių pulkelį. Tos kelios vasaros atostogų savaitės kunigo Alfonso asmenybės artumoje giliai įsirėžė globotinių sąmonėje, formavo ištikimybę Dievo ir Tėvynės idealams. Vienas iš jų, Vidmantas Butkevičius, prisimena: „Pirmieji mano įspūdžiai apie Alfą (taip vadindavo kunigą tėtis) buvo iš vaikystės. Kai paaugau, tėtis pasiūlė mėnesį paviešėti Igliaukoje, pas kun. A. Svarinską. Pradžioje buvo nejauku, bet greitai pripratau, nes pasijutau (būdamas 14 metų) teisėtu parapijos nariu. Labai užsiėmęs bažnyčios kapitaliniu remontu, parapijine veikla, kunigas Alfonsas rasdavo ir man laiko. Labiausiai laukdavau vakaro, kai mudu eidavom pasivaikščioti. Trumpai pasimelsdavome, o po to klebonas pasidalindavo su manimi savo svajonėmis apie Lietuvos, Bažnyčios ateitį. Labai man patikdavo, kad jis kalbėdavo su manimi kaip su suaugusiu, vadindavo mane „jaunuoliu“, beje, kaip ir dabar mane vadina. Važinėjo jis sunkiuoju motociklu „Ural“. Paklaustas,

Kun. Alfonsas, 1971 metai

kodėl pasirinko būtent tokį motociklą, atsakė, kad į „Ural“ priekabą, lopšeliu vadintą, lengviau įlipa seni parapijiečiai, kai kunigas juos nori pavėžėti. Bažnyčios remontui kunigas Alfonsas surinko tuo laiku fantastinę 60 000 rublių sumą. Kartą paklausiau, kodėl jis nenusiperka automobilio. Kunigas šmaikščiai atsakė: „Mašiną tegu nuperka amerikonai, už dolerius, o rubliai bažnyčiai reikalingi.“ Apie save, savo norus, pomėgius, jis mažiausiai galvojo. Jam svarbiausi buvo Bažnyčios ir artimo reikalai.“ (Iš Vidmanto Butkevičiaus pasakojimų)

Bažnytėlė gražėjo, skleidėsi, o klebonas toliau važinėjo motociklu „Ural“. Tik rūpestinga parapijietė šaltą „ceratinę“ sėdynę vilnoniu audiniu apsiuvo. Tai tokių „patogumų“ ilgam pakako. Kunigas visada buvo linksmas, niekada nesiskundė, spinduliavo humoru. Kiekvienas apsilankymas Igliaukoje, kai joje klebonu buvo kun. Alfonsas, ne tik sustiprindavo laisvės siekio ir ištikimybės Kristui dvasią, bet ir praturtindavo naujomis pažintimis, formavo bendraminčių tinklą.

Kai 1976 metais kunigas Alfonsas buvo perkeltas į Viduklę (Raseinių r.), ten persikėlė ir bendraminčių susitikimo vieta. Būrys pasipildė Viduklės parapijiečiais. Iki Igliaukos tekdavo kelis kilometrus nuo pagrindinio kelio kulniuoti, o Viduklė, galima sakyti, buvo visai šalia autostrados. Kad ir kur keliausi, kad ir su kuo, visada gali užsukti į Viduklės kleboniją ir, nepaisant milžiniško klebono užimtumo, gali tikėtis šilto priėmimo. Visi čia rasdavo prieglobstį – ir iš senelių namų į bažnytėlę išsiruošęs senukas, ir nežinia iš kur atklydusi elgetėlė, ir studentų būrelis, ir kunigą išdrįsę aplankyti inteligentai. Su visais jis kalbėjo laisvai, atvirai ir pagarbiai. Drąsiai dalijosi mintimis apie okupaciją, keliais šmaikščiais sakiniais išryškindavo Lietuvos situacijos realybę, bedievinimo ir nutautinimo grėsmę. Mano bendrakeleiviai, kad ir kas jie būtų – mokinukai, studentai ar sovietinėje mokykloje dėstantys, bet mylintys Tėvynę, mokytojai – visi būdavo sužavėti kunigo Alfonso elgesio:

– Atrodo, kad šiame žemės kampelyje Lietuva jau laisva, nėra nei okupacijos, nei persekiojimo! – komentuodavo jie.

Šitaip sustiprinti jie vežėsi galimybės būti laisvais viltį į savo šeimas, darbovietes, savo draugų ratą. Ir tai po truputėlį sklido Lietuvoje. O juk tada kunigas Alfonsas buvo KGB taikiklio centre, kentė nuožmų KGB persekiojimą. Kartą užsukusi su draugais neradau įprastoje vietoje laikomo indų servizo. Ištikimoji kun. Alfonso bendramintė ir bendražygė santūrioji ir kuklioji ses. Monikutė tuoj suprato mano klausiantį žvilgsnį: „Kunigas Klebonas po viešos Vėlinių eisenos į kapus buvo nuteistas 50 rub. bauda. Jis atsisakė sumokėti, argumentuodamas, kad taip pažeidžiamos žmogaus teisės. Tai j i e atėjo į kambarį ir pasiėmė, ką tik rado geriausio, o vienintelis materialiai vertingas daiktas ir buvo indų servizas. Nors kainavo jis keleriopai daugiau, bet ką su jais padarysi?!“ (Iš ses. Monikos Gavėnaitės liudijimo) Tai tik vienas lokalus epizodas, bet būdingas tam laikotarpiui.

Dvidešimt dvejus metus sovietiniuose lageriuose iškalėjusio Liudo Simučio sutikimas, grįžus į Lietuvą, vyko taip pat Viduklėje. Kunigas Alfonsas savo elgesiu ir laikysena sugebėjo taip aiškiai parodyti oraus ir laisvo žmogaus pavyzdį, kad norėjosi būti drąsiam, priešintis okupacijai. Tačiau nereiškia, kad sekti tuo pavyzdžiu buvo lengva. Bendravimas su kunigu Alfonsu reiškė, kad būsi vis rimčiau persekiojamas KGB. Nereikėjo ilgai to laukti ir mūsų šeimai. 1977 metų balandžio 19 dienos rytą vyras ir skarele ryšinti moteris, pašnibždėję, kad yra „nuo Alfos“, įsigavo į mūsų namelį. Įėję pro duris parodė KGB pažymėjimus ir pradėjo kratą. Atvedė gatvėje sulaikytą Tėtį. Mane KGB į tardymą išsivežė iš paskaitų, brolį – iš praktikos. Iš pradžių buvau tardoma instituto komjaunimo komiteto kambaryje, dalyvaujant „mokslinio komunizmo“ dėstytojams, paskui pervežė į saugumo pastatą. Dešimt valandų trukusiame tardyme buvau verčiama pasakoti apie kunigą Alfonsą. Priešinausi, bet būrys įvairiausias psichologines atakas taikančių KGB pareigūnų išgavo mano, nepatyrusios dvidešimtmetės, prisipažinimą, kad buvau Viduklėje vykusiame Liudo Simučio sutikime. Paaiškėjo, kad į šį sutikimą buvo atsiųsti KGB šnipai, detaliai fiksavę kiekvieną žingsnį. Mano prisipažinimas tapo įrodymu. Tai su-

žinojęs kunigas Alfonsas nepriekaištavo, nemoralizavo.

– Jei būtum atlaikiusi spaudimą, būtų įvykęs stebuklas, o dabar – normalu, – tepasakė.

Tokį atlaidumą įgyja tik jautrus, didelius išbandymus perėjęs žmogus. Tokia jo reakcija ateityje padėjo man atlaikyti KGB spaudimus, pamažu užsigrūdinti. Prasidėjo kasmetiniai KGB paklusnių dėstytojų, dėstančių man istorinį materializmą, politinę ekonomiją, ateizmą, bandymai mane „sukirsti“ per egzaminus ir pašalinti iš Kauno medicinos instituto. Trejus metus jų pastangos buvo nesėkmingos, nes vis atsirasdavo padorių dėstytojų (ateizmo dėstytojas Alfredas Tytmonas, nepaklusęs reikalavimui parašyti man neigiamą pažymį iš ateizmo, pakeitė darbovietę, išėjo iš Kauno medicinos universiteto; politinės ekonomijos dėstytojas doc. Šalna, parašęs man gerą pažymį, KGB nurodymu gavo papeikimą su aplinkraščiu per visas katedras ir laboratorijas), kurie nepasiduodavo per katedros vedėją KGB vykdomam spaudimui. Valstybiniam „mokslinio komunizmo“ egzaminui KGB sutelkė visas pajėgas ir komunizmo dėstytojai, pažeisdami egzaminavimo ir vertinimo taisykles, man parašė dvejetą, nors gerai pasiruošusi atsakiau į visus klausimus. (Mane ginti ėję drąsiausi kurso draugai kalbėjo apie mano pasirengimą egzaminui: „Ji žinojo kursą geriau negu mes visi drauge sudėjus.“) Taip man buvo užkirsta galimybė dirbti gydytoja, nors specialybės valstybinius egzaminus išlaikiau tikrai gerai.

Streso paveikta nuvykau savaitei į Viduklę – atsigauti. Kunigas Alfonsas stiprino ir palaikė:

– Nusipelnei dovanų – važiuojam į Vilnių susitikti su ką tik iš įkalinimo ir tremties grįžusia Nijole Sadūnaite.

Mano negandos atrodė labai kukliai rimtų ses. Nijolės išgyvenimų akivaizdoje. Taip kunigo Alfonso paunksmėje aš buvau ugdoma ir grūdinama, ir tai iki šiol suprantu kaip didžiausią dovaną, padedančią atlaikyti sudėtingus gyvenimo išmėginimus.

Prasidėjo dvejus metus trukusi mano kova su įvairiomis valstybinėmis institucijomis dėl diplomo. (Siekiant diplomo

palaikė ir kiti bendraminčiai: poetas vertėjas Valentinas Ardžiūnas, jo žmona Jonė Ladygaitė-Ardžiūnienė, Leontina Šimkūnienė, Liudas Dambrauskas ir kt.) Kunigas Alfonsas buvo patarėjas ir atskaitos taškas, kad nenukrypčiau į neleistinus kompromisus, bet išnaudočiau visas galimybes, įskaitant ir lankymąsi Maskvoje buvusioje SSRS sveikatos apsaugos ministerijoje, ir informacijos teikimą „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai“, ir reikalaujančius raštus Aukščiausiosios Tarybos prezidiumui, ir vizitus ministerijose, ir marksizmo universiteto baigimą. Ši kova baigėsi pergale – diplomą gavau.

Bičiuliai lanko kalinę tremtinę ses. Nijolę Sadūnaitę. Iš kairės ses. Bronė Kibickaitė, ses. Nijolė, Liudvikas Simutis. Bogučianai, Krasnojarsko sr., 1977-11-26

Trečiasis suėmimas ir reakcija į jį

1983 metų sausį pasiekė gūdi žinia – kun. A. Svarinskas suimtas trečią kartą. Būrelis aktyviausiųjų atėjo prie teismo jo palaikyti. KGB reakcija į juos buvo labai agresyvi. Žmonės buvo gaudomi ir prievarta gabenami į miliciją ar į miškus, bauginami, šalinami iš aukštųjų mokyklų. Viena iš šių aukų – Jūratė Banevičiūtė, studentė, muzikė, tik vieną kartą apsilankiusi Viduklėje ir sužavėta drąsaus kunigo Alfonso žodžio bei jo atgaivinto „Kalnų“ giedojimo Viduklės parapijos šeimose

per Gavėnią ir Adventą, atvyko jo palaikyti prie teismo rūmų. Nuvežta į miliciją ryžosi atsisakyti komjaunimo bilieto ir KGB nurodymu buvo pašalinta iš konservatorijos. Netruko pasirodyti tendencingų straipsnių oficialiuose dienraščiuose[50], kuriuose buvo baisimasi tokiu merginos elgesiu. Vidurinėse mokyklose buvo privaloma šiuos straipsnius nagrinėti su mokiniais, kad visi nuo tokio elgesio būtų atbaidyti.

Kaip priešintis šiai baisiai neteisybei? Rašėme raštus, važinėjome po respublikos bažnyčias rinkdami gyventojų protestą patvirtinančius parašus. Mano Tėtis ir Algirdas Patackas ėmėsi leisti kun. A. Svarinsko suėmimui skirtą leidinį „Lietuvos ateitis“, į kurį rašėm tekstus. Ir vėl tardymai, kratos. Bet šį kartą jau buvau užgrūdinta. Į tardytojo klausimą: „Ar pažįstate kunigą Alfonsą Svarinską?“ atsakiau klausimu:

– O jūs Arvydą Saboną pažįstate?

Taip norėjau pabrėžti kunigo Alfonso žinomumą respublikoje, nes tuo metu šis krepšininkas buvo populiarumo viršūnėje ir jį pažinojo kiekvienas Lietuvos gyventojas. Antra vertus, išvengiau atsakymo, kuris tardant tampa kito užduodamo klausimo tąsa...

Nuteisė kunigą Alfonsą 7 metams lagerio ir 3 metams teisių apribojimu. Buvo išvežtas į Permės (Molotovo) lagerį – 36-ąjį griežtojo režimo punktą Kučino vietovėje. Jo nepasiekdavo net mūsų atvirukai, sutartinai siunčiami šv. Kalėdų ar šv. Velykų proga. Išvydome jį netikėtai – kine, kai pasirodė KGB užsakytas filmas „Kas jūs, kunige Svarinskai?“. Matėme jį išsekusį, neatpažįstamai sulysusį, kompromituojamą, bet gyvybingomis, žibančiomis akimis, tvirtą ir nepalūžusį. Kai ekrane pasirodydavo kun. Alfonso veidas, salėje pasigirsdavo plojimai. Deja, jis negirdėjo jų. Išgirdo tik grįžęs ir susitikęs su artimiausiais bičiuliais Paberžėje, Viduklėje. Euforiją temdė realybė, kad kunigas Alfonsas prievarta išsiunčiamas į užsienį.

– Jaučiu, kad netrukus sugrįšiu. Tada turėsite man viską

[50] Šalkauskienė I. Netikros monetos skambesys, arba Veidmainio pinklėse // *Komjaunimo tiesa*, 1983 gruodžio 10 d.

nuosekliai papasakoti, – paliko viltį, kai susitikom Paberžėje tarp bažnyčios ir klebonijos.

Švenčių proga mūsų šeimą pasiekdavo šilti kunigo Alfonso sveikinimai iš įvairių užsienio valstybių.

Nepriklausomybę paskelbus

Paskelbiant išsvajotos iškovotos Nepriklausomybės atkūrimą kunigas Alfonsas neturėjo galimybės dalyvauti. Grįžęs į Lietuvą nepasidavė visuotinei euforijai. Prisimenu jo kritišką žvilgsnį į susidariusią situaciją ir perspėjimą budėti, kad netaptume panašūs į Lotynų Amerikos šalis, kur didžiulis socialinis neteisingumas, daug skurdo. Prisimenu susitikimus su monsinjoru Alfonsu, kuriuose jis ragino neskubėti džiaugtis pergale, masiniais „atsivertimais“, bet stengtis pilnai atkurti Nepriklausomybę. Ypač siekė paneigti iškraipytus istorinius faktus, atkurti teisybę. Prisimenu Prezidentūros salę, kai buvau pakviesta atsiimti savo Tėveliui po mirties skirto apdovanojimo – Vyčio kryžiaus ordino. Iš pompastiškų kalbų ir etatinių kalbėtojų monsinjoro Alfonso laikysena išsiskyrė tikrumu, paprastumu ir pagarba tiems, kurie iš tikrųjų kovojo dėl Lietuvos laisvės. Netiko jis prie tų didžiūnų, kuriems už viską svarbesnis buvo jų statusas. Monsinjoras Alfonsas vis labiau buvo izoliuojamas. Seni bičiuliai įsitraukė į nesibaigiančią naują veiklą, kasdienybėje kiekviename žingsnyje turėdami kovoti su Nepriklausomybės priešais, kurie ne-

2001 metai

buvo įpratę siekti bendro tikslo – tarnauti Lietuvai. Kai kurie išvyko į užsienį, siekė karjeros. Ilgą laiką gyvendamas šalia Vilniaus arkikatedros nebuvo laukiamas joje prie altoriaus. Per šventes arkikatedroje pasirodžius naujajam – senajam elitui, monsinjoras nebuvo pageidaujamas pasirodyti net tarp maldininkų. Kai kelias į katedrą atsivėrė, jau šlubavo sveikata. Tačiau visada jam pakako jėgų ginti skriaudžiamuosius, neteisėtai persekiojamus. Kiekvienais metais jį sutikdavau 2006 metais rugpjūčio 23 dieną nužudyto pulkininko Vytauto Pociūno minėjime Prezidentūros aikštėje. Jo aiški pozicija iki pat mirties padėdavo susigaudyti komplikuočiausiose situacijose ir sekti jo pavyzdžiu – likti ištikimam Dievui, Tėvynei ir žmoniškumui. Būčiau laiminga, jei monsinjoras Alfonsas Svarinskas kaip Kunigas legenda išliktų kelrodė žvaigždė ne tik mano vaikams, bet ir visiems lietuviams.

Loreta ir Vidas Abraičiai

KAIP GYVENIME PATYRĖME BENDRYSTĘ SU KUNIGU ALFONSU SVARINSKU

Su kunigu Alfonsu Svarinsku susipažinome, kai jis buvo klebonu Kudirkos Naumiestyje. Mes buvome vaikai, paaugliai. Kaip dabar prisimename, jis labai rūpinosi, kad kuo daugiau vaikų ir jaunimo ateitų į bažnyčią. Ir sugebėdavo tų vaikų pritraukti. Daug jų patarnaudavo šv. Mišioms. Po Mišių, procesijos ar Velyknakčio budėjimo visada vaikams būdavo paruoštas krepšys saldainių. Pirmai Komunijai ruošė atvirai, nesislėpdamas.

Dėmesys vaikams

Buvo kažkokia sunkiai apibūdinama jo asmenybės trauka. Pirmiausia jis buvo labai nuoširdus ir atviras. Parodydavo meilę vaikams, kurios tėvai galbūt kartais drovėdamiesi nerodydavo. Prašydavo, kad mamos ir močiutės vestųsi vaikus į bažnyčią. Sakydavo:

– Mes, kunigai, suvaržyti. Mūsų neleidžia į mokyklas. Ne vien žodžiai vaikus gali paveikti, bet labiausiai tėvų pavyzdys.

Tiesos žodis

Mes abu buvom iš šeimų, kur vaikams buvo atvirai pasakojama apie tautines vertybes, gyvą atmintį, neseną ir seną

Kudirkos Naumiestis, 1971 metai

istoriją. Kaip vaikai į pamokslų turinį labai nesigilindavome, bet iš tėvų reakcijos galėdavome suprasti, kad tas kunigas buvo autoritetas, nes sakė tiesos žodį.

Alfonsas Svarinskas buvo gana tiesmukas. O tiesą kalbėti to meto sąlygomis reikėjo daug drąsos. Kai dar buvome paaugliai, išgirdome tokį įdomų jo šūkį:

– Kunigui numirti lovoj, kai tiek aplinkui neteisybės ir netvarkos, didžiausia gėda. Tik Mordovijoj ir ant antrų narų! Paskelbti tiesos žodį žmogui labiausiai gali kunigas. Jis neturi savo šeimos, ir atsidūręs Mordovijoj, turės progą apaštalauti tarp kalinių.

Apibūdintume jį taip: ir kunigas, ir karys. Jo laikysena tokia buvo visą laiką – karys. Sau kėlė labai didelius reikalavimus. Ir šalia esantiems jo reikalavimai buvo gana aiškūs, tiesūs ir ne visada lengvi. Dėl to ir jo žodis buvo labai tiesus, nors kaip iš kunigo žmonės gal kartais laukdavo švelnesnio, atlaidesnio vertinimo.

Blaivybė

Vienas svarbiausių dalykų, su kuriuo kovojo, – girtavimas. Ypač kaimuose jis buvo didžiulis. Sovietinė sistema bandė nugirdyti tautą, atitraukti nuo Bažnyčios, nutautinti. Svarinskas su Sigitu Tamkevičiumi (jis kurį laiką buvo jo vikaru) pabrėždavo blaivybės svarbą. Ypač per pamokslus. Kunigas Alfonsas visada susigraudindavo kalbėdamas, kad nebūtų duodama degtinės per gedulingus pietus. Tai būdavo ne pra-

šymas, o labiau reikalavimas. Nuo šių kunigų prasidėjo blaivios laidotuvės. Tai buvo naujas dalykas. Bet žmonės, ypač moterys, kadangi stipriai jautė blogą alkoholio poveikį šeimoms, greitai su džiaugsmu tai priėmė. Ir girtavimas bent per laidotuves smarkiai sumažėjo.

Meilė Lietuvai

Labai mylėjo Lietuvą, ir ne už kokią nors abstrakčią tėvynę kovojo, bet turėjo aiškią jos viziją – kad Ji būtų blaivi, inteligentiška, patriotiška.

Pamaldumas

Kaip kunigas pasižymėjo išskirtiniu pamaldumu, turėjo stiprų asmeninį santykį su Dievu. Net ir tvarkydamas kokius nors ūkio reikalus, prieš Švenčiausiąjį Sakramentą atsiklaupęs paskęsdavo maldoje. Skubėdamas visada rasdavo akimirką susikaupti, neapsiprasdavo su rutina. Buvo matyti jo stiprus ryšys su Eucharistija ir Kristumi. Fiziškai būdamas ne per stiprios sveikatos, turėjo tvirtą dvasinį stuburą.

Atostogos Igliaukoje

Kai vėlesniais metais Alfonsas Svarinskas buvo iškeltas į Igliauką, daug vaikų ir toliau aplink jį būrėsi, važiuodavo pas jį atostogauti.

Loreta: „Nesuprantu, kokia vidinė trauka buvo, kad mes vasarom iš Naumiesčio važiuodavome net į Igliauką, kai jis buvo iškeltas – iš paskos. Kai mokiausi Kaune – vieną šeštadienį aš į Naumiestį, kitą – į Igliauką.“

Igliaukoje susirinkdavo pilna bažnyčia jaunimo. Kunigas Alfonsas kviesdavo valyti, puošti bažnyčią, ir mes mielai eidavome dirbti, gėles merkdavome, prižiūrėdavome, klebonijoje dulkes nuo knygų valydavome. Jis ten ir karietą buvo susiremontavęs, tai į ją susisodinęs vaikus veždavosi į atlaidus gretimose parapijose.

Loreta: „Man kaip vaikui įstrigo, kai po šventų Mišių vakarais atvažiuodavo dabar gerai žinomi arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, kunigai Juozas Zdebskis, Antanas Šeškevičius. Visas tas branduolys, kuris kažką darė mums neži-

Igliaukoje su Kapsuko (Marijampolės) jaunimu

nant, turbūt kokiais nors „Kronikos“ reikalais kalbėdavosi. Ir kas vykdavo, kai dabar žiūriu savo akimis? Mes, vaikai, visada būdavom pasodinti kartu vakarienės. Būdavo nustatytas laikas, jei pavėlavai – negausi. Klebonijoje beveik kiekvieną šeštadienį lankydavosi kokie penki šeši vaikai. Sėdėdavome prie bendro ilgo stalo, valgydavome kartu ir akis išpūtę klausydavome, kaip jie kalbėdavo tais ilgais pasisėdėjimo vakarais, dalindamiesi savo atsiminimais apie kalėjimą ir kitas patirtis. Tai buvo apie 1972–1975 metus. Tas pavyzdys labai ugdė.“

Rūpestis žmonėmis

Alfonsas Svarinskas mokėjo suburti žmones, patraukti. Jis žinojo kiekvieno žmogaus rūpesčius. Jeigu žmogus neturėdavo susimokėti už laidotuves ar aukos – už dyką važiuodavo. Turėjo tokį juodą motociklą, sėsdavo ir važiuodavo. Ar naktį, ar dieną.

Vidas: „Galvoju, ar išvis jis už laidotuves imdavo? Ir kai dirbo Kavarske klebonu, jau po savo kapelionavimo kariuomenėje, kai tvarkiau Kavarsko bažnyčios įgarsinimą, man zakristijonas skundėsi:

– Iš ko mes gyvensim? Klebonas neima už palaidojimą.

Svarinskas sakydavo:

– Šiaip bažnyčiai aukokit, jeigu norit paaukot, o laidoti aš turiu už dyką, tai mano pareiga.“

Eucharistijos bičiuliai

Kai sukūrėme šeimą, su Alfonsu Svarinsku bendravome per Eucharistijos bičiulių sąjūdį. Tuo metu jis klebonavo Viduklėje. Dažnai važiuodavome tai į Žemaičių Kalvariją, tai į Šiluvą, tai į kitas šventas vietas. Kada pas jį Viduklėje sustodavome, jis visada mums skirdavo bent pusvalandį pakalbėti aktualiomis temomis. Po Mišių visada pakviesdavo:

– Visi renkamės pas mane klebonijoje. Vietos užteks, o jeigu truks – praplėsime.

Jeigu bažnyčioje pamatydavo atvykusio jaunimo – visada kviesdavo pas save. Susinešdavome sumuštinius, jis parūpindavo arbatos, ir būdavo toks bičiuliškas bendravimas – vėlgi traukos taškas.

Vidas: „Kiekvieną Žemaičių Kalvarijos atlaidų šeštadienį vykdavo Eucharistijos bičiulių neformalus suvažiavimas, ne

Eucharistijos bičiuliai sveikina TTGK komiteto narį. Viduklė, 1979 metų lapkritis

salėje, bet šventoriuje, bažnyčioje. Atrodydavo, kad Svarinskas sakydavo būtent bičiuliams skirtus pamokslus. Ir visada žinodavome, kad bus Alfa ir tars žodį. Alfa vadindavom, net nesakydavom kunigas Alfonsas, bet „Alfa bus, dės žodį ir turėsim parako vėl toliau kariaut“. Tas sustiprinimas labai pasijusdavo.“

Jis leido savilaidinius atsišaukimus ar deklaracijas. Didelę reikšmę dar ir dabar teikia spausdintam žodžiui. Svarinsko iniciatyva pradėjome keletą akcijų, pavyzdžiui, su Eucharistijos bičiuliais eidavome keliais aplink Šiluvos baziliką už Lietuvos blaivybę. Jis vienas pirmųjų paragino kiekvieno mėnesio tryliktą dieną rinktis Šiluvoje ir melstis už Lietuvos laisvę. Galima sakyti, jis buvo vienas Eucharistijos bičiulių dvasios tėvų.

Dar kartą reikia pabrėžti – karžygys. Jis mums pakeldavo maištininkų dvasios, todėl mes tokie jauni maištininkai ir jautėmės. Jauniems žmonėms reikia sektinų pavyzdžių, todėl jo kaip autoriteto įtaka mums buvo labai svarbi. Kas dabar gali atrodyti pernelyg kategoriška, tuo metu buvo tarsi įkvėpimas. Matėme, kokia nuožmi sistema. Svarinskas buvo besąlygiškas dėl komunistų – jokių kompromisų nebūdavo. Sakydavo, kad jiems teisingumas turi būti griežtai pritaikytas. Apie gailestingumą ar atlaidumą jų atžvilgiu nebuvo kalbos, viskas dėl teisingumo. Kartais Alfonso Svarinsko tiesumas galėjo atrodyti per kietas kaip kunigui, bet kaip kariui jis buvo tinkamas. Brutaliai brukamo ateizmo akivaizdoje Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius ir kiti to rato kunigai mums buvo atrama, jie davė dvasinį stuburą, dėl kurio iki šiol likome stiprūs vidumi – tikėjimu ir patriotizmu.

Kunigas Alfonsas Svarinskas iki gyvenimo pabaigos išliko kariu su neramia siela. Susitikus sakydavo:

– Va, pažiūrėkite, kokiais keliais dabar Lietuva eina. Va, jūs, jaunimas, turite ką nors daryti!

Kun. Kęstutis Brilius MIC

DIEVO ŠVIESA JISAI SPINDĖJO IR MUMS KELIĄ Į ATEITĮ ŠVIETĖ

Jei sovietmetį mūsų tautoje vertintume agresijos, pavojaus, persekiojimo prasme, tai atsakymas būtų toks: šiuo požiūriu tai buvo labai aiškus, konkretus laikmetis. Jei sovietmečio laikotarpį vertintume tautos ateities, patriotizmo, kultūros, visuomenės dvasingumo prasme, tai atsakymas apie ateitį būtų toks: žvelgėme ten, kur nieko aiškaus nesimatė. Tautos pasipriešinimas, partizanų kovos, kūrybiškoji laisvos inteligentijos mintis – sužlugdyti ir kruopščiai cenzūruojami dalykai. Visuomenė buvo tiek prispausta ir prievartauta, kad dauguma gyveno ne tik komunistų partijos, persekiojimo baimėje, bet bijodami net ir vienas kito išdavystės. Kūrėme baimės kultūrą su slaptais sutartiniais drąsos, patriotizmo, tikėjimo ženklais. Atsirado „iškalbus“ tylėjimas ar nutylėjimas, patriotiškasis „nieko nedarymas, kad nebūtų blogiau“, kopimas karjeros laiptais kartu su okupantais, kad „padarytum ką nors gero“, ir daugybė kitų tos kultūros ženklų.

Formavosi žmonių karta, sutinkanti gyventi be ateities, laisvės, atsakomybės už ją ir laukianti tik direktyvų su nurodymais bei tikinti taip iškovotu buitiniu ir politiniu stabilumu. Tokiu būdu užvaldęs tautą komunistinis monstras net ėmė „kvepėti“ šiokiais tokiais „gėriais“, ir nemažai žmonių uoliai įžvelgė tuos menkučius privalumus, kurie galėjo garantuoti labai pamažu gerėjančią egzistenciją ar patogesnį užsi-

miršimą alkoholyje. Tai buvo būdinga išlikusios tautos daugumai. Kai kurie jų dar ir šiandien jaučiasi teisūs likę ištikimi raudonojo monstro „gerumo“ reklamai. Dauguma, bet tikrai ne visi, laisvės, ištikimybės, krikščionybės, kūrybiškumo ir tautiškumo idealus sutiko laikyti jau tik praeitimi.

Nuo pat paauglystės teko susipažinti su krikščioniškąja, antisovietine, patriotine dvasininkijos, inteligentijos veikla, nesvetima ir paprastų žmonių gyvenimuose. Būti laisvu vergovėje, kilniu prievartoje ir didžiadvasiu prisitaikėlių visuomenėje – tam reikėjo asmeniškai priimti esminius sprendimus dėl galimų susekimo ir išdavystės atvejų. Apibūdinčiau taip: laisvė, patriotizmas ir krikščionybė be rimtos rizikos nebuvo įmanomi. Jiems pasiryžus reikėjo eiti ne tik pro sustingusiųjų baimėje gretas, bet ir laviruoti tarp ypač narsaujančių skundikų, provokatorių pinklių. Manau, kad kiekvienas pasiryžėlis turėjo tokių jį lydinčių ar staiga atsirandančių „draugų“. Daugelio vėlesnės bylos tik patvirtindavo, kaip arti prie kai kurių veikėjų buvo įsitaisę tokie „draugai“.

Kaip puikią pamoką atsimenu vieno Vilniuje dirbusio jauno kunigo istoriją. Jis buvo toks drąsus, toks smarkus, taip „dėjo“ ant valdžios, kad tereikėjo stebėtis tokia narsa. Kai arkivyskupijos valdytojas pagaliau šiaip ne taip pajėgė jį iškelti, savuoju narsuoliu susižavėjusiųjų delegacija nuvyko pas tremyje buvusį arkiv. J. Steponavičių ir ėmė „guldyti“ jo žygdarbius, pasakymus „ant valdžios“. Arkivyskupas atsakė vienu sakiniu:

– Jei jam taip leidžia, tai jis taip ir sako.

Netrukus išaiškėjo, kad tas kunigėlis jau seniai užverbuotas, nuklydo, išvyko iš Lietuvos į Leningradą, metė luomą, o pranašiška arkivyskupo išmintis tarsi švyturio spindulys nušvietė kelią į priekį nuoširdžiai mylintiesiems Bažnyčią.

Trumpai apibendrinčiau taip: tai buvo tamsus, painus, rizikingas, įdomus ir žygdarbio vertas laikmetis. Pirmieji klausimai, kurie kildavo daugeliui žmonių: paskui ką eiti, kuo tikėti, į kur ir kaip vesti tavimi patikėjusius? Reikėjo švyturių. Aišku, jog buitinės „lempos“ tam netiko. Ištikusi tautą nelaimė kildino kovotojus, didvyrius, pranašus, šventuosius,

kurie tapo švyturiais kelionėje pro esamas kliūtis ir padėjo pasirinkti teisingą, gyvenimo aukos ir pastangų vertą kryptį.

Labai pagarbiai žvelgiu į jau prieš ketvirtį amžiaus praėjusį laikmetį, dėkodamas tiems žmonėms, kurie nuo ankstyvos paauglystės man buvo švyturiai, savo gyvenimu ir žodžiu rodę kelią link idealų. Taip jau sutapo, kad, būdamas keliolikos metų, atsidūriau prie šviesiausių Lietuvos kunigų, disidentų, per juos mačiau kovojančiąją tautos dalį, pilną drąsos, pasiaukojimo, išminties, tikėjimo, draugiškumo ir ištikimybės.

Mons. Alfonsą Svarinską taip pat vadinu tautos švyturiu. Bendravimas su juo davė daugybę neįkainojamų politinių, kunigiškų, gyvenimiškų pamokų. Būdamas sovietų nekenčiamos inteligentijos gynėju ir puoselėtoju, jis ir mus, prie klebonijų dirbusius, stogus, grindis dažiusius, zakristijonų pareigas atlikusius paauglius kviesdavo gerti „inteligentų kavos“. Tai buvo savita jam, o kava būtinai privalėjo būti išpilstoma į mažus baltus puodelius.

– Lageriuose gėriau iš aliuminių, ir jūs iš tokių gersite, jei

Partizanas, politinis kalinys Jonas Kadžionis-Bėda ir mons. Alfonsas, 2010-11-24

ištikimi Lietuvai, Bažnyčiai būsite, už tautos laisvę ir blaivystę kovosite, – sakydavo pilstydamas kavą į trapius baltus puodelius.

Tuo metu nebuvau kavos mėgėjas, bet ji ypatingai pakvipdavo dėl kompanijos, kurioje buvo geriama, ir dėl laisvų pasisakymų, kurie tenai skambėdavo, bei įžvalgų, tolygių pranašystėms, kurias girdėdavome. Tarp jo „kavos inteligentų“ lengvai atsidurdavo visi, kuriems nesvetimos buvo laisvų, kilnių žmonių idėjos ir visai nereikėjo išskirti kokių nors titulų ar laipsnių. Kaip tik mons. A. Svarinsko „inteligentų“ tema leido man toli į priekį suvokti tautos proto – kūrybingosios inteligentijos, mokytojų, kultūrininkų, mokslininkų, literatų reikšmę ir uždavinius tautos ateities, krikščionybės ir laisvės plane.

Jo bendravimo su žmonėmis stiliaus neišskiriamas elementas buvo humoras. Visose sunkiose situacijose jis galėjo pasirodyti juokaudamas ir ašarodamas. Man visada kėlė įtarimą niūrūs, susiraukę „šventieji“, kurių neretai vėliau matydavau besigydančių savo pakrikusius nervus.

Mons. A. Svarinsko humoras, sarkazmas, aštri pašaipa paisė tiesos, bet ne ambicijų. Jo pajuokavimuose visada būdavo pagarba idealams, Dievui, Bažnyčiai, ir menkas dėmesys buvo skiriamas kieno nors „užsigavimams“. Pajuokavimų temose vyravo noras viską priimti, rasti, linksmai padalijant. Ant jo buvo supykusi, „užsigavusi“ visa tarybų valdžia, saugumas ir nemažai prisitaikėlių. Kritikos jo atžvilgiu taip pat netrūko, bet daugiausiai tai būdavo tų „užsigavusiųjų“ už jo aštrų liežuvį „atsiskaitinėjimai“. Vienas kolega neakivaizdininkas, sužinojęs, kiek laiko Viduklėje pas monsinjorą neoficialiai vikaravau, nusistebėjo:

– Ir kaip tu tiek ištvėrei tą jo kandumą?

– Labai mielai, man kaip gydomasis kurortas su įvairiomis procedūromis sielai ir savimeilei gydyti, – atsakiau.

Nežinau, nesu bandęs, kiek jis pats buvo užgaulus pasišaipymams jo asmens atžvilgiu, tačiau mano metuose, nuopelnuose ir patirtyje visiškai nebuvo vietos ir užmačių tokiems tyrimams. Tebuvo vien noras gerti tą išmintį, šviesą

ir dvasingumą, kuris per jį sklido.

Tokios išminties, patirties, kurią jis dalindavo, galėjai gauti kiekvienam žodžiui ir atvejui. Kartą, geriant „inteligentų kavą“, gavęs pasiūlymą įsidėti dar vieną torto gabalėlį, atsisakiau žodžiais:

– Ačiū, daugiau negaliu.

Ir tuoj pat vietoj torto gavau didelį moralą apie tai, kaip negalima valgyti iki „daugiau negaliu“, kai lageriuose žmonės net duonos daugiau negali gauti, kaip reikia valgyti ne iki negalėjimo valgyti, o iki pajėgumo toliau dirbti, gerai miegoti ir juoktis iš priešų. Ir dar ta pačia proga išgirdau nemažai minčių šia tema: apie duonos valgymą, alkstančius, Tėvynę, Bažnyčią, išdavikus už sriubos lėkštę. Veiksmingai, sakyčiau – iki šiol imdamas duoną ar kitą maistą bijau prieiti iki „daugiau negaliu“, kad galėčiau likti prie „jau pajėgiu dirbti“.

Visą darbą, veiklą, kuri virė tarp to meto disidentų, dvasininkų ir „dvasia nepavergtųjų“, lydėjo būdinga tam laikmečiui grėsmė – galimybė įkliūti. Turėjęs atlikti nemažai Bažnyčios užduočių tiek Lietuvoje, tiek kitose SSRS respublikose, privalėjau taip pat perprasti KGB metodus, įvairių respublikų situaciją Bažnyčios darbų atžvilgiu ir sėkmingai susitvarkyti su duotais pavedimais ne tik pats neįkliūdamas be reikalo, bet ir kitų neįkliudydamas. Atsakingumas ne tik už save, bet ir už kitus buvo būtinas. Kartą vieno talkininko, kuris drąsiai ėjo rizikos keliu dėl Bažnyčios, žmona manęs paklausė:

– Kunige, jei mano vyras įklius, kaip man reikės gyventi su penkiais vaikais, o ir šešto jau laukiuosi?

Atsakiau:

– Jei įklius ne dėl savo kvailumo, avantiūros, nepaklusnumo, o dėl mano tvarkingai vykdomų pavedimų, mokėsiu tau ir vaikams alimentus, kol vyras grįš iš kalėjimo, ir įsidarbinsiu, kur tik reikės, kad tai ištesėčiau.

Ačiū Dievui, neprisiėjo. Ir vaikus užaugino, ir Bažnyčiai tarnavo taip, kad gali savo vaikams pavyzdžiu būti.

Todėl ne vienam tuščiai smalsaujančiam tiesiai leptelėdavau:

– Nekaišiok nosies, kur nereikia, neklausinėk: mano mokykla – svarinskinė.

Iš tiesų, pamokos toje mokykloje būdavo labai geros. Kartą, pavaduodamas jį Viduklėje kaip vikaras, gavau nurodymų kelioms dienoms, nes jis privalėjo kuriam laikui išvykti. Skubėjo išvažiuoti, ir jau beveik tarpduryje aš mestelėjau klausimą:

– O kur važiuosite?

Pamačiau dideles akis, ant slenksčio numetamą krepšį ir tuoj pat galėjau mėgautis jausminga paskaita apie tai, kaip niekada nereikia klausti to, kas tau tiesiogiai nebūtina, kaip tardymuose, laužant pirštus tarpduryje, žmonės išplepa ne tik tai, ką žino, bet ir tai, ko net nesapnavo. Per tą keliolikos minučių pamoką sužinojau ir įsiminiau labai reikalingus dalykus. Iki dabar su panieka žiūriu į tuščią smalsavimą, šniukštinėjimą. Tik ten, kur reikia skaitytis su rangu ar amžiumi, „pavizginu uodegą“, „paraitau“ liežuvį iš pagarbos ir būtinumo, o kitais atvejais atsakau svarinskiniu klausimu:

– O ką nuveiksi su mano atsakymu?

Ir rami galva, kad nieko neįdaviau ten, kur ir kam to nebūtina.

Ypač žavėjausi vienu mons. A. Svarinsko bruožu: jis nekritikuodavo, nepeikdavo Bažnyčios. Bet kokio asmens atžvilgiu nevengęs humoro ar kritikos politiniais klausimais, jis tarsi pasikeisdavo kalbėdamas Bažnyčios tema. Supratau, kad jam, aukojusiam šventas Mišias lagerių sąlygomis, vienatinė Kristaus Bažnyčia buvo šventa, ir ji buvo ne tik tuose pastatuose, kuriuos jam patikėdavo remontuoti, prižiūrėti, bet dar labiau – Romoje popiežiaus asmenyje ir kiekvieno, kaip ir jo, tikinčiojo širdyje. Jo pavyzdys dar labiau įtikino, jog esame Dievo šventovė.

Ne kartą galvojau: per tiek metų niekada, niekaip neišgirdau jokių „seksistinių“ užuominų apie vyrą, moterį, organus ar santykius, kodėl? Jaunam kunigėliui tai buvo keista: juk su tokiu humoro jausmu ir šioje srityje galima rasti daug juokingų dalykų! Kartais bekraunant pokostą, oksolį ar gerus bulgariškus langų dažus iš jo bagažinės, galėdavai išgirsti,

Kun. Kęstutis Brilius MIC ir kun. Alfonsas, 1999-01-07

kaip jis juokaudamas skundžiasi:

– Dievas pašaukė kunigauti, ir taip norisi, o dirbti reikia statybininkų brigadininku.

Tačiau visa savo kultūra liudijo Evangelijos ištarmę, jog kūnu esame Dievo šventovė, jog ir kūniškoje, ir plytinėje šventovėje gyvenantis Dievas yra šventas ir vertas šventos pagarbos.

Jo turėtose klebonijose visada buvo gausu knygų keliomis kalbomis. Laikraščius skaitė nuolatos ir taip skaityti mokė mus: svarinskiškai – tarp eilučių. Perpratęs sovietinius ideologus mokė:

– Skaitykite partinius oficiozus tarp eilučių, visada tarp eilučių. Bolševikai atėjo į valdžią, ir jų veiklos metodai – konspiraciniai, o jų centrinėje spaudoje visada įdedami nurodymai pagal būsimas užduotis.

Buvo įsimintinas dalykas, kai kartą, paėmęs to meto pagrindinį kompartijos dienraštį, padavė perskaityti vieną gana platų komjaunuolišką straipsnį apie Bažnyčios žalą so-

cialistinei visuomenei. Paskaičiau. Paklausė:

– Ką pastebėjai?

– Tas pat per tą patį, – pasakiau, – ūžimas ant Bažnyčios.

– Ne, atsakė, yra šis tas naujo.

Parodė porą eilučių ir paaiškino:

– Prasidės kunigų suėmimai, teismai, stalininis susidorojimas su Bažnyčia bus atnaujintas.

Jo tiesa buvo pranašiška. Per pusmetį suėmė keletą kunigų, buvo daugybė ir pasauliečių, ir kunigų teismų su realiais nelaisvės nuosprendžiais. Jį taip pat areštavo tarsi to paties dienraščio programoje nupieštą.

Po paskutinio arešto Kovotojas grįžo jau į kitus laikus ir toliau kovojo laisvėje už tikresnį visuomenės išlaisvėjimą, šventumą, idealizmą. Nepalūžęs, nepapirktas nei pinigais, nei titulais, neturintis nei daug draugų, nei pinigų, bet pilnas prie jokių patogumų neprisitaikiusio idealizmo, pasiaukojimo Dievui, Tėvynei, Bažnyčiai, sielų išganymui. Net nebandau aptarinėti šio „laisvės“ laikotarpio didesnių ar mažesnių dalykėlių, kuriuose toksai švyturys neįtilpo, kaip Seime ar kariuomenėje, kaip arkikatedroje ar kurijose. Kai kur tiktų paprasčiausias žodis: intrigėlės. Tiesiog, manau, tenai švyturiams lubos per žemos, o pasilenkusių švyturių nebūna: švyturys stovi ir nesilenkia, kad šviestų ne į žemę, o į tolį. Jis ir stovi toli, kad šviestų dar toliau ir ne link savęs, o į ateitį. Liūdna, kai užgęsta švyturiai, bet jei tai – dėl patekėjusios saulės, aušros, atėjusios dienos – džiugu. Prisimindamas šį savo kunigystės pradžios metų švyturį linkiu, kad tautos istorijos sutemose visada būtų pakankamai ryškių švyturių, kad mes, net ir tamsai užėjus, nesitenkintume vien stalinėmis, naktinėmis ar šaldytuvų lempelėmis, o drįstume plaukti į aušros šviesą kaip ištikimi šviesos vaikai – kiekvienas ir kartu su visais savuoju laikmečiu mums patikėtais Dievo vaikais.

MONSINJORAS ALFONSAS

Miroslavo parapijiečiams

Giedrė Teresė Markelytė-Stanevičienė

DVASIOS MILŽINAS

Užaugau Miroslave arti bažnyčios gyvenusių ir keturias dukras užauginusių Juozo ir Liucijos Markelių šeimoje. Tėvai buvo giliai tikintys.

Atmintyje išlikę daug gražių prisiminimų apie monsinjoro Alfonso Svarinsko kunigavimo Miroslave laikotarpį ir vėlesnius apsilankymus įvairių valstybės ir Bažnyčios švenčių progomis.

Čia būtų prasminga prisiminti Miroslavo parapijos istoriją. Parapija įkurta 1744 metais Vilniaus sinodo. Ji nuo seno garsėja pasišventusiais dvasios vadais – kunigais ir jų pagalbininkais vienuoliais.

Nuo 1769 iki 1864 metų vietos dvarininkų Važinskų šeimos rūpesčiu čia reziduodavo 6–8 broliai marijonai. Numalšinus 1863 metų sukilimą, rusų caro žandarai nusavinę vienuolyno turtą vienuolius susodino į vežimus ir išvežė į Marijampolę. Po 50 metų (1912–1913 m.) parapijos klebonas kun. J. Lelešius Miroslave įkūrė šv. Pranciškaus Asyžiečio seserų vienuoliją, kuri ir sunkiausiais persekiojimo laikais vykdė pasiaukojamą labdaringą veiklą, o joms iškeliavus į Amžinybę dabartinio klebono A. Matusevičiaus rūpesčiu 2005 metais atvykusios iš Peru Miroslave įsikūrė trys šv. Vincento Pauliečio seserys.[51]

[51] Parengta pagal: Vytuolis Valūnas. Miroslavas ir jo apylinkės, 1994; Kristina Bondareva. Kartu kurkime naują ir gražų Lietuvos rytojų // *Dainavos žodis*, Nr. 17.

Vis dėlto didžiausią Dievo dovaną mes gavome 1965-aisiais, kai kunigas A. Svarinskas Miroslave pradėjo savo ganytojišką veiklą. Tai buvo lyg šviežio oro gūsis. Naujasis kunigas netruko atnaujinti ne tik Miroslavo parapijos vaizdą, bet ir bažnyčios lankytojų veidus: pasidarėme drąsesni, aktyvesni, kultūringesni, pradėjome daugiau šypsotis. Jis dirbo visais frontais – savęs negailėdamas, mums primindamas, kad privalome bijoti tik nuodėmės, o tikėjimą išpažinti drąsiai.

Nors buvo gūdus sovietmetis (1965–1970 metai) – nepilnamečiams buvo draudžiama patarnauti šv. Mišiose, adoruoti, giedoti chore, dalyvauti procesijose, – kunigui A. Svarinskui nei ministrantų, nei adorantų, nei procesininkų netrūkdavo, o vaikų ir jaunuolių šventadieniais, ypač per Votyvą (rytines Mišias), kai kunigas Svarinskas sakydavo pamokslus, būdavo sausakimša bažnyčia. Netgi šiokiadieniais šv. Mišioms patarnaudavo po kelis ministrantus, o šventadieniais – ne vi-

Miroslavo parapijos Švč. Trejybės bažnyčia ir nacionalizuota klebonija, 1965 metai

si sutilpdavo prie altoriaus. Vėliau atėjusieji glausdavosi šoniniuose suoluose. Ateidavo į bažnyčią ne kokie susigūžę seneliai, bet rinktiniai vyrai: „Pažangos“ kolūkio pirmininkas Antanas Gražulis su keliais vyresniais sūnumis, to paties kolūkio vyr. zootechnikas Jonas Janavičius ir jo tėtis Šimas iš Pupasodžio k., Tolkūnų k. gyventojas Kostas Beinaravičius su 2–3 sūnumis, Mankūnų k. gyventojai Sigitas Ališauskas, Jonas Petrauskas, Juozas Berulis iš Manciūnų k., Vladas Krupavičius iš Laburdiškių k., Juozas Vaisvalavičius iš Maslauciškių k., Jonas Kizelis iš Miroslavo k. ir daugybė kitų.

Kun. Alfonsas ir Miroslavo parapijos klebonas kun. Albinas Jaudegis prie klebonijos, 1970-09-13

Kunigo A. Svarinsko rūpesčiu Miroslavo parapija įsigijo puošnių tautinių kostiumų moterims – adoruotojoms ir procesijų dalyvėms. Jais pasipuošusios moterys jautėsi labai orios, gražios. O vėliavnešiai – jauni, gražiausi, puošniausi vyrai, esami ar buvę parapijiečiai, į atlaidus suvažiavę iš aplinkinių miestų: Bernardas Stakvilevičius iš Seimeniškių k., Juozas Ignatavičius iš Balkasodžio k., Zizėnų k. gyventojai Antanas Rasimavičius ir Antanas Rimša, alytiškis Juozas Nedzinskas, Vytautas Nedzinskas (Ci-

goniškių k.), Antanas Vaisvalavičius (Maslauciškių k.) bei jo svainis Juozas Butrimavičius, Česlovas Cibulskas (Zizėnų k.) ir daug kitų šaunių vyrų.

Bažnytiniam chorui vadovavo jaunas vargonininkas Antanas Vaitkevičius. Choristų buvo didžiausias būrys – kelios dešimtys. Nors ir draudė, bet mano jauniausioji sesutė Liucija nuo dvylikos metų kartu su mamyte giedojo bažnytiniame chore.

Gėles barstydavo visi susirinkę į atlaidus: kelios moterys išdalindavo bažnyčioje ir šventoriuje sustojusiems po gėlės žiedą, o šie po vieną eidavo prieš kunigo nešamą Monstranciją su Švenčiausiuoju Sakramentu ir klodavo kelią žolynais.

Prisimenu kunigo, ilgamečio gretimos Santaikos parapijos klebono a. a. Jurgio Svinticko patirtus įspūdžius:

– Gerai, kad nešioju akinius, nes negalėjau sulaikyti ašarų, taip jaudinančiai atrodė vaizdas, kai visi atlaidų dalyviai – jauni, maži, seni – beria gėles Kristui po kojom.

Aišku, aktyvaus, veiklaus, energingo kunigo veikla buvo sekama, bet jo sumanumo dėka dažnai nutikdavo taip, kad sekėjai „grėbliu gaudavo sau į kaktą“.

Kunigas A. Svarinskas dirbdamas Miroslavo parapijoje gyveno asketiškai: nesamdė šeimininkės (pats susitvarkydavo kambarį), penktadieniais nevalgydavo nieko, o mėsiškų patiekalų – ir trečiadieniais, rengdavosi labai kukliai – geriausius savo rūbus ir daiktus išdalindavo kitiems. Drabužius ar kitus daiktus – iš sovietinių lagerių sugrįžusiems disidentams ar rezistentams, vertingas knygas, būtinai su prasmingomis dedikacijomis – jį aplankiusiems pasauliečiams, ypač jauniems. Ir mūsų šeimos nariai, be religinio pobūdžio dovanų, turi ne vieną gerbiamo Monsinjoro dovanotą pasaulietinio turinio knygą. Vidurinės mokyklos baigimo proga man ir mano sesei Saulei dovanojo po žymiausių pasaulio dailininkų reprodukcijų albumą, mudviejų su vyru Stasiu sutuoktuvių proga – fotografijų albumą „Lietuvių liaudies menas“, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo proga – „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ 10-ąjį tomą, 1918 metų vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto kopiją, signatarų fotonuot-

rauką, daugybę kitų neįkainojamų leidinių, straipsnių kopijų, pasveikinimų.

Mano sesuo Jūra yra išsaugojusi mašinėle spausdintą tekstą pamokslo (kaip atsakingai kunigas ruošdavosi pamokslams!), pasakyto Miroslavo parapijos bažnyčioje 1968 metų vasario 3 dieną – Jūros ir Vytauto Širvių bažnytinės santuokos proga.

Kunigo A. Svarinsko pamokslų temos visada įdomios, aktualios, pagrįstos moksliniais, istoriniais faktais, gyvais pavyzdžiais, įkvepiančios klausytojų pasitikėjimą Dievu, patriotizmą, žadinančios savigarbą, skatinančios tobulėti.

Man labai įsiminė keli jo posakiai.

– Žinokit, kad žodis „katalikas“ – tai ne koks keiksmažodis. Tai reiškia, kad žmogus su kokybės ženklu. O mes savo elgesiu turime tai įrodyti. Kiekvieną darbą privalome atlikti labai atsakingai. Nesvarbu, kad žmonės nemato. Žinokit, kad Dievas visada ir visus mus mato.

Būdamas viešumoje kunigas visada dėvėdavo kunigiškus rūbus, o jei su švarku – tai atlape dar įsisegęs tikėjimo ženklą – kryželį. Daugeliui miroslaviškių yra padovanojęs mažus įsisegamus kryželius – tokiu būdu mus mokė drąsiai išpažinti savo tikėjimą.

Kunigas dažnai pėsčiomis lankydavo ligonius, gyvenančius parapijos pakraščiuose, teikdavo jiems sakramentus. Sužinojęs, kad Zizėnų kaimo gale (už 6 km) pamiškėje gyvena daug metų iš lovos nesikelianti ligonė Cibulskienė, paprašė, kad kas nors parodytų kelią į jos namus (tą misiją atliko mano mamytė). Nuo to laiko jis kiekvieną pirmąjį mėnesio penktadienį ir per purvą, ir per lietų, sniegą su Švč. Sakramentu aplankydavo šią ligonę.

Neteko girdėti, kad Monsinjoras būtų kam nors atsisakęs padėti, jei tam turėjo nors menkiausią galimybę.

Ypač daug fizinės ir dvasinės pagalbos mūsų šeimai kunigas A. Svarinskas suteikė 1969 metais, kai staiga mirė mūsų tėvelis Juozas Markelis: paruošė velionį paskutinei kelionei, suorganizavo iškilmingas laidotuves (6 kunigai ir vienuolis – tėvas Liudvikas į kapus lydėjo).

Ligšiol nenutrūkęs Monsinjoro nuolatinis rūpestis savo buvusiais parapijiečiais. Aplankęs aukoja šv. Mišias, sako pamokslus, šventina paminklus, krikštija, tuokia, laidoja. Išlikę daug iš įvairių pasaulio kraštų jo atsiųstų šventinių sveikinimų, spaudinių tekstų, renginių nuotraukų.

Kartą paklausiau gerb. Monsinjorą, kam jis teikia pirmenybę, kai gauna kelis kvietimus į renginius, vykstančius vienu metu.

– Neskirstau progų į svarbias ir svarbesnes. Kas pirmas pakviečia, ten ir važiuoju. Sutrukdytų tik sunki liga arba artimo žmogaus mirtis.

Net ir prieš 3 dienas atlikta akies operacija gerb. Monsinjorui nesutrukdė 2008 metų gegužės 29 dieną palydėti mūsų mamytę a. a. Liuciją Markelienę į paskutinę žemišką kelionę, o po dubens kaulų lūžių vos pakilęs iš ligos patalo 2011 metų balandžio 25-ąją – antrąją šv. Velykų dieną – Alytaus šv. Angelų Sargų bažnyčioje Lietuvos kariuomenės kapelionas A. Svarinskas su Alytaus dekanu garbės kanauninku Arūnu

Parapijiečio Juozo Markelio laidotuvės. Priekyje kun. A. Svarinskas, 1969-02-06

Užupiu aukojo šv. Mišias už Lietuvos atgimimą, krikščioniškų tradicijų puoselėjimą šeimose, jaunimo dvasinį atsinaujinimą; vadovavo velykinei konferencijai. Žinyne „Kraštiečiai. Alytus“, kurį iškiliam dvasininkui dėkodami įteikė renginio organizatoriai, atsispindi ir „daugelio metų šio didžio dvasios milžino nuoširdi tarnystė žengiant per gyvenimą dvasinio pašaukimo keliu su artimo meile vykdant Aukščiausiojo valią“. Net ir dalyvaudamas vienos lietuvaitės teismuose politinių kalinių kapelionas gynė visos Lietuvos garbę, kad apsišaukę (ar apšaukti) „žydšaudžiais“, nebūtume dar ir „teroristų tauta“.

Gaila, kad valdžios viršūnėse sėdi pinigų vergai, o ne Dvasios Milžinai.

Kun. Antanas Gražulis

PRISIMINIMAI APIE PREL. A. SVARINSKĄ MIROSLAVE

Alfonsas Svarinskas – vienas pirmųjų kunigų, sovietmečiu išdrįsusių aktyviau išeiti į visuomenę. Pirmiausia lankydamas pavienes šeimas. Daug dėmesio skyrė moksleiviams – juos drąsiai ruošė Pirmajai Komunijai. Miroslave ant prūdo žiemą vaikams įrengė čiuožyklą. Kartu su jais čiuožinėjo, diskutavo, bendravo. Neturintiems pačiūžų stengėsi padėti. Vaikai prie kunigo nedrįsdavo rusiškai keiktis. Toks kunigo elgesys sukėlė daug nerimo mokyklos administracijai. Rajono valdžia galvojo, kaip šį kunigą izoliuoti.

Jo pamokslai buvo papuošti humoru, dažnai paminėdavo lagerį. Kalbėdamas visada degė meile Lietuvai, žmogui, Dievui. Mane, moksleivį, žavėjo jo nuolatinis užsidegimas, entuziazmas, gera nuotaika. Gal truputį pabosdavo ilgoki pamokslai, tačiau jautėsi, kad jo širdyje gyvena Dievas.

Jis pirmasis pradėjo organizuoti abiturientų padėkos šv. Mišias. Paskatinti tėvų ir mes, trylika bendraklasių, nutarėme užsiprašyti šv. Mišias.

Paskutiniais mokyklos metais svajojau būti inžinieriumi. Ne tik norėjau, bet ir degte degiau šia svajone. Tiesa, kartą tėvas užsiminė:

– Sūnau, gal norėtum būti kunigu?

Išgirdęs šiuos žodžius pasipiktinau: „Kaip galima man užduoti tokį klausimą?“ Vėliau manęs, jau dešimtoko, to paties

paklausė ir kun. Alfonsas. Atsakiau ir jam:

– Aš ir taip galiu būti geru žmogumi.

Jis pridėjo:

– Žinoma, reikia turėti pašaukimą.

Tuo metu mano tėvas buvo „Pažangos“ kolūkio pirmininkas. Su savo geriausiu draugu Stasiu planavome po sekmadienio vežti dokumentus į Žemės ūkio akademiją. Tėvas mums sakė:

– Aš trečiadienį važiuosiu darbo reikalais į Kauną. Galiu jus nuvežti.

Taip ir sutarėme. Bet prieš vykdami į Kauną, sekmadienį, turėjome dalyvauti mūsų, abiturientų, šv. Mišiose. Norėjome padėkoti Dievui, paprašyti šviesos, stiprybės ir, svarbiausia, kad įstotumėme. Tos Mišios, kurias aukojo kun. Svarinskas, pakeitė mano gyvenimo planus. Per jas kaip perkūnas iš giedro dangaus į mano širdį „trenkė“ mintis: „Privalau būti kunigu.“ Tą miniu dėl to, kad šis mano gyvenimo posūkis įvyko per kun. Alfonso aukojamas šv. Mišias.

Taip pat jis talkino klebonui ir rūpinosi ne tik bažnyčios dvasiniu gyvenimu, bet ir jos išoriniu grožiu, šventorių apsodindamas medeliais.

Šis kunigas žavėjo savo drąsa, nuolatine kova už religijos ir tautos laisvę. Visada ragino šypsotis, dainuoti, gerbti savo šaknis, praeitį ir tuos, kurie už Lietuvą atidavė savo gyvybę... Neužsisklendė. Visomis išgalėmis stengėsi kuo daugiau bendrauti su aplinkiniais parapijų kunigais.

Kun. Antano Gražulio tėvas Antanas Gražulis

Miroslavo parapijoje jo

entuziazmo dėka buvo pradėti organizuoti adventiniai susikaupimai. Šią gražią idėją šiltai priėmė kaimynai kunigai, ir ji vėliau plito vyskupijoje ir Lietuvoje.

Jis vienas pirmųjų pradėjo raginti kunigus ir laidotuvių dalyvius, ypač artimuosius, kad laidotuvėse nebūtų vartojamas alkoholis. Sakydavo:

– Gėda, jeigu lietuviai taip laidoja savo artimuosius. Mes juk ne rusų tauta, kurie būtinai turi išgerti už mirusį.

Atlikdamas privalomą tarnybą sovietų armijoje kartkartėmis sulaukdavau iš klebono Alfonso keleto stiprinančių laiškų ir knygų. Viena jų – Dostojevskio „Idiotas“.

Mums, klierikams, vasarą jis pravedė papildomas rekolekcijas Dzūkijos miškuose. Žavėjomės jo meile Dievui ir kunigystei. Daug dėmesio skyrė maldai, kuri turi nuolatos maitinti dvasinį pašaukimą. Be jos užgęsta dvasinė ugnis, uolumas Bažnyčiai, žmonėms ir jaunimui.

Mielai atvykdavo į jaunimui slaptai organizuojamus susikaupimus, kuriuose žavėjo pasakojimais apie didžius tėvynės patriotus, partizanus ir nepriklausomybės dvasinį paveldą, kurio jaunimas ir dabar, sovietmečiu, neprivalo prarasti. Ragino būti drąsiais ir branginti nepriklausomos Lietuvos paveldą.

Mielai rėmė bet kokią, ypač religinę, pogrindžio spaudą: maldaknyges, katekizmus. Visada džiaugėsi, kad yra jaunų žmonių, kurie platina spaudą.

Man dirbant Vilniuje po 1991 metų sausio 13 dienos įvykių Lietuvos kariuomenės kapelionu, kun. Alfonsas grįžęs iš tremties kreipėsi į mane prašydamas, ar nesutikčiau jam leisti būti kariuomenės kapelionu. Džiugino, kad po 22 metų lagerių ir tremčių jaunatviška širdimi norėjo padėti ir tarnauti Lietuvos jaunimui, kuris atliko privalomą karinę tarnybą. Jis troško ir darė visa, kad Lietuvos kariuomenė vadovautųsi dvasinėmis vertybėmis.

Drąsiai galiu patvirtinti, kad kun. Alfonsas yra vienas mano kunigystės formuotojų ir savo pasiaukojimu bei pavyzdžiu ugdė mane. Manyčiau, kad Jis yra ir šimtams Lietuvos kunigų uolumo ir idealizmo švyturys.

Nijolė Ona Klimavičiūtė-Lepeškienė

MANO MOKYTOJAS

Gimiau ir gyvenau Metelių parapijoje, Buckūnų kaime. Augau tarp aštuonių brolių ir dviejų sesių krikščioniškoje šeimoje. Tėvas kaip nelojalus sovietinei valdžiai buvo įkalintas Maskvos kalėjime, prieš tai išbuožinus šeimą. Mūsų šeimoje iš vienuolikos vaikų, augusių tėvų namuose, nė vienas nebuvome spaliukas, pionierius, komjaunuolis ar partinis, o vėliau net ir tarp marčių, žentų tokių nebuvo. Todėl mūsų šeima, o ypač tėvas, nuolat buvo saugumiečių stebima. Tad tarybinę „gerovę“ pažinau anksti.

Besimokydama Metelių mokykloje dėl uolaus bažnyčios lankymo buvau mokytojų persekiojama ir vadinama davatka. Baigusi aštuonmetę Metelių mokyklą atvykau mokytis į Miroslavo vidurinę mokyklą. Čia buvo visai kita atmosfera.

Tuo metu Miroslavo parapijoje vikaru dirbo dabartinis monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Jis pastebėjo mane dažnai lankantis bažnyčioje ir pakvietė pasikalbėti. Nuo tada prasidėjo mano dar vaikiška, bet tuomet labai reikalinga veikla tarp Miroslavo moksleivių.

Prisimenu, sekmadieniais suburdavome jaunimo grupes ir eidavome į rytines pamaldas išklausyti kunigo A. Svarinsko pamokslo. O jaunimui tikrai buvo iš ko mokytis ir apie ką pamąstyti. Pamenu, tik išeina naujas žurnalo „Jaunimo gretos“ numeris, ir sekmadienį per pamokslą jis būdavo jaunimui komentuojamas. Mums tai buvo be galo įdomu, todėl bažnyčią lankė net ir komjaunuoliai ir jų sekre-

toriai. O tai labai siutino tuometinę valdžią.

Kunigas A. Svarinskas ypač daug dėmesio skyrė jaunimo religiniam auklėjimui. Jis kviesdavo jaunimą apsilankyti ir jo namuose – pasikalbėti, pasitarti.

Netruko prabėgti treji mokslo metai ir tapome abiturientais. Ruošėmės atestatų įteikimui ir mokyklinėms išleistuvėms. Kunigas A. Svarinskas patarė mums išeiti į gyvenimą su Dievo palaima. Taigi iš visų abiturientų surinkome po rublį ir nuėjome tartis dėl šv. Mišių. Kunigas pasidžiaugė mūsų apsisprendimu, tačiau pinigų iš mūsų neėmė, o pasiūlė palaiminti mus be atlygio. Už tuos pinigus nupirkome atlasinių kaspinų bažnyčios procesinei vėliavai.

Po kelių dienų kun. A. Svarinskas paklausė manęs, ar visi ateis į šventę. Atsakiau, kad vienos klasės draugės Angelės tėvelis sunkiai serga, sunki jų šeimos finansinė padėtis, todėl ji nežada dalyvauti. Kitą dieną jis paprašė užeiti ir padavė man voką prašydamas jį perduoti Angelės šeimai, tik neišduoti, kas jį siunčia. Žinoma, perduota piniginė parama sujaudino šeimą.

Šventėje buvome visi. Ir dabar su jauduliu prisimenu 1968 metus, kai išleistuvių dieną visa mūsų klasė kartu su tėveliais vieningai susirinko į Miroslavo bažnyčią dalyvauti kun. A. Svarinsko aukojamose šv. Mišiose ir melstis už mus, abiturientus. Visa tai vyko prieš atestatų įteikimą. Dabar tai jau tapo įprasta ceremonija, o tuomet buvo baisus antitarybinis įvykis ir net nusikaltimas.

Įdomu, kad po 33 metų susitikusios su bendraklase Angele sunkiai viena kitą atpažinom. Tačiau pirmasis jos klausimas buvo:

– Sakyk, kieno duotus pinigus tu mums tada atvežei? Juk pati irgi iš didelės šeimos buvai ir sunkiai verteisi.

Išgirdusi atsakymą nenustebo, sakė taip ir maniusi, nes po to dar ne kartą sulaukusi kunigo A. Svarinsko rūpestingo dėmesio.

Visada laikiau gerbiamą Monsinjorą savo mokytoju, mokiusiu mylėti Dievą, Tėvynę ir savo artimą, kovoti už šalies Laisvę, semtis stiprybės iš praeities ir visa tai savo pavyzdžiu

rodyti kitiems. Todėl sutikusi savo gyvenimo vyrą Vladą neabejojau, kad mūsų santuoką palaimins būtent jis. Santuoka turėjo būti slapta, nes jau buvau valdžios bausta už bažnyčios lankymą, o tekėjau už tarnautojo. Tačiau atvykę į bažnyčią buvome maloniai nustebinti iškilmių – dalyvaujant parapijiečiams kun. A. Svarinskas mus tuokė su šv. Mišių auka. Tik į bažnyčios knygas dėl atsargumo santuokos neįrašė.

Dažnai paimu į rankas ant paprasto jau pageltusio popieriaus lapo kunigo A. Svarinsko ranka parašytą santuokos liudijimą, jo dovanotą jau nudilusią maldaknygę ir džiaugiuosi, kad Dievas mūsų visų maldas išklausė ir jau 44 metai mes su vyru žengiam bendro gyvenimo keliu, palaiminti mums brangaus žmogaus monsinjoro A. Svarinsko.

Su monsinjoru A. Svarinsku bendravimas nenutrūko iki šių dienų. Jis atvykdavo į mano organizuojamus renginius Seirijuose, susitikdavome respublikiniuose renginiuose Vilniuje. Susitikus visada stebina jo energija, išmintis, drąsa ir puiki atmintis.

Nustebino 1998 metais gautas monsinjoro A. Svarinsko laiškas, kuriame jis pasakojo apie Seirijuose dirbusį ir sovietų valdžios kalėjimuose nukankintą prelatą Juozapą Laukaitį ir siūlė įamžinti jo atminimą, pavadinant jo vardu vieną Seirijų miestelio gatvę.

Kun. Alfonsas teikia Santuokos sakramentą. Miroslavas, 1966-11-07

Tada ėjau Seirijų seniūnės pareigas, todėl buvo nesunku tai įgyvendin-

ti. Surengėme šventę ir joje sulaukėme garbaus svečio – monsinjoro A. Svarinsko. Jo pamokslas priminė seirijiečiams kilnųjį prelatą J. Laukaitį, jo nuopelnus Lietuvai ir žiaurų likimą. Monsinjoras pašventino jo vardu pavadintą gatvę, dalyvavo Šarūno rinktinės partizanų perlaidojimo minėjime.

Džiugu, kad būdamas labai užimtas rasdavo laiko parašyti nors trumpą laiškelį, padrąsindamas tuos, kurie sovietmečiu kovojo už Bažnyčios ir religijos laisvę. Tokį laiškelį 1993 metais gavo ir mano tėtis Ignas Klimavičius, kurio kieme sovietų valdžia nuvertė jo rankomis pastatytą kryžių.

Monsinjoro A. Svarinsko rūpesčiu įamžinami žuvę už Lietuvos Laisvę tautos karžygiai – Lietuvos partizanai. Jo rūpesčiu Vyčio kryžiumi po mirties apdovanotas ir prelatas Juozapas Laukaitis. Apie tai jis parašė man laiškelį prašydamas, kad paminėtume šį įvykį Seirijuose. Ir pats atvyko į prelato J. Laukaičio garbei surengtą šventę.

O baigti mintį noriu paties monsinjoro man atsiųsta citata: „Religija yra atsakymas į tą proto šauksmą, kurio niekas negali nutildyti, į tą sielos troškimą, kurio nepatenkina jokie sutverti dalykai, į tą širdies ilgesį, kurio nuraminti negali visas pasaulis.“ (J. T. Hecker)

MIROSLAVIŠKIŲ PRISIMINIMAI

Dalia Stasė Vosyliūtė-Mieldažienė, matematikos mokytoja, dirbusi Miroslavo vidurinėje mokykloje

Miroslavo vidurinėje mokykloje išdirbau 23 metus – nuo 1959-ųjų, kai po 18 metų tremties sugrįžau į taip pasiilgtą Tėvynę. Džiaugiuosi, kad ir man teko garbė pažinti monsinjorą Alfonsą Svarinską – galingąjį Lietuvos ąžuolą. Tai mūsų tautos šviesulys – ne tik uolus kunigas, bet ir didelis eruditas, pasiaukojantis Tėvynės patriotas, nepalaužiamas, garbingas žmogus. Jis visuomet skleidė tiesą ir šviesą, gėrį ir grožį, skatino patriotizmą. Komunistai, turėdami visas galias, nesugebėjo užimti, sudominti vaikų ir jaunimo, o persekiojamas kunigas Svarinskas įrengė čiuožyklą, kurioje ir mano ikimokyklinukė dukrelė Meilutė išmoko čiuožti.

Kunigas sodino medžius ne tik šventoriuje. Prie kapinių įrengė aikštelę, apsodino ją liepomis.

Kai kunigas Svarinskas dirbo Miroslave, aš – tremtinė ir mokytoja – negalėjau dažniau su juo bendrauti. Pasikalbėdavome autobusų stotelėje belaukdami autobuso ar kur kitur atsitiktinai susitikę. Bet atkūrus Lietuvos nepriklausomybę stengiuosi dalyvauti jo aukojamose šv. Mišiose Alytuje, Miroslave ar kitose artimesnėse Lietuvos vietose, įdėmiai klausausi Monsinjoro aktualių, prasmingų, įsimintinų pamokslų, skaitau jo straipsnius spaudoje.

Ypač įsimintinas man 2003 metų vasarą įvykęs susitikimas su monsinjoru A. Svarinsku, kai ir aš buvau pakviesta į sovietų lageriuose, Sibiro platybėse bei Lietuvos miškuose ir palaukėse nukankintų aukų atminimo pagerbimą (1942 me-

tais mano tėvelis – 37 metų Sudargo vidurinės mokyklos direktorius Vaclovas Vosylius – Krasnojarsko lageryje, o 1944 metais keturiolikmetis broliukas Algimantas Vosylius Ust Kane (Sibire) mirė iš bado). Monsinjoras Svarinskas į renginį atvyko nešinas didoku lagaminu, prikrautu religinio, istorinio, patriotinio turinio informacijos. Šventųjų atvaizdai, Lietuvos valstybės herbai, V. Kudirka ir Tautiška giesmė, Maironis, 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų portretai, žemėlapiai sovietinių lagerių, kuriuose buvo kalinami Lietuvos politiniai kaliniai, pluoštai įvairių straipsnių, lankstinukų. Visas dovanas prašė išdalinti aplinkinėms mokykloms, kad jaunimas žinotų savo krašto istoriją, gerbtų didžiavyrius ir būtų Tėvynės patriotai.

Dažnai dėkoju Dievui, kad Lietuvai davė tokį karžygį – gerbiamą monsinjorą A. Svarinską.

Vincas Sapežinskas, buvusio „Obelijos“ kolūkio vyr. ekonomistas

Į žmonos – Onutės Baubonytės-Sapežinskienės gimtąjį kraštą atvykome dirbti 1969 metais kaip jauni žemės ūkio specialistai. Prisimenu, kaip kunigas A. Svarinskas rūpinosi miroslaviškių ne tik dvasios, bet ir kūno švara. Neabejoju, kad Miroslavo pirtis – bendras jo ir ilgamečio Miroslavo kolūkio pirmininko (dabar jau a. a.) Jono Eidukyno projektas. Mat kunigas ir kolūkio pirmininkas dalykiškai, geranoriškai bendraudavo.

Dzūkijos kaime pirtis buvo retas statinys. Atšalus orams žmonės prausdavosi namuose – kubiluose, geldose, dideliuose dubenyse. Kunigas Svarinskas ne tik kiekvieną savaitgalį lankydavosi pastatytoje pirtyje, bet ir išmokė dzūkus vantas rišti. Būriu ėjome su kunigu į netoliese esantį beržynėlį ruošti vantų.

Susėdę po pirties vyrai ne alutį gurkšnodavo, bet klausydavosi kunigo Svarinsko pasakojimų apie naujausius mokslo pasiekimus, istorines asmenybes. Jis gaudavo Suvienytų Nacijų Organizacijos lankstinukų, kuriuose būdavo nušvie-

čiamos globalios pasaulio problemos. Apmąstydamas jų sprendimo būdus visada susiedavo su tikėjimu, kad visata – Kūrėjo darbas. Pokalbiai būdavo įdomūs, įvairiomis temomis. Kunigas ragindavo vyrus nebūti tik pasyviais stebėtojais – propaguoti blaivybę, skleisti tiesą.

Prisimenu kunigo Svarinsko išleistuves į kitą parapiją 1970 metais. Jos vyko šalia bažnyčios gyvenančių Stepono (jis dirbo pirties prižiūrėtoju) ir Albinos Paklonskų namuose. Žmonių minia vos tilpo dviejuose dideliuose šeimininkų kambariuose. Nors tai buvo atsisveikinimo su mylimu kunigu vakaras, kunigas Svarinskas susirinkusiems neleido liūdėti, žadėjo lankytis Miroslave, o jam pritariant išdainavome visas gražiausias lietuviškas dainas. Gerbiamo kunigo A. Svarinsko, jo mokinių – kunigų Gražulių – idėjinio auklėjimo paveikta mūsų dukra Violeta besimokydama Alytuje vienintelė klasėje nebuvo komjaunuolė.

Kai 1993 metais Miroslave duris atvėrė senelių globos namai (nuo įkūrimo pradžios dirbau direktoriumi), įkurtuvėms gavome iš Monsinjoro dovaną – religinio turinio paveikslą.

Bonifacas Valūnas, ilgametis „Saulės“ kolūkio inžinierius mechanikas

Dirbdamas Miroslavo parapijoje kunigas A. Svarinskas, važiuodamas motociklu pro šalį, dažnai užsukdavo į kolūkio mechanines dirbtuves. Rankos paspaudimu pasisveikindavo su kiekvienu iš būriu jį apsupusių mechanizatorių, pašmaikštaudavo, pakeldavo vyrams nuotaiką. Po tokio vizito žymiai sumažėdavo išgėrinėjimų, nes kunigas Svarinskas buvo labai karštas kovotojas už blaivybę.

Vėliau, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, mūsų gerbiamą kapelioną ne kartą sutikau žuvusių partizanų atminimo įamžinimo renginiuose, kuriuose Monsinjoras aukojo šv. Mišias, sakė pamokslus, šventino paminklus, bendravo su susirinkusiais. Šio kunigo mintys ir idėjos man artimos, nes ir mano tėvelis Bronius Valūnas už ryšius su partizanais areštuotas 1947 metais, po metų Alytuje nuo NKVD budelių kankinimų tardymo metu jo – 44 metų vy-

ro, penkių vaikų tėvo – gyvybė užgeso.

Džiaugiuosi, kad ir man teko garbė pažinti mūsų tautos didvyrį monsinjorą Alfonsą Svarinską.

Elena Tamulionytė-Matonienė, buvusi Miroslavo vidurinės mokyklos mokytoja

Prisimenu gerbiamą Monsinjorą su didele pagarba ir dėkingumu. Be galo jaudinantį įspūdį kunigas mūsų šeimai paliko, kai 1970 metais mirė vyro tėtis, gyvenęs atokiame Vovų kaime. Šaltą, vėlų rudens vakarą kunigas pėsčias atėjo į šermenis, pareiškė užuojautą artimiesiems, suklupo bendrai maldai. Į Miroslavą kunigas grįžo kartu su vėliau atvykusiais mokiniais ir kitais miroslaviškiais atvirame sunkvežimio kėbule – atsisakė sėsti į kabiną.

O kiek džiaugsmo mūsų sūneliui Algimantui suteikė kunigo Svarinsko įrengta čiuožykla. Algiukas labai mėgo čiuožti. Vaikas dar namuose apsiaudavo pačiūžas ir per pievas, arimus eidavo iki čiuožyklos. Visa šeima labai išgyvenome, kai valdžia ją uždarė, nes tai buvo ir sportas, ir buvimas gryname ore, ir galimybė vaikams bendrauti su kunigu (o mokytojai tuo metu vaikams turėjo drausti tokį bendravimą). Supratome, kad nelieka ne tik fizinio, bet ir labai svarbaus dvasinio tobulėjimo galimybės.

Gražina Greblikaitė-Matonienė-Saukaitienė, piešimo, muzikos ir mergaičių darbų mokytoja, šokių ratelio, pionierių vadovė

Vienas ryškiausių mano prisiminimų, kaip kunigas Svarinskas tris trisdešimtmetes damas – mane, vaistininkę Gerdą Girdzijauskaitę ir matematikos mokytoją (dabar jau a. a.) Birutę Abraitytę – pakvietė į gražiai įrengtą čiuožyklą ir pasiūlė išmokyti čiuožti, net ir pačiūžas parūpino. Ledas buvo stiprus ir skaidrus. Iš pradžių nemokėjome net pastovėti su pačiūžomis. Kunigas mus kiekvieną atskirai kaip vaiką paėmęs už rankos pervedė per visą čiuožyklą. Bet vis tiek buvo sunku čiuožti. Aplink čiuožyklą buvo išdėstyti suolai su

atramomis, kad susirinkusiems būtų patogu persiauti ar pailsėti atokvėpio valandėlę. Kunigas sugalvojo pritaikyti suolų atlošus kaip ramstį – pagalbą pradedantiems čiuožti. Stūmėme prieš save suolus ir iš pradžių žingsniavome ledu, o netrukus jau ir čiuožėme. Mano draugėms sekėsi sunkiau, jos taip ir neišmoko gerai čiuožti, bet aš buvau atkakliausia, tad netrukus laisvai skriedavau ledu. Kadangi mėgau šokti, tai kartais čiuoždavau netgi šokių ritmu.

Teko aiškintis vyresnybei, kad lankau kunigo čiuožyklą, bet trumpalaikiai nemalonumai nieko nereiškė prieš malonius išgyvenimus.

Teresė Gerda Girdzijauskaitė, nuo 1957 metų dirbusi Miroslave vaistininke

Netapau gera čiuožėja, bet uolesne katalike ir Lietuvos patriote tapau. Ypač įsimintini man gerbiamo kunigo įdomūs, turiningi, prasmingi pamokslai ir pokalbiai, kai jis šventadienių vakarais dažnokai apsilankydavo mudviejų su mano a. a. tetule namuose. Įžengdavo visada maloniai šypsodamasis, atnešdavo retų knygų, žurnalų. Kalbėdavomės ne tik religinėmis, bet ir kultūros, politinėmis temomis, ypač tada, kai būdavo susirinkęs gausesnis Miroslavo inteligentų būrelis.

Jurgis Rubliauskas

Atsimenu visus kunigo A. Svarinsko apsilankymus mūsų bažnyčioje kunigų Gražulių primicijų, atlaidų ar kitų didesnių parapijos švenčių progomis. Po kiekvieno kunigo A. Svarinsko pamokslo privalėdavau duoti raštišką ataskaitą Alytaus rajono vykdomojo komiteto propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjai Leokadijai Laukienei. Aš rašydavau, kad pasakytas pamokslas religinio turinio.

Veronika Bakūnienė,
ilgamečio Miroslavo apylinkės milicijos įgaliotinio Prano Bakūno žmona, tuomet dirbusi Miroslavo kultūros namų direktore

Kunigas Alfonsas Svarinskas dažnai lankydavosi kultūros namuose – visada, kai vykdavo įvairūs koncertai, spektakliai. Sėdėdavo pirmose eilėse – šalia mokytojo Marijono Babiliaus, kitų miestelio inteligentų. Kai kunigas būdavo salėje, publika elgdavosi žymiai kultūringiau – netriukšmaudavo, negliaudydavo saulėgrąžų. O žiūrovų būdavo sausakimša. Pritrūkdavo sėdimų vietų, tai arčiau gyvenantys ir taburečių iš namų atsinešdavo.

Nežinau, kodėl toks kultūringas žmogus ateidavo į kaimo kultūros namus: savo parapijiečių „pakultūrinti“, pasirinkti medžiagos sekmadienio pamokslui, o gal žmones norėjo geriau pažinti? Girdėjau, kad būdamas Vilniuje mūsų kunigas filharmonijoje klausydavosi klasikinės muzikos koncertų, o pašto darbuotojai – mano buvę bendradarbiai – stebėjosi, kad kunigas Svarinskas spaudos leidinius užsiprenumeruodavo net penkiomis kalbomis.

Elena Marcinkevičiūtė-Aperanė

Kai Miroslave dirbo kunigas A. Svarinskas, gyvenau Rygoje – studijavau Latvijos valstybiniame universitete, todėl tik iš savo pamaldžios motinėlės pasakojimų buvau girdėjusi apie drąsius ir patriotiškus jo pamokslus.

Galiu didžiuotis, kad bažnytinę santuoką su latviu Janiu 1966 metų vasarą mano gimtosios parapijos bažnyčioje palaimino garbusis dvasininkas Alfonsas Svarinskas. Tada mus nustebino jo kalbotyros žinios. Kunigas palygino dviejų baltų tautų – lietuvių ir latvių – kalbas, pastebėjo, kad lietuvių kalba archajiškesnė, latvių – modernesnė.

Vėliau, atkūrus Kaune Vytauto Didžiojo universitetą, čia dėstydama italų kalbos kursą, sekmadieniais eidavau melstis į Įgulos bažnyčią, klausytis Lietuvos kariuomenės kapeliono Alfonso Svarinsko įspūdingų pamokslų. Mane uždeg-

davo paties dvasininko gyvenimu paliudytas atsidavimas Bažnyčiai ir Tėvynei. Vadovaudamasi jo mokymais ir buvusio Italijos prezidento O. L. Skalfaro (1918–2012) žodžiais: „Žmogau, jei gali kalbėti iš tribūnos, nepraleisk progos kalbėti apie Dievą“, kasdien bent 5 minutes paskaitos laiko skirdavau pokalbiams su studentais apie Dievą ir Tėvynę. Dažnai cituodavau leidinyje „XXI amžius“, kituose leidiniuose išsakytas Monsinjoro patriotines mintis, kad „turime būti dėkingi savo karžygiams, kurie per amžius žodžiu ir kalaviju gynė Lietuvą nuo gausybės priešų. Kiek mūsų Tėvynės sūnų atgulė kapuose, lageriuose, kokia kaina sumokėta už šį žemės lopinėlį, kuris vadinasi Lietuva. Jeigu ne jie, kokia kalba mes dabar šnekėtume? Mongolų, švedų, vokiečių, lenkų, rusų?“

Įsimintinas man ir privatus pokalbis su gerbiamu Svarinsku, kai 2013 metų kovo 11-ąją su grupele miroslaviškių aplankėme jį po sunkios traumos besigydantį Valkininkų reabilitacijos centre. Monsinjoras buvo nusiminęs ir apgailestavo, kad dėl sveikatos negalės įgyvendinti savo planų – jo įkurtame Mūšios (Ukmergės r.) parke užbaigti įamžinti mūsų tautos didvyrių ir kankinių atminimą. Nelinksmos buvo gydytojų prognozės. Bet kai mes papasakojome apie šventės išvakarėse matytą televizijos laidą, kurioje Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio organizacinio komiteto narys, Signatarų klubo narys Nikolajus Medvedevas pareiškė, kad tik kariuomenės kapeliono A. Svarinsko išmintis ir drąsa išgelbėjo Lietuvą nuo didelės suirutės, o gal ir nepriklausomybės praradimo, nes kunigas Svarinskas tada savo krūtine stojo prieš užtaisytus susipriešinusių maištaujančių grupių karių savanorių vadų ginklus, nuotaika pasikeitė.

Išklausęs pasakojimą Monsinjoras pralinksmėjęs ištarė:

– Medvedevas – garbingas žmogus.

MONSINJORAS ALFONSAS

Igliaukos parapijiečiams

Kun. Vitas Urbonas

ATSIMINIMAI APIE IGLIAUKĄ IR KUN. (MONS.) ALFONSĄ SVARINSKĄ

Jau buvau baigęs Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos keturis kursus, kai pirmą kartą iš arti teko pamatyti kunigą Alfonsą Svarinską. Tai buvo 1971 metų vasara, liepos mėnuo. Gudeliuose vyko Švč. Mergelės Marijos atlaidai. Tuo metu čia klebonavo kun. Leonardas Andriušis (po dvejų metų jis pasitraukė iš kunigų luomo). Sumą laikė iš gretimos Daukšių parapijos kilęs kunigas Viktoras Brusokas. Tiksliai negaliu pasakyti, kas sakė pamokslą, bet klebonijoje prie pietų stalo buvo dar du kunigai iš Marijampolės – klebonas ir dekanas dr. Leonas Lešinskas ir vikaras kun. Stanislovas Mikalajūnas.

Buvo ir keletas pasauliečių. Prisimenu inžinierių Julių Stirbį iš Kauno su žmona (kažkokios Kauno kavinės vedėja) ir jų dešimtmetį sūnų, kuris tą dieną, atlaidų metu, priėmė pirmąją šv. Komuniją. Stirbys artimai bendravo su kunigais ir Kaune, savo garaže, laisvalaikiu paremontuodavo jų automobilius. Tai buvo jo pomėgis. Vėliau, dirbant Simne, man taip pat teko pasinaudoti jo paslaugomis.

Pietums įpusėjus pasirodė ir neseniai į gretimą Igliaukos parapiją atkeltas kun. Alfonsas Svarinskas. Prisimenu, kad šmaikščiai atsikirto į kai kurių svečių replikas ir atsisakė pirmai pažinčiai „išlenkti taurelę baltakės“. Pastebėjau, kad tai principingas ir sumanus kunigas.

Kadangi mano tėviškė – vos 9 kilometrai nuo Igliaukos ir 2 nuo Gudelių, – teko girdėti apie naują kleboną daug atsiliepimų. Nemažai informacijos pateikdavo mamos pažįstama iš to paties Kalnynų kaimo Marija Brusokienė, kurios anūkė Igliaukoje dirbo vaistininke. Teigiamų atsiliepimų girdėjau iš kunigų Voveraičio, Liutvino ir kt. – gyrė kaip gerą pamokslininką, reiklų ir ryžtingą kunigą, neinantį į kompromisus su ateistine valdžia, dažnai primenantį, kad rusai Lietuvoje „tik svečiai“.

Kai žmonės užjausdami kalbėdavo: „Kiek jus tie nevidonai prikankino“, kun. Alfonsas atsakydavo:

– Dievas su jais.

Pirmą kartą į Igliauką kun. Svarinskas atvyko motociklu, su šalmu ir odine striuke. Pijokėliai nusigando, kad jis tikriausiai bus naujas milicijos įgaliotinis, stambus ir griežtas. Pasirodo, naujai paskirtas klebonas.

Pirmieji jo raginimai buvo susilaikyti sekmadieniais nuo nereikalingų sunkių darbų, lankyti bažnyčią, negirtuokliauti, melstis. Pastoracinį darbą pradėjo įvesdamas vakarines kasdienes šv. Rožančiaus (Rožinio) pamaldas, pradėjo ruošti vaikus išpažinčiai ir šv. Komunijai, nors tai nepatiko ateistiškai nusiteikusiems mokytojams, ypač direktorei Želvienei. Be to, užkliuvo ir užtvare laikomas povas, kuris savo puošniu apdaru viliodavo vaikus į kleboniją ir bažnyčią.

Buvo ir pačių tikinčiųjų perdėto baimingumo atvejų. Klebonas pasakojo, jog kartą viena močiutė išėjo iš bažnyčios su pirmokėliu anūku. Prie bažnyčios vartų (o, siaube!) susitiko vaiko mokytoją. Senutė rankas iškėlusi aimanavo:

– Kas dabar jam bus?

Nieko nebuvo. Mokytoja, pati būdama tikinti, tik pasidžiaugė, kad iš to vaiko žmogus išaugs.

Prieš atvykdamas į Igliauką, jau po dviejų kalinimų, kun. A. Svarinskas dirbo vikaru altarista Miroslavo parapijoje. Čia jis sutvarkė šventorių, surikiavo į vieną eilę išsimėčiusius palaidotų kunigų paminklus, įrengė šventoriuje aplink bažnyčią akmenėliais grįstą platų taką.

Miroslave tuo metu kolūkio pirmininku dirbo pasižymė-

jęs agronomas ir giliai tikintis žmogus Antanas Gražulis. Tai buvo ypatinga asmenybė. Be galo sąžiningas. Pats nevogė ir kitiems neleido. Tokiu būdu ekonomiškai atsilikęs kolūkis tapo pirmaujančiu. Išaugino 15 vaikų šeimą, iš kurios trys sūnūs (Antanas, Juozas ir Kazys) tapo kunigais. Sovietinė valdžia kalbėjo:

– Mes tave galėtume paskirti rajono pirmininku, bet kad tavo pažiūros nesiderina su tarybinio pareigūno statusu. Atvirai lankai vietinę bažnyčią. Bent kitur nuvažiuotum, kur žmonės nepažįstami. Tavo vaikai nepriklauso pionierių ir komjaunimo organizacijoms.

Gražulis atsakydavo:

– Aš esu įsitikinęs, kad katalikiškas auklėjimas daug pranašesnis už ateistinį.

Sekmadieniais dalį gausios šeimos atveždavo „viliuku“ į bažnyčią votyvinėms Mišioms, o likusius, vyresniuosius vaikus, – Sumai. Namuose vaikus mokė sekmadieniais per daug netriukšmauti, kad kaimynai galėtų pailsėti. Kiekvieną dieną vakarais vadovaudavo bendrai Rožinio maldai. Namai tapo panašūs į vienuolyną. Sūnūs, besimokydami seminarijoje, sakydavo, kad jos režimas jiems nėra per sunkus, nes tvarkos, drausmės ir maldingumo išmoko namuose iš tėvelio.

Taigi tapęs Igliaukos klebonu kun. A. Svarinskas pasikvietė pirmininką Antaną Gražulį aptarti ūkinių reikalų. Pradėjo nuo klebonijos, tiksliau špitolės, – ką su ja daryti? Gražulis, išsamiai apžiūrėjęs, pasakė:

– Remontuokit, dar stovės 50 metų.

Klebonas atliko nuodugnų remontą. Įvedė centrinį šildymą, įrengė vonią, šildomo vandens katilą, tualetą ir kt. Tad, anot jo, žiemą jau nereikėjo lovoje gulėti su veltiniais, kaip anksčiau.

Sutvarkęs gyvenamąjį būstą ėmėsi darbų bažnyčioje. Iš lauko bažnyčios sienos daug kur buvo pažaliavusios nuo drėgmės ir arti augusių medžių. Reikėjo šveisti, šalinti samanas ir kerpes. Viduje, šalia grindų, buvo iškastos nišos, išbetonuotos. Jose įrengti ilgi apvalūs radiatoriai, iš viršaus uždengti metalinėmis grotelėmis. Prie bažnyčios pastatytas mūrinis

priestatas, kuriame įrengti šildymo įrenginiai – forsunkė, purškianti skystą kurą, ir šildomas vandens katilas, iš kurio karštas vanduo tekėjo į viduje įtaisytus radiatorius. Kaip pasakojo klebonas, pirmąkart šildymą mėginta įjungti jau prasidėjus šalčiams. Bet bandymas sėkmingai pavyko. Žmonės džiaugėsi, pasijuto jaukiau, movėsi pirštines ir jautė, kad jos bažnyčioje nereikalingos.

1972 metais aš tapau kunigu ir po trumpos komandiruotės į Skirsnemunę – pavaduoti susirgusio klebono – buvau paskirtas vikaru į Garliavą, pas dekaną Juozą Ulecką. Bažnyčioje buvo prasidėjęs kapitalinis remontas. Visur kalkės, pastoliai. Nors buvo dar ir altarista – jubiliatas kun. Pranciškus Leonas (Vinco Mykolaičio-Putino bendrakursis), – bet laikydavo tik skaitytas Mišias, o man tekdavo kas rytą atgiedoti tris noktiurnus (už dekaną, altaristą ir save) ir šv. Mišias. Garliavoje buvo daug laidotuvių. Mirusius tekdavo palydėti į Jonučius, Senavą ar kitas kapines. Be to, teko ir ligonius lankyti. Tad dirbau kaip juodas jautis, be poilsio dienų ir atostogų. Dekanas pažadėjo iš-

Igliaukos šv. Kazimiero bažnyčia, 1975 metai

leisti trims dienoms atlaikyti tėviškės bažnyčioje tradicines primicijas, kurios vyko Gudeliuose liepos mėnesį per Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės atlaidus.

Dalyvavo daugybė kunigų, o pamokslą sakė Igliaukos klebonas kun. Alfonsas Svarinskas. Po pamaldų ir primicijinio palaiminimo tėviškėje, Kalnynų kaime, vyko vaišės. Ta proga kun. Svarinskas pasakojo apie savo kunigystės šventimus ir primicijas Abezės lageryje.

Į kunigus jį įšventino ten pat kalėjęs Telšių vyskupas Pranciškus Ramanauskas. Tik po daugelio metų, perskaitęs buvusios Telšių kunigų seminarijos ekonomės Teklės Kačiukaitės knygą „Atleiskim savo priešams“, sužinojau daugiau detalių apie tuos neeilinius kunigystės šventimus ir sudėtingą pasiruošimą jiems.

Kačiukaitė artimai pažinojo vyskupus Borisevičių, Reinį, Ramanauską, juos globojo, lankė, siuntė siuntinius, plovė kruvinus marškinius (po tardymų saugume). Knygoje ji aprašo ir pasiruošimo šventimams peripetijas.

Reikėjo vyskupiško apeigyno ir chrizmos, kuria patepami kunigo delnai. Apeigyną gavo iš Vilniaus Šv. Dvasios bažnyčios klebono Juodagalvio. Bet jis buvo lotyniškas. Reikėjo patikimo žmogaus, išmanančio liturgiją ir gerai mokančio lotyniškai. Toks žmogus buvo Vincas Mykolaitis-Putinas. Jis tuo metu gyveno Vilniuje, tad iš apeigyno atrinko reikalingus tekstus ir maldas. O pašventinto aliejaus chrizmos davė tuometinis kunigų seminarijos rektorius kun. Alfonsas Lapė, buvęs Kačiukaitės kapelionas.

Siuntinys sėkmingai pasiekė lagerį ir patikimų gydytojų lietuvių dėka įvyko šventimai ligoninės operacinėje, kur Svarinskas dirbo felčeriu, o vyskupas Ramanauskas buvo atvežtas tariamai apendicito operacijai. Kokie nenuspėjami Dievo Apvaizdos planai...

Igliaukoje klebonu kun. Svarinskas išbuvo penkerius metus. Remontavo ne tik pastatus (kleboniją, bažnyčią), bet prikėlė ir gyvąją bažnyčią – parapiją.

Pasikvietė seselę eucharistietę Emiliją Rimšelytę vargonininke. Ji suorganizavo du chorus – suaugusiųjų (daugiau ne-

Kun. Alfonsas Igliaukos bažnyčioje aukoja šv. Mišias, 1975 metai

gu 30 žmonių) ir vaikų (apie 20). Skatino blaivybę per laidotuves bei mirusių paminėjimus. Sakydavo jautrius ir prasmingus pamokslus. Ragino gyventi krikščioniškai ir pats rodė pavyzdį. Viską atidavė bažnyčiai, neturėjo net padoraus kostiumo. Į bažnyčios remontus sudėjo apie 100 tūkstančių rublių, taip pat ir aukų, gautų iš rėmėjų kitose vietovėse. Tai liudija parapijos archyve likę dokumentai, su kuriais teko susipažinti vėliau net 21 metus dirbant Igliaukos klebonu.

Kunigui Svarinskui teko aptarnauti ir gretimą Patilčių parapiją. Nors ir apkrautas darbu, sekmadieniais dažnai aplankydavo buvusias parapijas (atvykdavo ir į Miroslavą), kur ir man po jo 3 metus teko darbuotis. Papasakodavo naujienas, pasidalydavo parapijos bei Bažnyčios gyvenimo įspūdžiais.

Aktyvi klebono veikla kėlė nerimą sovietinei valdžiai. Kartais per savo agentus kur nors autobuse leisdavo gandus:

– Neklausykit, ką jis kalba, bet žiūrėkit, ką jis daro.

Kitą kartą kažkas postringavo:

– Ar negirdėjot, kad Igliaukos kleboną areštavo? Bažnyčioj nudraskė liturginius rūbus, užlaužė rankas ir išsivedė. – Stebėjo, kaip į tokias naujienas žmonės reaguos.

Po penkerių metų kun. Svarinskas buvo iškeltas į Viduklę (prie Raseinių). Išlydėjo didžiulė kolona igliaukiečių. Dovanų įteikė, be kita ko, ir kostiumą, kurio jis neturėjo. Už dalyvavimą išlydėtuvėse buvo ir tardymų, ir persekiojimų. Ypač teko dirbusiems atsakingą darbą. Tokia buvo sovietinio gyvenimo tikrovė.

Daug priklausė ir nuo vietinių pareigūnų. Jeigu jie būdavo aršūs, kentėjo ir kunigai, ir tikintieji. Bet būdavo ir tolerantiškų, supratingų vadovų. Vienas tokių Igliaukoje buvo Algimantas Tamkevičius. Jis dirbo ir kolūkio pirmininku, ir apylinkės pirmininku, ir viršaičiu. Svarinskas apie jį pasakodavo:

– Kai fermų darbuotojai skųsdavosi, kad neturi laiko sekmadienį nueiti į bažnyčią, jis pasakydavo: „Šerkit gyvulius sekmadieniais ryte ir vakare ir eikit nuo mano galvos.“ Atseit, jei norit, eikit ir į bažnyčią.

O Tamkevičius, atėjus Lietuvos atgimimo laikams, nuolat viešai pradėjo lankyti bažnyčią.

Kun. Alfonsą išlydint iš Igliaukos į Viduklę, 1976-08-15

Charakterizuoti objektyviai Igliauką yra nelengva užduotis. Apie šią vietovę ir jos gyventojus yra rašęs kunigas istorikas Vaclovas Strimaitis. Dar švedų invazijos laikais žmonės slapstėsi tarp durpynų ir miškų, gelbėdamiesi nuo užpuolikų. Tai suteikė jiems tam tikrų charakterio bruožų. Tą yra pastebėję ir čia dirbę kunigai. Kunigas Kazimieras Tumosa, dirbęs Igliaukos klebonu per Antrąjį pasaulinį karą ir po jo, sakydavo:

– Čia yra nemažai gerų žmonių, bet yra ir „brudo“.

Trumpai buvęs Igliaukoje prie Tumosos vikaru kun. Albinas Deltuva man vis sakydavo, kad „Igliauka – kietas riešutas“.

Dar sovietiniais laikais igliaukiečius garsino Kazio Balicko (muzikos mokytojo ir vargonininko) vadovaujamas choras. Tie patys asmenys giedojo ir bažnyčioje, ir dalyvaudavo pasaulietiškuose renginiuose, vykdavo ir į respublikines dainų šventes. Reikėtų paminėti ypatingus „balsus“: solistė – „skambantis varpelis“ Petrutė Kiškienė, Varnabūdės ilgametis girininkas Alfonsas Matukaitis (bažnytinio choro solistas ir puikus oratorius, kultūringumu ir tolerancija bei sumanumu įtikęs visoms valdžioms). Kultūrinę ir tautinę dvasią Igliaukoje žadino lietuvių kalbos mokytojas Petras Klebaris, parašęs patriotinį Igliaukos himną, rūpinęsis Iglės ežero pakrančių sutvarkymu. Katalikiškam lietuviškam branduoliui priklausė pašto viršininkė Regina Radzevičienė, taupomosios kasos vedėja Ona Akelaitienė (nepriklausomos Lietuvos laikais tapusi ir „Caritas“ vietinės grupės vadove). Iškalba ir sumanumu pasižymėjo choristė, kunigo Prospero Bubnio MIC sesuo Petronėlė Simonaitienė. Didelis patriotas ir poetiškos sielos žmogus veterinarijos felčeris Vincas Kazakevičius, sumanus meistras, kas sekmadienį bažnyčią lankantis Vincas Akelaitis. Taip pat choristas ir siuvėjas Antanas Sadukas, pokario metu siuvęs uniformas ir Lietuvos partizanams (jo sūnus Algimantas ilgą laiką dirbo Lietuvos radijo pranešėju). Puikiai išugdytu šokėjų kolektyvu garsėjo kultūros namų direktorė Ona Venskūnienė. Reikėtų paminėti ir Petrą Strolį, buvusį seniūną ir atgimusios Lietuvos laikais subūrusį net

40 krikščionių demokratų partijos narių grupę, kai pačioje Marijampolėje tebuvo vos 8 nariai. Tautiškai ir religiškai susipratusių igliaukiečių sąrašą būtų galima tęsti toliau.

Tačiau Igliaukoje ir jos apylinkėse netrūko ir neigiamų atspalvių, kultūros stokos, nusikalstamų veikų, ypač tarp atvykėlių. Palių durpynas naujai pastatytuose daugiaaukščiuose namuose gyvenamu plotu ir darbu masino visokio plauko perėjūnus iš visos Lietuvos. Jų nedomino nei bažnyčia, nei tautiniai, nei kultūrinio gyvenimo reikalai, o tik siekis „kaip nors prastumti dieną“, nedirbti, o tik „pagerti“. Dauguma atvykėlių buvo po kelis kartus tuokęsi ir išsiskyrę. Tikri tarybinio gyvenimo etalonai. Netrūko jau nuo prieškario ir vietinių vagių, mušeikų, chuliganų.

Mano tetos vyras iš Skęsbalių kaimo (Gudelių parapija) Viktoras Tamulynas, gerai pažinojęs igliaukiečių gyvenimą, manęs vis klausdavo:

– Kaip tu ten būni toje Igliaukoje? Prieš karą nebuvo šventės ar atlaidų, kad ko nors neužmuštų.

Patikimas liudininkas Vincas Akelaitis iš Igliaukos kaimo pasakojo, kad vienos šventės metu jam matant vienas šaulys (legaliai turėjęs ginklą), gindamasis nuo įžūliai puolančio, kastetu apsiginklavusio užpuoliko, po kelių įspėjimų jį nušovė. Kai jo sėbras puolė šaulį, norėdamas pasmaugti, jis panaudojo ginklą ir prieš jį. Čia pat buvo du policininkai, kurie abejingai stebėjo vykstančius dramatiškus įvykius ir nesiėmė priemonių apginti puolamąjį, kad būtų išvengta didesnės tragedijos. Tokia apgailėtina tikrovė buvo prieškario laikais.

Ne ką geresni dalykai vyko ir sovietmečiu. Vasarą jaunimą masino Iglės ežero pakrantės, kur susirinkdavo nemažai ne tik vietinių, bet ir atvykėlių iš kitur. Kadangi pagrindinė bendravimo priemonė buvo alkoholis, jo padauginus, kildavo konfliktų, net muštynių.

Igliaukoje klebonaujant kunigui Svarinskui buvo toks atvejis. Apie jį po savaitės jis papasakojo per pamokslą Gudelių atlaiduose. Sekmadienį Igliaukoje kilo tokios muštynės, kad neužteko Kapsuko (Marijampolės) milicijos chuliganams sutramdyti. Reikėjo pastiprinimą kviestis iš Prienų.

Tvarką Igliaukoje tarp jaunimo stengėsi palaikyti tuometinis mokyklos direktorius Lekavičius (apie 1960 metus), vėliau tapęs Rumšiškių liaudies muziejaus direktoriumi. Jis nebuvo partijos narys, todėl valdžiai buvo nepriimtinas. Besikeičiant mokyklos vadovams, keitėsi ir požiūris į vertybes.

Ir kunigo Svarinsko veikla kai kam nepatiko. Žinoma, viską reguliavo KGB per savo agentus, kuriuos verbavo ir iš mokytojų bei mokinių (komjaunuolių) tarpo. Klebonas Svarinskas turėjo Igliauką palikti ir buvo perkeltas į Viduklę.

Išvykus iš Igliaukos kun. Svarinskui, jį pakeitė iš Metelių atvykęs kun. Andrius Gustaitis, vėliau tapęs monsinjoru. Jis taip pat klebonavo penkerius metus ir buvo iškeltas į Garliavą. Po jo labai trumpai (vos kelis mėnesius) klebonavo kun. Juozas Radzevičius. Jis atvyko iš Santaikos, kurią man pačiam po jo teko aptarnauti iš Simno. Radzevičius neįtiko žmonėms (dėl šeimininkės daromos neigiamos įtakos) ir turėjo pasitraukti. Buvo paskirtas į Liškiavą.

1982 metų vasarą gavau kurijos raštą – paskyrė Igliaukos parapijos klebonu. Taip jau buvo Apvaizdos suplanuota, kad po minėtų kunigų tą „kietą Igliaukos riešutą“, anot kunigo Deltuvos, teko krimsti man. Ir ne taip jau trumpai – ištisus 21 metus. Prisimenu choristo Matukaičio palinkėjimus:

– Svarinskas ir Gustaitis prabuvo po 5 metus, šiam klebonui linkiu 10 metų. – Linkėjimai išsipildė su kaupu.

Prabuvau daugiau negu du dešimtmečius. Be to, dvejus metus aptarnavau ir Daukšių parapiją, paskui 13 metų – Patilčių parapiją.

Vykdamas į Igliauką mačiau tam tikrų trūkumų – joje buvo per daug giminaičių (iš mamos, tėčio ir senelio (mamos tėvo) pusės). Tačiau, kita vertus, netoli buvo tėviškė, kurioje gyveno senstantys tėvai, ir jiems reikėdavo kuo nors pagelbėti. Stengiausi būti atsargus, tolerantiškas. Tačiau kaip kunigui kartais tekdavo pasielgti ir ryžtingai, reikliai, vengiant pataikavimų ir kompromisų.

Politiniame gyvenime keitėsi Kremliaus vadovai, kartu griežtėjo ir valdžios laikysena Bažnyčios, tikinčiųjų ir ypač disidentų atžvilgiu. Po ilgametės stagnacijos, Brežnevui mi-

rus, ir į genseko postą atėjus KGB šefui Jurijui Andropovui, prasidėjo represijos ir areštai.

1983 metų sausio 27 dieną Marijampolėje švenčiant ark. Jurgio Matulaičio mirties sukaktį, tarp tikinčiųjų pasklido žinia, kad klastingai areštuotas Viduklės klebonas kun. A. Svarinskas. Tardymai tęsėsi iki pavasario.

Gegužę Miroslave po sunkios operacijos mirė pagarsėjęs 16-kos vaikų ir trijų kunigų tėvas Antanas Gražulis. Į jo laidotuves susirinko minia žmonių, dalyvavo 54 kunigai. Pamokslus sakė būsimi vyskupai S. Tamkevičius ir J. Kauneckas. Tų laidotuvių metu sklido žinia, kad po kelių dienų Vilniuje vyks kunigo Alfonso Svarinsko teismas.

Teismo metu buvo areštuotas ir kun. Tamkevičius, o kun. Svarinskas nuteistas 10 metų laisvės atėmimo bausme (7 lagerio ir 3 tremties).

Igliaukiečiams tai buvo skaudus išgyvenimas. Prasidėjo kunigo juodinimo ir šmeižto kampanija ir pačioje Igliaukoje. Atseit jis „iš pasalų užpuldinėdavęs moteris ir liejęs našlaičių ašaras“. Aš iš sakyklos bandžiau kunigą apginti priminda-

Tėvo Antano Gražulio laidotuvės. Tarp daugybės tikinčiųjų kunigai Antanas ir Juozas Gražuliai ir kun. Jonas Kauneckas. Miroslavas, 1983 metų gegužė

mas jo nuopelnus Bažnyčiai, kovą su girtavimu, jo didelį dorybingumą. Jis iš idėjos dirbo Bažnyčiai ir Lietuvai atiduodamas visą save – sveikatą, laiką ir materialinius išteklius. Neįsigijo net padoraus kostiumo. Po protesto raštu buvo renkami kunigų parašai. Vienu iš parašų rinkėjų teko būti ir man.

Per partinius atstovus platinta žinia, kad gyvas Svarinskas į Lietuvą niekada nebegrįš. Gretimame Igliškio kolūkyje vykusiame partiniame susirinkime vienas Kapsuko rajono partinis veikėjas klausė:

– Kodėl taip gina Svarinską Igliaukos klebonas? Tikriausiai jam mašiną nupirko.

Prasidėjo puolimai. Į bažnyčią buvo siunčiami agentai, prieš tai įspėjant, kad bus klausomasi, ką kalba klebonas. Pasitelkti net giminaičiai iš Gudelių parapijos – Urbonai. Vienas tuo metu dirbo fermų vedėju Gudeliuose (Juozas), kitas – Riečių pirmininko pavaduotoju (Antanas). Taip pat veterinarijos darbuotojai (Okleiteris ir kt.). Atėję pas tėvus kalbėjo:

– Vyras sės. O gaila, kadaise kartu medžiojome.

– Tegul kalba tik apie Dievą, tik ne apie Svarinską, nes tai politika.

Tvyrant tokiai įtampai ir vykstant bauginimo kampanijai Igliauka ruošėsi artėjančiam 200 metų parapijos įsteigimo ir 100 metų bažnyčios pastatymo jubiliejui. Aktyvesni ir sąmoningesni katalikai norėjo ta proga pagerbti ir kunigą kankinį Alfonsą Svarinską, daug prisidėjusį prie Igliaukos bažnyčios fizinio ir dvasinio atnaujinimo ir jau trečią kartą einantį erškėčiuotais Sibiro Golgotos keliais. Buvo nutarta suruošti kuo didesnes iškilmes pakviečiant visus dirbusius Igliaukoje kunigus ir gal net vyskupą.

Tuo tikslu buvau nuvykęs į Kauno kuriją pas arkivyskupą Liudą Povilonį. Jis nesutiko dalyvauti minėjime. Taip pat nepritarė minčiai pasikviesti vieną iš vyskupų tremtinių – Julijoną Steponavičių arba Vincentą Sladkevičių. Nes tai būsiąs valdžios kiršinimas. Todėl į iškilmes buvo pakviesti tik Igliaukoje dirbę kunigai – Andrius Gustaitis, Antanas Šukevi-

Šv. Mišios 200 metų parapijos ir 100 metų bažnyčios jubiliejaus Igliaukoje proga, 1984 metai

čius ir trumpai buvęs Albinas Jaudegis bei gretimų parapijų kunigai – Burba, Diškevičius, Juškevičius.

Nesnaudė ir rajono valdžia bei KGB. Jiems ypač didelį galvos skausmą kėlė vienos bažnyčią lankiusios moters – Cecilijos Ulevičienės – pareikšta mintis, jog kun. Svarinskas bus paskelbtas šventuoju, o jo didžiuliai portretai bus nešami per Igliauką ir už jos. Ir parodė saugumiečiams, pas kuriuos buvo iškviesta, išskėtusi į šalis rankas, kokio dydžio tai bus portretai. Be to, pastebėjusi kabinete tarp gėlių užmaskuotą mikrofoną, drąsiai pareiškė:

– Pasiimkit iš čia tuos aparatus, nes kai amerikonai per palydovus užfiksuos, ką mes čia kalbam, sakysit, kad aš perdaviau žinias į užsienį. – Sunerimęs į tą kabinetą atbėgo pats Kapsuko saugumo viršininkas T. Vilkas ir klausė, kas čia atsitiko.

Po poros dienų telefonu buvau iškviestas atvykti 10 val. ryte pas rajono pirmininką A. Markevičių. Nuvykęs jo neradau. Priėmė sekretorius ir paaiškino, kad pirmininkas pa-

skirtas vadovauti visai operacijai (vyksiančioms iškilmėms Igliaukoje stebėti) ir yra iškviestas tuo reikalu į Vilnių.

Pirmas sekretoriaus klausimas buvo, ar tikrai kun. Svarinską ruošiamasi paskelbti šventuoju (koks tarybinių pareigūnų naivumas ir bažnytinių reikalų neišmanymas!). Aš sekretoriui paaiškinau, kad šventaisiais Bažnyčia skelbia tik jau mirusius asmenis prieš tai įrodžius jų aukštas dorybes bei patvirtinus per jų užtarimą įvykusius stebuklus. Ir tai daro tik popiežius. Na, jeigu kas nors su kunigu Svarinsku lageryje negero atsitiktų, tada jis galėtų būti paskelbtas tikėjimo kankiniu. Tikėkimės, kad taip neatsitiks. Toliau sekretorius klausė, kas bus pagrindinis pamokslininkas. Pasakiau, kad Garliavos klebonas Andrius Gustaitis. Rytojaus dieną klebonas Gustaitis buvo iškviestas į Kauno rajono vykdomąjį komitetą ir mokomas, ką kalbėti ir ko nekalbėti.

Iškilmių dieną susirinko nemažai tikinčiųjų ir keletas kunigų. Šventoriaus tvoros buvo apgultos visokių seklių, fotografų ir stebėtojų. Labiausiai į akis krito speciali vėliava, kurią nešė vienas procesijos dalyvis – Motiejus Bubnys iš Žirniškių kaimo. Vėliavos tekstas bylojo: „BRANGIAJAM KUNIGUI ALFONSUI SVARINSKUI. DĖKOJAME UŽ JŪSŲ PASIAUKOJANTĮ DARBĄ IŠ PAGRINDŲ ATNAUJINANT BAŽNYČIĄ IR PARAPIJĄ IR UŽ AUKĄ GINANT TIKĖJIMĄ, DORĄ IR TIKINČIŲJŲ TEISES. DĖKINGI IGLIAUKIEČIAI.“

Stebėtojai atkreipė dėmesį ir į kai kurių parapijiečių rankose buvusias atviruko dydžio kunigo A. Svarinsko nuotraukas. Kaip vėliau paaiškėjo, buvo mobilizuotas saugumas ne vien iš Kapsuko, Prienų, Alytaus, bet ir iš Vilniaus. Juos suerzino ir telegrama, pasiųsta į lagerį, kviečiant kunigą A. Svarinską atvykti trumpam į švenčiamą jubiliejų ir atlaikyti pamaldas. To jau buvo per daug. Žinoma, kunigo niekas neišleido. Tik atkreipė dėmesį į drąsų žmonių poelgį, norą pagerbti sąžinės kankinį.

Igliaukoje jokių incidentų neįvyko. Renginys praėjo bažnyčioje ir šventoriuje maldingai, ramiai. Rajono valdžia privalėjo duoti „savo darbo“ ataskaitą Vilniui, kas ir buvo padaryta. Tačiau CK atliktą darbą įvertino kaip nepakankamą ir

nurodė, kad „turi būti viskas pakeista iš esmės, išrautos nesveikos šaknys“. (Tai klebonui atskleidė antrasis partijos komiteto sekretorius Urbanavičius, kuriam ir buvo pavesta pataisyti padėtį.) Pradėta ieškoti atpirkimo ožių.

Vieną dieną klebonijoje pasigirdo telefono skambutis. Skambino tas pats Urbanavičius. Kvietė atvykti į Kapsuką, į kažkokią aikštelę pokalbiui. Atsakiau, kad nežinau, kur toji aikštelė ir kad neketinu vykti. Netrukus paskambino pakartotinai ir pareiškė, kad jis pats atvyks į Igliauką, kur nori susitikti aikštelėje prie kapinių.

Nurodytu laiku nuvykau. Smarkiam lietui lyjant privažiavo „Volga” ir išlipęs minėtas pareigūnas persėdo į mano automobilį.

Sekretorius pradėjo aiškinti apie buvusį renginį Igliaukoje. Priminė, jog „nieko ypatingo čia neįvyko. Reikalas per daug išpūstas“. Bet Vilnius nurodė „viską pakeisti iš esmės“, todėl reikia kažką daryti. Sakė, jog vykusiame rajono atsakingų darbuotojų susirinkime buvo svarstoma pakeisti kleboną. Bet prieita prie išvados, kad klebonas dar visai neseniai atvykęs ir kad šaknys yra kur kas senesnės. Turima galvoje C. Ulevičienė, kuri net su saugumo darbuotojais išdrįso įžūliai elgtis. Reikia manyti, kad ir klebonas turi dėl jos problemų. Taip pat ir J. Jakevičius, gyvenantis Vilniuje, bet dažnai besilankantis Igliaukoje ir darantis neigiamą įtaką.

Justinas Jakevičius

– Mes nutarėme, kad jūs turite pakeisti Jakevičių ir Ulevičienę naujais žmonėmis, ir reikalas išsispręs.

Aš nustebęs pareiškiau:

– Ką jūs kalbate? Juk aš

esu tik jų samdinys. – Pagal tuometinius sovietinius įstatymus visus reikalus bažnyčioje privalėjo tvarkyti civiliniai asmenys, o kunigas buvo tik laisvai samdomas „kulto tarnautojas“.

– Formaliai taip, – sutiko sekretorius, – bet iš tikrųjų klebonas viską gali padaryti savo nuožiūra, ką nori.

Pareiškiau nesutinkąs pakeisti bažnytinio komiteto pirmininko ir sekretorės, motyvuodamas, kad tai ne mano kompetencija. Tai būtų ir tarybinių įstatymų pažeidimas. Be to, jeigu jie tokie aršūs, užsitraukčiau ir jų nemalonę. Tada Urbanavičius pradėjo gąsdinti kažkokiu buvusiu Kėdainių teisėju, kuris vieną kleboną už lapą skardos tąsė pusę metų. Jis dabar dirba religinių kultų reikalų įgaliotinio tarnyboje ir atvyks į Igliauką. Aš pareiškiau:

Cecilija Ulevičienė

– Nesijaučiu kuo nors nusikaltęs, tegul atvyksta.

Po poros dienų skambina Igliaukos apylinkės pirmininkas A. Tamkevičius ir kviečia užeiti į jo kabinetą bei atsinešti bažnytinio komiteto (dvidešimtuko) narių sąrašą. Pasirodo, jau yra atvykęs tas „baisusis teisėjas“ Juozėnas, Rugieniaus padėjėjas. Ir ne vienas. Kartu su Kapsuko rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja.

Lyg niekur nieko jie pradeda aiškinti: važinėjam po Lietuvą, lankom tam tikras vietoves, sprendžiam ir bažnytinius reikalus; kažkada buvo sudaryti parapijų atstovų dvidešimtukai, bet kai kurie asmenys mirę, kiti nusenę, reikėtų pakeisti naujais, taip pat ir Igliaukoje.

Aš parodžiau oficialiai rajono valdžios patvirtintą dvide-

šimties asmenų sąrašą. Atvykėliams vadovaujant sąrašą imamasi atnaujinti. Kai prieiname prie Justino Jakevičiaus pavardės, pasirodo, kur šuo pakastas. Atvykėliai pradeda prieštarauti, kad jis negali likti nariu, nes „čia negyvena“. Turi būti vietinis žmogus. Tas pats atsitinka ir kai paminima Cecilijos Ulevičienės pavardė:

– Ji susikompromitavusi, negali būti sekretore. Be to, rajono komiteto posėdyje ji jau nušalinta nuo pareigų.

Paprašiau posėdžio protokolo nuorašo. Pavaduotoja pareiškė:

– Kai reikės, bus. – Ir vis reikalauta, kad ir aš patvirtinčiau minėtų asmenų nušalinimą.

Matydamas, ko siekiama, tvirtai pareiškiau, kad su tuo nesutinku. Taip buvo erzeliuota kelias valandas, nuo 10 iki 13 val., kol pagaliau atvykėliai pareiškė:

– Darom pertrauką, o l5 val. šaukiam visuotinį žmonių susirinkimą.

Per porą valandų su bažnyčią lankiusiais žmonėmis aptarėme susiklosčiusius reikalus. Iškilo klausimas, ką pasiūlyti į nušalinamų narių vietą. Vargonininkė Emilija Rimšelytė dėstė, kad susiklosčius kitoms aplinkybėms nauju bažnytinio komiteto pirmininku tikslinga siūlyti Varnabūdės girininką, išsilavinusį, iškalbų, bažnytinės dvasios žmogų, Igliaukos bažnyčios choristą, o sekretore aš pasiūliau choristę bei Igliškio kolūkio dispečerę Birutę Rainytę.

15 val. prasidėjo susirinkimas, kuriam vadovavo prie tokių dalykų pripratęs A. Matukaitis. Atvykėliai neprieštaravo dėl naujų kandidatūrų. Netgi pagyrė puikų naujo pirmininko išprusimą.

Susirinkime dalyvavo apie 30 asmenų. Balsavo, rodos, vienbalsiai. Visi. Taip pat ir vilnietis Juozėnas, ir Kapsuko rajono pirmininko pavaduotoja, „nors jie čia ir negyvena“ (jų pačių žodžiais, kai kalbėjo apie vilnietį Jakevičių). Taip buvo išspręsta daug skausmo valdžios pareigūnams sukėlusi dilema.

Po savaitės Šiluvoje susitikome su „nušalintais nuo valdžios“ igliaukiečiais ir jiems tik juoką kėlė tokios valdžios pa-

stangos. Meldėmės ir už kalinamus kunigus Svarinską ir Tamkevičių, tikėdami, kad jų auka priartins Tėvynei šviesesnę ateitį.

Beje, kartais įdomūs ir žmonių, turinčių pranašystės dovaną, pastebėjimai. Vilniuje, netoli Aušros Vartų, Šv. Dvasios vienuolyne, tada gyveno viena stačiatikių vienuolė Motinėlė Sergija, garsėjanti savo ateities įžvalgomis. Jai buvo parodytos nuteistų kunigų Svarinsko ir Tamkevičiaus nuotraukos ir paprašyta pasakyti, kas jų laukia. Ji atsakė:

– Tai būsimi Lietuvos vyskupai.

Kaip parodė vėlesni įvykiai, kun. Tamkevičius tapo Kauno arkivyskupu, o kun. Svarinskas buvo kandidatas į Vilniaus vyskupus.

Už kalinamus kunigus buvo daug meldžiamasi visoje Lietuvoje. Igliaukoje taip pat kalbėtas Rožinis, užprašomos šv. Mišios. Ypač už buvusį kleboną kun. A. Svarinską. Prisimenu, rodos, 1984 metais Didįjį ketvirtadienį, Didįjį šeštadienį prieš Velykas ir per Velykas laikiau už jį užsakytas šv. Mišias. Tai, be abejo, buvo didelė dvasinė parama, teikianti ištvermės malonę.

Netgi tarp jaunimo šie kunigai buvo populiarūs. Prisimenu, vasaromis su jaunimu vykdavome prie Dusios ežero paatosto-

Savilaidos atvirukas, skirtas kun. Alfonsui Svarinskui, 1983 metai

gauti. Važiuodami kalbėdavome Rožinį. Užklausdavau vaikų:

– Už ką melsimės?

Visi vieningai atsakydavo:

– Už kunigą Svarinską.

Kartais kun. Svarinskas iš įkalinimo vietos parašydavo laišką. Rašyti privalėjo tik rusų kalba. Atsakydavau irgi rusiškai, kad jį dažnai prisimename darbo vietoje „prie staklių“ (altoriaus). Tekdavo rašyti ne viską aiškiai, kai ką maskuojant, laikantis konspiracijos.

Atvykusi į atlaidus kun. Svarinsko sesuo pasakojo apie brolio aplankymą ir pasimatymą su juo. Prieš pasimatymą ir po jo prižiūrėtojai lankytojus išrengdavo nuogai, kruopščiai apžiūrėdavo net intymias vietas, kad tik ko nors „pavojingo“ neperduotų ar neišsineštų.

Svarinskas kurį laiką buvo paskirtas į virtuvę virėju. Sakydavo, kad darbas nesunkus. Sriubai skirtos kruopos, vanduo ir druska. Trys komponentai. Gelbėdavo dar aliejus, jei už užsidirbtus pinigus jo galėjai nusipirkti lagerio parduotuvėje. Monotoniškai bėgo laikas už „geležinės uždangos“, kurią kaliniai vadindavo „bala“. Labiausiai lagerio viršininkai ir prižiūrėtojai bijojo, kad jokia informacija nepatektų anapus „balos“, ypač į Vakarus.

Pašaukimai Igliaukoje

Kalbant apie parapijos dvasinį gyvenimą vienas svarbesnių yra pašaukimų klausimas. Kunigo A. Svarinsko rodomu keliu pasuko du jaunuoliai, pasirinkdami kunigystę, ir dvi merginos, tapdamos vienuolėmis.

Igliaukoje – Vytautas Prajara, uoliai lankęs bažnyčią ir patarnaudavęs šv. Mišioms, dėl ko mokykloje pašiepiamai buvo pravardžiuojamas „kunigėliu“. Baigęs Igliaukos vidurinę tarnavo sovietinėje armijoje Gardine, vairuodavo sunkvežimį. 1982 metų rudenį įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. Šeimos padėtis buvo nepavydėtina. Tėvas, linkęs dažnai išgerti, buvo palikęs šeimą – žmoną su dviem mažamečiais vaikais. Motina Salomėja Prajarienė dirbo Igliškėlių valgyklos vedėja, kur dažnai lankydavosi bei vaišindavosi so-

vietiniai pareigūnai. Sūnui Vytautui įstojus į dvasinę mokyklą ji buvo atleista iš pareigų ir tapo bedarbe.

Tokia buvo bendra direktyva – nerašytas sovietinės valdžios nurodymas, – tėvas ar motina, kurių sūnus pasuko į kunigystę, negali dirbti atsakingo vadovaujamo darbo. Todėl buvo atleistas Miroslavo kolūkio pirmininkas Antanas Gražulis, kai sūnus Antanas įstojo į kunigų seminariją. Mažeikiuose buvo atleisti iš darbo 25 metus dirbę ir „nusipelniusio mokytojo“ vardą turėję tėvai Skipariai. Neleido motinai Skiparienei pasilikti mokykloje net valytoja.

– Tegul ji nešdinasi kuo toliau nuo mokyklos, kad ji vaikų daugiau nematytų. o vaikai – jos, – taip buvo kalbama partijos komitete.

Panašių atvejų sovietmečiu Lietuvoje buvo ir daugiau.

Igliaukoje klebonas dėl religinių motyvų be darbo likusią moterį, gana gerai išmanančią virtuvės reikalus, įdarbi-

Kunigo Alfonso sutiktuvės iš kalėjimo ir išlydėtuvės į tremtį. Iš kairės kunigai Vytautas Prajara, Vitas Urbonas, Alfonsas Svarinskas ir Antanas Diškevičius, 1988-08-16

no ateinančia šeimininke klebonijoje.

Partiniuose susirinkimuose svarstydavo ir stebėdavosi, kas išugdė V. Prajaros pašaukimą, norą būti kunigu? Priėjo prie išvados, kad čia kalta senelė Marija Rutkauskienė, kuri pagimdė ir išaugino 10 vaikų. Vienas jų – Petras – tarnaudamas sovietinėje armijoje per Antrąjį pasaulinį karą žuvo kažkur Vokietijoje. Pagal sovietinius įstatymus ji turėjo gauti „Motinos didvyrės“ vardą, tačiau negavo. Nes „blogai“ auklėjo anūką ir šis 1987 metais tapo kunigu.

Šiuo metu kanauninkas Vytautas Prajara yra Metelių parapijos klebonas ir aptarnauja Kryžių koplyčią, kurią atstatė Nepriklausomybės laikais (finansavimą skyrė iš to krašto kilę lietuviai kunigai emigrantai). Kan. V. Prajara taip pat yra Lazdijų dekanato dekanas.

Antrasis kandidatas į kunigus iš kun. A. Svarinsko aplinkos buvo aptarnaujamai Patilčių parapijai priklausęs Valdas Pauža. Gimė Tupikų kaime, prie pat Igliaukos parapijos ribos. Jo istorija gana tragiška. Igliaukoje baigė vidurinę mokyklą. Tada laukė tarnyba sovietinėje armijoje. Pateko į Afganistaną, čia pavojingomis sąlygomis tarnavo dvejus metus. Buvo dedama daug pastangų jį iš ten ištraukti. Bet jos liko nevaisingos. Teliko melstis ir atsiduoti Dievo valiai. Daug už jį buvo atlaikyta šv. Mišių. Vis dėlto sugrįžo į Lietuvą gyvas, bet sužalotos sveikatos.

Valdas Pauža įstojo į kunigų seminariją, ją baigė, tapo kunigu, netgi trumpai buvo Jonavos dekanu, bet po devynerių metų pasitraukė iš kunigų luomo. Didelis išgyvenimas pamaldžiai motinai ir seseriai. Kun. Svarinskas apie Paužą pasakė:

– Geriau jis būtų nėjęs į kunigus.

Tiek Černobylis, tiek Afganistanas daug kam suardė sveikatą, o ne vieną ir pražudė. Tai liudija, kad gyvename neramiame, nesaugiame pasaulyje, kur tyko pavojai ir kur renkame tik laimės trupinius.

Persitvarkymo Sąjūdis

Atėjus į valdžią Michailui Gorbačiovui buvo paskelbta „perestroika“ – pertvarka. Lietuvoje kilo naujas judėjimas – Per-

sitvarkymo Sąjūdis, į kurį įsitraukė daug aktyvių žmonių, intelektualų. Pamažu šis sąjūdis tapo „dainuojančia revoliucija“, kuri atvedė prie sovietinės santvarkos griūties ir Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo. Vyko mitingai, buvo reikalaujama laisvės ir nepriklausomybės. Tai buvo pareikšta ir pačiam Gorbačiovui, su vizitu besilankančiam Lietuvoje.

Buvo legalizuota Lietuvos trispalvė vėliava. Pradėta atstatyti lietuviškus paminklus. 1988 metais Igliaukoje buvo atstatytas priešais bažnyčią buvęs Nepriklausomybės laikų kryžius, kurį sovietinė valdžia 1963 metais buvo nugriovusi. Taip pat atstatyta Mikališkių kaimo koplyčia, prie kurios palaidota grupė žuvusių pokario Lietuvos partizanų. Apie šią koplyčią ir su ja susijusius įvykius sovietmečiu rašė igliaukietis rašytojas Romas Gudaitis knygoje „Sėjėjai“ („Vieni sėjo grūdus, augino duoną, kiti – sėjo mirtį“).

Kai prie Mikališkių koplyčios palaidodavo žuvusius partizanus, stribai niekindavo jų kapus, šalindavo gėles, raudavo kryžius. Kartą buvo padėta prieštankinė mina su užrašu „Užminuota“. Kai mažamoksliai „liaudies gynėjai“ tai palaikė tuščiu pagąsdinimu ir vis dėlto pabandė išrauti kryžių, keli agresyvūs niekintojai gabalais išlėkė į orą.

Prie Nepriklausomybės kryžiaus Igliaukoje ir Mikališkių koplyčios atstatymo aktyviai prisidėjo buvęs partizanų bendradarbis Antanas Samsanavičius (teistas 25 metams kalėjimo, bet pirma laiko paleistas), Igliaukos apylinkės pirmininkas Algimantas Tamkevičius, Juozas Adomaitis, Vainutis Pikas, Vytautas Šatavičius ir kiti.

Sąjūdžio metais buvo perlaidojami partizanų palaikai. Igliškėliuose, kur buvo valsčiaus būstinė, pokario metais buvo palaidoda 40 žuvusių jaunų vyrų. Po iškilmingų šv. Mišių Marijampolės bažnyčioje jų palaikai buvo palydėti į naujas Marijampolės kapines už miesto.

Iš Sibiro buvo parvežami tremtinių palaikai. Mūsų tautiečiai, pragulėję pusę amžiaus svetimoje Sibiro žemėje, tarsi šaukte šaukė poeto žodžiais: „Leiskit į Tėvynę, leiskit pas savus“... Į brangią Lietuvą, gimtą tėvų žemę. Tik čia galėsime ramiai ilsėtis. Grįžo buvusio Igliaukos vaistininko Karolio

Žiugždos ir mažamečio sūnaus Zenono, Šventragio Ambraziejų šeimos mirusieji bei kiti.

Vyko mitingai, buvo sakomos ugningos kalbos. Ypač daug jų pasakė buvęs Pamargių mokyklos mokytojas tremtinys Urbonavičius.

Kunigo Svarinsko sugrįžimas

Grįžo ne tik mirusieji. Su sąjūdžiu sutapo JAV prezidento Ronaldo Reagano vizitas į Maskvą. Čia jis paprašė M. Gorbačiovą paleisti į laisvę sąžinės kalinį kun. A. Svarinską. Kaip vėliau paaiškėjo, dėl to iš Maskvos į lagerį nuvyko du pulkininkai ir vedė derybas su kalinčiais kunigais Svarinsku ir Tamkevičiumi. Siūlė išvykti į užsienį, į tremtį. Kunigas Svarinskas sutiko, o Tamkevičius – ne. Pastarasis pasirinko vidaus tremtį.

Kun. A. Svarinskas trumpam grįžo į Lietuvą. Igliaukoje įvyko iškilmingos sutiktuvės ir išleistuvės. Tai buvo 1988 metų

Kun. A. Svarinskui grįžus į Lietuvą iš lagerio ir prieš išvykstant į tremtį. Igliauka, 1988 metų rugpjūtis

rugpjūčio pabaiga, sekmadienis. Buvęs Igliaukos klebonas atlaikė iškilmingas šv. Mišias, surengė procesiją, padėkojo už maldas, palaimino. Klebonijoje pietų metu vis primindavo:

– Bijau per daug valgyti, nes esu atpratęs nuo tokių valgių, „užalkintas“.

Į pavakarę išlydėjome į Vilniaus oro uostą, iš kur jis išskrido į Vokietiją, laisvą Vakarų pasaulį. Po 22 metų, praleistų už geležinės uždangos sovietiniuose kalėjimuose ir lageriuose.

Kol klebonijoje vyko pietūs, gatvėje minia žmonių su trispalvėmis vėliavomis dainavo lietuviškas dainas ir giesmes. Stebėdamas nuotraukose išlikusius veidus prisiminiau pranašišką klebono sapną (1985–1986 metais): minia žmonių, stovinti priešais Igliaukos bažnyčią su lietuviškomis vėliavomis rankose. Tarp jų – kunigas Svarinskas, kalbantis:

– Tai va, dar pusė būtų reikėję sėdėt.

Iš tiesų buvo paleistas po penkerių metų.

Kan. Vytautas Prajara

DĖKOJU MONSINJORUI ALFONSUI, KAD ESU KUNIGAS

Kunigą Alfonsą Svarinską prisimenu nuo vaikystės dienų. Nuo 1971 metų jis klebonavo mano tėviškėje, Igliaukoje. Buvo nepaprastai geras kunigas.

Mano mama Salomėja, močiutė Marija Račkauskienė, senelis Mykolas Račkauskas buvo labai pamaldūs žmonės. Kiekvieną sekmadienį neapleisdavo šv. Mišių. Ir mudu kartu su broliu su jais eidavome į bažnytėlę. Tėvelis buvo mus palikęs – negyveno šeimoje.

Prie kunigo Alfonso Svarinsko greit pritapau. Jis mane pakvietė patarnauti šv. Mišioms. Pajutau nepaprastą jo globą. Jutome, kaip kunigas Alfonsas visais rūpinasi, myli vaikus. Mišioms jų patarnaudavo gal šešiolika. Jis mylėjo ne tik patarnautojus, bet ir visus parapijiečius. Rodė nepaprastą gerumą.

Iš kun. Alfonso Svarinsko jutome ir meilę Dievui, ir meilę tėvynei. Jam padedant suvokėme, kad mūsų rūpesčiu turi būti ne tik Dievas, bet ir tėvynė, mūsų tauta – kenčianti, persekiojama, neturinti laisvės. Tada supratau, kad į „tėvynės“ sąvoką sutelpa ne tik mano tėvai, brolis, močiutė, senelis, giminaičiai, mano draugai, aš, bet ir kiekvienas Lietuvos žmogus.

Mokykloje tada buvo priešiškai kalbama apie Bažnyčią ir kleboną. Tačiau bendraudami jutome fantastišką jo kaip ku-

nigo ir dvasios tėvo supratimą. Mokytojai ateistai sakydavo, kad Dievo nėra, pravardžiuodavo mane klapčiuku, puskunigiu ar dar kitaip. Į mokyklą atvažiuodavo įvairių propagandininkų. Taip pat aiškindavo, kad Dievo nėra.

Nuėjęs į bažnyčią klebonui pasakydavau, ką girdėjau. Jis visada linksmai paaiškindavo, duodavo paskaityti knygų. Ateistinės mokyklos nuotaikos, priešiškai nusiteikusių mokytojų elgesys sukėlė priešingą mano reakciją. Gal ir jų nuopelnu esu kunigas: per ateistų spaudimą ir persekiojimus atradau tikėjimą, o per tai pasukau į kunigystę.

Vis dėlto tada buvau besiblaškantis jaunuolis. Tokiam ieškančiam jaunam žmogui teko patirti iššūkių: mokykloje kalba vienaip, bažnyčioje – kitaip. Ir kunigui Alfonsui padedant pradėjau suprasti, kaip yra. Jis man duodavo gerų pamokų: supažindino su istorija, krikščionybe. Kunigas Alfonsas buvo pirmas mano mokytojas, įkvėpęs ieškoti tiesos. Dėl to, kad esu kunigas, tik jam vienam galiu padėkoti.

Tais laikais neturėjome galimybės pažinti tikėjimą. Būtent per kun. Svarinską būdamas jaunuoliu pažinau tikėjimo tiesą – suradau Dievą. Nuo tada mano kelyje Jis yra pirmoje vietoje. Tokia buvo kun. Alfonso Svarinsko pamoka.

Prisimenu jo pamokslus. Juos sakydamas susijaudindavo, net verkdavo. Man tada kildavo klausimas: ko jis verkia? Bet vėliau supratau jo didžiulę meilę Dievui ir Tėvynei. Dėl to jis susigraudindavo. Tai mane patraukė prie tikėjimo. Supratau, kad jis yra mano gyvenimo tikslas.

Mano mama buvo kulinarė. Skaniai darydavo valgyti. Dažnai valgį ruošdavo vestuvėms, gedulingiems pietums. Kunigas neretai užeidavo į mūsų namus. Mes jį visada nuoširdžiai priimdavome. Pavakarieniaudavome. Matydavome, kaip jis bendrauja. Buvo nepaprastai rūpestingas, atsidėjęs. Kalbos būdavo kupinos rūpesčio Tėvyne, Dievu. Smagu būdavo, kai jis kalėdodavo. Kalėdodamas pašventindavo namus. Tais laikais ne visus aplankydavo. Dalis bijojo jį priimti.

Didelį įspūdį padarė jo rūpestis Igliaukos bažnyčia, jos aplinka. Visi tai matėme. Jam rūpėjo kiekvienas kampelis – kad būtų gražu, švaru, tvarkinga.

Esu kunigas dvidešimt aštuoneri metai. Šiandien džiaugiuosi, kad sutikau tokį žmogų – kunigą. Jei ne jis, tikriausiai nebūčiau pasukęs kunigystės keliu. Kunigas Alfonsas man parodė tikrąjį kelią į gyvenimą, atskleidė gyvenimo prasmę – be Dievo nieko nebus.

Atsimenu dieną, kai jis buvo iškeltas iš Igliaukos į Viduklę. Pasakė atsisveikinimo pamokslą. Parapijiečiai išlydėjo su ašaromis. Daug parapijiečių važiavo trimis autobusais į Viduklę. Važiavome ir mes su mama ir broliu. Kelyje kelis kartus sustabdė saugumas. Tikrino vairuotojus, automobilių dokumentus, priekaištavo. O vidukliečiai gražiai sutiko. Su džiaugsmu, gera nuotaika. Ta kelionė buvo pilna kažkokios nuostabios pajautos.

Kas yra saugumas, ėmiau suprasti tik kai baigęs mokyklą buvau paimtas į tarybinę kariuomenę. Tarnavau Gardine. Pasibaigus tarnybai manęs nenorėjo išleisti namo, nes saugumas turėjo žinių, kad grįžęs stosiu į Kauno kunigų seminariją. Vilkino laiką, kad nespėčiau paduoti pareiškimo ir taip prarasčiau vienerius metus.

Pasitaikius progai, kai dalinio karininkai buvo gerokai „pa-

Kun. Alfonso išlydėjimas iš Igliaukos į Viduklę, 1976-07-26

sivaišinę“, paprašiau, kad mane išleistų namo, nes jau pasibaigė tarnybos laikas. Dalinio vadai mane gerbė, todėl gerokai išgėrę pasirašė dokumentus ir paleido namo. Pažadėjau, kad jiems atvešiu iš Lietuvos lauktuvių. Kai nuvežiau, sužinojau, kad majoras, kurio pavardės jau neprisimenu, gavo pylos iš KGB, nes nesilaikė nurodymo mane užlaikyti kariuomenėje.

Esu laimingas, kad 1982 metais spėjau pateikti dokumentus ir galėjau įstoti į kunigų seminariją. Saugumas mane verbavo, grasino, bet atlaikiau, o seminarijoje įsitraukiau į pogrindinę veiklą. Perspausdindavau „Kroniką“, įvairias knygeles. Saugumas susekė, vėl grasino, kad bus kaip kun. Juozui Zdebskiui. Tačiau seminariją baigiau ir 1987 metais buvau įšventintas kunigu.

Po baigimo mes su keliais draugais parašėme kreipimąsi M. Gorbačiovui protestuodami prieš seminaristų persekiojimą ir KGB kišimąsi į Bažnyčios reikalus.

TSKP GENERALINIAM SEKRETORIUI MICHAILUI
GORBAČIOVUI

Nuorašai: 1.LTSR VSK Pirmininkui
2.TSRS Religijų Reikalų Tarybos Įgaliotiniui prie LTSR Ministrų Tarybos Petrui Anilioniui
3.Lietuvos vyskupams ir vyskupijų valdytojams
4.Kauno Tarpdiecezinės Kunigų Seminarijos Rektoriui Viktorui Butkui

P A R E I Š K I M A S

Mes,1987 metais baigę seminariją kunigai,matydami dabartinę sunkią Lietuvos Bažnyčios padėtį,su nerimu žvelgiame į Bažnyčios ir ypatingai į vienintelės Lietuvoje Kunigų Seminarijos ateitį.Nors konstitucija garantuoja sąžinės laisvę,Bažnyčia atskirta nuo valstybės,tačiau tikrumoje to nėra. Lietuvoje ir toliau diskriminuojami tikintieji,pažeidinėjamos jų teisės,o valstybė kišasi į grynai bažnytinius reikalus.Tai ypač akivaizdu,prisiminus mūsų kelią į kunigystę,ir žinant, kad tokia padėtis lieka nepasikeitus.

Jaunuolis,pasiryžęs siekti kunigystės,jau nuo mokyklos suolo pradedamas persekioti,atkalbinėti,šantažuoti, pajuokti.Persekiojimai nesiliauja net tarnybos Tarybinėje Armijoje metu.Ypatingai grubiai šis persekiojimas pasireiškia,padavus pareiškimą į Kauno Tarpdiecezinę Kunigų Seminariją.Prasideda nuolatiniai šaukimai į Karinį Komisariatą,kuriame laukia saugumo darbuotojai, skambučiai ar VSK darbuotojų apsilankymai į stojančiojo ir jo tėvų darbovietes,butus.Atkalbinėjama,grąsinama, šantažuojama,reikalaujama pasirašyti dirbti saugumo organams ar bent atvykti į susitikimus.Priešingu atveju

nesuteikiama jokios vilties įstoti į seminariją.

Tačiau dauguma jaunuolių lieka ištikimi pasirinktiems idealams.Nesurinkus reikiamo skaičiaus ištikimų kandidatų,valstybiniai organai priversti praleisti ir dalį nepalūžusių jaunuolių.Pastarųjų persekiojimas nesiliauja ir studijų seminarijoje metu.

Štai pora pavyzdžių:

1.Prajara Vytautas mokykloje buvo pajuokiamas dėl religinių įsitikinimų,buvo draudžiama lankyti bažnyčią. Padavus pareiškimą į seminariją ir išlaikius stojamuosius egzaminus neužilgo buvo iškviestas į karinį komisariatą, kur laukė saugumo darbuotojas.Taip saugumo organai, prisidengdami kariniu komisariatu,kviečia jaunuolius į pokalbius.Ten buvo bandoma užverbuoti dirbti,atseit bendradarbiauti su saugumu.Priešingu atveju buvo grąsinama neįstojimu."Jūs mūsų rankose.Stojančiųjų daug, o įstoja tik maža dalis.Jeigu pasirašysi - įstojimas garantuotas".Panašiais viliojimais bandė užverbuoti. Nesutikus,po 2 valandų paleido,paskyręs sekantį susitikimą.Iki rugsėjo mėn.buvo 3 susitikimai.Ir visuose panašiai verbavo.Įstojus į seminariją,persekiojimai nesiliovė.Atostogų metu skambindavo telefonu į namus. Antro kurso pabaigoje buvo iškviestas į karinį komisariatą medicininei komisijai /taip buvo užrašyta ant šaukimo/,tačiau apie sveikatą niekas neklausinėjo.Tik nuvedė į kitą kabinetą,kur laukė tas pats saugumietis. Primesdamas išgalvotus ir niekuo nepagrįstus kaltinimus, bardamas už vengimą susitikti.Niekada nekviečiama oficialiai į Saugumo Komiteto rūmus,bet užmaskuotai prisidengiant kariniu komisariatu,autoinspekcija ar pan. Saugumietis grąsino išmetimu iš seminarijos.Reikalavo pasirašyti dirbti.Prajarai atsisakius,pradėjo keikti ir gąsdinti fiziniu susidorojimu."Jei neina susikalbėti žodžiu,tai susitvarkysim fizine jėga.Nuo mūsų niekur nepabėgsi".Gąsdinimų ir grąsinimų banga užtrūko apie valandą.Taip pat keletą kartų teko pastebėti,kad trečiadieniais išėjus į miestą paskui sekiojo saugumiečiai.

2.Kazimieras Gražulis mokykloje taip pat buvo pajuokiamas dėl tikėjimo,žeminamas klasės draugų tarpe. Baigęs vidurinę mokyklą nusprendė stoti į kunigų seminariją,tačiau saugumas jo kandidatūros nepraleido.Įstoti neleido keturis metus iš eilės.Iš seminarijos vadovybės ir vyskupų jokių sulaikymų nebuvo.Taigi įstoti į kunigų seminariją neleido saugumo organai.

Panašiai buvo persekiojami ir terorizuojami ir kiti, nesutikę eiti į kompromisus su sąžine,klierikai.Kai kuriems žadamos geros parapijos,žadama pakelti į vyskupus ir pan.Koks baisus melas,kada visur skelbiama, kad valdžia nesikiša į Bažnyčios reikalus,kad niekas nevaržo stoti į Kunigų Seminariją.Tai tik keli konkretūs faktai.Dauguma auklėtinių dėl grąsinimų bijosi viešai pasisakyti apie tai,nes po kiekvieno verbavimo įbaugindavo niekam nepasakoti apie buvusį pokalbį, sakydami,jog tai turi likti paslaptyje.

Koks absurdas:vienintelė Tarybų Sąjungoje mokslo įstaiga,kur trūkstant kadrų,kandidatams į Kunigų Seminariją trukdoma įstoti ir tai iš valstybės pusės, o norinčiųjų mokytis pakanka.

Prašome Tarybinę vyriausybę atsižvelgti į mūsų iškeltus faktus ir padaryti teigiamas išvadas:

1.Nutraukti jaunuolių,norinčių tapti kunigais,persekiojimą.

2.Leisti dvasinei ir seminarijos vadovybei pačiai rinktis kandidatus į kunigystę ir nelimituoti jų skaičiaus.

3.Įstojusius klierikus nešantažuoti,negąsdinti, neverbuoti.

Kun. Vytautas Prajara
Kun. Kazimieras Gražulis
Kun. Jeronimas Petrikas
Kunig. Robertas Rumbas

Benius Lukšys

MONSINJORAS A. SVARINSKAS ATLAIKĖ, SOVIETINĖ SISTEMA PRALAIMĖJO

Trumpai Igliaukoje klebonavęs kun. Alfonsas Svarinskas dar ir šiandien yra išlikęs, įsirėžęs į parapijos atmintį. Prisimena ir tie, kuriems tada jis buvo artimas, ir tie, kuriems tokiu jis tapo vėliau.

Parapiją kun. A. Svarinskas atrado ne visai spindinčią. Kaip prisimena parapijietė Birutė Sinickienė, labiausiai jį sukrėtė alkoholio vartojimas ar net tiesiog girtavimas per šermenis. Todėl nuo pirmų dienų su šia yda pradėjo kovoti. Baliai po laidotuvių „bagadelnėje“ (taip jis vadino miestelio valgyklą) baigėsi.

B. Sinickienė prisimena jog jai, Sibiro tremtinei, bei jos vyrui a.a. Sigitui Sinickui, buvusiam politiniam kaliniui, buvo artimi ir brangūs kunigo pamokslai, kuriuose jis priminė sovietinių belaisvių kančias, kalbėjo apie pasiaukojimą, aukos prasmę. Kunigas A. Svarinskas buvo kalėjęs su Sinickienės broliu Grinkevičium, dėl kurio tragiškos mirties žadėjo jai padėti išsiaiškinti. Sinickai augino net dešimt vaikų ir norėjo juos išauklėti tautine, katalikiška dvasia, o tai tais laikais buvo tikrai nelengva. Padrąsinantis kunigo žodis, pavyzdys jiems daug padėjo. Todėl ne tokios baisios buvo mokytojos, pro kampus stebinčios vaikus, einančius bažnyčion (ypač mokytoja Erentienė), ar banditų vaikų vardas, kuris kai kuriuos lydėjo net studentaujant.

Atlaidų, rekolekcijų metu kun. A. Svarinskui talkindavo daugybė kunigų, iš sakyklos sklido drąsi krikščioniška mintis, kurią fiksuodavo visokie sekliai.

Klebonas daug nuveikė remontuojant Igliaukos bažnyčią, rengė talkas, gerai sutarė su tuometiniu Igliškio kolūkio pirmininku Balkumi, kuris paremdavo medžiagomis. Pats buvo darbininkas: dirbo su visais, dirbo vienas. Nelabai rūpinosi savo asmeniniu gyvenimu, sveikata.

Kitą parapijietį – Juozą Antanavičių – taip pat žavėjo klebono darbštumas ir bet kokio darbo išmanymas, ypač jo organizaciniai sugebėjimai. Apšildyta bažnyčia, pakeistos grindys, padaryti laiptai užlipti prie vargonų ir daugybė kitų darbų. Buvo išmanus racionalizatorius. Pavyzdžiui, sumanė padaryti pastolius ant ratų. J. Antanavičių žavėjo klebono Svarinsko organizaciniai gabumai ir uolumas. Nors paties kuni-

Kun. Alfonsas su procesijos dalyvėmis. Igliauka, 1975 metų birželis

go sutana, anot jo, „ko gero nuo seminarijos laikų“, tačiau tiek procesijos dalyviai, tiek pati procesija atrodė puošniai. Procesijose dalyvavęs J. Antanavičius prisimena ir kitus jų dalyvius: Kurapką, Šatavičių, Bubnį ir, žinoma, Justiną Jakevičių. (Kai Igliaukoje pradedama kalbėti apie mons. A. Svarinsko laikus, beveik visi mini Justiną Jakevičių.)

J. Antanavičius mano, jog didžiausia buvusio Igliaukos klebono „bėda“ – politika. Jis visada pritarė visoms monsinjoro mintims.

– Gaila, – sako Antanavičius, – kad tokio pastoracinio uolumo, teologinio išprusimo bei sugebėjimo paprastai ir suprantamai perduoti Evangelijos žodį kunigas turėjo būti atskirtas nuo Lietuvos žmonių.

J. Antanavičius prisiminė ir linksmų istorijų. Monsinjorui jau esant lageryje, per atlaidus parapijoje vienas neįgalus parapijietis nešė jo portretą. Vėliau kagėbistai išsivežė jį tardyti. Tačiau nieko nepešę nežinojo, ką su juo daryti.

Kun. A. Svarinskui klebonaujant Igliaukoje paštininke dirbusi Marcelė Zieniuvienė dabartinį monsinjorą prisimena kaip labai jautrų, nuoširdų, kiekvieną mylintį, matantį, padedantį žmogų. Labiausiai jai įsiminė, kai klebonas išgydė jai ranką. Buvusi laiškanešė prisimena, jog su jų kolektyvu kun. Svarinskas ypač sutarė. Devyni laiškanešiai ir viršininkė Regina Radzevičienė buvo tikintys (R. Radzevičienė dėl tikėjimo ne kartą nukentėjo – B. L. past.). Visi tiesiai iš pašto eidavo išklausyti šv. Mišių, neretai pabendraudavo su klebonu.

Dirbdama paštininke ji kunigą sutikdavo visur: mechaninėse dirbtuvėse, su lenta ant peties einantį per miestelį į lentpjūvę, motociklu kažką pavežantį. Matydavo ir daug dirbantį. Sako, jog ne vienas, nepažįstantis klebono, jį supainiodavo su statybininku ar šiaip darbininku.

Klebonas pinigų už šv. Mišias bei kitus patarnavimus nereikalaudavo. Visada paklausdavo, ar savęs neskriaudžiame. Tačiau, anot Zieniuvienės, jam aukodavo ypač dosniai ir nuoširdžiai.

– Labai malonu, – sakė buvusi paštininkė, – kad klebonas

pastebėdavo, kas gera, gražu, nuoširdžiai džiaugdavosi kitų laimėjimais...

Tokių prisiminimų parapijoje – daugybė. Kun. A. Svarinsko klebonavimo metu Igliaukoje atsirado katalikiškas židinėlis, kuris gražiai ruseno dar ilgai po jo iškėlimo. Žmonėms jis įskėlė kibirkštį viena ar kita forma sekti Jėzų ir tai liko visam gyvenimui. Jie taip gyvena ir šiandien.

Į Igliauką kun. Svarinskas pritraukė daug veiklių žmonių. Viena tokių – a. a. sesuo Emilija Rimšelytė SJE. Ji ir iškėlus kleboną ilgus metus darbavosi Igliaukoje. Skaudžiai išgyveno buvusio klebono areštą, pati bandė patekti į teismo salę. 1983 rugsėjo 3 dieną užsirašė pavardes tų, kuriuos čekistai išvežė į mišką. Tarp jų buvo dvi igliaukietės: Birutė Rainytė ir Cecilija Ulevičienė.

Visi, kas prisimena mons. A. Svarinską Igliaukoje, pabrėžia jo nepaprastą darbštumą, humoro jausmą ir... kaip nuolatinį miestelio pirties lankytoją. Šie dalykai įstrigę net ir mažiau tikintiems. O uoliausieji dar atsimena bekompromisį jo atsidavimą kunigo pašaukimui, pastabumą ir didelį aktyvumą darant gera. Jam klebonaujant parapija atgijo. Gyva bu-

Igliauka, 1973 metai

vo bažnyčia, gyvas šventorius, gyva klebonija, sakralios procesijos. Tuometiniai vaikai, dabar patys auginantys ar jau užauginę savo vaikų, laimingi, jog turėjo gero kunigo pavyzdį, ypač tuo džiaugiasi dar gyvi jų tėvai.

V. Šatavičienė, kuri šiuo metu gali džiaugtis ne tik vaikais, bet ir anūkais, apie tuos laikus galėtų kalbėti ilgai ir nepavargdama. Sigitėliui (S. Lanauskui) mons. A. Svarinskas ir šiandien tebėra jo klebonas. Dauguma jį prisimena panašiai. Buvusiam partizanui V. Galiniui visada buvo svarbus kunigo atsidavimas Lietuvos laisvės siekiams, dabartinė jo pilietinė laikysena. Pastebėjau, jog beveik visi, kas su meile ir pagarba prisiminė mons. Svarinską, užaugino, o jaunesni patys sukūrė gausias ir gražias šeimas.

* * *

Klebonaujant kun. A. Svarinskui Igliaukoje jo kaip kunigo autoritetas buvo didžiausias visame Marijampolės krašte. Buvau dar vaikas, paauglys. Gyvenau Skardupių parapijoje, kur tikinčiam, ieškančiam tokio amžiaus žmogui buvo labai sunku, ypač mokykloje (direktorius Juozas Šalčius). Prisimenu vienos Gavėnios rekolekcijas. Tuometinis klebonas V. Gelgota pakvietė kun. A. Svarinską. Jo pamokslai mums, paaugliams, padarė didelį įspūdį. Ne tik artimiau bendraujantiems su Bažnyčia, bet ir šiaip atėjusiems, močiučių atvestiems. Kalbėjo apie jaunimą kitaip negu tikintys ar nelabai tikintys tėvai, kitaip negu piktai nusiteikę ateistai mokytojai. Kalbėjo apie Dievo ieškojimą kitose šalyse, tuo metu ir anksčiau gyvavusią maištingą jaunimo dvasią. Mums tai buvo gera girdėti, nes į 1972 metų gegužės Kauno įvykius skirtingai žiūrėjo su viskuo susitaikę vyresnieji ir iš miestų parvykę jų vaikai. Man tai suteikė drąsos pasakyti, kad į komjaunimą nestosiu, nes mano tėvų šeimos per daug nukentėjusios nuo okupantų. Žinoma, tai buvo nevykęs dalykas, nes viską paprasčiau būtų išsprendę tėvai.

Apie šį kunigą daug girdėjau ir svajojau jį susitikti. Deja, kai pradėjau mokytis Marijampolėje, jį iš mūsų vyskupijos iškėlė. Tačiau apie jo veiklą girdėjau nuolat. Juo labiau kad

mano dėdė Antanas Lukšys 5 metus remontavo Viduklės bažnyčią. Jam tai buvo gražiausi metai – po 28-erių, praleistų už poliarinio rato. Žavėjosi jis šio kunigo pasiaukojimu, ir, kaip ir visi jį pažinojusieji, – darbštumu.

– Nežinau, kada kun. Alfonsas miega, – sakydavo jis.

Kunigiškos pareigos, bažnyčios remonto reikalai, begalė atvažiuojančiųjų iš visos Sovietų Sąjungos, skaitymas vakarais iki išnaktų. Skaitydavo pusbalsiu, matyt, jog geriau įsimintų. Kai suėmė kun. A. Svarinską, dėdė remontavo jau kitas bažnyčias, bet KGB ne kartą jį tardė.

Artimiau su kun. Svarinsku bendravau, atrodo, 1982 metų vasarą Viduklėje. Mūsų kaime pas vieną meistrą Viduklės klebonas buvo užsakęs išlieti Švč. Marijos statulą. Nutarėm nuvežti. O vežėm, kai Viduklėje vyko atsiteisimo pamaldos po Švč. Sakramento išniekinimo. Milicininkų – nuo pat Raseinių kas keli kilometrai, stabdo kas kelintą mašiną, o pas mus per priekinį langą žvelgia Dievo Motina. Netikėjome, jog nuvažiuosime, bet nuvykome. Stabdė tik grįžtant. Deja, netrukus kunigą areštavo...

Manau, kaip tik po jo arešto atsiskleidė jo didingumas. Viduklė, Kybartai, kur kunigų arešto paminėti suplaukdavo minios žmonių, o ypač tūkstančiai parašų, palaikančių kun. A. Svarinską ir jo bendražygius. Man pačiam įvairiose Lietuvos vietose teko rinkti tuos parašus. Nepaisant pasitaikiusių aiškių KGB provokatorių, keleto „uolių“ kai kurių bažnyčių zakristijonų, žmonės rašėsi noriai, vieni kitus paragindavo, palaikydavo. Visi kun. A. Svarinską laikė tautos ir Bažnyčios vedliu. Neteko parašų rinkti tik Žemaitijoje. O kur rinkau, visur šiam kunigui buvo išskirtinė pagarba. Net lenkiškose Vilnijos parapijose surinkdavome po kelis šimtus parašų, nors čia be vietos kunigų pagalbos būtų buvę sunku. Tą prisimena kartu su manimi parašus rinkę J. Ambrasienė, ses. J. Judikevičiūtė MVS ir kt. Parašai už suimtus kunigus tuo laiku buvo lyg tam tikras referendumas.

1991 metais dirbau konsultantu komisijoje KGB veiklai Marijampolės rajone tirti. Mačiau keletą dokumentų, susijusių su monsinjoru. Apie klebonavimo metus beveik nieko ne-

buvo, visi dokumentai susiję su laikotarpiu po teismo. Daugiausia dėmesio skirta tam, kad parapijoje nebūtų reiškiama pagarba kun. A. Svarinskui. Užfiksuoti ir stebimi teismo dalyviai. Ypač „auklėjamas“ tuometinis Igliaukos klebonas Vitas Urbonas, instruktuojamas, kaip turi elgtis per svarbesnes šventes, jubiliejus. Buvo užverbuotas vienas naujas agentas (nors bandyta verbuoti ir daugiau). Atlaidus buvo siunčiami stebėti KGB informatoriai, netgi neeiliniai. Vienas jų – Algirdas Z. (dabar miręs) – net gyręsis, kaip vienas iškilmes stebėjo iš gretimo pastato.

KGB pranešimai ir parapijiečių bei kitų gyvų liudininkų pasakojimai, oficialiosios ir pogrindžio spaudos informacija neretai skiriasi, kartais net susikerta. Tačiau patys faktai lieka neabejotini.

Baigdamas norėčiau prisiminti, kad Marijampolės kino teatre rodant filmą „Kas jūs, kunige Svarinskai?“ po kunigo žodžių salėje pasigirsdavo stiprūs plojimai. Tada tapo aišku: A. Svarinskas atlaikė, o sovietinė sistema pralaimėjo.

Lina Budrevičiūtė-Lukšienė

KUNIGAS ALFONSAS SVARINSKAS MANO GYVENIME

1974 metais, kai man buvo 11 metų, atsikraustėme gyventi į Igliauką, vidutinį Suvalkijos miestelį. Tuo metu jame buvo kolūkio centras, Palių durpynas, vidurinė mokykla, vaikų darželis ir, aišku, bažnyčia.

Bažnyčioje pritapau iš karto, nes joje dirbo kunigas A. Svarinskas ir jo pakviesta vargonininkė Miliutė (sesuo eucharistietė Emilija Rimšelytė). Vaikų bažnyčioje buvo daug. Bet kad ir kiek vaikų būdavo, tiek klebonas, tiek vargonininkė stengdavosi visiems rasti vietą. Berniukai patarnaudavo šv. Mišioms, mergaitės adoruodavome, dalyvaudavome procesijose, giedojome vaikų chore. Pasijusdavome svarbūs, kai reikėdavo kalbėti rožančių, skaityti kryžiaus kelio skaity-

Ses. Emilija Rimšelytė SJE

mus. Prisimenu, kaip aš, dar nedidelė mergaitė, dirbau talkoje kasant bažnyčios tranšėjas. Didžiąją savaitę būdavo gana ilgos adoracijos, tačiau Didžiojo šeštadienio naktį labai stengdavomės gauti kokio nors darbo puošiant bažnyčią Velykų rytui.

Ir nors kunigas Svarinskas Igliaukoje buvo kelerius metus, dar ir dabar yra tradicijos, kurias sukūrė jie su vargonininke Miliute. Dauguma Igliaukos vaikų per tuos dešimtmečius dalyvavo parapijos gyvenime. Ilgai gyvavo vaikų chorelis, vis dar gražūs procesijos rūbai ir kiti reikmenys.

Tačiau didžiausią įtaką kunigas A. Svarinskas darė savo šiltu bendravimu. Nepamiršau, kaip jis sugnybęs man nosį klausia: „Ar myli kleboną?“, kaip sėdi suole ir kalba su visais rožančių, o tu, vaike, taip stengiesi tiksliai suskaičiuoti poterius ir kuo gražiau pasakyti maldos žodžius. Ir gera, nes esi apdovanotas tikru žodžiu, tikra meile, o širdyje auga gyvo liudijimo tvirtinami tikėjimo daigai.

MONSINJORAS ALFONSAS

Viduklės ir gretimų

parapijų parapijiečiams

Algimantas Žilinskas

„NEPATAISOMASIS“ – VIDUKLĖS KLEBONAS[52]

Sovietiniais metais Viduklę išgarsino pogrindžio leidinys „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika” ir sovietiniams piliečiams draudžiamos klausytis Vakarų radijo stotys, tokios kaip Vatikano radijas, „Amerikos balsas“, „Laisvoji Europa“, BBC ir kt. „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“ publikuodavo, o Vakarų radijo stotys transliuodavo žinias apie Viduklėje vykstančią kovą už tikinčiųjų teises bei kovotojų persekiojimus ir iš ten kylančias iniciatyvas, kurios apimdavo visą Lietuvą. O viso to pradininkas buvo (nelaimei ar laimei) Dievo apdovanotas besąlygišku tiesos sakymu ir tiesos gynimu kunigas Alfonsas Svarinskas. Atkalėjęs 22 metus sovietiniuose lageriuose, kunigas tai laiko savo laime, nes kovojo už Lietuvą ir Bažnyčią, už tikinčiųjų ir visų žmonių teises bei laisves. Deja, ir šiandien ne vienam nepatinka tiesmukiškas jo tiesos sakymas. Bet jis reikalingas: ir Šventajame Rašte sakoma, kad tik tiesa išlaisvina. Dievo suteikta tiesos sakymo dovana jis naudojosi, nepaisydamas persekiojimų, grasinimų, sovietinės valdžios represijų. Kad jis netaps ir nebus kitoks, šitą suprato ir jo persekiotojai: sekimo bylose ne šiaip sau KGB jam suteikė „Nepataisomojo“ (rus. „Neispravimyj“) pravardę. Dievo valios lėmimu (nors gal vyskupui ir suderi-

[52] Tekstas iš knygos *Viduklė*. Kaunas: Naujasis lankas, 2002. P. 676–702.

nus su KGB statytiniu – Religijų reikalų tarybos įgaliotiniu) kun. A. Svarinskas 1976 m. rugpjūčio 17 d. įžengė į Viduklės bažnyčią kaip jos klebonas ir ten paaukojo pirmąsias Šv. Mišias. Tačiau dera žvilgtelėti į kun. A. Svarinsko veiklos Viduklėje priešistorę ir drauge su sovietiniais metais sukurto apie jį šmeižikiško filmo režisieriumi paklausti: „Kas jūs, kunige Svarinskai?“ Nes jeigu ne jis, ne jis t o k s, nebūtų šito ryškaus kovos prieš sovietinę okupaciją puslapio ne tik Viduklės, bet ir Lietuvos istorijoje.

Kun. Alfonsas Svarinskas gimė 1925 m. sausio 21 d. Ukmergės aps. Kadrėnų kaime, 13 ha tėvų ūkyje. Mokėsi Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje. 1942 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją. Mokantis ketvirtame kurse ir gresiant areštui, 1946 m. pavasarį iš seminarijos pasitraukė ir įsijungė į partizaninę kovą. Pasak KGB dokumentų, jis buvo prie Ukmergės veikusių partizanų ryšininkas, slapyvardžiu Laisvūnas, partizanus aprūpindavo pogrindžio literatūra ir vaistais.

MGB A. Svarinską pradėjo sekti 1946 m. MGB Kauno miesto skyriaus (toliau – MS) 1946 m. spalio mėn. agentūrinio-operatyvinio darbo tarp dvasininkų ataskaitoje rašoma, kad 1946 m. birželio 3 d. areštuotos partizanų ryšininkės Taraškevičienė, Dūdaitė ir Bliukytė tardomos prisipažino, jog nuo 1945 m. balandžio mėn. Vidiškių bažnyčioje jos susitikinėdavo su klieriku A. Svarinsku, kuris per jas partizanui Kardui perduodavo antisovietinius laikraščius ir lapelius. Apie kliriką A. Svarinską saugumą informavo ir agentas Vyšniakovas, kurio A. Svarinskas neva prašęs sužinoti apie Šiauliuose areštuotą kun. Eduardą Simašką ir pranešti per Kaune, Vytauto bažnyčioje, besiglaudžiantį (pas Aloyzą, kun. P. Janušaitį OFM) kliriką Vytautą Plioplį. Po kurio laiko A. Svarinskas apsilankė pas agentą Vyšniakovą ir paliko siuntinį, kurį prašė perduoti areštuotiems kun. Eduardui Simaškai arba saleziečiui kun. Juozui Gustui SDB. Agentas perdavė kun. J. Gustui. 1946 m. rugsėjo 5 ir 7 d. A. Svarinskas vėl buvo susitikęs su agentu Vyšniakovu. Agentas pranešė A. Svarinsko atvykimo į Kauną datą, ir 1946 m. gruodžio 31 d. jis

buvo areštuotas. Visas sekimas vyko pagal agentūrinę bylą „Voronje“[53].

MGB rašo, kad tardomas A. Svarinskas sakė, jog, atvykęs į Kauną vykdyti partizanų užduočių, apsistodavo kunigų seminarijoje, tačiau tai netiesa. (Iš tikrųjų A. Svarinskas Kaune dažnai apsistodavo pas Maironio seserį Marcelę Mačiulytę, kuri jį mielai priglausdavo ir pamaitindavo.) MGB daro išvadą, kad A. Svarinskas neatskleidžia tiesos ir neišduoda savo „ryšių“. Rašoma: „A. Svarinsko areštas bylai deramos tolesnės eigos nedavė, kadangi jis, pripažinęs savo antisovietinę veiklą, apie kurią mes žinome, neatskleidė savo antisovietinių ryšių su kitais agentūrinėje byloje sekamais asmenimis.“[54] Todėl MGB toliau intensyviai ieškojo jo „ryšių“. 1947 m. rugsėjo mėn. užverbuotas MGB informatorium Janulis (ilgai nelegaliai dirbęs siuvėju jėzuitų vienuolyne) pranešė, kad A. Svarinskas partizanaudamas palaikė ryšius su buvusiu klieriku Petru Našlėnu-Kerbeliu, kuris dabar mokąsis Lietuvos žemės ūkio akademijos ketvirtame kurse. Jis, atvykęs į Kauną, dažnai apsistodavęs pas P. Našlėną-Kerbelį, gyvenantį Širvintų g. 6. Informatorius pranešė, kad P. Našlėno-Kerbelio brolis partizanauja ir pats Petras palaiko ryšius su partizanais. Atskleidžiami ir A. Svarinsko bei P. Našlėno-Kerbelio ryšiai su besislapstančiu (ir gal partizanaujančiu) buvusiu klieriku Jonu Čeponiu. 1948 m. vasario mėn. P. Našlėnas-Kerbelis areštuojamas.[55]

Nors A. Svarinskas buvo areštuotas 1946 m. gruodžio 31 d., tačiau, kaip buvo įprasta pokario metais, orderis jo areštui ir baudžiamoji byla Nr.1998 pradėta tik 1947 m. sausio 3 d. LSSR MGB „O“ skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Maslobojev parašė nutartį, kurioje A. Svarinskas kaltinamas priklausymu pogrindinei Lietuvos Laisvės Armijai (LLA) ir tuo, kad kartu su Kauno kunigų seminarijos auklėtiniu, LLA štabo nariu J. Čeponiu leido ir platino antisovie-

[53]Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau – LYA). F.K–1. Ap. 14. B. 56. L. 36–45, 58.
[54] Ten pat. B. 59. L. 47.
[55] Ten pat. B. 59. L. 144, 145. B. 73. L. 17–34.

tinę literatūrą. Be to, A. Svarinskas susijęs su Ukmergės apskrities partizanų grupe, kuriai padėjo įsigyti ginklų ir šaudmenų.[56]

A. Svarinskas buvo kalinamas MGB Kauno MS rūsiuose. Tardė, kaip paprastai, žiauriai, kankino. Ypač žiaurus sadistas buvo papulkininkis L. Martavičius (vėliau tapęs LSSR KGB pirmininko pavaduotoju). Kaip prisimena mons. A. Svarinskas, kartą nuo jo kumščių krauju buvo aptaškytos visos sienos, o žandikaulis išnarintas. Taip jis buvo daužomas gerą pusvalandį. Šiaip dažniausiai mušdavo gumine lazda iki šimto kirčių. Prisimena, kad 1947 m. sausio 17 d. buvo mušamas net tris kartus. Tačiau daužymai nepadėjo: kaip konstatavo patys kagėbistai, jis nieko neišdavė.

Kalinimo sąlygos buvo baisios: vienoje nedidutėje Kauno MGB kameroje buvo kalinama po 18–20 žmonių. Dar vienas kalinių kankintojas MGB kamerose buvo utėlės, o Kauno kalėjime – žiurkės: jos šeimininkavo ne tik kamerose, lakstė per miegančių kalinių veidus, bet šmirinėjo ir tarp sargybinių kojų koridoriuose, o mirusių ir teisminiam skrodimui rūsy sumestų kalinių lavonus tuoj pat apgrauždavo. Guosdavo tik kamerų kontingentas: kiekvienoje kameroje kalėjo daug iškilių, taurių

[56] Stancikas D. „Nepataisomasis“ // Laisvės kovų archyvas. Nr. 16. Kaunas, 1996.

asmenybių, teikusių dvasios jėgų ir stiprybės.

Kauno kalėjime buvo kiek geriau, nors čia didesnėse kamerose buvo kalinama po 180 ir daugiau žmonių. Daugeliui kalinių tekdavo gulėti ant žemės. Kalėjimas buvo nešildomas, kaliniai dažnai grūdami į karcerius. Mons. A. Svarinskas peršalo, susirgo džiova, nuo kankinimų ir blogo maisto taip nusilpo, kad, lipdamas kalėjimo laiptais aukštyn, turėdavo kojas ant laiptelio rankomis užkelti.

1947 m. vasario 27 d. byla buvo baigta, o kovo 13 d. per 20 minučių atseikėta 10 metų lagerio ir 5 metai – be teisių.[57] Apskundus teismo sprendimą ir motyvuojant tuo, kad tardant prisipažinimai buvo išgauti kankinimais (nurodžius ir budelių pavardes), teismo nutartis buvo panaikinta ir byla atnaujinta. A. Svarinskas vėl buvo kalinamas ir tardomas Kauno kalėjime ir saugume. 1948 m. balandžio mėnesį, jau esant Lukiškių kalėjime Vilniuje, jį nuteisė OSO prie SSRS MGB. Paskyrė tą pačią bausmę. Kalėjo Intos Mineralų lageriuose (Minlage). Abezės lageryje jis kalėjo drauge su vysk. Pranciškum Ramanausku, kuris jam ir vienam latviui gydytojui 1954 m. ten suteikė kunigystės šventimus. Lageryje taip pat kalėjo daug iškilių lietuvių ir kitų tautų asmenybių, ir todėl, nepaisant vargo, alkio, šalčio ir kitų sunkumų, nuotaika buvo pakili, nes žmonės žinojo, kad kenčia už tėvynę. 1956 m. kovo 20 d., kaip atlikęs paskirtą bausmę, kun. A. Svarinskas buvo paleistas.

Grįžęs į Lietuvą, kun. A. Svarinskas buvo paskirtas į Kulautuvą (Kauno rj.) altaristu. (Pažymėtina, kad visi iš lagerių grįžę kunigai buvo skiriami tik altaristais.) Tačiau MGB žinojo dar lageryje kalinčio A. Svarinsko tautines ir politines nuostatas, jo ryšius su kaliniais patriotais, taigi ir grįžęs į Lietuvą jis nebuvo paliktas „be priežiūros“. Pirmiausia imta klausytis jo pamokslų: 1957 m. spalio 27 d., Kauno rajono komjaunimo komiteto pasiųsti, jo pamokslo Kulautuvos bažnyčioje klausėsi komjaunuoliai Petraitis iš Zapyškio ir Maleckaitė iš Vilkijos. Savo pranešime jie informavo, kad bažnyčioje buvo labai daug 17–24 metų amžiaus jaunimo. Be to,

[57] Ten pat. P. 186–188.

Mišioms patarnavo daug mokyklinio amžiaus vaikų bei vienas 17–18 metų vaikinas. (Tai buvo Jonas Balčius, neseniai su mama grįžęs iš tremties Sibire. Jo tėvas ir dėdė kun. Balčius buvo nužudyti 1941 m.) Chore giedojo apie 10 moksleivių mergaičių. (O visa tai valdžios buvo uždrausta.) Pamokslo klausytojai tvirtina, kad kun. A. Svarinskas ragino jaunimą būti tvirtam, nepasiduoti komunistų (tikriausiai sakė: bedievių) įtakai ir kovoti prieš juos.

Tokių pranešimų, be abejo, buvo ne vienas. Suprantama, chruščiovinės antireliginės isterijos metais kagėbistų negalėjo neerzinti vieno kunigo įtakos persvara prieš visą partinių, komjaunimo ir ateistinių propagandistų armiją. Išeitis buvo viena: su tokiu kunigu susidoroti. Šis susidorojimas buvo ne vienintelis. Kadangi iš kalėjimų ir lagerių 1955–1956 m. grįžę kunigai ir vyskupai (T. Matulionis ir P. Ramanauskas) daugiausia buvo ne tik nepalūžę, bet dargi dvasia sutvirtėję ir užsigrūdinę, todėl jie, įsilieję į Bažnyčios gyvenimą, ne tik suaktyvino dvasininkijos veiklą, bet ir sužadino ėmusį silpti tautos pasipriešinimą okupantams. KGB iš karto sujudo gesinti įsiliepsnojantį laužą: prasidėjo nauji (daugiausia neseniai iš lagerių grįžusių) kunigų areštai. 1957 m. į bausmės atlikimo vietas, motyvuojant tuo, kad jiems buvo neteisingai taikyta amnestija, grąžinti kunigai J. Balčiūnas, K. Vasiliauskas, M. Dobrovolskis (tėvas Stanislovas), antrą kartą nuteisti kunigai A. Mocius, kan. P. Rauda, J. Buliauskas, taip pat nuteisti kunigai A. Jurgaitis, A. Bunkus, kan. K. Dulksnys. 1958 m. pradžioje nuteisti kunigai kan. S. Kiškis, A. Markevičius SJ, J. Jonys. Tuo metu planuota iš Lietuvos ištremti ar vėl įkalinti vyskupus T. Matulionį ir P. Ramanauską. Žinoma, ši areštų banga savo mastais toli gražu neprilygo pokario metams: 1944–1953 m. buvo suimti ir nuteisti 362 kunigai, o 1953–1959 m. – trylika. Šiuo laikotarpiu formalus pagrindas nuteisti kunigui dažniausiai būdavo antisovietinė propaganda arba antisovietinės literatūros laikymas. Tarp šių represuotųjų buvo ir Betygaloje areštuotas kun. A. Svarinskas.[58]

[58] Streikus A. Sovietų valdžios antibažnytinė politika (1953–1967) // *Genocidas ir rezistencija*.1997. Nr. 1. P. 137, 138.

Antrajam kun. A. Svarinsko suėmimui orderį pasirašė LSSR KGB pirmininko pavaduotojas (jau minėtas sadistas) L. Martavičius, o sankcionavo prokuroras V. Galinaitis. Baudžiamoji byla Nr.19809 pradėta 1958 m. balandžio 9 d., o baigta 1958 m. liepos 31 d. Arešto nutartyje rašoma: „Svarinskas savo bute Kauno rajone, Kulautuvos gyvenvietėje [dar gerokai prieš areštą ten buvo atlikta krata] laikė antitarybinę literatūrą: iškarpas iš fašistinio laikraščio „Ateitis“, knygą „Už visus visiems“ (kurioje raginama kovoti prieš komunizmą), knygą „Pamokslai“ ir „Vakarų paslaptis. Atlantida–Europa“. 1956 m. paskolino kunigui Stanislovui Kiškiui A. Šapokos knygą „Lietuvos istorija“. Būdamas kunigu, Svarinskas bažnyčiose sakydavo antitarybinio turinio pamokslus. Anksčiau minėti Svarinsko nusikaltimai įrodyti piliečių Vytauto Petraičio, Veronikos Maleckaitės, Antaninos Pocienės pareiškimais ir daiktiniais įrodymais.“[59]

Antrą kartą kun. A. Svarinskas iki teismo buvo kalinamas KGB rūsiuose Vilniuje. „Tuomet jau nebuvo tiek kalinių, kaip pokario metais: kameroje kalėjome trise. Ir tardymai jau buvo kitokie: nemušė, bet naudodavo psichologinį terorą – tardytojas atsisės priešais tave per kokį pusmetrį ir tylėdamas žiūri į akis, hipnotizuoja. Nuo tokios psichinės įtampos po valandos tiesiog maudaisi prakaite. Arba pasisodina ir ima „auklėti“, „atversdinėti“: „Koks tu kvašelis, kad sėdi čia! Štai tas ir tas kunigas Palangoje turi namus. Būtum kaip kiti kunigai, nesėdėtum čia <...>“. Tačiau mes kameroje atsakydavome savo „ginklais“: kiekvieną vakarą sugiedodavome „Marija, Marija“ ir Lietuvos himną. Įsivaizduokite: 1958 metais KGB pastate skamba Lietuvos himnas! Už tokį malonumą galima ir pasėdėti <...>. Kiekvieną dieną galvodavau, kokią šunybę bolševikams iškrėsti. Ir dažnai pavykdavo sugalvoti <...>.“ Taip antrąjį kalinimą KGB rūsiuose prisimena mons. A. Svarinskas.[60]

1958 m. liepos 26 d. LSSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų teisminė kolegija, susidedanti iš pirmininkaujan-

[59] Laisvės kovų archyvas. Nr. 16. P. 188, 189.
[60] Ten pat. P. 190.

čio Juknos, liaudies tarėjų Galvydžio ir Vaškelio, dalyvaujant LSSR prokurorui V. Galinaičiui, nusprendė: „Svarinską Alfonsą pripažinti kaltu pagal RSFSR BK 58 str. I d. ir nubausti 6 metais laisvės atėmimo be teisių atėmimo.“ Prokuroras V. Galinaitis reikalavo 7 metų, sakydamas, kad prieš teisėjus stovi ne Strazdelio tipo kunigas, o Lietuvos banditas. Į kaltinimą dėl Šapokos istorijos paskolinimo kun. A. Svarinskas atsikirto, kad iš Šapokos istorijos mokėsi J. Paleckis ir A. Sniečkus, todėl reikėtų ir juos suimti.

Po teismo kun. A. Svarinskas buvo išvežtas kalėti į Mordoviją. Tai jis laiko sėkme, nes ten klimatas panašus į Lietuvos. Tačiau lageryje atmosfera buvo blogesnė: daugiausia kalėjo tie, kurie buvo tarnavę vokiečių kariuomenėje, policijoje, baltgudžiai; idealistų buvo mažai. Vėliau susibūrė maždaug 25 kunigai – lietuviai, latviai, lenkai, ukrainiečiai, – ir atmosfera pagerėjo. Ir nors N. Chruščiovo laikais lagerio režimas buvo daug švelnesnis negu Stalino laikų – galėjai fotografuotis, laiškus rašyti, skaityti laikraščius, gauti siuntinius ir plaukus auginti, – tačiau kalinių nuotaika buvo labiau prislėgta. Taip savo antrąjį kalinimą prisimena mons. A. Svarinskas.[61] Po šešerių kalinimo metų (viso teismo paskirto laiko) 1964 m. balandžio 9 d. kunigas buvo paleistas.

Mons. A. Svarinskas prisimena, kad grįžęs Lietuvą rado ne tą: žmonės buvo prasigyvenę, bet sumaterialėję, dvasiškai nuskurdę. Klestėjo korupcija, spekuliacija, prisitaikymas, pesimizmas, apatija. Skaudama širdimi žvelgė kunigas į savo tautiečius, galvodamas, kaip jiems padėti, kaip juos išgelbėti iš beįsigalinčios dvasinės vergijos. Juolab kad 20 mėnesių sovietų valdžia jam neleido niekur registruotis ir eiti kunigo pareigų. Tik Vatikanui susidomėjus jo likimu bei apie tai prabilus Vakarų žiniasklaidai, pagaliau buvo leista jį paskirti Vilkaviškio vyskupijos Miroslavo parapijos vikaru.[62]

Tiesos sakymo ir jos gynimo dvasia auklėtas, gulagų užgrūdintas kunigas neketino pasiduoti pesimizmui ir nuleisti rankų. Apsižvalgęs ir geriau pažinęs aplinkinius kunigus, jis

[61] Ten pat. P. 191, 192.
[62] Ten pat. P. 192.

netruko surasti bendraminčių idealistų, jau išaugusių „sovietinėje“, bet dar KGB nedemoralizuotoje Kauno kunigų seminarijoje. Beje, net ir labai stengiantis, kagėbistams taip ir nepavyko iki galo demoralizuoti seminarijos: savo veiklos žydėjimo metais jie niekada neturėjo daugiau kaip kas ketvirtą klieriką savo agentu, iš kurių, pačių kagėbistų liudijimu, ne daugiau kaip pusė dirbo daugiau ar mažiau noriai, visi kiti išsisukinėjo, o ne vienas, pasiekęs kunigystę, išvis atsisakė su jais bendradarbiauti. Ne iš gero gyvenimo LSSR KGB pirmininkas E. Eismuntas 1988 m. balandžio 5 d. išleido įsaką Nr. 6 s visiems miestų ir rajonų KGB padalinių viršininkams ieškoti ir į kunigų seminariją siųsti „patikrintus agentus iš patriotiškai nusiteikusio n e t i k i n č i o jaunimo tarpo“ (išryškinta aut.), nes tikinčiais klierikais agentais negalima pasitikėti: dalis jų, tapę kunigais, atsisako bendradarbiauti. Toks likimas buvo ruošiamas vienintelei Lietuvoje likusiai kunigų seminarijai. Ačiū Dievui, Eismunto užmačioms nebuvo lemta išsipildyti. Taigi kun. A. Svarinskas, pasitaręs su Vilkaviškio vyskupijos kunigais Sigitu Tamkevičiumi, Vincentu Jalinsku, Petru Dumbliausku ir kitais, nutarė pradėti dvasinį tikinčiųjų žadinimą.

1966 m. būrėsi uolesniųjų kunigų slapti susirinkimai, kuriuose buvo aptariami pastoracijos, Bažnyčios veiklos varžymų ir pasipriešinimo varžymams klausimai. Į šiuos pasitarimus buvo kviečiami tik tie kunigai, kuriais buvo visiškai pasitikima. Iš pradžių šiuose susirinkimuose dalyvaudavo įvairių vyskupijų kunigai, vėliau konspiracijos ir susisiekimo patogumo sumetimais rinkdavosi tik vienos vyskupijos kunigai. Dideliu aktyvumu pasižymėjo Vilkaviškio vyskupijos veiklieji kunigai: Sigitas Tamkevičius SJ, Alfonsas Svarinskas, Juozas Zdebskis, Konstantinas Ambrasas, Vaclovas Degutis, Albinas Deltuva, Gvidonas Dovidaitis, Petras Dumbliauskas SDB, Vincentas Jalinskas, Lionginas Kunevičius, Jonas Maksvytis, Ignas Plioraitis, Pranciškus Račiūnas MIC, Vaclovas Stakėnas. Iš kitų vyskupijų paminėtini: kan. Bronius Antanaitis, kun. Boleslovas Babrauskas SJ (Panevėžio vyskupija), kun. Jonas Lauriūnas SJ, kun. Algimantas Kei-

na (Vilniaus arkivyskupija) ir kt.

Šių sambūrių metu gimė mintis surengti kunigų nepaklusnumo akciją sovietinės valdžios antikanoniškiems draudimams katekizuoti vaikus, neleisti vaikams ir jaunimui patarnauti bažnyčiose, dalyvauti procesijose ir choruose, rengti Vėlinių procesijas į kapines, be rajono valdžios leidimo sakyti pamokslus ne savo aptarnaujamoje bažnyčioje, dalyvauti atlaiduose, vadovauti rekolekcijoms ir t. t. Visi šių sambūrių kunigai vieningai sutarė, kad vienintelis pasipriešinimo būdas Bažnyčios persekiojimui – tai nepaisymas sovietinių įstatymų dėl religinių kultų, net rizikuojant, kad dėl to tektų nukentėti. Čia buvo aptariamos pareiškimų ir kreipimųsi į vyskupus ir vyskupijų valdytojus, sovietinę valdžią keltinos problemos, siūlytini jų sprendimo būdai, pateiktini reikalavimai. Pirmieji tokie pareiškimai pasirodė 1968–1969 metais. Juos pasirašydavo dauguma kunigų.[63]

Į jaunimo religinį ir patriotinį ugdymą gaivaus vėjo įnešė 1969 m. tėvo jėzuito Pranciškaus Masilionio SJ dvasios pasekėjų įkurtas Eucharistijos bičiulių sąjūdis. Pasišventėlių kunigų dėka jis greitai paplito visoje Lietuvoje. Kadangi bolševikams labiausiai susovietinti pavyko mokyklą, todėl ypatingas dėmesys buvo skirtas moksleivijai gelbėti: jiems (ir ne tik jiems – ir studentams, ir inteligentams) buvo organizuojami slapti sambūriai, kurių metu buvo rengiami pokalbiai, konferencijos, susitikimai su iškiliais buvusiais politiniais kaliniais ir net rekolekcijos. KGB labai sekė šiuos sambūrius (stengėsi verbuoti jų dalyvius, infiltruoti į juos agentų, suimdavo jų dalyvius, baugindavo, šantažuodavo), tačiau sunaikinti šio sąjūdžio nepavyko.[64]

Veiklieji kunigai (KGB juos vadino reakcionieriais), suvokdami, kad jų pareiškimai ir kreipimaisi liks tik tyruose šaukiančiojo balsas (nes nei kurijos, nei sovietinė valdžia jokių pozityvių žingsnių nedarė, o KGB tik rinko žinias apie jų autorius, organizatorius ir juos šantažavo), priėjo prie išvados,

[63] Vidas Spengla. Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika. T. 11. Kaunas, 1997. P. 29, 30.
[64] Laisvės kovų archyvas. Nr. 16. P. 192, 193.

kad reikia pradėti leisti pogrindinį leidinį (kitoks negalėjo egzistuoti), kuris faktais iliustruotų pareiškimuose išsakomą skaudžią Bažnyčios ir tikinčiųjų padėtį Lietuvoje, skatintų pasipriešinimą valstybinio ateizmo platinamai dvasinei destrukcijai. Šis leidinys turės būti perduodamas į laisvąjį pasaulį, o šis tiesą apie Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtį paskelbtų ne tik laisvajam pasauliui, bet per Vakarų radijo stotis ir Lietuvos gyventojams. Šią idėją įgyvendino kun. S. Tamkevičius (dabartinis Kauno arkivyskupas metropolitas) ir grupė kunigų bei pasauliečių, 1972 m. kovo 19 d. pradėję leisti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“. Tarp jos rėmėjų ir talkininkų buvo ir kun. A. Svarinskas. Per dešimtį metų kun. A. Svarinskui teko kunigauti Miroslave, Kudirkos Naumiestyje ir Igliaukoje. Visur jis tiesą sakė tiesiai, atkakliai gynė Bažnyčios ir tikinčiųjų teises.

Būtų naivu manyti, kad KGB jį paleido iš savo akiračio ir nesidomėjo jo veikla. Vos grįžus iš Mordovijos lagerio, remiantis Dubravos lageryje vesta ir į Lietuvą persiųsta jo sekimo byla, LSSR KGB Kauno MS karininkas Pociūnas 1964 m. lapkričio 28 d. pradėjo kunigo operatyvinio stebėjimo bylą – DON Nr.792. Pradėjus eiti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai” bei vis stiprėjant įtarimams, kad A. Svarinskas dalyvauja jos leidyboje bei kitoje antisovietinėje veikloje, 1974 m. rugsėjo 5 d. ši byla perkvalifikuota į intensyvesnio sekimo (ir rengimosi areštui) operatyvinio tyrimo bylą – DOR Nr. 96. Šią bylą vedė KGB Kapsuko (Marijampolės) rajono poskyris (kun. A. Svarinskas tuomet buvo Kapsuko rajono Igliaukos parapijos klebonas). 1976 m. keliant kunigą į Viduklę, ši byla jį atlydėjo ir į ten: ją tęsė KGB Raseinių rajono poskyris. Ir tik vis labiau aiškėjant faktams apie kunigų organizuotą pasipriešinimą Bažnyčios veiklos varžymams, dar prieš Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto (toliau – TTGKK) susikūrimą, LSSR KGB 5-asis skyrius 1978 m. liepos 7 d. kunigams Juozui Zdebskiui, Sigitui Tamkevičiui ir Alfonsui Svarinskui pradėjo grupinę operatyvinio tyrimo bylą – DGOR Nr. 22, pavadintą „Pautina“ (liet. „Voratinklis“). Bylą vedė 5-ojo skyriaus karininkas Jankauskas. Pagrindinis bylos tikslas –

išsiaiškinti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ organizatorius ir leidėjus. Be šios grupinės bylos, kiekvienam jų pradėta individuali operatyvinio tyrimo byla: kun. J. Zdebskiui – DOR Nr. 50, kun. S. Tamkevičiui – DOR Nr. 51 ir kun. A. Svarinskui – minėtoji DOR Nr. 96. Deja, visas šias bylas Lietuvos kagėbistai prieš savo žiauraus savavaliavimo galą sunaikino ar išvežė į Rusiją. Minėtoji mons. A. Svarinsko sekimo byla – 26 tomai – buvo išvežta į Omską. Stebuklu išliko tik iš DGOR Nr. 22 „Pautina“, 1983 m. sausio 6 d. išskirta ir į DON Nr.1789 perkvalifikuota kun. J. Zdebskio sekimo byla, kuri po metų vėl perkvalifikuota į aukštesnio sekimo laipsnio – operatyvinio tyrimo bylą – DOR Nr. 242. Mat 1983 m. buvo areštuoti kunigai A. Svarinskas ir S. Tamkevičius SJ, todėl grupinio operatyvinio tyrimo byla buvo nutraukta, o apie kun. J. Zdebskį surinkta medžiaga perkelta į minėtąją DON Nr. 1789, virtusią DOR Nr. 242. Ši aštuonių storų tomų sekimo byla atskleidžia ne tik daugelį nežinomų kun. J. Zdebskio gyvenimo ir veiklos faktų, bet ir KGB naudotų priemonių ir metodų nežmoniškumą ne pokario metais – kada tai buvo taisyklė, bet 8–9 dešimtmečiais. Po trečiojo kalinimo (apie kurį dar kalbėsime) 1988 m. liepos mėn. kun. A. Svarinskas JAV prezidento R. Reigano dėka buvo paleistas iš lagerio ir išsiųsdintas į Vokietiją. Tačiau jis ir toliau liko skaudžia KGB rakštimi. Ir jam esant Vokietijoje, LSSR KGB 5-oji tarnyba (konkrečiai – karininkas Sapiženko) 1989 m. sausio 30 d. vėl pradėjo jo operatyvinio tyrimo bylą – DOR Nr. 372, kuri buvo sunaikinta tik po nepriklausomybės atkūrimo – 1990 m. kovo 13 d. Kadangi arkivysk. S. Tamkevičius, grįžęs iš lagerio, buvo Lietuvoje, operatyvinio stebėjimo bylą – DON Nr. 2364, pradėtą 1988 m. gruodžio 2 d., KGB tęsė iki 1990 m. pabaigos. (Bylos likimas nežinomas.)

Taigi į Viduklę kun. A. Svarinską 1976 m. atlydėjo budri čekisto akis ir jo sekimo byla. Iš Igliaukos jį iškeldinti pareikalavo Religijų reikalų tarybos įgaliotinis (be abejo, KGB nurodymu). Iškeldinimo tikslas aiškus: kuo toliau vieną nuo kito išsklaidyti „kunigus reakcionierius“. 1975 m. pabaigoje iš Simno į Kybartus perkeltas kunigas S. Tamkevičius, o da-

bar į Žemaitiją – kun. A. Svarinskas. Kun. J. Zdebskis paliktas Dzūkijos užkampyje – Šlavantuose (Lazdijų raj.). „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“ (toliau – LKB kronika) rašo, kad „Viduklėje naujo klebono laukė didelis būrys parapijiečių ir keletas kaimynų kunigų. Giedodami „Dievas mūsų prieglauda ir tvirtybė“, visi suėjo į bažnyčią, kur naujasis klebonas paaukojo šv. Mišias ir pasakė tai progai skirtą pamokslą. Už poros dienų Raseinių saugumas teiravosi žmonių, ar bažnyčioje nebuvo giedamas Lietuvos himnas „Lietuva, tėvyne mūsų“.[65]

Viduklės šv. Kryžiaus bažnyčia

Tas pirmąsias dienas Viduklėje mons. A. Svarinskas šiandien mena taip: „Pirmasis Viduklės vaizdas buvo labai liūdnas. Bažnyčią reikėjo nedelsiant remontuoti: medinių sienų rąstai buvo supuvę, vietomis užkalti skarda, kai kur sienos sudūlėjusios iki pat langų. Sienų sąvaržos daug kur jau nieko nelaikė. Sienos buvo statytos konusu, t. y. į viršų siaurėjo. Viršutinė sienos dalis nuo apatinės skyrėsi keliasdešimt centimetrų. Kadangi nebuvo vandens nutekėjimo vamzdžių, tai lietaus vanduo nuo stogo tekėdavo ant sienų, ir per ilgą laiką viena siena visai supuvo. Pamačius

[65] *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika* (toliau – LKB kronika), Chicago Ill. T. 4. P. 182, 183.

tą vaizdą, apėmė nerimas: „Iš kur aš, valdžios persekiojamas, gausiu statybinių medžiagų?“ Pasitarti nuvažiavau į Jurbarką pas savo buvusį kleboną kun. Mykolą Buožių: išsipasakojau, pasitarėme... Kreipiausi į savo naujuosius parapijiečius, ir jie man padėjo. Sopranų šeimos giminaičiai Bentnoriai man davė visą miško medžiagą. Kad apsidraustume nuo valdžios priekabiavimų, surašėme aktą, kad medieną skolinausi. Ką surašėme popieriuje, visur viešai aiškinau, todėl sovietiniai valdininkai nepriekabiavo. Saugumas visada taip elgdavosi: jeigu išsiplepi – nepriekabiauja, o jeigu tyli – pradeda patys knaisiotis, manydami, kad kažką slepi. Ši sovietinio prievartos aparato taktika man jau buvo žinoma. Žinojau, kad prie manęs budi mažiausiai keturi pristatyti šnipeliai <...>. Nemažai tikinčiųjų apie mane jau žinojo, o aš jiems pirmuosiuose pamoksluose pasakiau, kad aš juos pažįstu iš kun. Algirdo Mociaus pasakojimų lageryje kaip apie pamaldžią ir gerą parapiją. Tarp manęs ir jų greitai užsimezgė gražus bendradarbiavimas. Greitai žmonės pranešė, kad kagėbistai klausinėjo, ar per pamaldas nebuvo giedamas „buržuazinės Lietuvos himnas“. Vėliau per kitą pamokslą aš padėkojau Raseinių bedieviams (nesakydavau, kad bolševikams ar kagėbistams), kurie mane išgarsino prieš parapiją, nes žmonės iš karto suprato, kad esu savas žmogus. Todėl su parapija susigyventi man prireikė ne pusės metų, o pakako poros savaičių.“

Praslinkus dviem mėnesiams, kun. A. Svarinskas „ėmė gadinti nervus“ rajono valdžiai: spalio pabaigoje bažnyčioje paskelbė, kad Vėlinių išvakarėse bus organizuotai einama į kapines pasimelsti už mirusius. Kadangi apylinkės valdžia mirusiųjų pagerbimą organizuodavo 19 val., tai tikinčiųjų eiseną paskelbė dviem valandomis anksčiau.

Sujudo, subruzdo rajono valdžia: kun. A. Svarinskas spalio 27 d. buvo iškviestas į rajono vykdomąjį komitetą, kur jo pirmininkas A. Skeiveris ir pavaduotojas Z. Butkus uždraudė eiseną. Nors klebonas įrodinėjo, kad sovietinė konstitucija garantuoja sąžinės laisvę, kad sovietinė vyriausybė pasirašė Visuotinę Žmogaus teisių deklaraciją ir Hel-

sinkio Baigiamąjį aktą, tačiau pareigūnai nenusileido ir pagrasino: jeigu neklausys, savo rajone jo nepakęs. Tačiau kun. A. Svarinsko šitie grasinimai neįbaugino. Vėlinių eisena įvyko. Raseinių rajono valdžia apkaltino kleboną, kad jo organizuota eisena neva trukdė eismą, sukėlė gyventojų pasipiktinimą, ir rajono administracinė komisija kun. A. Svarinską nubaudė 50 rublių bauda. Klebonas šį sprendimą apskundė rajono teismui. Be abejo, jis neturėjo iliuzijų, kad teismas šį nuosprendį panaikins: svarbu buvo apnuoginti sovietinę Temidę ir parodyti tikrąjį jos veidą. Suprantama, teismas nuosprendį pripažino buvus teisingą. Į atviro (ne uždaro!) teismo salę nebuvo įleisti susirinkę parapijiečiai ir iš Kauno atvykęs jaunimas, todėl tokiame teisme atsisakė dalyvauti ir klebonas; jis buvo teisiamas už akių. Jaunimas įteikė klebonui gėlių ir, kol vyko teismas, jie gatvėje dainavo. Šis teismas buvo pirmasis po pokario metų šaltas dušas vidukliškiams, leidęs savo kailiu pajusti, kaip varžomos tikinčiųjų teisės, kokia veidmaininga so-

Remontuojama Viduklės bažnyčios siena, 1978-06-11

vietinė propaganda ir neteisinga jos teisėsauga.[66]

Kun. A. Svarinskas, nepaisydamas akivaizdaus KGB sekimo, uoliai dirbo ne tik pastoracinį darbą Viduklėje, bet skatino, būrė ir kitus kunigus pasipriešinti valdžios varžymams. Susipažinti su to krašto kunigais jam padėjo kartu lageryje kalėjęs, o tuo metu Skaudvilėje kunigavęs Vincentas Vėlavičius. Tas dienas prisimindamas, mons. A. Svarinskas sako: „Veikimui dirva buvo nemaža. Vykdavo kunigų susirinkimai, kuriuose sužinodavome apie sovietinės valdžios daromas skriaudas tikintiesiems. Tą medžiagą kunigai panaudodavo pamoksluose, taip pat paskelbdavo „LKB kronika“. Pogrindyje buvo leidžiami katekizmai ir maldaknygės. Kai atvažiavau į Viduklę, nemačiau nė vieno besimeldžiančio iš maldaknygės. Paklausus tikinčiųjų, kodėl jie neatsineša maldaknygių, atsakė, kad neturi. Susitarėme su parapijiečiais, kad tada, kai pradėsiu juos barti, jog neatsineša maldaknygių, tai bus ženklas, kad turiu katekizmų ir maldaknygių. Po tokių „pabarimų“ pas mane klebonijon prigužėdavo nemažai tikinčiųjų. Taip išplatinau apie tūkstantį maldaknygių <...>. Ilgą laiką aš stengiausi nepatekti į saugumo akiratį. Kartais mane pasiekdavo nuogirdos, kad, girdi, Svarinskas daug kalba, bet nieko nedaro. Tokie vertinimai man buvo parankūs.“

Tačiau saugumas nesnaudė: agentai šnipinėjo, išoriniai sekliai sekė, ir kunigo sekimo byla, be abejo, storėjo. Atėjo metas, kai KGB nutarė (o be jų „palaiminimo“ tokie dalykai nevykdavo) jam suduoti smūgį: 1978 m. birželio 28 d. LKP CK oficioze „Tiesoje” pasirodė ilgas šio laikraščio specialaus korespondento Vytauto Žeimanto (vėliau „Vakarinių naujienų” redaktoriaus, o dabar „Lietuvos aido” korespondento) straipsnis „Šmeižtai iš sakyklos“. Jame kun. A. Svarinskas buvo kaltinamas tuo, kad šmeižia mokyklą, gyvenimo tikrovę ir gadina jaunimą, didvyriais vadindamas buvusius „nusikaltėlius“, t. y. politinius kalinius, kentėjusius už Dievą ir Tėvynę. Protestuodami prieš šį kompartijos ir KGB užsakytą

[66] Ten pat. P. 183, 184.

šmeižtą, Viduklės parapijiečiai pasiuntė LKP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui protesto laišką, kuriame faktais pagrindė straipsnio melagingumą ir gynė savo kleboną. Laišką pasirašė 1064 Viduklės parapijiečiai. Pasipiktinimo laišką viena vidukliškė parašė ir straipsnio autoriui V. Žeimantui. Laiškai buvo išspausdinti „LKB kronikoje“. Taigi žinia apie užsipuolimus prieš kun. A. Svarinską pasiekė ir laisvąjį pasaulį.[67]

1978 m. spalio mėn. mirus Popiežiui Pauliui VI, kun. A. Svarinskas pasiuntė į Vatikaną užuojautos telegramą, kurioje rašė: „Katalikiškoji Lietuva, suklupusi ant kelių, meldžiasi už mirusio Popiežiaus vėlę ir prašo Dievo, kad Kristaus Bažnyčios Galva būtų išrinktas drąsus ir šventas (jos tarnas).“[68]

Sovietinė valdžia nutarė Religijų reikalų tarybos įgaliotinio rankomis „paauklėti“ kun. A. Svarinską, ir jis gavo šaukimą spalio 3 d. atvykti į Vilnių pas įgaliotinį. Motyvuodamas tuo, kad bendradarbis kunigas serga ir negalįs parapijos palikti be kunigo, kun. A. Svarinskas atsisakė vykti. Atsakyme jis pareiškė ir priekaištą įgaliotiniui: „Religinių reikalų taryba neatlieka savo paskirties – būti tarpininku tarp valstybės ir Bažnyčios, – o yra oficialus bedievių botagas kunigams bausti: barti ir kilnoti iš vietos į vietą. Ji ne tarpininkauja, bet padeda griauti Bažnyčią. Dėl eilinio išbarimo važiuoti į Vilnių netikslinga <...>. Paskutinį kartą buvau iškviestas šių metų sausio 19 d. Todėl taip dažnai važinėti į Vilnių neturiu nei noro, nei sveikatos. Jei norite, prašau atvykti į kuriją ir kalbėsimės drauge su vyskupu.“[69]

1978 m. kun. A. Svarinskas ir vėl surengė Vėlinių procesiją į kapines. Ir vėl sovietinė valdžia jį nubaudė 50 rublių pinigine bauda. Teismas ir vėl pripažino baudą teisėta. Kadangi kun. A. Svarinskas baudos nemokėjo, tai 1979 m. sausio 31 d. į Viduklės kleboniją atvažiavo Raseinių rajono teismo vykdytojas ir paėmė importinį kavos servizą, kainuojantį bent tris kartus brangiau negu baudos suma. „Kažkodėl teis-

[67] LKB kronika. Chicago. T. 5. P. 138–144.
[68] Ten pat. P. 162.
[69] Ten pat. P. 202, 203.

mo vykdytojas nepaėmė tarybinio servizo, kainuojančio 70 rublių, kurio visai būtų užtekę atlyginti nesumokėtai baudai," – rašė „LKB kronika".[70]

1978 m. lapkričio 13 d. penki kunigai – Jonas Kauneckas (dabartinis Telšių vyskupo augziliaras), Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius (dabartinis Kauno arkivyskupas metropolitas), Vincas Vėlavičius ir 1986 m. žuvęs kun. Juozas Zdebskis – įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą (toliau – TTGKK). Mat, vyskupai ir vyskupijų valdytojai buvo izoliuoti ir labai valdžios spaudžiami, todėl jie negalėjo kolektyviai kalbėti Bažnyčios vardu; iškilo reikalas kunigams savarankiškai stoti į kovą prieš ateistinę valdžią ir ginti Bažnyčią. Šio Komiteto įkūrimas reiškė, kad išeinama į viešą kovą prieš sovietų vykdomą tikinčiųjų diskriminavimą ir jų teisių bei laisvių varžymą. Komiteto įkūrimą padiktavo reikalas sukurti tokią viešą instituciją, kurią žinotų ir į kurią galėtų kreiptis visi valdžios diskriminuojami tikintieji. Mat, nors ir

Mirusiųjų pagerbimo dieną procesija į kapines. Viduklė

[70] Ten pat. P. 337, 338.

ėjo „LKB kronika“, bet jai pateikti informaciją apie valdžios vykdomus nusikaltimus ne visi tikintieji galėjo: ją pasiekti galėjo tik tie, kurie žinojo konspiracinius kanalus, o tokių būrys dėl intensyvaus KGB sekimo negalėjo būti didelis. TTGKK įkūrimo deklaracijoje buvo nurodyti visų penkių Komiteto narių adresai, kuriais buvo galima kreiptis bet kam. Šio viešai veikiančio Komiteto įkūrimas ne tik sudarė sąlygas diskriminuojamiems ir persekiojamiems tikintiesiems rasti gynėjų, bet ir reiškė Bažnyčios atstovų iššūkį okupacinei valdžiai dėl atviros kovos už tikinčiųjų teises ir laisves.

Šio Komiteto įkūrimui impulsą davė prieš tai Maskvoje įsikūręs SSRS Krikščionių komitetas tikinčiųjų teisėms ginti (toliau – KKTTG). Dar prieš „LKB kronikos“ pasirodymą kai kurie Lietuvos pogrindžio kovotojai ir kunigai palaikė ryšius su Maskvos disidentais. Maskvoje įsikūrus minėtam KKTTG, 1978 m. vasarą pas kun. S. Tamkevičių Kybartuose apsilankė stačiatikių dvasininkas Glebas Jakuninas su dviem bendražygiais, papasakojo apie įsikūrusį komitetą ir pasiūlė prie jų prisidėti. Kun. S. Tamkevičius su šia idėja supažindino kun. A. Svarinską ir kun. J. Zdebskį. Pasitarę nusprendė kurti atskirą katalikų komitetą, kuris bendradarbiautų su maskviškiu KKTTG. Į kuriamą lietuviškąjį Komitetą buvo pasiūlyta įsitraukti Telšių vyskupijos kunigams Vincentui Vėlavičiui ir Jonui Kauneckui, kurie mielai sutiko.[71]

Iš 1979–1980 m. areštuotų ir nuteistų maskviečių KKTTG narių tardymų KGB sužinojo, kad 1978 m. spalio mėn. Lietuvoje lankėsi šio komiteto nariai Glebas Jakuninas, Viktoras Kapitančiukas ir Levas Regelsonas. KKTTG sekretorius V. Kapitančiukas padėjo parengti lietuviškojo Komiteto (TTGKK) įkūrimo deklaraciją ir jo bute Maskvoje (Sevastopolio pr. 67–4) 1978 m. lakričio 22 d. įvyko spaudos konferencija užsienio žurnalistams, kurioje kunigai A. Svarinskas, S. Tamkevičius ir J. Zdebskis paskelbė apie TTGKK įkūrimą. Po poros valandų daugelis Vakarų radijo stočių šią žinią pranešė pasauliui.

[71] LKB kronika. T. 11. Kaunas, 1997. P. 362.

Pirmajame TTGKK dokumente – deklaracijoje buvo nusakyti pagrindiniai Komiteto tikslai: „Atkreipti tarybinės Vyriausybės dėmesį į Bažnyčios ir paskirų tikinčiųjų diskriminavimo faktus. Informuoti Bažnyčios vadovybę, o prireikus ir visuomenę, apie tikinčiųjų padėtį Lietuvoje ir kitose tarybinėse respublikose. Siekti, kad tarybiniai įstatymai ir jų praktinis taikymas, liečiantis Bažnyčios ir tikinčiųjų reikalus, neprieštarautų tarptautiniams SSRS susitarimams. Aiškinti kunigams ir tikintiesiems jų teises ir padėti jas apginti.“[72] Ši deklaracija buvo pasiųsta Lietuvos Katalikų Bažnyčios vyskupams, vyriausybei ir išdalyta spaudos konferencijoje dalyvavusiems užsienio žurnalistams. Be šios deklaracijos, užsienio žurnalistams buvo įteikti dar trys Komiteto parengti dokumentai bei į magnetofono juostelę rusų kalba įgarsintas pirmasis dokumentas ir paprašyta šią juostelę perduoti Popiežiui.

KGB suvokė įsikūrusio Komiteto pavojingumą: jau pirmųjų šio Komiteto dokumentų perdavimas užsienio žurnalistams liudijo, kad ir kiti Komiteto dokumentai bus platinami ne tik šalies viduje, bet ir užsienyje. O tiesos sakymas apie SSRS žmonių teises ir laisves buvo labiausiai nepageidautinas dalykas SSRS – „pačios demokratiškiausios valstybės pasaulyje“ – politikai. Todėl praslinkus vos trims mėnesiams po Komiteto įsikūrimo, 1979 m. vasario 14 d. LSSR KGB pirmininko pavaduotojas generolas majoras H. Vaigauskas patvirtino 5-osios tarnybos parengtą „Vadinamojo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto kompromitacijos ir griovimo agentūrinių-operatyvinių priemonių planą“. Jame prieš Komiteto veiklą ir jo narius numatyta griebtis įvairių priemonių, kaip antai: aiškintis jų veiklą ir ketinimus, kad juos būtų galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn; duoti užduotį Katalikų Bažnyčios vadovybėje esantiems agentams (Daktarui, Algiui, Jonui, Švyturiui, Vytui, Valdui, Gintautui, Juozapui), kad „prilaikytų“ Komiteto narius, smerktų jų veik-

[72] Kun. A. Svarinsko baudžiamoji byla Nr.09-2-003-83. LYA. F.K–1. Ap. 58. B. P–14241–LI. T. 5. L. 1.

lą kaip sektantišką ir griaunančią Bažnyčią iš vidaus; agentui Gladijolei – grupės kunigų vardu parengti Komiteto veiklą smerkiantį laišką ir pasiųsti Bažnyčios vadovybei bei į Vatikaną; per įtakingą agentūrą bauginti, kad Komiteto veikla pablogins Bažnyčios ir valdžios santykius; siuntinėti pas komiteto narius amoralius asmenis ir kriminalinius nusikaltėlius, prisistatančius nukentėjusiais už tikėjimą, ir taip kompromituoti Komitetą; siuntinėti neteisingą informaciją ir, Komitetui ją paskelbus, demaskuoti ją kaip šmeižikišką. Surašyta ir kokių kompromituojančių ar specialiųjų priemonių imtis prieš kiekvieną Komiteto narį.[73] Štai tokiomis priemonėmis buvo užsimota kovoti prieš TTGKK narius, kurie, gindami tikinčiųjų teises, gynė visų žmonių teises ir laisves.

Visos šios priemonės buvo vykdomos. LSSR KGB 5-oji tarnyba stropiai rinko visus TTGKK paskelbtus dokumentus. Nesvarbu, kam Komitetas siųsdavo dokumentus šalies viduje, visi jie pakliūdavo į KGB. KGB gaudavo (kratų metu atrasdavo ar kitais būdais įsigydavo) ir kitus – Popiežiui, laisvojo pasaulio valstybių vadovams ar tarptautinėms organizacijoms – adresuotus dokumentus. Jie turėjo surinkę visus 52 TTGKK parengtus dokumentus.

Komiteto atžvilgiu sovietinės Lietuvos valdžios pozicija iš pradžių buvo išoriškai ignoruojanti: atseit jūs rašinėkit, siuntinėkit savo „dokumentus“, o mes į juos nekreipsime dėmesio, tarsi jūsų nebūtų. Kai 1978 m. gruodžio 6 d. Religijų reikalų taryba prie SSRS MT (Maskvoje) persiuntė savo įgaliotiniui Lietuvoje gautą TTGKK pareiškimą ir nurodė pasirašiusiems jį kunigams „pravesti aiškinamąjį darbą“, dokumentas atsidūrė KGB rūmuose. Ant jo užrašyta rezoliucija: „Pagal susitarimą, jokių atsakymų komitetui neduoti“. Tačiau nuo pat pirmojo dokumento KGB juos kaupė, analizavo ir vykdė kitas prieš TTGKK nukreiptas priemones. Juo labiau kad apsimestinis ignoravimas ilgai tęstis negalėjo: TTGKK dokumentai pasiekdavo laisvąjį pasaulį, tarptautines orga-

[73] Kun. J. Zdebskio operatyvinio tyrimo byla DOR Nr. 242. T. 5. LYA. F. K–1. Ap. 45. B. 503. L. 148–151.

nizacijas, ir SSRS buvo priversta visa tai aiškintis bei griebtis kontrpriemonių. Be to, valdžią labai erzino tai, kad Komiteto dokumentai ar žinios apie jo narių persekiojimą buvo skelbiami „LKB kronikoje“, kurios balsas jau plačiai skambėjo pasaulyje.

TTGKK nariai šiek tiek keitėsi: 1980 m. po KGB įvykdyto kun. J. Zdebskio cheminio apdeginimo jį pakeitė kunigai L. Kalinauskas ir V. Stakėnas. Vėliau buvo įtraukti dar kiti nariai. Per visą savo viešos veiklos laiką TTGKK, kaip minėta, parengė ir įvairioms institucijoms pasiuntė 52 dokumentus. TTGKK nariai pasirašė ir kai kuriuos maskviškio KKTTG parengtus dokumentus.

Be didelės konspiracijos reikalavusios „LKB kronikos“ leidybos ir TTGKK veiklos, kun. A. Svarinskas rūpinosi pastoraciniu darbu Viduklėje – katekizavo vaikus, rengė Vėlinių procesijas ir neketino paklusti neteisėtiems valdžios varžymams. Be minėtų administracinių baudų už 1976 ir 1978 m. Vėlinių procesijas, jam buvo sukurptos dar penkios administracinės bylos: 1979, 1980, 1981 ir dvi 1982 metais. Per 1982 m. užgavėnes pas kun. A. Svarinską į kleboniją pasivaišinti blynais susirinko apie 30 mokinių ir 15 jų tėvų. Vaikai ta proga atliko savo parengtą literatūrinę programėlę. Staiga į vidų įsiveržė vietinės valdžios pareigūnai. Vaikų sambūrį protokolu įformino kaip nelegalų. Vėl administracinė byla, ir vėl bauda!

Tų pačių metų vasarą katekizuojant vaikus, į bažnyčią įsiveržė Viduklės apylinkės pirmininkas, milicininkas ir keli mokytojai. Milicininkas išdidžiai, net nenusiėmęs kepurės, visur šmirinėjo, stebėjo vaikus. „Supykęs milicininkui griežtai liepiau nusiimti kepurę bažnyčioje. Visgi nusiėmė“, – prisimena mons. A. Svarinskas. Surašė protokolą ir išėjo. Kai apie šį įvykį pranešė užsienio radijas, paminėdamas ir įsibrovėlių pavardes, šie ėmė skleisti gandus, kad kun. A. Svarinskas greitai žus autoavarijoje. Tuomet kun. A. Svarinskas pamoksle parapijiečių paprašė, kad, jeigu taip įvyktų, jį palaidotų šventoriuje.[74] Gal tai buvo tik psichologinis karas, o

[74] Laisvės kovų archyvas. Nr. 16. P. 196.

gal ir žinių nutekėjimas iš KGB planuojamų priemonių.

1982 m. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Petras Anilionis apie kun. A. Svarinską parašė net tris straipsnius ir juos atspausdino visų rajonų laikraščiai. Buvo jaučiama, kad KGB sekimo ir represijų žiedas veržiamas. Vėlinių procesijos, vaikų katekizacija, moksleivių sambūriai buvo tik pretekstas priekabiauti ir įbauginti kun. A. Svarinską; pagrindinė priežastis, vertusi kagėbistus ruoštis jo areštui, buvo veikla Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitete ir „LKB kronikos“ leidyboje. Juolab kad KGB jį laikė TTGKK vadovu.

KGB, neįstengdami susekti ir likviduoti „LKB kronikos“ leidybos bei sutramdyti TTGKK veiklos, nutarė imtis parengiamųjų represinių priemonių. 1979 m. rugsėjo 3 d. į LSSR prokuratūrą Vilniuje iškviestas kun. A. Svarinskas buvo oficialiai įspėtas LSSR prokuroro pirmojo pavaduotojo A. Novikovo. Kunigas buvo kaltinamas, kad pamoksluose šmeižia sovietinę santvarką bei užsiima antisovietine propaganda, ir antra – kad drauge su kitais įkūrė TTGKK, dalyvauja jo veikloje, o jų parengti dokumentai skelbiami užsienio spaudoje ir radijo žiniose, ir tai daro didelę žalą SSRS tarptautiniam prestižui. Įspėtas, kad už šią veiklą jam gali būti iškelta baudžiamoji byla pagal LSSR BK 68 straipsnį. Kun. A. Svarinskas įspėjimą pasirašyti atsisakė. 1979 m. rugpjūčio 29 d. dėl analogiškų kaltinimų buvo įspėtas ir kun. S. Tamkevičius. Jie abu parašė atvirus laiškus LSSR prokurorui, kuriuose paneigė pareikštus kaltinimus ir išdėstė savuosius kaltinimus sovietinei valdžiai už tikinčiųjų teisių ir laisvių varžymus. Pareiškimai buvo paskelbti „LKB kronikoje“.[75]

Viduklės parapijiečiai į kiekvieną valdžios puolimą atsakydavo protesto pareiškimais, kurie taip pat būdavo skelbiami „LKB kronikoje“. Reikia manyti, kad tokia padėtis KGB ir rajono valdžiai kėlė neviltį ir siutą: netramdyti – negalima, nubaudi – dar blogiau – nuskamba per pasaulį.

Keršydami kun. A. Svarinskui ir visiems parapijiečiams už nesutramdomumą, 1981 m. liepos 23–24 naktį bedieviai

[75] LKB kronika. Chicago. T. 6, P. 50–62.

įvykdė šlykščiausią piktadarybę: įsigavę į bažnyčią, išplėšė tabernakulį ir išniekino Švč. Sakramentą, išbarstę jį ant altoriaus. Analogiški nusikaltimai dar anksčiau buvo padaryti keliose kitose Žemaitijos bažnyčiose: Veiviržėnuose, Pagramanty, Dotnuvoj ir kitur. Kitą sekmadienį bažnyčioje buvo permaldavimo pamaldos. 1981 m. rugpjūčio 26 d. buvo gedulo, atgailos ir permaldavimo diena. Į Viduklę suplaukė daugybė jaunimo iš tolimiausių Lietuvos vietovių: iš Dzūkijos, Vilniaus, Panevėžio, Šiaulių, nuo Baltijos krantų... Prieš Sumą nuo didžiųjų laukujų durų su gėlėmis rankose keliais į altorių pradėjo artėti vaikeliai. Po jų – tautiniais rūbais apsivilkęs sekė jaunimas, o atgailos procesiją užbaigė suaugusiųjų būrys. Prieš keliolika dienų gal tuo pačiu taku tamsoje tabernakulio link su kirviu rankoje sėlino piktadarys. Gėlės padengė visą altorių...[76] Procesijos metu žmonės giedojo, o kle-

Išniekintas Veiviržėnų bažnyčios didysis altorius, 1982-07-27

[76] Ten pat. P. 559–562.

bonas klūpėjo prieš altorių ir... verkė. Tai nebuvo vien skausmo ašaros: jis tikėjo – Lietuva laimės! Prisimindamas tas dienas, mons. A. Svarinskas sako, kad, matyt, tai buvo vietinių ateistų darbas: komunikantai buvo išpilti ant altoriaus, o komuninę turbūt pasiėmė dėl to, kad įrodytų nusikaltimo užsakovams, jog užduotį įvykdė. Paliko tik komuninės dangtelį. Monsinjoras pasakoja: „Paliktą dangtelį prisiuvome prie pagalvėlės, ant kurios išsiuvinėjome išniekinimo datą, ir pagalvėlė būdavo nešama procesijose. Ant bažnyčios durų raudonomis raidėmis užrašėme išniekinimo datą. Norėjome šią datą palikti istorijai. Dabar ta data panaikinta. Prašysime naujo klebono, kad ši data būtų atkurta."

Apie permaldavimo dieną sako, kad tai buvo viena gražiausių jo pastoracinio darbo Viduklėje dienų. Įvykio metinėse pamokslą sakė kun. Petras Dumbliauskas SDB. Štai viena labai reikšminga frazė: „Iki šiolei jūs gėrėte tautos kraują, o dabar įsigeidėte Dievo kraujo!" Monsinjoras tęsia: „Supratau, kad mano darbas Viduklėje nenueina veltui, kad savo parapijos tikinčiaisiais galiu pasitikėti, kad savo kovoje turiu jų pritarimą ir pilną moralinį palaikymą. Tokie momentai įkvėpdavo tęsti pradėtą darbą, stiprindavo įsitikinimą, kad mūsų veikla turi prasmę, reikalinga Lietuvai."

Monsinjoras sako, kad tai buvo bedievių kerštas už tikinčiųjų teisių gynimą: „Tą kerštą patyrė Viduklės bažnyčia, nes čia buvo svarbus tikinčiųjų ir apskritai žmogaus teisių gynimo židinys. Tačiau Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto šios akcijos neįbaugino: ir toliau rinkdavomės, tardavomės, skelbdavome atsišaukimus, dalyvavome „LKB kronikos" leidyboje."

KGB buvo įsitikinę – matyt, turėjo operatyvinių žinių, – kad „LKB kronikos" leidėjai ir TTGKK nariai yra tie patys asmenys, arba bent labai susiję, todėl jų sekimą („tyrimą"), inkriminuojančios medžiagos rinkimą ir dokumentavimą vykdydavo abiem kryptimis, pasitelkdami net tuos pačius agentus. Beveik kiekvienais metais už „LKB kronikos" dauginimą ir platinimą nuteisdavo po vieną ar kelis žmones, tačiau „Kronika" eidavo kaip ėjusi – redakcijos likviduoti nepavyko.

Tačiau agentūros ir kitų sekimo priemonių duomenys vis labiau stiprino KGB įtarimą, kad pagrindiniai „LKB kronikos“ leidybos ir TTGKK veiklos inspiratoriai yra „kunigai reakcionieriai“ S. Tamkevičius, A. Svarinskas ir J. Kauneckas.

TTGKK veikla ir „LKB kronika“ gėlė sovietinei Lietuvos valdžiai kaip neištraukiama rakštis. Matyt, daug nemalonumų kagėbistams pridarė ir privertė juos subruzti kun. A. Svarinsko 1982 m. vasario 28 dienos pareiškimas LKP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui apie tikinčiojo Lietuvos jaunimo persekiojimus. Šis pareiškimas paplito po visą Lietuvą, ir tikintieji po juo pasirašinėjo. Pareiškimai su parašais buvo siunčiami į LKP CK, o iš ten keliaudavo į KGB. Pasitelkus tų vietovių, iš kurių buvo gauti pareiškimai, kagėbistus, buvo aiškinamasi, kas pasirašė, kas rinko parašus ir kas šios akcijos organizatorius.[77] KGB vestose bylose sukaupta daugybė tokių pareiškimų.

Susidoroti su TTGKK ir „LKB kronikos“ leidėjais intensyviai pradėta ruoštis 1982 m. antrojoje pusėje. KGB rinko, klasifikavo ir kaupė TTGKK narius inkriminuojančią medžiagą. Čia visi per kratas pas kun. S. Tamkevičių (1974 03 20 ir 1980 04 17) paimti TTGKK dokumentai, nelegalūs leidiniai, jo sakytų pamokslų tekstai ir kita medžiaga. Kun. A. Svarinskui, matyt, kaip inkriminuojanti medžiaga pridėta ir 1978 m. spalio 21 d. 17 val. iš Kauno siųstos tarptautinės telegramos fotokopija. Telegrama siųsta Magr. Audriui Bačkiui (00120 Citta del Vaticano), sveikinant su naujo Popiežiaus Jono Pauliaus II išrinkimu. Telegrama siųsta kunigų Mykolo Buožiaus, Pranciškaus Gaižausko, Liudviko Semaškos, Juozo Čepėno, Alfonso Svarinsko ir kitų vardu. Patvirtinta Viduklės bažnyčios antspaudu.[78]

KGB parengė išsamų TTGKK dokumentų sąrašą, kuriame pateikta kiekvieno dokumento turinio santrauka, nurodyta, iš kur gautas kiekvienas numerio egzempliorius (pvz., iš Religijų reikalų tarybos įgaliotinio, iš LKP CK, iš prokura-

[77] LYA. F.K–1. Ap. 58. B. P–14241–LI. T. 11. L. 1–61.
[78] LYA. F.K–1. Ap. 46. B. 1755. L. 41.

tūros, rasta kratos metu ir pan.). Be to, nurodyta, kieno rašomąja mašinėle spausdintas egzempliorius. (Visi pirmieji TTGKK dokumentai spausdinti kun. S. Tamkevičiaus rašomąja mašinėle.) Sudarytas sąrašas asmenų, ginamų TTGKK dokumentuose Nr. 4–52.[79]

Triuškinti TTGKK (ir „LKB kroniką“) užsimota pradėti nuo kunigų S. Tamkevičiaus, A. Svarinsko ir J. Kaunecko. LSSR KGB 5-osios tarnybos viršininko pulkininko E. Baltino ir tardymo skyriaus viršininko papulkininkio T. Lazarevičiaus 1983 m. sausio 20 d. parengtame „Grupės asmenų operatyvinio tyrimo bylos „Voratinklis“ realizavimo agentūrinių-operatyvinių priemonių ir tardyminių veiksmų plane“ rašoma, kad grupinės operatyvinio tyrimo bylos DGOR Nr. 22 „Pautina“ (liet. „Voratinklis“) objektai „kunigai-ekstremistai“ S. Tamkevičius, A. Svarinskas ir J. Kauneckas užsiima organizuota antisovietine veikla. Toliau rašoma: „Siekdami vesti organizuotą antisovietinę veiklą, S. Tamkevičius, A. Svarinskas, J. Zdebskis, J. Kauneckas ir V. Vėlavičius 1978 m. lapkrityje įkūrė vadinamąjį „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą“, į kurio sudėtį vėliau įėjo ir kunigai-reakcionieriai L. Kalinauskas, A. Keina ir V. Stakėnas. Šio „Komiteto“ vardu paruošta ir išplatinta respublikoje bei užsienyje 53 dokumentai.“ (Iš tikrųjų 52 dokumentai.) Šiame plane visi trys pirmieji minėti kunigai įvardijami ir kaip „LKB kronikos“, ir „Aušros” leidybos bei persiuntimo į užsienį organizatoriai; išvardijama, kas buvo daroma, kad būtų nutraukta jų „kenkėjiška“ veikla. Toliau rašoma: „Nusikalstama Tamkevičiaus, Svarinsko ir Kaunecko veikla uždokumentuota, o turimi įrodymai išnagrinėti ir įvertinti SSRS ir LSSR KGB Tardymo skyriuose. Įvertinant tai, kad minimų kunigų-ekstremistų priešiškos veiklos nebaudžiamumas daro mūsų valstybei didelę politinę žalą, o taip pat skatina kitų klerikalų ekstremistišką veiklą, Lietuvos Komunistų partijos Centro komitetas, remdamasis mūsų pateikta informacija, pavedė respublikos Prokuratūrai ir KGB Tamkevičių, Svarinską ir Kaunecką patraukti baudžiamojon atsakomybėn <...>. 1983 m.

[79] Ten pat. L. 19–33.

sausio 26 d. respublikos Prokuratūros vardu vienu metu pas Tamkevičių, Svarinską ir Kaunecką atlikti kratas ir juos areštuoti.“[80]

Neaišku, kodėl buvo pakeistas susidorojimo scenarijus, ir 1983 m. sausio 26 d. buvo areštuotas tik kun. A. Svarinskas. Kun. S. Tamkevičius buvo areštuotas tik kun. A. Svarinsko teismo metu 1983 m. gegužės 6 d., o kun. J. Kaunec-kas išvis liko nerepresuotas. Galima tik spėlioti: gal pabūgo per didelės Vakarų reakcijos, gal keitėsi SSRS vidaus politika?

1983 m. sausio 22 d. LSSR KGB pirmininko pavaduotojas generolas majoras H. Vaigauskas kreipėsi į LSSR prokurorą A. Novikovą, prašydamas pradėti baudžiamąją bylą kun. A. Svarinskui. Prie rašto buvo pridėta TTGKK dokumentai, jo pamokslų klausytojų – „liudytojų“ apklausos protokolai, apžiūrų protokolai ir kiti dokumentai – iš viso 526 lapai ir 21 magnetofono įrašų kasetė.[81] Byla susideda iš 18 tomų (trūksta 4-ojo tomo, kuriame buvo agentų įrašytų pamokslų kasetės, tačiau byloje yra išlikę 16 įrašytų pamokslų tekstai). Nutartį iškelti baudžiamąją bylą parašė Klaipėdos miesto prokuroro pavaduotojas Jucys 1983 m. sausio 25 d. Kitą dieną (sausio 26) kun. A. Svarinskas neva automašinos dokumentų tvarkymo reikalu buvo iškviestas į Automobilių inspekcijos Raseinių rajono skyrių, ten prokuroro Jucio areštuotas ir pristatytas į KGB Vilniuje. 1983 m. sausio 27 d. bylą savo žinion perėmė LSSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas I klasės teisininkas Egidijus Bičkauskas.[82] (Koks paradoksas: vėliau tapęs nepriklausomos Lietuvos Seimo nariu!) Kiti tardytojai buvo KGB karininkai J. Markevičius, V. Pilelis, Jurkštas ir Vidzėnas. Kun. A. Svarinskas buvo kalinamas ir tardomas Vilniaus KGB rūmuose. Kalinimo sąlygos buvo geresnės negu ankstesniųjų kalinimų metu: valgyti užteko, leido skaityti knygas, kasdien išvesdavo pusvalandžiui į lauką. Monsinjoras sako, kad užtat psichologiškai

[80] Ten pat. F.K–1. Ap. 8. B. 216. L. 143–152.
[81] LYA. F.K–1. Ap. 58. B. P–14241–LI. T. 1. L. 3.
[82] Ten pat. L. 4.

buvo sunkiau: kameroje sėdėdavo vienas arba du (kartais tas antrasis būdavo šnipas, vadinamasis kameros agentas).

Monsinjoras prisimena: „Sykį pasikvietė mane E. Bičkauskas ir sako: „Kam tau sėdėti? Tu juk kunigas. O kunigų trūksta... Pasakyk dvi frazes prieš televiziją, mes nufilmuosim, ir eik namo. Pasakyk nedaug: aš neteisus ir ateity nelaužysiu tarybinių įstatymų. Ir laisvas! Duodu tris dienas, pamąstyk, netrukdysiu, ir per Velykas būsi namie."

Mąstė tris dienas mons. A. Svarinskas, kad mokė vaikus nieko nebijoti, tik nuodėmės, nes tik prieš Dievą teks atsakyti. Ką pasakytų vaikai? Po trijų dienų iškvietė E. Bičkauskas ir klausia:

– Na, kaip?

– Kas kaip?

– Ar apie televiziją pagalvojai?

– Vaje, – sako kun. A. Svarinskas, – visai pamiršau! Buvo tokia įdomi šachmatų partija, ir visai pamiršau. Gal dar galėčiau pabūti tris dienas ramiai ir pagalvoti?

– Ne, viskas!

Tardytojas suprato, kad iš jo juokiamasi: sėdo ir perrašė protokole kaltinimą pagal griežtesnį BK straipsnį (LTSR BK 68 str. 1 d.).

Kun. A. Svarinskas daugiausia buvo tardomas apie TTGKK veiklą: kas Komitetą įkūrė, kas rengė dokumentus, kur buvo renkamasi, kaip dokumentus persiųsdavo į užsienį, kaip jie patekdavo į „LKB kroniką" ir t. t. Kas antrą tardymą klausinėdavo ir apie pamokslus, nors, atrodo, kam to reikėjo: viską žinojo iš įrašų. Reikia konstatuoti, kad ir kun. A. Svarinskas, ir kun. S. Tamkevičius tardomi nieko neišdavė. Kai tardytojas kun. A. Svarinską ima kaltinti, kad gina nuteistuosius už „LKB kronikos" platinimą, jis atsako, kad šis leidinys „ne šmeižikiškas, o tik nelegalus, keliantis ir fiksuojantis tikinčiųjų teisių pažeidimo faktus <...>. Todėl šie asmenys nuteisti neteisingai ir nepagrįstai".[83]

[83] Ten pat. L. 136, 137.

1983 m. balandžio 11 d. prokuroras A. Novikovas patvirtina kun. A. Svarinsko kaltinamąją išvadą (69 lapų), kurioje jis kaltinamas sovietinės politikos, valstybinės ir visuomeninės santvarkos šmeižimu pamoksluose, TTGKK įkūrimu ir jo dokumentų rengimu bei platinimu, LKP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui pareiškimo ir dokumentų užsienio valstybių vadovams rašymu, šių dokumentų skelbimu „LKB kronikoje“, siekimu užsienio pagalbos dėl tikinčiųjų diskriminacijos panaikinimo SSRS ir kt. Jam inkriminuojama raginimas kovoti prieš sovietinę ir visuomeninę santvarką bei tyčinis SSRS tarptautinio prestižo žeminimas, siekiant susilpninti sovietų valdžią.[84]

1983 m. gegužės 3 d. prasidėjo LSSR Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegijos posėdis. Pirmininkavo Aukščiausiojo teismo pirmininko pavaduotojas M. Ignotas, tarėjai – E. Treinienė ir A. Jašmantas, nepakeičiamasis tokių bylų prokuroras – J. Bakučionis. Teismas truko 4 dienas. Gegužės 6 d. paskelbiamas nuosprendis: pagal LSSR BK 68 str. I d. kunigas nuteisiamas septyneriems metams griežtojo režimo lagerio ir trejiems metams nutrėmimo. Teismas priima ir atskirąją nutartį dėl baudžiamosios bylos iškėlimo kun. S. Tamkevičiui, kuris čia pat, teismo salėje, buvo areštuotas. Teismo rūmai buvo saugomi milicijos ir saugumiečių. Kun. A. Svarinsko šalininkai į teismo salę nebuvo įleisti: jie buvo gaudomi gatvėse, grūdami į mašinas ir vežami už dešimčių kilometrų į laukus bei miškus. Teisme kun. A. Svarinskas savo veiklą nusakė šiais žodžiais: „Gyniau Bažnyčią ir tikėjimą.“[85] Kun. A. Svarinskas buvo kalinamas Permės (buv. Molotovo) srities, Čiusavovo rajono griežtojo režimo lageryje VS 389/36. (Vėliau – VS 389/37 ir 389/35 lageriuose.) Tas dienas mons. A. Svarinskas mena taip: „Trečią kartą lageryje kontingentas buvo labai prastas, nuotaikos liūdnos. Iš šimto žmonių bendravau tik su devyniolika <...>. Nors košės ir duonos pakako, tačiau jautėsi didžiulis moralinis spaudimas.

[84] Ten pat. T. 17, l.142–211.
[85] Ten pat. L. 249–324.

KGB mus suskirstė grupėmis po 50 žmonių ir kiekvienai grupei paskyrė karininką. Karininkas nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro nuo mūsų neatstodavo – prilipęs lyg šlapias lapas pirty, o vakarais rašydavo ataskaitas – charakteristikas. Apie mane rašė: „Aristokratiško sudėjimo, aršus antisovietikas.“ Kagėbistai, pamatę, kad manęs nepalauš, pradėjo lageryje man rengti naują bylą. Jie buvo nutarę manęs į laisvę nepaleisti: taip, kaip Stalino laikais, nuteisti dar 5 metams, po to dar 5-iems ir taip iki gyvos galvos <...>.“[86] Monsinjoras mena pažinojęs vieną pravoslavą, kuris lageryje išsėdėjo 42 metus. O mūsų tautiečiai! P. Paulaitis atkalėjo lageryje 35 metus, o B. Gajauskas – 37 metus.

Viską aukštyn kojomis apvertė Sovietų Sąjungoje prasidėjusi „perestrojka“ ir blogio imperijos – tautų kalėjimo sienų aižėjimas. Kun. A. Svarinsko likimu susidomėjo JAV Oregono 48-oji tarptautinės amnestijos grupė. Ji reikalavo, kad kunigą paleistų. Reikalavimus parėmė JAV prezidentas Ronaldas Reiganas. Prisidėjo ir Atgimimo vėjai Lietuvoje. Iškalėjęs penkerius su puse metų, 1988 m. liepos 11 d. jis paleidžiamas ir tremiamas į užsienį. Kol bus gauta viza, leido parvykti į Lietuvą (žr. iliustr. p. 649). Čia pasisvečiavo apie 40 dienų. Tačiau visą laiką – nuo lagerio vartų, Lietuvoje ir iki įsėdimo į lėktuvą – jį sekė kagėbistai. Užsienyje buvo dešimt kartų susitikęs su Popiežiumi ir kartą su JAV prezidentu R. Reiganu, kuriam padėkojo už išlaisvinimą. Tuo ir būtų galima baigti pasakojimą apie 22 metus sovietiniuose lageriuose atkentėjusį įžymųjį kovotoją už Bažnyčią ir Tėvynę, Viduklės kleboną monsinjorą Alfonsą Svarinską. Tačiau nei areštas, nei kalinimas, nei tremtis į užsienį nepanaikino jo paskyrimo Viduklės klebonu, ir tuo vardu dvejus metus jis save titulavo užsienyje. Dar prieš išvykdamas į užsienį (1988 m.), apsilankęs Viduklėje, pamoksle tikintiesiems pasakė: „Kol grįšiu, mane pavaduos kunigas Jonas Tamonis. Kai grįšiu, vėl eisiu klebono pareigas.“ Tuo jis sovietinei valdžiai dar kartą pareiškė, kad jie gali trukdyti, kalinti, bet kunigo, klebono

[86] Laisvės kovų archyvas. Nr.16. P. 200.

pareigų atimti negali. Ir tik tada, kai po dvejų metų grįžo iš užsienio į Lietuvą, kuri jį atšaukė iš šių pareigų, jis liovėsi save laikęs Viduklės klebonu.

1992 m. kun. A. Svarinskas buvo išrinktas Lietuvos Seimo nariu, paskui buvo kariuomenės vyriausiuoju kapelionu, apdovanotas Vyčio kryžiaus ordinu, Šaulių sąjungos Žvaigždės ordinu ir keliais medaliais, Venesuelos žymeniu „Il grand Cordon“, Pueblo premija. Jis yra Lecco miesto (Italijoje) garbės pilietis. Nepaisant iškentėtų metų naštos ir, žinoma, lagerių apniokotos sveikatos, ir dabar jo pilna visur, kur reikia užsistoti už gyvus ar žuvusius laisvės gynėjus, Lietuvą ar Bažnyčią. Tačiau Viduklė jam liko minty ir širdy: ten prabėgo dalis jo gyvenimo, skirto kovai už žmonių laisvę ir Lietuvos ateitį. Ten svajojo įkurti Kryžiaus kelius, panašius kaip yra Lurde. Nenuostabu, kad jis kartais pasako tiesų aštrų žodį apie dabartimi tapusią svajonių ateitį: nedaug liko tų, kurie už ją kovojo, daug tų, kurie prie jų kerpėmis kerojo. Gyviesiems kovotojams ta kova tęsiasi. Monsinjoras Alfonsas Svarinskas iki galo liks jų gretose.

O apie Viduklę, nepaisant visų sovietinės valdžios persekiojimų, jis mena daugiau gero negu blogo. Neturi ką gero pasakyti apie tuometinę Viduklės ar Raseinių valdžią: visi jie vykdė okupantų valią. Vos atsikėlus į Viduklę, prisistatė vietinio ūkio direktorius B. Zaikauskas ir, jausdamasis aukščiausia vietos valdžia, pareikalavo, kad klebonas jiems po akimis kuo mažiau maišytųsi. Ne ant tokio pataikė! „Tai kovosime?“ – paklausė direktoriaus. – „Jeigu jūs man pirštinę mesite, aš pakelsiu“, – atsakė kun. A. Svarinskas.

Kai vykdavo Vėlinių procesijos, ne be ūkio vadovų paliepimo (aišku, KGB nurodymu) į gatvę išvažiuodavo mėšlavežės, traktoriai, sunkvežimiai, kad tik trukdytų eisenai. Procesiją lydėdavo vietos mokytojas A. Mockus, kuris fotografuodavo eisenos dalyvius. Aišku, ne savo albumui. Žmonės ketino atimti tą jo fotoaparatą, sudaužyti, ir klebonui tekdavo maldyti žmones, kad to nedarytų.

Daug ką galėtų papasakoti Raseinių rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja O. Stonienė, kuri, kaip ir ki-

tų rajonų pirmininkų pavaduotojai, prižiūrėjo kunigų veiklą. Neapkaltinsi jos aplaidumu ar minkštumu: į visus kreipimusis, prašymus ji atsakydavo „Ne“. Mons. A. Svarinskas prisimena, kaip kartą ji atvažiavo į Viduklę ir paskambino jam:

– Gal galėtumėt, klebone, ateiti į apylinkę: mes čia norime pasikalbėti?

– Žinote, ponia, mano amžiuje į susitikimus su moterimis jau nebevaikštoma. Jeigu jums reikia, atvažiuokite į klebonijos raštinę ir pasikalbėsime, – atsakė kun. A. Svarinskas. Ne geresnė buvo ir pirmininkė Nagienė.

Kun. A. Svarinskas Vėlinių procesijai leidimo visuomet kreipdavosi į rajono vykdomąjį komitetą ir, aišku, niekuomet negaudavo. Kartą minėtoji O. Stonienė ir sako:

– O kam jums reikia to leidimo?

– Kaip tai kam! – atšovė kunigas. – To raštiško leidimo ar neleidimo reikia istorijai. Paskui jūs išsiginsite. – Ir priduria: „Todėl dabar ir primenu, kad suprastų, ką jie darė.“

Kai už tas procesijas nubausdavo, kun. A. Svarinskas iš principo baudų nemokėdavo. Tada teismo vykdytojai areštuodavo ir paimdavo ką nors iš jo daiktų. (Kaip minėta, kartą paėmė kavos servizą.) „Kitą kartą atvyko dvi mergužėlės teismo

Viduklės klebonas

vykdytojos ir klausia: ką galima paimti? Turėjau tokį seną šaldytuvą, kurį nežinojau kur dėti. Parodžiau į jį ir sakau: „Galite imti: savo valdžiai negaila.“ Atidarė šaldytuvą ir pamatė mėsos produktus. „Bet jis pilnas“, – suglumo vykdytojos. Tada išmėčiau mėsgalius ant žemės virtuvėje ir sakau: „Jau galite imti: tuščias“. Pajudino – nepakėlė. Kai paprašė, kad padėčiau išnešti, atsakiau, kad valdžiai jį atiduodu, bet tegul išsineša pačios. Tuo metu atėjo apylinkės pirmininkas ir trise tą šaldytuvą išvilko. Komedija <...>.“

Rajono valdžiai stropumu nenusileisdavo ir apylinkės pirmininkas A. Zigmantas (buvęs stribas iš Suvalkijos, nuo Sasnavos): jis visada dalyvaudavo, kai tikrindavo vaikų katekizaciją, jų sambūrius, jis rašydavo pranešimus apie Vėlinių procesijas ir „nusikaltusius“ jų dalyvius. (Nes vėlesniais metais piniginėmis baudomis bausdavo ne tik kleboną, bet ir eisenos tvarkdarius, kamžomis apsivilkusius parapijiečius. Paskutinį kartą mons. A. Svarinskas už save ir parapijiečius sumokėjo per 400 rublių baudos.)

Kiek tokių oficialių ir neoficialių valdžios „angelų sargų“ prižiūrėdavo kun. A. Svarinską (ir kitus sekamus kunigus), sunku būtų suskaičiuoti. Reikia įsivaizduoti, kiek tokių „maldininkų“ papildydavo bažnyčias, kuriose jie sakydavo pamokslus, jeigu pamokslų klausytis po kelis žmones siųsdavo rajono vykdomojo komiteto kultų įstatymų laikymosi kontrolės komisija, kompartijos komitetas ir kelis agentus ar „patikimus asmenis“ (pusagenčius) KGB. Pastarieji ne tik klausydavosi, bet mažagabaričiais magnetofonais juos ir įrašydavo, o paskui dar ir oficialų pranešimą rašydavo. Tokių įrašų ir pranešimų daugybė ne tik kun. A. Svarinsko, bet ir kitų „kunigų-reakcionierių“ baudžiamosiose ar operatyvinėse bylose. Kad taip buvo daroma, sekamieji kunigai žinojo. Mons. A. Svarinskas sako: „Pradėdamas pamokslą, visada pasakydavau: „Pradedu pamokslą, galite įjungti magnetofonus“. Nors tokiu būdu iš jų pasišaipydavau <...>. O kai kartą Raseinių saugumiečiai kažkokia proga manęs pasiteiravo, ko iš jų pageidaučiau, pareiškiau: „Kad tos merginos (Raseinių mokytojos), kurias jie siunčia į Viduklę užrašinėti mano pa-

mokslų, žegnotųsi ne kaire, o dešine ranka. Mat mokinukai stebisi: tokios didelės mergos, o žegnotis nemoka!“

Sovietinė valdžia ypač stengėsi kunigus izoliuoti nuo inteligentijos ir jaunimo. Todėl su tikinčiais ir norinčiais bendrauti inteligentais tekdavo susitikinėti slaptai, nes kunigui – tai nė motais, o mokytoją, gydytoją galėjo ir iš darbo atleisti. Mons. A. Svarinskas prisimena, kaip kartą pavėžėjo dvi pakeleivingas merginas į Viduklę. Kai jos įsėdo, jis pasiteiravo, ar ne mokytojos būsiančios. „Taip“, – atsakė merginos. Tada jis pasakė, kad jie susitiko kaip ideologiniai priešai. „Klebone, mes ne priešai, tik bailės“, – atsakė bendrakeleivės. „Manau, kad jos išsakė daugelio inteligentų tuometinę padėtį“, – konstatuoja monsinjoras. „Kitą kartą, – tęsia monsinjoras – pavėžinau gydytoją. Pažinusi mane, klausia: „Bene būsite mūsų klebonas?“ Sakau: „Jūs keistai pasakėte: „mūsų“. „Matote, – ėmė pasakoti gydytoja, – mano mama mokytoja, tėvas inžinierius, mes nesame labai religingi, bet aš vis tiek jus laikau savo klebonu“.

Į Viduklę, kaip ir pas kunigus J. Zdebskį, S. Tamkevičių, J. Kaunecką ir kitus, neretai per atlaidus iš įvairių Lietuvos vietų suvažiuodavo daug jaunimo. Kartais siekdavo ir šimtą. Išsidėliodavo patiekalus klebonijoj po pamaldų. Ir klebonas, nupirkęs pusę bekono, atvykėlius pavaišindavo. Paskui išeidavo į gatvę: šokdavo, dainuodavo... Kun. A. Svarinskas „įspėdavo“, kad, dainuodami „Sėk, sesute, žalią rūtą“, nedainuotų posmelio „Sėk, sesute, ir gvazdiką, kad išvytų bolševiką“... Būdavo į ką pasižiūrėti kagėbistams!

Mons. A. Svarinskas pats gynė ir tėvus mokė ginti savo vaikus nuo bedievių savivalės. Jis sako: „Kai tėvai negindavo savo vaikų, tą darydavau aš. Tėvams sakydavau: „Jeigu mokytojai prie jūsų vaikų priekabiaus dėl tikėjimo, sakykite man. Aš juos ginsiu. O jeigu pasakys, kad jūsų vaikai blogai mokosi ar elgiasi, dar ir aš pabarsiu“. Vaikai ir tėvai šitą žinojo“. Jis mena vieną Viduklėje išgirstą istoriją: „Kartą ateina jauna, gal trisdešimties metų moteris ir sako norinti užprašyti Mišias už tėvą. Jis miręs prieš 20 metų. Paklausiau: „Gal tėtis labai geras buvo, kad, būdama maža mergytė, kai jis mi-

rė, iki šiol jį menate?“ Ji papasakojo tokią istoriją: „Aš esu gydytoja. Kai mokiausi pradinėje mokykloje, mokytoja mane labai vertė stoti į spaliukus. Tėtis pasakė, kad niekur nesirašyčiau. Už tai, kad nestojau, mokytoja mane palikdavo po pamokų. Kai sutemdavo, paleisdavo. Alkana ir verkdama eidavau namo. Kartą tėtis apie viską išsiklausinėjo. Tada jis išsipjovė gerą lazdą ir atėjo į mokyklą. „Mokytoja, kodėl mano dukrą paliekate po pamokų? Ar ji blogai mokosi?“ – paklausė tėvas. „Ne, ji pirmūnė“, – atsakė mokytoja. „Tai gal ji blogai elgiasi?“ „Ne, ji gera mergaitė“. „Tai kodėl paliekate po pamokų?“ – „Ji nenori rašytis į spaliukus“, – paaiškino mokytoja. Tada tėvas pasakė: „Mokytoja, matai šitą lazdą? Dar terorizuosi mano mergaitę, paragausi šitos lazdos! Jūsų reikalas mano vaiką mokyti, o mano – auklėti.“ Po šio įvykio manęs nei vidurinėje, nei aukštojoje mokykloje daugiau niekas nepalietė. Didžiuojuosi savo tėvu“, – užbaigė moteris.

Mons. A. Svarinskas visuomet ne tik pats kovojo už žmogaus teises ir laisves, bet ir kitus mokė kovoti. Tame kovos lauke Viduklėje jis nebuvo vienišas. Pogrindiniame, o ir pastoraciniame darbe jam daug talkindavo šeimininkė vienuolė Monika Gavėnaitė SJE, seselės Regina Teresiūtė, Aldona Montvilaitė. Pastaroji buvo pagrindinė visų raštų ir dokumentų spausdintoja. Monsinjoras sako, kad parapijoje buvo labai daug gerų ir drąsių žmonių, kurie pritarė jo veiklai ir jį rėmė: tiek bažnyčios remonto, tiek pastoraciniame, tiek ir pogrindiniame darbe. Tą patvirtina ir faktas, kad prieš valdžią jį ginančius pareiškimus pasirašydavo per tūkstantį parapijiečių. (Reikia žinoti, kad pasirašiusiam kaimiečiui grėsdavo netekti gyvuliui ganiavos ar kitos nuo ūkio ar apylinkės vadovo priklausančios paramos, o tarnautojui – ir darbo, nes pasirašiusiuosius pasirinktinai per savo rėtį krėsdavo KGB.) Monsinjoras jau neprisimena daugelio pavardžių ir sumini tik Kazlauskus, Sopranus, Paulauskus, Kaplanus, Kučinskus, Janušauskienę. Atskirai prisimena Kaplanų dukras, iš kurių vienos neprileido prie abitūros egzaminų už tai, kad lankė bažnyčią. (Jų senelis buvo katalikas žydas, o motina lietuvė.) Iš jaunimo pamini Vilmą Grabauskaitę, kuri, baigusi

mokslus, sakė pasirinksianti vienuolišką gyvenimą, „kad galėtų kovoti už Lietuvą“. Šaunuolė Reda Sopranaitė, šiandien aktyviai veikianti Vilniaus universiteto ateitininkų tarpe. Geru žodžiu mini Virgainių kaimą, kur būdavo giedami Kalnai, rengiamos birželinės pamaldos. Su susižavėjimu pasakoja apie Adelę Juciūtę, kuri globojo daug vaikų. „Daug buvo gerų žmonių, todėl man buvo nesunku dirbti“, – sako monsinjoras.

Neslėpdamas džiaugsmo, jis didžiuojasi savo buvusiais parapijiečiais. Ypač geru žodžiu mini vidukliškius moksleivius, studentus ir iš ten kilusius inteligentus. Ne tik moksleiviai, bet ir studentai, inteligentai, parvykę į tėviškę, sekmadieniais ir šventadieniais lankydavo bažnyčią. Spalio mėnesį mokiniai patys kalbėdavo rožančių, o Gavėnioje – eidavo Kryžiaus kelius. Klebonas stengdavosi juos įtraukti į aktyvią maldą ir, kur tik galima, leisdavo jiems vadovauti. Monsinjoras juokauja: „Sakydavau: tik nelipkit ant altoriaus ir nekalbėkit prieš kleboną“. Labai daug moksleivių prisirinkdavo į Bernelių Mišias (per Kalėdas), kurios vykdavo naktį, bei Naujųjų metų sutiktuvių Mišias.

Šv. Antano atlaidai. Viduklė, 1978-06-18

Kai mirė vienas moksleivis, jo laidotuvės virto tiesiog demonstracija: visi mokiniai gražia rikiuote jį lydėjo gedulo procesijoje. Daugelis jų buvo apsirengę tautiniais ar baltais procesijos rūbais. Švč. Sakramentą priėmė 375 žmonės. Laidotuvių pamaldose talkino 3 kunigai. Tik mokytojai, pasimetę ir negalintys nieko padaryti, nuo šaligatvio stebėjo procesiją.

Monsinjoras didžiuojasi vidukliškių mokinukų drąsa. Advente, Gavėnioje mokyklos komjaunimas organizuodavo pasilinksminimo vakarus, šokius, koncertus.

Dauguma moksleivių, išskyrus aktyvius komjaunuolius, neidavo į tuos pasilinksminimus. Ypač įsiminė vidukliškiai mokinukai Raseinių profesinėje technikos mokykloje. Kai mons. A. Svarinskas buvo teisiamas trečią kartą (1983 m.), teisme liudijo ir minėtos mokyklos komsorgas. Jis sakė, kad vidukliškiai mokiniai buvo „sunkūs“: jie Advento ir Gavėnios metu nedalyvaudavo pasilinksminimuose. Tvirtindavo, kad klebonas sakęs, jog Advente ir Gavėnioje negalima linksmintis.

Advento ir Gavėnios metu 3 kartus per savaitę – trečiadieniais, šeštadieniais ir sekmadieniais – žmonės rinkdavosi į vienus ar kitus namus ir giedodavo Kalnus. Tokių grupių parapijoje buvo 22, o giesmininkų – apie 600. Po Velykų kiekvieno kaimo grupė užprašydavo šv. Mišias: vienas – už kaimo mirusius, antras – už gyvuosius, trečias – už jaunimą. Dalyvaujantys Mišiose eidavo išpažinties, priimdavo Šv. Komuniją. Mišių už gyvuosius proga kaimas surengdavo ir sudėtines vaišes, kuriose dalyvaudavo ir seni, ir jauni. Dalyvaudavo ir klebonas (tik jam tekdavo vykti slapčia): čia artimiau susipažindavo su parapijiečiais, pabendraudavo su jais. Ir, ačiū Dievui, per 6 metus nė karto neužklupo KGB.

Gal ir keista, bet tais oficialiosios bedievystės metais Kalnus ligoniai giedodavo Raseinių ligoninėje: susirinkdavo į vieną palatą ir nelabai garsiai giedodavo. Ir niekas niekada neprikibo: nei ligoninių administracija, nei KGB... Gausiai žmonės dalyvaudavo laidotuvėse: palydinčiųjų būdavo 100–150 žmonių. Laidotuvėms monsinjoras paprastai į talką pasikviesdavo dar kokį nors kunigą. Ištikimiausias talkininkas

buvo kun. Juozas Razmantas. Per šventes ir laidotuves daug žmonių priimdavo Švč. Sakramentą. Kai mons. A. Svarinskas atvyko į Viduklę, per metus buvo išdalijama 26 000 komunikantų, o paskutiniais metais – jau 52 000. (Palyginimui galima pasakyti, kad didžiulėje Kauno Šv. Antano parapijoje būdavo išdalijama 80 000. Tas akivaizdžiai byloja apie vidukliškių pamaldumą.) Tačiau monsinjoras nuopelnų nesisavina: tai geruųjų parapijiečių pastangų ir Dievo malonės vaisius. „Tegul Dievas atlygina visiems, kurie per 6,5 metų man talkino pastoracijoje“, – užbaigia šviesius prisiminimus apie savo buvusią parapiją.

Su kun. Juozapu Razmantu. Grįžus iš tremties

Buvęs Viduklės klebonas mons. A. Svarinskas savo ilgametėje kovoje už Lietuvos ir Bažnyčios laisvę sutiko daugelį ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje žinomų tiesos gynėjų. Lageriuose jis kalėjo su vysk. Pranciškum Ramanausku, prof. Levu Karsavinu, lietuvių politinių kalinių patriarchu Petru Paulaičiu, generolu Jonu Juodišium, vilniečiu gydytoju V. Šimkūnu, teisininku V. Nasevičium; kovos baruose teko bendrauti su rusais laisvės gynėjais – Nobelio premijos laureatu akademiku Andrejum Sacharovu, jo žmona Jelena Boner, Serge-

jum Kovaliovu, Tatjana Velikanova ir kitais, būti pagerbtam paties Popiežiaus ir JAV prezidento. (Kai per arkivyskupo metropolito Audrio Juozo Bačkio konsekraciją Romoje jis su arkivyskupo broliu priėjo prie Popiežiaus įteikti jam dovaną, Popiežius atsistojo, jį apkabino, pabučiavo ir pasakė: „Kiek daug tu iškentėjai.“ Plojo visa Šv. Petro bazilika...)

„Buvo supuvusi ta sistema, prieš kurią mes kovojome, – kalba monsinjoras, – bet buvo milžinas, nors ir molio kojomis: ištisa blogio imperija! Nekentė jos daugelis <...>“. Ir papasakoja, kaip jį 1988 m. iš lagerio į Lietuvą lydėjo saugumiečiai, tarp jų ir 5-osios tarnybos papulkininkis J. Radzevičius. Kadangi išvykimui į užsienį reikėjo gauti vizą Maskvoje, saugumiečiai jį atvežė į Maskvą ir apgyvendino viešbutyje „Rossija“: jie įsikūrė viename kambaryje, jį paliko kitame. J. Radzevičius pasiūlė pavalgyti. „Nuėjome į bufetą. Paprašiau Radzevičiaus, kad man paimtų kavos, nes seniai esu gėręs. Papulkininkis Radzevičius bufetininkės paprašė, tačiau toji atsakė, kad kavos nėra. Tada kreipiausi aš: „Madam, esu politinis kalinys, grįžtu iš lagerio. Labai noriu kavos.“ Bufetininkė nužvelgė mane, apsirengusį lagerininko rūbais, ir sako: „Gerai, jums bus.“ Išėmė nudaužta ausele puodelyje supiltą tirpią kavą ir įpylė kaupiną šaukštelį man. Pažiūrėjau į savo palydovą it musę kandusį: kurį iš mūsų labiau gerbia bufetininkė?..“

Baigdamas pokalbį monsinjoras taip reziumavo savo gyvenimą: „Gyvenimas buvo nelengvas. Dabar jau reikia ruoštis atsisveikinimui. – Patylėjo minutę žilagalvis partizanas, kovotojas, Lietuvos kariuomenės pulkininkas ir Dievo valia kunigas, o paskui tęsė: – Savo gyvenimą paskyriau Bažnyčios ir Tėvynės gynimui. Tokia paskirtis – didelė Dievo dovana.“ Pratęs sakyti tiesą į akis, ir šįkart nenutylėjo savo nuoskaudos: „Dabar daug kas kitaip vertinama. Kai buvo paskutinis Lietuvos tikinčiųjų ir kunigų susitikimas su Popiežium Romoje, manęs prie jo neprileido. Kai tvarkė italai, aš pas Popiežių Romoje patekdavau, o

dabar – ne. Žinoma, tada buvau sąžinės kalinys, tada buvo kita situacija...“

Monsinjoro Alfonso Svarinsko gyvenimas – ne tik Viduklės istorijos dalis, tai tarsi Dievui ir Tėvynei ištikimų Lietuvos sūnų ir dukrų kovų simbolis.

Algirdas Sopranas

PRISIMINIMAI APIE VIDUKLĖS KLEBONĄ ALFONSĄ SVARINSKĄ

Tokių kunigų kaip jis – reta. Perkeltas į Viduklės parapiją, savo aktyvia veikla iš karto užkariavo žmonių simpatijas. Klebono veiksmus rėmė absoliuti parapijos tikinčiųjų dauguma. Prieš jį veikė tik saujelė sovietinės valdžios suklaidintų žmonių. Kunigas labai greitai įgijo žmonių pasitikėjimą, nes tikintieji pamatė, kad jis rūpinasi ne tik dvasiniais, bet ir ūkiniais bažnyčios tvarkymo reikalais, todėl, prasidėjus sovietinės valdžios persekiojimams, parapijiečiai visokeriopai jį rėmė, globojo ir gynė.

Jis kapitališkai suremontavo bažnyčią ir kleboniją, nors sovietinės okupacijos metais tokie darbai buvo susiję su dideliais sunkumais.

Pamaldose dalyvaudavo daug jaunimo. Nors klebonas buvo reiklus ir griežtas, tačiau su jaunimu mokėjo bendrauti, gražiai sutarė, tapo jų dvasios vadovu.

Nepamiršome to, kad jis iš laidotuvių apeigų išgyvendino alkoholį. Tik ką atkeltas į Viduklę pareiškė, kad už laidotuves iš tikinčiųjų neims nė kapeikos, tik per laidotuvių apeigas nevalia girtauti. Tai buvo labai griežtas reikalavimas, tačiau parapijiečiai jam pakluso. Greitai Viduklė tapo tikinčiųjų, ypač jaunimo, traukos centru: per atlaidus, rekolekcijas. Tikintieji atvykdavo ir iš kitų parapijų, netilpdavo bažnyčioje.

Klebonas greitai išgarsėjo savo įkvepiančiais patriotiniais

pamokslais. Tai buvo dvasinio pasipriešinimo sovietinei okupacijai pasireiškimas. Gretimose Stulgių, Žalpių, Skaudvilės parapijose dirbo kunigai, tikri Lietuvos patriotai, todėl tikinčiųjų ir kunigų bendravimas buvo nuoširdus, nes siejo idėjos ir tikslai.

Aktyvi kunigo A. Svarinsko pastoracinė ir patriotinė veikla kėlė sovietinės valdžios, ypač visagalio saugumo, įnirtį, kuris buvo išliejamas ant klebono ir tikinčiųjų įvairiomis necivilizuotomis formomis: prievarta ir klasta. Viduklės klebonas ir aktyviausi jo talkininkai buvo nuolatos sekami. Kad ir kada važiuotum pro bažnyčią, visada prie gaisrinės stovėdavo saugumiečių mašinos. Žinojome, kad čia yra jų postas. Teisėtas tikinčiųjų apeigas sovietiniai valdininkai įvairiausiais būdais trukdė. Rudenį, per mirusiųjų pagerbimo dienas, sovietinė valdžia bandydavo sutrukdyti tikinčiųjų eisenas į kapines: vienoje gatvės pusėje pristatydavo mėšlavežių, o pas-

Jaunimas atvyko į Sopranų sodybą susitikti su kun. Alfonsu, grįžusiu iš kalėjimo ir išvykstančiu į tremtį. Atsirėmus į namo sieną ses. Janina Judikevičiūtė. 1988 metų rugpjūtis

kui Viduklės kleboną kaltindavo, kad jis trukdo transporto judėjimui, už tai bausdavo.

Viduklėje ir mūsų sodyboje dažnai lankydavosi aktyviausi Lietuvos katalikų teisių gynėjai kunigai Juozas Zdebskis, Jonas Kauneckas, Sigitas Tamkevičius ir kiti. Viduklės tikinčiųjų vertinimu, kunigo A. Svarinsko laikais Viduklė buvo tikinčiųjų teisių gynimo ir dvasinio pasipriešinimo viršukalnė, kuri per „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“ ir užsienio radijo laidas pagarsėjo visame pasaulyje. Toji dvasinės rezistencijos vėliava dėl kunigo A. Svarinsko pasiaukojimo ir atkaklumo buvo aukštai iškelta iki pat nepriklausomybės atkūrimo laikų. Tik vėliau žmonės buvo supriešinti.

1983 metais klebono A. Svarinsko areštą skaudžiai išgyveno ne tik Viduklės, bet ir visos Lietuvos tikintieji. Kuo galėdami Viduklės tikintieji stengėsi palengvinti laisvės kalinio dalią, tačiau tos galimybės jam kalint griežtojo režimo sąlygomis buvo labai menkos.

Ką reiškė Viduklės tikintiesiems klebonas A. Svarinskas, parodė jo džiaugsmingas ir nuoširdus sutikimas Viduklėje, kai jis buvo paleistas iš lagerio.

Kadangi buvome artimiausi kunigo Alfonso rėmėjai, nuolat jautėme sovietinio saugumo susidomėjimą mūsų šeima. Tuo metu dirbau Viduklės smėlio karjere. Prisimenu, kad, prasidėjus Šilinių atlaidams, kelionių lapuose dėdavome tokius antspaudus, kuriuose įrašydavo atvykimo ir išvykimo valandas. Kartą po atlaidų į mūsų darbovietę atvažiavo saugumietis ir pakvietė atvykti pas jų viršininką. Reikalavo parašyti pasiaiškinimą, kur aš vakar buvau. Atsakiau, kad darbe, tačiau jie įrodinėjo, kad Šiluvos atlaiduose. Į saugumą Raseiniuose dažnai kviesdavo. Kvietimus į „trečią aukštą“ perduodavo per įvairius asmenis. O ten pasisodina, įkiša ranką į stalčių, įjungia magnetofoną ir pradeda apklausą. Pamenu, kartą po rekolekcijų, kurias vedė kun. S. Tamkevičius, saugumietis man pakišo popieriaus lapą ir liepė rašyti, kas patiko, kas nepatiko per rekolekcijas. Kai atsisakiau rašyti, rodydamas Šiaurės link, grasino:

– Ar matai baltąsias meškas?

Atsakiau, kad iš Raseinių nelabai matyti. Tokių iškvietimų į saugumą buvo dešimtys. Net verbuoti bandė.

Į mano sesers sūnaus vestuves iš Amerikos atvyko mano teta Marytė Karalienė. Užsieniečiams sovietmečiu buvo leidžiama atvykti tik į Vilnių, apsigyventi tik viešbutyje. Mums pavyko tetą slapčia parsivežti į Viduklę, kur ji dalyvavo sutuoktuvėse. Jaunuosius sutuokė kunigas A. Svarinskas. Po vestuvių tetą nuvežėme atgal į Vilnių. Po kelių dienų kviečia Raseinių saugumiečiai, priekaištauja, kodėl jiems iš panosės pagrobėme užsienietę.

Užrašė Antanas Pocius

Reda Sopranaitė

MOKĘS SAVO PAVYZDŽIU

Keliais sakiniais įvardyti įtaką žmogaus, kurį arkivysk. Sigitas Tamkevičius per laidotuvių pamokslą pavadino legenda, tiesiog neįmanoma. Turbūt daug lengviau parašyti prisiminimų brošiūrą ar visą knygą... Tad dabar dalijuosi tik keliais asmeniniais prisiminimais.

Dėmesys vaikui

Kai į Viduklės parapiją atkėlė kun. A. Svarinską, man buvo šešeri. Atsimenu, mama grįžusi iš naujojo klebono sutiktu-

Šv. Antano atlaidai. Viduklė, 1978 metai

vių pasakojo, kaip jį atlydėjo gausus būrys buvusių parapijiečių iš Igliaukos, kaip jie pasakojo, kad tai ne eilinis klebonas... Nuo tos dienos pasikeitė visos mūsų parapijos gyvenimas... Buvo atnaujintas ne tik bažnyčios pastatas. Kurta ir gyvoji Bažnyčia, bendruomenė. Į šią bendruomenę kvietė visus, neskirstydamas nei pagal amžių, nei pagal išsilavinimą ar užimamą vietą. Vaikai buvo prioritetas. Kiekvienas buvome pakviestas asmeniškai prisijungti prie adorančių ar patarnautojų būrio. Rašau „būrio“, nes per atlaidus vien patarnautojų berniukų būdavo per keturiasdešimt, o mergaičių dar gerokai daugiau... Net eidamas prie altoriaus aukoti Mišias klebonas spėdavo vienam nosį suspausti, kitą paglostyti ar kitaip dėmesį parodyti. Tolesnį darbą atlikdavo jo pakviestos seselės vienuolės, atvykę studentai ar svečiai kunigai. Su jais ir aplinką tvarkydavome, ir futbolą žaisdavome, ir padėdavome siūti procesijos drabužius. Mumis pasitikėjo... Turbūt seselėms mes dar daugiau darbo pridarydavome, joms tekdavo ne vieną mūsų suvertų karoliukų vėrinį, iš kurių buvo daromi „veliumai“, išardyti ir perdaryti tvarkingiau, bet joms užteko kantrybės. Tik dabar suprantu, kad ne mūsų pagalba buvo reikalinga. Tai buvo priemonė mus suburti, kad susidraugautume, kad per paprastą bendravimą jie galėtų rodyti mums kelią link Dievo...

Tautiškumo pamokos

Pirmąsias tautiškumo ir patriotiškumo pamokas gavau taip pat per savo parapijos kleboną. Jis ne tik supažindino su trispalve, rengė vaidinimus, bet ir organizuodavo susitikimus su buvusiais politiniais kaliniais. Gal dabar keistai atrodo tautiniai drabužiai, kurie nėra būdingi mūsų regionui, bet jie specialiai buvo pasiūti – vieni geltoni, kiti žali ir raudoni. Procesijoje visada išsirikiuodavome būtent ta eilės tvarka ir darėme tai sąmoningai, nes jau žinojome, ką reiškia šis spalvų derinys.

Dažnai klebonijoje ar kieno nors namuose buvo rengiami jaunimo susitikimai. Jie neapsieidavo be vaidinimėlių, į kuriuos buvo įtraukti ir patys mažiausieji. Vaidinimėlių temos

– religinės ir patriotinės. Po kelioliką kartų skaitydami duotus tekstus, mokydamiesi juos atmintinai į savo galveles dėjome kertinius žodžius – Dievas, Bažnyčia, Tėvynė, Artimas... Dabar jau neprisimenu tų vaidinimų tekstų, bet išlikęs momentas, kai klebonijoje vyksta pasirodymas, susirinkę ne tik keliasdešimt „aktorių“, bet ir mūsų tėvai; akimirka, kai turi pasibelsti į duris ir įeiti „paštininkas“... Į duris pasibeldžia ir įeina miestelio apylinkės pirmininkas, įgaliotinis ir keletas iš komjaunimo komiteto... Spektaklis baigėsi tuo, kad tėvams buvo surašyti protokolai ir skirtos baudos... O mes, vaikai, pasijutome tokie dideli kovotojai, tokie svarbūs, kad net ir kitąkart vaidindami Pašešuvyje ar Virgainiuose vis žvalgėmės į duris ir laukėme „netikėtų svečių“.

O kokios istorijos pamokos buvo susitikimai su buvusiais politiniais kaliniais! Pasakojimai, diskusijos. Vaikams niekad nebuvo pasakoma, kad esame per maži dalyvauti, suprasti,

Ses. Monika Gavėnaitė su būreliu mergaičių. Pirmoje eilėje dešinėje Reda Sopranaitė. Viduklės klebonija

žinoti... Šeimose tuo metu dar buvo tradicija, kad kur bendrauja suaugusieji, ne visada vieta vaikams, o klebonijoje mes jautėmės lygiaverčiai, kitąkart ir reikalingesni už suaugusius, nes mums buvo patikima įteikti gėles, pasakyti padėkos žodžius ar padainuoti dainą... Viduklės klebonijoje, o vėliau, po klebono arešto, netoli esančiame name, kur gyveno jo ištikima bendražygė ses. Monika Gavėnaitė, susipažinau su visais disidentais, pogrindininkais. Jie perdavė neiškraipytą Lietuvos istoriją.

Tikėjimo pamokos

Dažnai sakoma, kad mons. A. Svarinskas buvo daugiau politikas nei kunigas. Turbūt taip kalba tie, kurie jį pažįsta tik iš žiniasklaidos ar kitų žmonių kalbų. Kun. A. Svarinskui Dievas visada buvo aukščiau visko. Tėvynė – kaip Dievo duota vieta, todėl būti patriotu reiškia atsakomybę už savo kraštą, tai lyg Dievo mums patikėta misija.

Ruošdamas Sakramentams klebonas nuosekliai supažindino su katekizmu, mokėjo jį perteikti pagal vaikų suprati-

Kun. Alfonso 25 metų kunigystės sukakties šventė. Klebonijoje už stalo – būrys vaikų. Viduklė, 1979 metai

mą, nevengdavo pavyzdžių. Kartu dirbdamas paprastus darbus – grėbdamas lapus, betonuodamas laiptus, – jis rasdavo progų papasakoti kokį nors Šventojo Rašto epizodą – apie Nojaus laivą, Babelio bokšto statymą, apaštalus, fariziejus, samarietę ir t. t.

Kitas momentas – rekolekcijos. Parapijos rekolekcijos prieš didžiąsias šventes vykdavo tris dienas. Į jas atvykdavo po keletą kunigų. Pamokslai buvo sakomi prieš Mišias ir po jų. Dabar net keista, bet visai normalu atrodė eiti ne į vienas Mišias per dieną, bet į dvejas ar trejas. Ir tai nebuvo nuobodu. Vykdavo ir atskiros jaunimo rekolekcijos įvairiuose Lietuvos miestuose, tad būdavo daug džiaugsmo, jei klebono šeimininkė Monikutė pakviesdavo ten nuvažiuoti. Per Gavėnią kiekvieną sekmadienį vyko kančios procesijos aplink bažnyčią. Joms buvo pagaminti įrankiai, kurie simbolizavo Jėzaus kelią į Golgotą, visi jie išdėlioti ant pagalvėlių o didesnieji nešami atskirai. Prie kiekvienos pagalvėlės dar būdavo keturios juostos, tad procesijoje su tam tikru įpareigojimu dalyvaudavo bent 50–60 vaikų.

Mėgstama klebono maldos forma – rožinis. Jį pats dažnai kalbėdavo ir mokydavo mus apmąstyti kiekvieną slėpinį... Jei tekdavo kartu su klebonu važiuoti automobiliu, jis visada tik įsėdus pasiūlydavo melstis rožinį...

Klebonas nuolat per pamokslus primindavo išpažinties ir komunijos svarbą. Per pirmąją išpažintį jis visiems mums išdalijo „knygutes“, kurias pildydavome kas mėnesį, įrašydami datą, kada apsilankėme prie klausyklos. Nereikėjo tose knygutėse rinkti parašų ar kitų atžymų, tai buvo ne formalus dalykas, o priemonė priprasti prie dažnos ir sąmoningos išpažinties.

Asmenybės auginimas

Kalbėdamas apie praeitį monsinjoras dažnai pasakodavo apie asmenybes, kurių sutiko. Vysk. Mečislovas Reinys, vysk. Pranciškus Ramanauskas, Jonas Žemaitis, prel. Mykolas Krupavičius, Aleksandras Stulginskis, generolas Jonas Juodišius, Levas Karsavinas, Antanas Maceina, Juozas Gir-

Reda Sopranaitė, kun. Alfonsas, ses. Monika Gavėnaitė, 1991-04-01

nius ir daugybė kitų pavardžių, su kuriomis jis stengėsi mus supažindinti. Jis dažnai primindavo, kad neužmirštume užlipti į klebonijos antrą aukštą, kur buvo biblioteka... Nebuvo ten „LKB kronikos“ ar kitų ypač slaptų leidinių (juos kiti perduodavo asmeniškai), bet ten atradau F. Dostojevskį ir kitus autorius, kurie nebuvo uždrausti, bet apie juos mažai kas kalbėjo... Jo didžiausias noras – kad užaugtume visapusiškos asmenybės – mylinčios Dievą, Tėvynę, ieškančios tiesos ir žinių... Ne visas pamokas išmokome, ne viską tuo metu supratome, ne viską įvertinome. Bet jautėme, kad visos tos pamokos tikros, kad ten nėra melo, nes už jas kentėta...

Elena Kučinskienė

TADA BUVO SVARINSKO LAIKAI

Po karo sovietai pradėjo ideologinį karą su tikėjimu. Jie užsibrėžė ne tik atskirti Bažnyčią nuo valstybės, bet ir ją sunaikinti. Mokyklose aktyviai buvo peršamas ateizmas. Mokiniai, lankantys bažnyčią, persekiojami, jiems metų gale rašomos blogos charakteristikos. Bažnyčiose, ypač per atlaidus, buvo pilna agentų, kurie sekė jiems nurodytus žmones ir užrašinėjo jų veiklą. Kunigų veikla ir jų pamokslai buvo įrašinėjami į magnetofonų juostas. Paskui jie tardomi. Tikintiesiems liko tik tylus pasipriešinimas ir malda, prašant Dievo permainų.

1976 metų liepos 26 dieną būdama Viduklėje su reikalais pastebėjau prie bažnyčios didelį autobusą ir būrelį bešurmuliuojančių žmonių. Smalsumo vedama nedrąsiai nuslinkau pasidairyti. Žmonės, kurie kažką gabeno iš autobuso į bažnyčią ar į kleboniją, pasakė, kad atvežė gerą kunigą. Tada naujasis kunigas laikė šv. Mišias ir pasakė pamokslą. Tai buvo mano pirma pažintis su kun. Alfonsu Svarinsku. Iš pamokslo jautėsi užsidegimas, atsidavimas savo pašaukimui ir pasišventimas. Jo šneka buvo be jokių nutylėjimų ir užuolankų.

Greitai pajutome jo veiklą. Netrukus pradėta gražinti aplinka, remontuoti bažnyčia. Sutuoktiniams atminimui dovanodavo po kryželį ir palinkėdavo kantriai nešti gyvenimo kryžių. Už laidotuves neėmė jokio užmokesčio. Sakydavo, kad

žmogui būtina išeiti į kitą pasaulį ir tas išėjimas neturi būti apmokamas. Per Gavėnią rekolekcijos vykdavo tris dienas. Pamokslus sakė kunigai, pasižymintys gera iškalba. Rekolekcijose dalyvavo kunigai S. Tamkevičius, J. Kauneckas, J. Boruta, K. Brilius. A. Svarinskas sekmadieniniuose pamoksluose kalbėjo apie tikėjimą ir jo reikšmę ir kaltino priešingai nusiteikusius ateizmo propaguotojus. Po kurio laiko vos įlipęs į sakyklą prabildavo:

– Sekliai, išsiimkite mikrofonus, kad galėtumėte užrašyti mano kalbą kuo tiksliau.

Tada supratome, kad kunigas yra persekiojamas ir tardomas. Matyt, tas tardymas jo nuostatoms neturėjo jokios reikšmės. Jis kalbėjo atvirai kaip kalbėjęs. Klausantis jo visada imdavo baimė dėl jo likimo. Juk bet kuriuo momentu galėjome jo netekti. Tada į bažnyčią rinkdavosi labai daug žmonių. Po jo kunigavęs kun. Tamonis sakė, kad niekur tiek neišdalydavo komunikantų, kaip Viduklėje. Tai buvo A. Svarinsko palikimas.

A. Svarinskas rengė iškilmingas procesijas, kuriose gausiai dalyvavo jaunimo. Gėlių barstytojos buvo aprengtos dvi geltonais, dvi žaliais ir dvi raudonais sijonėliais. Tai vaizdavo Lietuvos vėliavą. Berdamos gėlių žiedelius jos garsiai ištardavo: „Jėzau, myliu Tave.“ Galėjai suprasti, kad Jėzui lenkiasi visa Lietuva. Visi susirinkusieji tada meldėsi su dideliu dvasios pakilimu. Iš bažnyčios išeidavau pilna gyvenimo džiaugsmo ir šviesos. Mes sakome, kad tada buvo „Svarinsko laikai“.

Tais laikais turėjau siuntimą į Vilniaus klinikas pas profesorių A. Marcinkevičių. Prieš išvažiuodama nuėjau į Viduklę užsiprašyti šv. Mišių su intencija, kad mano kelionė ir gydymas būtų sėkmingas. Kun. Svarinskas tuoj pasiūlė pagalbą. Jis parašė laiškelį ir įdėjęs į voką liepė atiduoti seselei, dirbusiai Marcinkevičiaus kabinete. Voką atidaviau seselei ir čia buvau priimta kaip kokia giminė ar gera pažįstama. Man dar paskyrė daug procedūrų ir tyrimų be jokio užmokesčio. Tada gavau antrą invalidumo grupę. Kad ir su kuo kalbėčiausi, vis sakiau, kad A. Svarinskas Viduklėje – kaip antrą

Procesija Viduklėje

kartą atėjęs į žemę Kristus.

Visą laiką jaučiau pareigą kuo nors prisidėti prie tikėjimo plėtros. Per vasaros atostogas iš pagalbinės mokyklos paimdavau našlaičių ir juos su kaimynų vaikais mokydavau tikėjimo tiesų. Tarp jų būdavo ir Petro Plumpos sūnus Tomas. Kai kartu dalyvaudavo aplinkiniai vaikai, pagalbinės mokyklos mokiniai neturėdavo kaip atsisakyti tų pamokų. Per pertraukas Tomas juos užimdavo žaidimais. Visi eidavom į Viduklės bažnyčią. Vaikai patarnaudavo šv. Mišioms ir adoruodavo. Taip juos ruošėme Pirmajai komunijai, Sutvirtinimo Sakramentui. Tuos, kurie buvo nekrikštyti, – pakrikštijom.

Kartą žiemą man teko atsigulti į ligoninę Raseiniuose. Skyriaus vedėjas pasakė, kad eitume paprašyti seselės, jog ji išskirtų vaistų, nes reikės statyti lašines. Vyriausioji seselė buvo saugumo viršininko Gardausko žmona. Kai daktaras pravėrė jos kabineto duris, likau už jo nugaros. Jis pasakė, kad Kučinskienei reikia išrašyti trentalio. Seselė ėmė agresyviai šnekėti. Aš pasitraukiau labiau už durų. Girdėjau, kaip Gar-

dauskienė šaukė vaistų neduosianti, nes pas Kučinskienę ant sienos Svarinsko ir kun. Tamkevičiaus nuotraukos, Lietuvos vėliava, kad ji kalinių vaikus laiko ir į bažnyčią veda. Gydytojas uždarė duris ir liūdnai pasakė, kad tokių vaistų neturi. Vaistų negavau, bet lašinę pastatė. Tada supratau, kad ir mano namai saugumui žinomi. Kas juos informavo – niekaip negalėjau suprasti.

Sovietiniai tarnai negalėjo ramiai žiūrėti į kun. A. Svarinsko veiklą. Jie sekė jį ir visus jo pagalbininkus bei ieškojo būdų jam pakenkti.

1981 metų liepos 24 dieną buvo įsibrauta į Viduklės bažnyčią – išplėštas tabernakulis, išbarstytas Švč. Sakramentas. Pinigų ieškotojai ten jų negalėjo tikėtis rasti. Gal tai buvo padaryta kerštaujant klebonui? Įvykis liko neišaiškintas, ir nebuvo galima pasakyti, ar čia turto plėšikų, ar ateistų darbas. Po šito išniekinimo klebonas suorganizavo budėjimą naktimis bažnyčioje.

Raseinių komunistai ir pats Raseinių rajono SSKP pirmasis sekretorius Gramaila negalėjo pakęsti klebono veiklos. Visokiais būdais jis siekė uždrausti Visų Šventųjų dieną jam su procesija vykti į kapines. Negalėdamas kitaip sutrukdyti, stengėsi prisikabinti dėl eismo gatve. Žmonių eisena vis tiek įvyko su visais eismo tvarkai reikalingais ženklais. Pats sekretorius Gramaila ją stebėjo ir negalėjo tverti pykčiu, kad nieko negali padaryti.

Vis dėlto 1983 metų sausio 26 dieną A. Svarinskas buvo areštuotas. Jo teismas įvyko gegužės 6 dieną Vilniuje. Tą dieną su būreliu vienminčių važiavome į Vilnių. Pasimeldę Aušros Vartų koplyčioje nuėjome prie teismo rūmų. Čia pamačiau baisų vaizdą. Aplinkui stovėjo dengtos kareiviškos mašinos, gaisrinės ir tankai su atsuktomis patrankomis. Atrodė, kad čia teisia prieš visą pasaulį nusikaltusį žmogų. Tada pajutau, kad valdžia bijo žmonių, kad ji yra visos liaudies priešas. Tokios valdžios liaudis negalėjo išrinkti. Ji pilna galybės, bet bijo mūsų klebono.

Jei jau atėjome, norėjosi patekti į teismo salę. Nugalėjusi baimę, nuėjau prie pastato laiptų. Čia mane pasitiko trys ka-

reiviai, apsikarstę žiūronais. Paprašiau, kad jie mane įleistų į salę. Atsakė, kad joje nėra vietų. Mėginau dar lūkuriuoti ir derėtis, bet jie agresyviai užstojo kelią ir pasiūlė dingti iš čia kol nevėlu. Su būreliu žmonių eidami į stotį dar užsukome į Aušros Vartų koplyčią ir pasimeldę išvykome namo. Kai kas iš mūsų pasiliko laukti rytojaus. Tarp jų buvo ir kun. S. Tamkevičius bei Žalpių klebonas. Apie teismo išvadas sužinojau iš laikraščio.

Nuo to laiko kiekvieno mėnesio 26 dieną rinkdavomės į Viduklės bažnyčią vakarinėms Mišioms. Atvažiuodavo kunigų, prisirinkdavo nepažįstamų žmonių iš įvairių Lietuvos kampelių. Visi ėjom Kryžiaus kelius prašydami A. Svarinskui ištvermės ir sveikatos, Mergelės Marijos globos, o bedieviams – kad suminkštėtų jų širdys.

Tuo metu komunistų veikėjai ieškojo žmonių, kurie galėtų parašyti šmeižikiškų straipsnių apie kun. A. Svarinską. Į jų akiratį pakliuvo ir mano brolis poetas Algirdas Verba. Už tokį straipsnį jam žadėjo duoti net butą Vilniuje – žinojo, kad jis gyvena vargingai. Straipsnio jis nerašė. Pagyveno kiek pas mamą, pas žmonos gimines Lygių kaime, kitur. Vėliau apsigyveno Vilniuje, Žvėryno rajone.

Po kurio laiko kun. A. Svarinskas, iškentęs vargus ir negandas, galima sakyti, nugalėjo saugumą. Kagėbistai buvo priversti pirma laiko išleisti kunigą, ir jis išvyko į užsienį. Ten jis buvo pakviestas JAV prezidento Reagano ir jam papasakojo apie padėtį Lietuvoje.

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, jis vėl tarp mūsų skelbia Evangeliją ir stiprina laisvą Lietuvą.

Virginija Sopranienė

PRISIMINIMAI APIE TIKĖJIMO IR PILIETINIŲ TEISIŲ GYNĖJĄ KUN. ALFONSĄ SVARINSKĄ

1988-ųjų rugpjūtį Nemakščiuose buvo teikiamas Sutvirtinimo Sakramentas. Vyskupas pranešė, kad iš įkalinimo grįžęs kunigas Svarinskas. Mes, keli vidukliškiai, nuvykome į jo tėviškę pasveikinti su išlaisvinimu. Buvome pirmieji jo sve-

Kun. Alfonso sutikimas, 1988 metų rugpjūtis

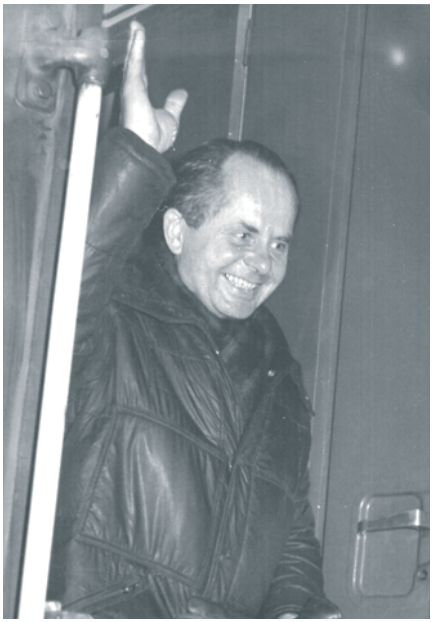

Kun. Sigitas Tamkevičius grįžta iš lagerio, 1988 metų lapkričio 4 diena

čiai. Jautėme, kad mus sekioja saugumiečių mašinos.

Viduklės parapijos tikintieji greitai sužinojo, kad jis prieš išvykdamas į užsienį atvažiuos atsisveikinti su parapijiečiais. Žmonių suplaukė labai daug. Sutikimas buvo nuoširdus ir jaudinantis. Pas mus kunigas Alfonsas atvažiavo iš vakaro. Čia jau buvo jaunimo, atvykusio iš visos Lietuvos. Viduklėje laisvės kankinys buvo sutiktas su trispalvėmis vėliavomis. Svečiai iš kitų parapijų taip pat buvo su vėliavomis. Į šias atsisveikinimo iškilmes suvažiavo nemažai ir kunigų, buvo aukojamos iškilmingos šventosios Mišios. Mūsų sodyboje surengėme atsisveikinimo vakarienę.

Kai kunigas A. Svarinskas buvo nuteistas ir uždarytas į Mordovijos lagerius, per šv. Kalėdas ir Naujuosius metus jo rėmėjai iš visos Lietuvos suvažiuodavo pas mus. Dalydavomės prisiminimais apie šį bebaimį kunigą kovotoją už tikinčiųjų ir pilietines teises.

Viduklėje įvyko ir politinio kalinio kunigo Sigito Tamkevičiaus sutiktuvės jam grįžus iš įkalinimo vietos. Kai Viduklėje vykdavo rekolekcijos, suvažiuodavo nemažai klebono pakviestų kunigų. Viduklėje apsilankė ir į Žagarę ištremtas vyskupas Julijonas Steponavičius. Po viešnagės mano vyras Algis vyskupą parveždavo į Žagarę.

Su kunigu A. Svarinsku susipažinome truputį neįprastomis aplinkybėmis. Tais pačiais metais, kai į Viduklę buvo atkeltas naujasis klebonas, Algiui pritraukė ranką. Gydytojai

pasakė, kad ranką reikės pjauti. Nuėjau pas naująjį kleboną užprašyti Mišių, kad Dievas atitolintų nelaimę. Klebonas pradėjo teirautis, kas galėtų padėti suremontuoti bažnyčią. Pažadėjau, kad padėsime, tik paprašiau padėti gelbėti vyrą. Vyras pamažu pradėjo sveikti. Nuo to laiko su klebonu ir susibičiuliavome. Kadangi vyras dirbo vairuotoju, padėjo suvežti medžiagas bažnyčios remontui. Netrukus mūsų namai kunigui tapo tarsi savi. Kai jį areštavo, mes priglaudėme jo šeimininkę Moniką Gavėnaitę, vėliau jai Skaudvilėje suradome butą.

Po klebono Alfonso arešto dėl jo sielojosi visi tikintieji, sužinojome, kada bus teismas, ir nuvažiavome į Vilnių. Dar iki teismo šeši vidukliškiai nuvykome į respublikinę prokuratūrą, manydami galėsią savo klebonui kaip nors padėti. Be mūsų, važiavo Adelė Juciūtė, Dovydas, Antanas Čėsnos ir kiti. Susiradome teismą, tačiau aplankyti klebono mums neleido. Mus priėmęs prokuratūros darbuotojas pradėjo priekaištauti, ko čia važiavome, ko mums reikia. Pradėjome įrodinėti, kad klebonas A. Svarinskas mums geras, prašėme perduoti gėlių. Mūsų laiškelį pažadėjo perduoti per tardytoją E. Bičkauską. Nuo to įsidėmėjome tą personą.

Kai sužinojome teismo dieną, pranešėme Stulgių ir Skaudvilės parapijų klebonams, vidukliškiams ir sutarėme važiuoti į teismo procesą. Kartu važiavo ir Žalpių parapijos klebonas Razmantas. Į Vilnių atvykome labai anksti. Nuėjome į teismo rūmus pažiūrėti tos dienos teismo posėdžių tvarkaraščio, tačiau kun. A. Svarinskas ten nebuvo įrašytas. Kažkokie vyriškiai mus išprašė iš teismo pastato, nustūmė į kitą gatvę, toliau nuo teismo rūmų. Kun. Razmantas pasipiktinęs saugumiečiams priekaištavo:

– Suėmėte geriausią mano bičiulį, suimkite ir mane!

Paskui saugumiečiai užtvėrė visus priėjimus prie teismo pastato. Atvažiavusius į teismo posėdį žmones milicija ir saugumas gaudė, vežė už Vilniaus į miškus ir ten juos paleisdavo. Daugiausia žmones vaikė ne uniformuoti milicininkai, o civiliškai apsirengę žmonės. Tokią prievartą teko patirti ir Žalpių klebonui. Kadangi teismo procesas tęsėsi kelias die-

nas, mes grįžome į Viduklę, o trečią dieną vėl nuvažiavome. Nuvežėme klebonui šiltų drabužių, tačiau artyn teismo rūmų neprileido saugumiečiai. Nuėjome į greta esantį parką, tačiau greitai atvažiavo mašina, saugumiečiai brutaliai mus griebė už pečių ir sugrūdo į ją. Vieną saugumietį išgirdome sakant:

– Jos spekuliuoja avalyne.

Toks pasakymas labai nustebino, nes nieko rankose neturėjome, tik diplomatą, kuriame buvo keli gvazdikų žiedai kun. A. Svarinskui. Tame parke ant kito suoliuko sėdėjo kun. S. Tamkevičius, nes turėjo dalyvauti teismo posėdyje. Teisme jį areštavo.

Mus palydovai saugumiečiai vežė į Molėtų pusę, paskui miške, kažkur prie Dubingių, paleido. Miške kas keli kilometrai išlaipindavo suimtuosius. Tikrino pasus, klausinėjo,

Kun. Alfonso sutikimas Viduklėje. Iš kairės pirmoje eilėje kun. Leonas Kalinauskas, kun. Vincentas Vėlavičius, Virginija Sopranienė, Irena Bartusevičienė, ses. Monika Gavėnaitė. Iš dešinės pirmoje eilėje kun. Juozapas Razmantas, ses. Regina Teresiūtė, už jų antroje eilėje Algirdas Sopranas. Viduklė, 1988 metų rugpjūtis

kur dirbame. Pranešė į darbovietes. Pasijutau blogai, todėl saugumiečiai manęs „pasigailėjo“ – paleido Dubingiuose. Nuėjau į kleboniją. Kai autobusais vėl grupelėmis susirinkome Vilniuje, teismo posėdis jau buvo pasibaigęs. Vilniaus autobusų stotyje sužinojome teismo rezultatus. Kitą dieną nuėjau į darbą ir ten jau buvo paskleisti gandai, kad dalyvavau kun. A. Svarinsko teisme ir ten triukšmavau. Man tą dieną buvo užrašyta pravaikšta ir atitinkama suma išskaityta iš atlyginimo. Ir dar apkaltino spekuliacija batais. Prievarta ir melas buvo pasitelkti tiems patiems tikslams.

Užrašė Antanas Pocius

Eugenijus Ignatavičius

TIKĖJIMAS IR MEILĖ IŠLAISVINA

„Žmogus gyvas siela, o ne kūnu. Jeigu žmogus tai žino ir gyvenimą suvokia kaip dvasios, o ne kaip kūno, tai gali tą žmogų kaustyti retežiais, gali uždaryti į geležinį urvą, jis visviena bus laisvas.“
„Žmogus, patikėjęs, kad jo siela yra tokia pat, kaip ir kito žmogaus, yra laimingas, nes jis tik per Ją gali pasiekti žmones.“
Levas Tolstojus „Gyvenimo kelias“

Toks buvo ir liko mūsų šviesioj atminty garbusis monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Tai ne tik dvasininkas, bet ir kovotojas, net nežinia, kuri pusė Jo asmenybę nusvertų. Monsinjoras meile ir tikėjimu Dievu įveikęs ne tik gyvenimo negandas – kalėjimų ir gulagų pragaro ratus, atėjūnų ir savų, lietuvių kagėbistų, kankinimus ir patyčias, nugalėjęs mirties baimę, iki paskutinės žemiškojo gyvenimo valandos liko ištikimas pašaukimui, niekada neprarasdamas vilties ir tikėjimo kvietė ir kitus eiti drauge. Iš prigimties apdovanotas neišsenkančia energija, neįtikėtina drąsa, tėvų įskiepytu tikėjimu, rėžiantis tiesą į akis ne tik šimtąkart ginkluota galia pranokstančiam budeliui, nešykštėdamas kritikos, paskatų saviškiams – atsigręžti į žmogaus gyvenimo prasmę...

Pirmąsyk mūsų tautos šviesulį išvydau gimtajam krašte, vasaros atostogų metu apsilankęs širdį gaivinančioj Paupio parapijos bažnytėlėj – mano vaikystės danguj. Tai nuošalus

miškais ir pievomis apgaubtas kampelis su lėtai tekančia prošal upe, matyt, geresnio žodžio nesugalvojus, pavadinta Upe. Paštas Korniko name, Pilvelio krautuvė, buvęs Jokubaičio malūnas ir mokykla, – visos įžymybės, stebinusios vaikystę... Eglynų paunksmės, tebekvepiančios parako dūmais po susišaudymų su įgulomis, neataušęs laisvės kovose pralietas kraujas, o bažnytėlės rūsy tebekuždančios sienos ten besislapsčiusių partizanų balsais... Tėvynę gaubė gūdus sovietmečio vidunaktis.

Paprastas sekmadienis, o bažnytėlėj žmonių kaip kalte prikalta. Vos prasispraudžiu į tėvų nuolatinę „lomką“. Žvelgdamas į nutapytą žydrose lubose šv. Izidorių, palikusį jaučius su arklu, klūpantį prie kryžiaus, grimstu prisiminimuos. Tačiau jaučiu tvyrančią įtampą – visi laukia įvyksiant kažką ypatinga, nauja. Mat šv. Mišias aukos atvykęs nepažįstamas kunigas iš Viduklės. Susikaupimas ir rimtis. O šv. Mišios, aukojamos vidukliškio, iš tikro ne tokios kaip visada. Nė snaudžiančių, nė nuobodžiaujančių. Net girdėtos Evangelijos tiesos gvildenamos kitaip. Stiprus, švarios dikcijos dvasininko balsas, aštrus žvilgsnis, gyvi rankų mostai priverčia suklusti. O kunigui prabilus sakykloj žmonės net prasižioję gaudo kiekvieną žodį, bet kokią mintį, stengiasi įsidėmėti, nes jis kalba ne tik apie Šv. Rašto tiesas, bet ir apie jų pačių gyvenimą, prislėgtą, pavergtą, kolaborantų melą ir tikinčiųjų persekiojimus... Jis byloja besiklausančių mintis, tarsi būtų girdėjęs slaptus jų pamąstymus, apie kuriuos garsiai bijota prasitarti net artimam kaimynui. Kalba karštai, temperamentingai ir įtaigiai, tarsi įsakydamas...

Pamokslo vidury išsitraukia rajono laikraštį ir ištartus žodžius motyvuoja cituodamas rajkomo sekretoriaus straipsnį, šmeižikiškus valdžios pramanus, kunigų juodinimą, ateistinę propagandą, klaidinančią tikinčiuosius – priešišką lietuvių tautai. Tai jie varžo mūsų teises, skelbiamas apgaulingoj konstitucijoj, atima dvasios puotą, kurią patirdavo anais Smetonos laikais... Negaili kandžios ir šmaikščios kritikos, liaudiškų posakių parsidavusiems bolševikų įtakai. Šitokio laisvai sakomo pamokslo Paupio bažnytėlėj tikrai niekada ne-

girdėta. Suklūsta net lubose nutapytas šv. Izidorius – artojas su pakinkytais jaučiais prie įsmeigto į dirvą arklo. Parapijiečių dvasios lauką šiandien aria kitas gyvas artojas... Atmosfera primena visuotinio nerimo nuotaikas, kai rytuose bilsnojo tolimos patrankos, o kunigas K. Telksnys iš tos pačios sakyklos susirūpinęs kalbėjo – artėja nauja bolševikų okupacija, į mūsų kraštą atrieda raudonoji teroro banga, tremtys ir žūtys.

Po mišparų šventoriuje pasklidę žmonės ilgai nesisikirsto. Nustebę ir sutrikę, kiti nušvitę ar susirūpinusiais veidais – seniai tokio pamokslo nėra girdėję... Ką tai reiškia? Ar jau leidžiama šitaip kalbėt kunigams iš sakyklos – gal kiti įstatymai? O gal jau keičiasi laikai ir stojo nauja valdžia? O mes nieko nežinom...

– Koks drąsus kunigas, tikras vyras, – užkalbina kaimynas, Puškino kolūkio brigadininkas Juodžių Praniukas.

– Ir kalba apie gyvenimą tokį, koks jis iš tikro yra. Kažin ar ilgai taip išsilaikys? Juk gali ir nukentėti...

Ir nukentėjo, ne vien už tą sekmadienį paupiškius nustebinusį pamokslą, bet ir už viešas eitynes per Vėlines į Viduklės kapines, jaunimo grąžinimą bažnyčion, už tai, kad per laidotuves ir pagrabus nuo stalų dingo samanės stikleliai, po jo pamokslų Raseinių krautuvėse smuko alkoholio prekyba, ėmė strigti tautos nugirdymo planai, atseit nuteikiant prieš tarybų valdžią supriešinami žmonės.

Tai būta trečiojo kunigo A. Svarinsko arešto išvakarėse.

Tik po keleto metų apie šį kunigą pasklido legendos. Sužinojau vardą ir pavardę, nuostatas ir principus. Dar labiau juos paviešino Lietuvos kolaborantų užsakymu sukurtas dokumentinis filmas – žurnalisto F. Kauzono pokalbis su Mordovijos lagery kalinčiu kunigu A. Svarinsku. Buvo žiema. Iškviestas iš barako anapus spygliuotų vielų kunigas ėjo vietoj sutanos vilkėdamas šimtasiūlę vatinukę, užsimaukšlinęs juodą žieminę kepurę, toks pat aukštas, tiesus, nepalūžęs, atvirom persmelkiančiom akim, sakančiom – kokių paralių dar norit iš manęs?.. Į klausimus ne atsakinėjo, o dviem trim žodžiais atsikirtinėjo, laikėsi oriai, kiek susinervinęs. Nebaigus

pokalbio atsuko nugarą ir nuėjo. Iš sumanytos šmeižto priemonės „Kas tu, kunige Svarinskai?“ gavosi šnipštas. Kunigas laikysena visa galva pranoko pasalūniškus purvadrabsčius.

Tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę išgirsti Jo pamokslai arkikatedroj ir kitur – politinių kalinių sueigose, pasisakymai Seime – drąsino, kėlė pasitikėjimą nenuleisti rankų – tautos išsilaisvinimo kova dar nebaigta.

Keletą kartų teko susitikti arčiau. Jis lankydavosi pas mamos pusbrolį, jo likimo bendramintį Viktorą Alekną, rado kalbą ir su jo anūke Marija. Drauge šventėm šio uolaus kataliko, Salomėjos Nėries biografo, publicisto ir visuomenės veikėjo jubiliejų. Neilgai trukus susitikom ir liūdnesne proga – jubiliato laidotuvėse. Prie kapo duobės vienas po kito tarėm atsisveikinimo žodžius. Monsinjoras, matyt, patikėjęs manim – po gedulingų pietų įteikė vizitinę:

– Paskambink, užsuk kada, pasikalbėsim.

Kaip visada jis kažkur išskubėjo. Tai buvo vieni iš nedaugelio gedulingų pietų, kuriuose teko dalyvauti – jokio „stiprumėlio“ apšilimui. Monsinjoras pietus pradėjo trumpa maldele, palaimino valgius, žmonės apsėdę ilgą stalą nedrįso taukšti niekų, susikaupę, kaip ir pridera, atliko tradicinę apeigą.

Džiaugiausi įduota geltona kortele ir maniau būtinai aplankysiąs. Ilgai nesiryžau, nesijaučiau lygiaverčiu pašnekovu. O paskui monsinjoras pradėjo dažnai sirguliuoti, nenorėjau drumsti ramybės ir atimti brangaus laiko. Ilgam ir nuoširdžiam pokalbiui susitikau jau su a. a. Monsinjoru prisiminimų knygoje „Nepataisomasis“. Tai – prisloškianti dvasios didybe ir pasišventimu knyga, neprilygstamos sielos, ne tik jo, bet ir kitų didžiadvasių vyrų kankinių kelias.

Karštą 2014 metų vasarą, nokstant javams ir kaitroj leipstant gėlynams, lietuvių tauta neteko patikimos užuovėjos, kovingo užtarėjo, narsaus vedlio į tiesą ir gyvenimo prasmę. Per tris dienas trukusias šermenų iškilmes turėjome progos atlikti visuotiną tautos išpažintį – sąžinės patikrą ir atgailą. Gedint šv. Ignoto bažnyčios kriptoj kaip rauda ir paguoda skli-

Monsinjoro Alfonso Svarinsko kūnas, pašarvotas Šv. Ignoto bažnyčioje

do širdį veriančios mūsų tėvų ir protėvių giedotos senovinės giesmės, „karunkos“, tarsi pažadintos iš gilaus miego, užmaršties, skaidrinančios sielą, nukeliančios į kitus mūsų neregėtus pasaulius, buvusių ir esančių gyvenimus. Tomis saulėtomis dienomis Vilniaus gatvės apsigaubė pakylėtu šventumu ir nuolankia pagarba išėjusiam kankiniui, noru atsiprašyti Jo už save ir kitus dėl abejingumo, niekdarių apkalbų, šmeižtų, žeminimų, negerų įtarimų ar pagalvojimų apie velionio griežtą būdą, kategoriškumą... Kai didinga procesija, karių orkestrui griežiant gedulingus maršus, nusidriekė nuo šv. Ignoto bažnyčios iki arkikatedros, o karstą, apdengtą trispalve, nešamą kariūnų, pasitiko galingų varpų gaudesys, sielą keliantis dangaus begalybėn, nušluojantis žmogaus menkumą – mirties juodą tragiką, užgoždamas šviesa, didybe ir nemarumu, mes šventėme ne mirties, o žmogaus amžinybės triumfą.

Tą skaistaus pirmadienio popietę šimtai ir tūkstančiai žmonių ne laidojo, o lydėjo mylimo ir gerbiamo kunigo palaikus į Jo gimtąjį kraštą, Dukstynos partizanų kapines. Ukmergės plentu nutysusi kilometrinė automobilių kolona priminė Baltijos kelią, į kurį ėjo, kentėjo ir vedė kitus velionis. Visų veiduos ne ašaros, o nuoširdi padėka ir šventė – ne laidojame, o tik palydime.

Privažiavus netoli Ukmergės ošiantį pušyną pasitiko minios laukiančių žmonių, tarp medžių kamienų pridygę kaip grybų, tarsi baudžiavos laikų sukilėliai užpildę mišką.

– Atrodo, kad čia sugužėjo visa Lietuva, – prasitariu greta einanačiam bičiuliui.

– O kaip kitaip? Jis tik ir kovojo už visą Lietuvą, – atsiliepia nepažįstamos moteriškės balsas...

O šviesiaplaukis berniukas, gal devynerių, netoliese įsikibęs tėvo rankos, atidžiai klausydamasis bendražygių, vyskupų ir valdžios atstovų kalbų prie kapo duobės, užvertęs galvutę prašneko paukštuko balseliu:

– Tėveli, aš noriu būti Svarinsku.

Tik perskaičius „Nepataisomąjį“ galima suvokti iškilmių didingumo priežastis – ką gali padaryti vienas žmogus, nepalūžtantis siekiant aiškaus tikslo net įmetus į „Akmeninį maišą“ (baudžiamąjį kalėjimą), kokią įtaką gali turėti dvasinio gyvenimo užkratas tūkstančiams tokių pat sielų, kaip ir tiesos sakytojas...

Kiekvieną sekmadienį meldžiamės už nelaimėlius, kenčiančius, tautas ir vyskupus, iš Vatikano nuolat išgirstame naujus popiežiaus palaimintųjų ir paskelbtų šventaisiais vardus. Nežinau, ar mažiau šventi mūsų tautos kankiniai, partizanai, ypač dvasios belaisviai, vien už tikėjimą ir tiesos sakymą perėję gulagų pragarus, nelyginant pirmieji krikščionys Romos imperijoj, besislapstantys požemiuose... Tokie pat, kaip ir velionis monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Prašyte prašosi paminklai ar atminimo ženklai parapijose, kuriose Jis skatino meilę, dorumą, pakelti akis į dangų... Tokios asmenybės retai pasikartoja, jos nepripažįsta užmaršties, nes pernelyg giliai suleidžia šaknis žmonių širdies atmintin.

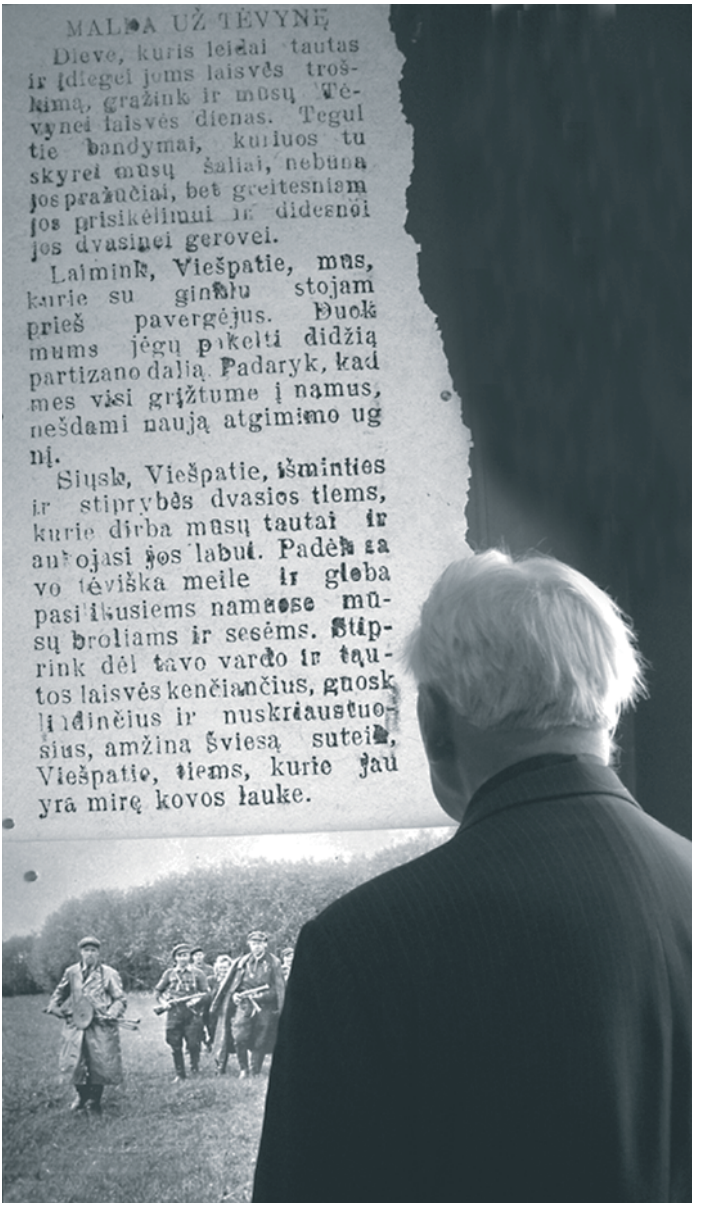
MALDA UŽ TĖVYNĘ

Dieve, kuris leidai tautas ir įdiegei joms laisvės troškimą, gražink ir mūsų Tėvynei laisvės dienas. Tegul tie bandymai, kuriuos tu skyrei mūsų šaliai, nebūna jos pražūčiai, bet greitesniam jos prisikėlimui ir didesnėi jos dvasinei gerovei.

Laiminк, Viešpatie, mus, kurie su ginklu stojam prieš pavergėjus. Duok mums jėgų pakelti didžią partizano dalią. Padaryk, kad mes visi grįžtume į namus, nešdami naują atgimimo ug nį.

Siųsk, Viešpatie, išminties ir stiprybės dvasios tiems, kurie dirba mūsų tautai ir aukojasi jos labui. Padėk ta vo tėviška meile ir globa pasilikusiems namuose mūsų broliams ir sesėms. Stiprink dėl tavo vardo ir tautos laisvės kenčiančius, gnosk ligoninčius ir nuskriaustuosius, amžina Šviesą suteik, Viešpatie, tiems, kurie jau yra mirę kovos lauke.

Apie autorius

Loreta ir Vidas Abraičiai – monsinjoro parapijiečiai jam vikaraujant Kudirkos Naumiestyje, monsinjoro bičiuliai.

Kun. Vaclovas Aliulis MIC – visuomenės veikėjas, katalikiškos spaudos organizatorius, publicistas, vienas Katalikų blaivybės sąjūdžio organizatorių, Lietuvos Biblijos draugijos steigėjas, 1989–1992 metais Lietuvos ateitininkų federacijos dvasios vadas.

Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis – Laisvės kovų dalyvis, Panevėžio vyskupijoje sovietmečiu subūrė dešimt kunigų kovai su sovietinės valdžios represijomis, organizavo parašų rinkimą po protesto raštais, pogrindžio spaudos bendradarbis, Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto slaptas narys, artimas monsinjoro bendražygis.

Veronika Bakūnienė – Miroslavo kultūros namų direktorė.

Romualdas Baltrušis – profesorius, habilituotas fizinių mokslų daktaras, monsinjoro jaunystės draugas.

Kun. Kęstutis Brilius MIC – kovotojas už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, daugino ir platino pogrindinę religinę ir antitarybinę literatūrą, monsinjoro bendražygis, Kauno technologijos universiteto Panevėžio instituto kapelionas.

Kan. Jonas Bučinskas – artimas monsinjoro bendražygis.

Ona-Agota Butkevičienė – mokytoja, pogrindžio leidinių platintoja, monsinjoro bendražygė.

Ramunė Butkevičiūtė-Jurkuvienė – gydytoja, socialinių mokslų daktarė, sovietiniais laikais KGB persekiota už pogrindinę antikomunistinę veiklą, pogrindžio leidinių bendradarbė ir platintoja.

Petras Cidzikas – Lietuvos pasipriešinimo tarybiniam okupaciniam režimui dalyvis, politinis kalinys.

Jonas Čeponis – Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo sovietų okupacijai dalyvis, Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanas Vaidila, Vaidevutis, Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio valdybos pirmininkas.

Kan. Gvidonas Dovidaitis – nuo 1983 metų, kai KGB suėmė kunigus A. Svarinską ir S. Tamkevičių, Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys, pogrindžio leidinio „Rūpintojėlis“ bendradarbis.

Kun. Petras Dumbliauskas SDB – artimas monsinjoro bendražygis, pasipriešinimo tarybiniam okupaciniam režimui dalyvis.

Algirdas Endriukaitis – politinis kalinys, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, publicistas, visuomenės veikėjas, Blaivybės judėjimo dalyvis.

Monika Gavėnaitė SJE – kovotoja už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, pogrindinės religinės ir antitarybinės literatūros daugintoja ir platintoja, monsinjoro bendražygė.

Teresė Gerda Girdzijauskaitė – vaistininkė Miroslave.

Kun. Antanas Gražulis SJ – pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui dalyvis, nuo 1983 metų „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" leidybos ir Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto steigimo pogrindyje vienas organizatorių, Lietuvos skautų dvasios tėvas, Lietuvos kariuomenės pirmasis kapelionas, atkūrė Vilniaus šv. Kazimiero bažnyčią, Vilniaus jėzuitų gimnaziją.

Gražina Greblikaitė-Matonienė-Saukaitienė – piešimo, muzikos ir mergaičių darbų mokytoja, šokių ratelio ir pionierių vadovė Miroslave.

Kun. Robertas Grigas – pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui dalyvis, leido ir platino žurnalą „Vytis", bendradarbiavo „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikoje", laikraštyje „Aušra", juos platino, tarnaudamas SSRS kariuomenėje viešai atsisakė duoti SSRS kario priesaiką, studijavo pogrindinėje kunigų seminarijoje, 1987 metais slapta įšventintas kunigu, už antitarybinę veiklą persekiotas, poetas.

Gintautas Iešmantas – žurnalistas, rašytojas, politinis kalinys, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras.

Eugenijus Ignatavičius – politinis kalinys, dramaturgas, prozininkas, vertėjas.

Faustas Jončys – filosofas, humanitarinių mokslų daktaras, ilgametis docentas Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultete, Katalikų Bažnyčios katekizmo pirmojo lietuviško leidimo redaktorius.

Vyskupas Jonas Kauneckas – Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys, bendradarbiavo leidžiant ir plati-

nant pogrindinius leidinius, Panevėžio vyskupijos vyskupas ordinaras, nuo 2013 metų – vyskupas emeritas.

Nijolė Ona Klimavičiūtė-Lepeškienė – Lazdijų rajono politinė bei visuomenės veikėja, mokėsi Miroslavo mokykloje, kai monsinjoras Miroslavo parapijoje buvo vikaru.

Elena Kučinskienė – monsinjoro talkininkė.

Lina Budrevičiūtė-Lukšienė – mokėsi Igliaukos mokykloje, kai monsinjoras Igliaukos parapijoje buvo klebonu.

Benius Lukšys – Igliaukos parapijietis, visuomenės veikėjas, aktyvus parašų rinkėjas 1983 metais suėmus kunigą A. Svarinską.

Elena Marcinkevičiūtė-Aperanė – prancūzų kalbos dėstytoja Vytauto Didžiojo ir Kauno technologijos universitetuose, vertėja, monsinjoro parapijietė jam dirbant Miroslave.

Giedrė Teresė Markelytė-Stanevičienė – monsinjoro talkininkė, mokėsi Miroslavo mokykloje, kai monsinjoras Miroslavo parapijoje buvo vikaru.

Vyskupas Juozas Matulaitis – Kaišiadorių vyskupijos vyskupas ordinaras, nuo 2012 metų – vyskupas emeritas.

Petras Plumpa – Lietuvos laisvės kovų dalyvis, dukart politinis kalinys, kovotojas už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, daugino ir platino pogrindinę religinę ir antitarybinę literatūrą, publicistas, religinis mąstytojas.

Kan. Vytautas Prajara – Metelių parapijos klebonas, Lazdijų dekanato dekanas.

Apolonija Purlienė-Rugiagėlė – Didžiosios kovos apy-

gardos partizanė, vėliau Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanė.

Vytautas Radžvilas – profesorius, humanitarinių mokslų daktaras, filosofas, politologas, vertėjas, visuomenės veikėjas.

Jurgis Rubliauskas – Miroslavo apylinkės pirmininkas.

Vincas Sapežinskas – „Obelijos“ kolūkio vyriausiasis ekonomistas, Miroslavo parapijietis.

Reda Sopranaitė – mokinė, kai monsinjoras dirbo Viduklės parapijoje, monsinjoro bendražygė, Ateitininkų federacijos žurnalo „Ateitis” redaktorė.

Algirdas Sopranas – Viduklės parapijietis, monsinjoro bendražygis.

Virginija Sopranienė – Viduklės parapijietė, monsinjoro bendražygė.

Dalius Stancikas – žurnalistas, visuomenės veikėjas, interneto portalo bernardinai.lt politikos redaktorius.

Jadvyga Gema Stanelytė SJE – kovotoja už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, daugino ir platino pogrindinę religinę ir antitarybinę literatūrą, nuteista ir kalinta Nižnij Tagilo lageryje (Uralas).

Jonas Svarinskas – monsinjoro brolio sūnus, inžinierius.

Gerarda Elena Šuliauskaitė SJE – kovotoja už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, daugino ir platino pogrindinę religinę ir antitarybinę literatūrą.

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius – pogrindžio leidinio „Aušra“ pirmasis redaktorius, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ sumanytojas ir redaktorius, Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys, „Rūpintojėlio“ bendradarbis, politinis kalinys, Kauno arkivyskupas metropolitas.

Elena Tamulionytė-Matonienė – Miroslavo vidurinės mokyklos mokytoja.

Regina Teresiūtė SJE – kovotoja už Bažnyčios ir tikinčiųjų teises bei laisvę, daugino ir platino pogrindinę religinę ir antitarybinę literatūrą.

Celina Aldona Ona Umbrasaitė SJE – monsinjoro talkininkė.

Kun. Vitas Urbonas – edukologijos magistras, Paluobių ir Braziūkų parapijų klebonas.

Kan. Vytautas Vaičiūnas – daugino ir platino pogrindinę spaudą, laisvės kovų dalyvis, Helsinkio grupės narys, politinis kalinys.

Bonifacas Valūnas – „Saulės“ kolūkio inžinierius-mechanikas, Miroslavo parapijietis, laisvės kovų dalyvis.

Aldona Vilutienė – politinė kalinė, Marijampolės kraštotyros Tauro muziejaus filialo iniciatorė.

Dalia Stasė Vosyliūtė-Mieldažienė – matematikos mokytoja, tremtinė.

Zigmas Zinkevičius – akademikas, profesorius, habilituotas daktaras, kalbininkas, baltistas, dialektologas, visuomenės bei politinis veikėjas, Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partijos steigėjas, Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas, Lietuvos Respublikos švietimo ir

mokslo ministras.

Vyskupas Juozas Žemaitis – Vilkaviškio vyskupijos vyskupas, nuo 2002 metų – vyskupas emeritas.

Kan. Kęstutis Žemaitis – profesorius, teologijos mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto dėstytojas, Marijampolės kolegijos kapelionas.

Algimantas Žilinskas – ekskunigas, rašytojas, pasirinkęs Vido Spenglos slapyvardį parengė knygas: „„Akiplėša“ – KGB kova prieš Bažnyčią“ (1996), „Atlikę pareigą. Vyskupai KGB (NKGB, MGB) kalėjimuose“ (1997), „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ XI tomas, „Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis“ (2001), „Objektas „Integralas“. Kunigo Broniaus Laurinavičiaus gyvenimas ir veikla“ (2002).

Monsinjoro Alfonso Svarinsko gyvenimo datos

1925 metų sausio 21 dieną gimė Kadrėnų kaime, Deltuvos valsčiuje, Ukmergės apskrityje.

1932–1936 metais mokėsi Vidiškių pradžios mokykloje (1–4 skyrius).

1936–1942 metais mokėsi Ukmergės A. Smetonos gimnazijoje (5 skyrius) ir Deltuvoje (6 skyrius).

1942–1946 metais studijavo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje.

1946 metų vasarą tėviškėje įsitraukė į Didžiosios kovos partizanų apygardos (vadas Jonas Misiūnas-Žalias Velnias) 5-tojo bataliono (vadas Bronius Jakūbonis-Stiklas) partizanų gretas; pasirinko Laisvūno slapyvardį.

1946 metų gruodžio 31 dieną buvo areštuotas, tris mėnesius tardytas ir kankintas. Nuteistas 10 metų darbo pataisos lageryje ir 5 metams tremties.

1947–1956 metais kalėjo Intos ir Abezės (Komija, Rusija) lageriuose.

1954 metų spalio 3 dieną Abezės lageryje vyskupas Pranciškus Ramanauskas įšventino kunigu.

1956 metų kovo 29 dieną grįžo į Lietuvą.

1956–1957 metais tarnavo altarista Kulautuvos (Kauno raj.) parapijoje.

1958 metų sausio 15 dieną perkeltas į Betygalos parapiją (Raseinių raj.) altaristo pareigoms.

1958 metų balandį areštuotas ir nuteistas 6 metams nelaisvės.

1958–1964 metais kalėjo Mordovijos lageriuose.

1961 metais už akių nuteistas ir LSSR Aukščiausiojo teismo pripažintas ypač pavojingu recidyvistu; perkeltas į ypatingojo režimo kalėjimą.

1964 metų balandžio 12 dieną išleistas į laisvę grįžo į Lietuvą.

1965–1971 metais – Miroslavo Švč. Trejybės parapijos vikaras.

1970 metų spalį perkeltas vikaro pareigoms į Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus Atradimo parapiją. Darbavosi 9 mėnesius.

1971–1976 metais – Igliaukos šv. Kazimiero parapijos klebonas, taip pat aptarnavo Patilčių šv. Petro Išvadavimo parapiją.

Nuo 1972 metų bendradarbiavo pogrindiniame leidinyje „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“.

1976–1983 metais – Viduklės Šv. Kryžiaus parapijos klebonas.

1978 metų lapkričio 13 dieną kartu su kitais kunigais įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą.

1983 metų sausio 26 dieną areštuotas trečią kartą.

1983 metų gegužės 6 dieną nuteistas 7 metams griežtojo režimo lagerio ir 3 metams tremties.

1983–1988 metais kalėjo Čiusovo rajono (Permės sritis, Rusija) griežtojo režimo lageriuose.

1988 metais JAV prezidentui Ronaldui Reaganui paprašius SSRS vadovo Michailo Gorbačiovo išlaisvintas iš įkalinimo.

1988 metų liepos 11 dieną grįžo į Viduklę, rugpjūčio 23 dieną ištremtas į Vokietiją be teisės grįžti į Lietuvą.

1988–1990 metais lankė lietuvių kolonijas visame pasaulyje, bendravo su daugeliu pasaulio veikėjų; 12 kartų susitiko su popiežiumi Jonu Pauliumi II.

1990 metais Lietuvai paskelbus Nepriklausomybę grįžo į Lietuvą.

1990 metų birželio 21 dieną paskirtas Kauno arkivyskupijos kurijos notaru bei Lietuvos katalikų veikimo centro vadovu.

1990 metų rugpjūčio 25 dieną paskirtas Kauno arkivyskupijos kurijos kardinolo Vincento Sladkevičiaus kancleriu.

1990 lapkričio 14 dieną popiežius Jonas Paulius II suteikė Popiežiaus rūmų kapeliono (monsinjoro) titulą.

1991–1992 metais – Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo deputatas.

1991–1996 metais – Lietuvos kariuomenės vyriausiasis kapelionas.

1996 metų vasario 28 dieną paskirtas Kauno Kristaus Prisikėlimo parapijos rezidentu.

1996 metais paskirtas Kauno arkivyskupijos partizanų, šaulių, politinių kalinių ir tremtinių kapelionu.

1997–1998 metais – Kauno šv. Mykolo Arkangelo (Įgulos) bažnyčios rektorius ir Kauno Prisikėlimo bažnyčios kunigas talkininkas.

1998–2000 metais – Kavarsko šv. Jono Krikštytojo parapijos klebonas.

Nuo 2000 metų kovo 30 dienos – Ukmergės šv. apaštalų Petro ir Povilo parapijos rezidentas.

1998 metais apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi,
2000 metais – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu,
2001metais – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.
Už žmogaus teisių gynimą apdovanotas Detroite (JAV), Pueblo (Meksika) miesto premija, Venesuelos apdovanojimu „II Grand Cordon“.
Leko miesto (Italija) garbės pilietis.

Vardų rodyklė

Abraitis Vidas 7, 300, 449
Abraitytė Birutė 333
Abraitienė Loreta 7, 300, 449
Adomaitis Juozas 359
Adomaitis Pranas 170
Adomonis Petras 131
Akelaitienė Ona 345
Akelaitis Vincas 345, 346
Akelis Edmundas 97
Alekna Viktoras 444
Aleksandravičius Vaclovas 92
Alenčikas J.-Dragūnas 86
Ališauskas Sigitas 318
Aliulis Vaclovas 6, 74, 92, 136, 449
Aliulytė Monika 136
Ambrasas Konstantinas 124, 388
Ambrasienė Julija 374
Ambraziejai 360
Ambrulevičius Antanas 167
Andreika Algimantas 207, 222
Andriušis Leonardas 338
Andropovas Jurijus 130, 131, 132, 221, 348
Aničas Jonas 64
Anilionis P. 132, 159, 366, 402
Antanaitis Alfonsas 86, 87, 88, 147
Antanaitis Bronius 6, 121, 123, 134, 135, 231, 388, 449
Antanaitis Zenonas 123
Antanaitytė Viktorija 123
Antanavičius Juozas 370, 371
Ardžiūnas Valentinas 296
Babilius Marijonas 335
Babrauskas Boleslovas 388
Bačkis Audrius Juozas 137, 181, 405, 419
Bakučionis J. 162, 409
Bakūnas Pranas 335
Bakūnienė Veronika 335, 449
Balčius 385
Balčius Jonas 385
Balčiūnas J. 385
Balčiūnas Vytautas 73,
Balčys Kęstutis 74
Balickas Kazys 345
Balkus 370
Balsys Juozas-Dobilas 90
Baltinas E. 406
Baltrušaitis Motiejus 90
Baltrušis Algimantas 180
Baltrušis Romualdas 5, 50, 53, 54, 449
Baltrušis Stasys 53, 54, 57
Baltuška Petras 131
Baltūsis Antanas-Žvejys 83, 84, 89, 90, 97
Banevičiūtė Jūratė 296
Banza Vincas 125
Baranauskas Antanas 54
Bartusevičienė Irena 38, 439
Baubonytė-Sapežinskienė Onutė 331
Bazilevičius Vincas-Taučius 89, 90, 91, 93, 97
Beinaravičius Kostas 318
Benediktas XV 110

Bentnoriai 393
Berulis Juozas 318
Bičkauskas Egidijus 129, 145, 160, 161, 162, 407, 408, 438
Bieliauskienė 208
Bieliauskienė Jadvyga 37, 268
Bliukytė O. 381
Blynas Laimutis 74
Boner Jelena 418
Borisevičius Vincentas 62, 63, 65, 109, 342
Boruta Jonas-Lieponis 91, 92, 97
Boruta Jonas SJ 92, 138, 432
Bradūnas Kazys 231, 241
Brazauskienė Viktorija 173, 287
Brazdžionis Bernardas 74
Brežnevas 209
Brilius Kęstutis 7, 432, 449
Brizgys Vincentas 245
Brusokas Vktoras 338
Brusokienė Marija 339
Bružas 234
Bubinkovas 115
Bubnys Motiejus 351, 371
Bubnys Prosperas 345
Bucevičiūtė Natalija 37
Bučas Bernardas 54
Bučinskas Jonas 7, 229, 230, 251, 252, 450
Budraitis Tadas 167
Budrauskas 278
Budreckas V. 73
Budrevičiūtė-Lukšienė Lina 8, 376, 452
Budrikis Albinas 280
Budriūnas Petras 131
Buliauskas J. 385
Bulika Bronius 73
Bunkus Antanas 175, 385
Buožius Mykolas 92, 115, 393, 405
Burba 350
Buteikytė Vanda-Pinavija 113
Butiljone Rokas 182
Butkevičius Povilas 172, 173, 286, 287, 297
Butkevičienė Ona-Agota 6, 172, 287, 450
Butkevičius Vidmantas 292, 293
Butkevičiūtė-Jurkuvienė Ramunė 7, 172, 286, 450
Butkus Viktoras 74, 366
Butkus Z. 393
Butkutė P. 253
Butrimavičius Juozas 319
Buza Vytautas 118, 119, 120

Cibulskas Česlovas 319
Cibulskienė 320
Cidzikas Petras 6, 206, 213, 222, 450
Chruščiovas Nikita 151, 176

Čepėnas Juozas 405
Čeponis Jonas 5, 77, 81,83, 85, 86, 92, 93, 117,118, 119, 121, 147, 382, 450
Čeponis Petras 86
Čereška Povilas 120
Černenka K. 132
Česna Antanas 438
Česna Dovydas 438
Čiurinas 148

Dambrauskas Liudas 296
Danyla Jonas 204, 205
Degutis Vaclovas 388
Deksnys Jonas-Prapuolenis 97
Deltuva Albinas 218, 345, 347
Demidiukas 207
Deveikis Bronius 43
Deveikis Kazys 49
Diškevičius 350, 357
Dobrovolskis Mykolas-tėvas Stanislovas 167, 385

Dovidaitis Gvidonas 7, 256, 388, 450
Drąsutytė Genovaitė 199, 200
Dulksnys Kazimieras 134, 385
Dumbliauskas Petras 7, 124, 155, 247, 249, 388, 404, 450
Dūda 203
Dūdaitė 381
Dzigienė Liucija 55

Eidukynas Jonas 331
Eismuntas E. 388
Endriukaitis Algirdas 6, 142, 180, 182, 450
Erentienė 369

Forpostovas (Paškevičius) 208
Franko Fransisko 225
Fulstas T. Karlas 73

Gaižauskas Pranciškus 405
Gajauskas B. 410
Galinaitis V. 152, 154, 387
Galinis V. 373
Galinius V. 373
Galiūnas 150
Galvydis 154, 387
Gangavševas 173,
Gardauskas 433
Gardauskienė 433
Gaškaitė-Žemaitienė Nijolė 145
Gavėnaitė Monika 7, 32, 36, 129, 130, 177, 268, 271, 274, 275, 294, 415, 427, 428, 430, 438, 439, 450
Gelgota V. 373
Girdzijauskaitė Gerda Teresė 333, 334, 451
Girnius Juozas 430
Gorbačiovas Michailas 56, 72, 133, 179, 223, 358, 359, 360, 365
Grabauskaitė Vilma 415
Gramaila 434
Gražulis Antanas 228, 324, 340, 348, 357
Gražulis Antanas SJ 8, 323, 340, 348, 357, 451
Gražulis Juozas 340
Gražulis Kazimieras 340, 368
Greblikaitė-Matonienė-Saukaitienė Gražina 333, 451
Grigaitis Juozas 73
Grigas Robertas 6, 207, 218, 290, 451
Grigorenka Piotr 208, 209
Grinius Algis L. 286, 287
Grinius Jonas 74
Griniūtė Florentina 74
Grinkevičius 369
Griškevičius Petras 396, 405, 409
Gruodis Stasys 73
Gudaitis Romas 359
Gudanavičius Gustavas 124, 172
Gudauskas Andrius 138
Gustaitis Andrius 347, 349, 351
Gustas Juozas 381
Gutauskas A. 210

Haris Abelis 84
Hecker J. T. 329
Hitleris 93

Iešmantas Gintautas 189, 451
Ignatavičius Eugenijus 8, 441, 451
Ignatavičius Juozas 318
Ignotas M. 162, 409
Iljinskij 208
Imbrasaitė Stasė 113, 114
Indrašius Julius 167
Inocentas III 110
Ivinskis Zenonas 74

Yla Stasys 94

Ylius Antanas 169, 170

Jakaitis Kleopas 74
Jakevičius Justinas 352, 354, 371
Jakubonis Bronius-Stiklas 82, 114
Jakuninas Glebas 196, 398
Jalinskas Vincentas 124, 155, 388
Janavičius Jonas 318
Janavičius Šimas 318
Jankauskas 149, 150
Jankauskas 390
Janulis 382
Janulis Anastazas 194
Janulis Juozas 131
Janušaitis P. Aloyzas 80, 381
Janušauskienė 415
Jasiūnaitė Stasė 173, 287, 289
Jašmantas A. 162, 409
Jaudegis Albinas 257, 350, 318
Jaugelis Virgilijus 291
Javorka Vendelin 168
Jonas Paulius II 137, 138, 205, 223
Jončys Faustas 5, 73, 451
Jončys Jonas 75
Jonys J. 385
Juciūtė Adelė 416, 438
Jucys 407
Judikevičiūtė Janina 374, 422
Jukna 154, 387
Juodgalvis 342
Juodis Pranas 443
Juodišius Jonas 167, 418, 429
Juodvalkis Albinas 206
Juozaitis Modestas 198
Juozėnas 353, 354
Jurevičius M. 207
Jurgaitis A. 385
Jurkštas 160, 407
Juškevičius 350

Kačiukaitė Teklė 342
Kadžionis Jonas-Bėda 178, 308
Kalanta Romas 155, 157
Kalinauskas L. 162, 401, 406, 439
Kapitančiukas Viktoras 398
Kaplanai 415
Kapočius Feliksas 89
Karalienė Marytė 424
Karevičius Pranciškus 109
Karosas Antanas 63, 109
Karsavinas Levas 167, 191, 418, 429
Kauneckas Jonas 7, 71, 127, 128, 156, 162, 218, 221, 228, 229, 244, 348, 397, 398, 405, 406, 407, 414, 423, 432, 451
Kauneckas Vytautas 89, 91, 92, 93
Kauzonas F. 443
Kavaliauskaitė J. 290
Kavaliauskas Česlovas 74, 75, 137
Kazakevičius L. 207
Kazakevičius Vincas 345
Kazlauskai 415
Keina Algimantas 54, 127, 162, 162, 388, 406
Kelpšas Saulius 130
Kibickaitė Bronė 296
Kiškienė Petrutė 345
Kiškis Stanislovas 81, 151, 385
Kizelis Jonas 318
Klebaris Petras 345
Klimavičius Ignas 329
Klimavičiūtė-Lepeškienė Nijolė Ona 8, 326, 452
Kniukšta Leonas 51, 57
Kovaliovas Sergejus 177, 178, 419
Krasauskas Kęstutis 55
Kriaučiūnas 85
Kregždienė 199

Kryževičius Kazimieras 52, 268
Kryževičiūtė Teklė 228
Krumpliauskas Stanislovas 131
Kruopienė Marija 213
Krupavičius Mykolas 62, 181, 243, 249, 429
Krupavičius Vladas 318
Kučingis Antanas-Kalvaitis 91, 97
Kučinskienė Elena 8, 415, 431, 433, 434, 452
Kudirka Simas 178
Kundrotas Kazimiras 80, 81, 83, 86, 87, 88
Kunevičius Lionginas 248, 388
Kuprys Remigijus 42
Kuraitis Pranas 73, 75
Kurapka 371
Kusaitė Eglė 143
Kuzminskas Kazimieras 51, 137, 223

Ladygaitė-Ardžiūnienė Jonė 296
Lanauskas Sigitas 373
Lapė Alfonsas 342
Lapienis Vladas 268
Lapienytė Elena 87, 89
Laukaitis Juozapas 328, 329
Laukienė Leokadija 334
Lauriūnas Jonas 388
Lazarevičius T. 406
Lekavičius 347
Lelešius J. 316
Leonas Pranciškus 341
Lešinskas Leonas 338
Liesis Antanas 137
Liniauskas P. 152
Liutvinas 339
Lukša Juozas-Skirmantas (Daumantas) 79, 84, 89, 90, 98
Lukšys Benius 8, 369, 452
Lukšys Antanas 374

Maceina Antanas 74, 429
Mackela Juozas 115
Mackela Vytas 116
Mackevičius Antanas 181, 233, 234
Mačiokas Mykolas 97
Mačiulytė Marcelė 382
Maksvytis Jonas 388
Maleckaitė Veronika 152, 386
Marcinkevičius Algimantas 184, 432
Marcinkevičiūtė-Aperanė Elena 335, 452
Markelienė Liucija 316, 321
Markelytė Jūra-Širvienė 320
Markelytė Saulė 319
Markelytė-Stanevičienė Giedrė Teresė 7, 316, 452
Markelis Juozas 316, 320, 321
Markevičius 168
Markevičius A. SJ 385
Markevičius J. 160, 206, 407
Markulis Juozas-Erelis 81, 82, 98
Martavičius Leonardas 148, 149, 383
Masilionis Pranciškus 155, 389
Masys Vytautas 122
Maslobojev 147, 382
Matonis Algimantas 333
Matukaitis Alfonsas 345, 347, 354
Matukevičius Jonas 84, 112
Matulaitis Juozas 7, 72, 452
Matulaitis Jurgis 157
Matulaitis-Labukas Juozapas 71, 246
Matulionis Jonas Kastytis 132, 133, 207, 212
Matulionis Teofilius 62, 63, 65, 109,167, 385
Matusevičius A. 316
Mažeika 117
Medvedevas Nikolajus 336

Michelevičius J. 72,
Mickevičius Adomas 62, 235
Mieldažytė Meilutė 330
Mikalajūnas Stanislovas 338
Mindszenty Jozsefas 181
Mironas V. 181
Misiūnas Jonas-Žalias Velnias 81
Miškinis Antanas-Kaukas 91, 97
Mitkus Petras 237
Mykolaitis-Putinas Vincas 341, 342
Mocius Algirdas 175, 385, 393
Mockus A. 411
Montvilaitė Aldona 415
Morkvėnaitė Marytė-Vilija 84, 85, 112
Musteikis 80

Nagienė 412
Nasevičius V. 418
Našlėnaitė 113
Našlėnas-Kerbelis Petras 41, 77, 78, 91, 92, 93, 114, 121, 289, 382,
Navickaitė Joana 130
Neciunskas Zigmas 92
Nedzinskas Juozas 318
Nedzinskas Vytautas 318
Noreikienė D. 71
Novikovas A. 157, 159, 160, 402, 407, 409

Okleiteris 349

Paklonskas Steponas 332
Paklonskienė Albina 332
Paleckis J. 92, 154, 387
Paltarokas Kazimieras 63, 122, 123, 124, 125
Paltarokas Petras 63, 84, 85
Patackas Algirdas 142, 297
Paulaitis Petras 37, 272, 410, 418
Paulauskai 415
Paulavičius Antanas 113
Paulius VI 396
Pauža Valdas 358
Pečeliūnas Povilas 37
Pečiulionis Motiejus 149
Pečkauskaitė Marija 245
Petkevičienė Jadvyga 130
Petkus V. 191
Petraitis Pranas 73
Petraitis Vytautas 152, 386
Petrauskas Jonas 318
Petrauskas Kipras 74
Petrikas Jeronimas 368
Petronis Paulius 201
Petrusevičius Algirdas 142
Pijus XI 98
Pijus XII 90, 92, 94, 152
Pikas Vainutis 359
Pilelis V. J. 160, 240, 407
Pyplys Kazimieras-Audronis (Mažytis) 79, 84, 89, 98
Pliaterytė Emilija 62
Plioplys Vytautas 381
Plioraitis Ignas 388
Plumpa Petras 6, 142, 175, 178, 201, 268, 433, 452
Plumpa Tomas 433
Pocienė Antanina 152, 386
Pocius Antanas 424, 440
Pociūnas 390
Pociūnas Vytautas 299
Poška Tadas 251
Povilonis Liudas 349
Požėla 149
Prajara Vytautas 8, 213, 356, 357, 358, 362, 367, 368, 452
Prajarienė Salomėja 356, 362
Pranciškus 182
Pratkelis Leopoldas 134
Puciūnaitė Elytė 113
Pudžemis Adolfas 212
Pūkelevičiūtė Birutė 74

Purlienė Apolonija-Rugiagėlė 5, 82, 113, 114
Puzonas Leonas 167

Račiūnas Pranciškus 124, 257, 289, 388
Račkauskas Mykolas 362
Račkauskienė Marija 362
Radzevičienė Regina 345, 371
Radzevičius J. 162, 419
Radzevičius Juozas, kun. 347
Radžvilas Vytautas 5, 16, 453
Ragaišis R. 207
Rainytė Birutė 354, 372
Raišytė Aldona 130
Ramanauskas Pranciškus 55, 63, 65, 109, 124, 149, 167, 168, 176, 191, 256, 257, 342, 384, 385, 418, 429
Ramonaitė A. 290
Rasimavičius Antanas 318
Raškinis Arimantas 178
Raštikis Stasys 74
Rauda Petras 82, 175, 385
Razmantas Juozapas 222, 229, 418, 438, 439
Reaganas Ronaldas 56, 58, 59, 72, 145, 179, 221, 360, 391, 410, 435
Regelsonas Levas 398
Reinys Mečislovas 62, 63, 64, 65, 109, 181, 342, 429
Rekašius Arūnas 130
Rimaitis J. 64
Rimkevičiūtė Laimutė 249
Rimša Antanas 318
Rimšelytė Emilija 267, 292, 342, 354, 372, 376, 377
Rybenko 86
Romero Oskaras 183
Rubliauskas Jurgis 334, 453
Rubšytė Birutė 251
Rudyko 149
Rudnickas Algirdas 37, 42
Rudnickas Girimantas 37, 40
Rugienis Justinas 126, 353
Rutkauskienė Marija 358

Sabaliauskas Algis 200
Sabonis Arvydas 297
Sacharovas Andrejus 418
Sadukas Algimantas 345
Sadukas Antanas 345
Sadūnaitė Nijolė 37, 142, 211, 239, 295, 296
Samsanavičius Antanas 359
Sapežinskaitė Violeta 332
Sapežinskas Vincas 331, 453
Sapiženko 391
Sasnauskaitė L. 207
Sasnauskas Julius 211
Saukienė Marija 130
Seliokas Vincas-Gintautas 89, 90, 92, 97
Semaška Liudvikas 405
Serbentaitė Bronė 210
Sergija 355
Schaperis Edwardas 93
Sidaras Vytautas 74
Sidaravičiūtė Milda 173, 287,
Simaška Antanas 113
Simaška Edvardas 50, 54, 91, 113, 115, 381
Simonaitienė Petronėlė 345
Simutis Liudas 294, 296
Sinickas Sigitas 369
Sinickienė Birutė 369
Skaifaro O. L. 336
Skebėra Kazimieras 44, 45, 46, 47
Skeiveris A. 393
Skipariai 357
Skvireckas J. 74
Sladkevičius Vincentas 38, 65, 72, 73, 92, 125, 130, 155, 205, 275, 349

Slipyj J. 267
Sniečkus A. 154, 289, 387
Sopranaitė Reda 8, 416, 425, 427, 430, 453
Sopranas Algirdas 8, 421, 437, 439, 453
Sopranienė Virginija 8, 436, 439, 453
Stakėnas Vaclovas 162, 388, 401, 406
Stakišaitis Donatas 4, 11
Stakvilevičius Bernardas 318
Stancikas Dalius 6, 142, 383, 453
Stanelytė Jadvyga Gema 7, 256, 289, 453
Stanevičius Stasys 319
Stanionienė 207
Stankevičius Juozas 92
Stankūnas Juozas 97, 98
Stankūnas Rapolas 50
Staselis 212
Stašaitis Jonas 201
Statkevičius A. 207
Steponavičius Julijonas 38, 65, 124, 125, 126, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 157, 204, 205, 349
Stimpfle J. 72, 186, 187
Stirbys Julius 338
Stonienė O. 411, 412
Stoškus Kostas 80, 81
Strazdas Bronius 75
Streikus A. 64, 385
Strelcovas 173
Strimaitis Vaclovas 345
Strolys Petras 345
Stropus 207
Stulginskis Aleksandras 429
Svarinskaitė-Pupkienė Janina 35, 51
Svarinskaitė-Rudnickienė Marytė 37, 47
Svarinskas Jonas 5, 30, 37, 47, 453
Svarinskas Tautvydas 47
Svarinskas Vaclovas 30, 31
Svarinskas Vytautas 30, 35, 36, 48
Svarinskienė Apolonija 30, 31
Svarinskienė Ona 30
Svintickas Jurgis 319
Subačienė Stasė 289
Subačius K. 207

Šalčius Juozas 373
Šalčiūtė Onutė 84
Šalkauskienė I. 297
Šalna 295
Šatavičienė V. 373
Šatavičius Vytautas 359, 371
Šeškevičius Antanas 162, 219, 291, 302
Šilas Povilas 167
Šilinas Justinas 44
Šilinienė Danutė 44
Šimkūnas Vladas 418
Šimkūnienė Leontina 296
Širvaitis Juozas 252
Širvys Vytautas 320
Šlaitas Vladas 50
Šlapkauskas Aloyzas 73
Šlektaitė Veronika 85
Šukevičius Antanas 349
Šulcienė Lina 4, 11
Šuliauskaitė Gerarda Elena 7, 266, 268, 453

Tamkevičius Algimantas 359
Tamkevičius Sigitas 6, 71, 75, 92, 124, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 145,155, 156, 162, 177, 178, 184, 187, 194, 195, 196, 207, 218, 221, 229, 230, 231, 233, 235, 238, 241, 242, 245, 289, 291, 301, 302, 305,

344, 348, 353, 355, 360, 388, 390, 391, 397, 398, 405, 406, 407, 408, 409, 414, 423, 432, 434, 435, 437, 439, 453
Tamonis Jonas 410
Tamulevičius Pranciškus 74
Tamulionytė-Matonienė Elena 333, 454
Tamulynas Viktoras 346
Taraškevičienė 381
Telksnys K. 443
Teresiūtė Regina 7, 130, 268, 280, 282, 415, 439, 454
Terleckas Antanas 142, 207, 211
Tytmonas Alfredas 295
Toliušis Zigmas 149
Tolstojus Levas 441
Treinienė E. 162, 409
Tumosa Kazimieras 345
Tunaitis Juozas 138

Uleckas Juozas 341
Ulevičienė Cecilija 350, 352, 353, 354, 372
Umbrasaitė Celina Aldona Ona 7, 265, 454
Urbanavičius 352, 353
Urbonas Antanas 349
Urbonas Jonas 119
Urbonas Juozas 349
Urbonas Vitas 8, 338, 357, 375, 454
Urbonas II 110
Urbonavičius 360
Užupis Arūnas 322

Vabalas Alfonsas-Gediminas 97
Vaičius Antanas 231, 232
Vaičiūnas Algirdas Justinas 205
Vaičiūnas V. 89
Vaičiūnas Vytautas 6, 194, 203, 454
Vaigauskas Henrikas 159, 399, 407
Vainikonis A. 79
Vainikonis Leonas-Gegutė 80
Vaisvalavičius Antanas 319
Vaisvalavičius Juozas 318
Vaitkevičius Antanas 319
Valančius Motiejus 62
Valatkevičius 173
Valdheim Kurt 210
Valūnas Bonifacas 332, 454
Valūnas Bronius 332
Valūnas Vytuolis 316
Van Vorenas Robertas 209
Vasiliauskas Kazimieras 73, 385
Vaškelis 154
Velikanova Tatjana 419
Venckus P. 85
Venckūnienė Ona 345
Verba Algirdas 435
Vėlavičius Vincentas 71, 127, 128, 134, 156, 162, 167, 221, 222, 231, 233, 236, 231, 246, 247, 249, 278, 395, 397, 398, 406, 439
Vidzėnas 160, 407
Vildžiūnas Domantas 4
Vilkas Teodoras 350
Vilutienė Aldona 6, 166, 454
Vilutis Leonas 166, 167
Viselgaitė Miglė 44
Vyšinskis Andrejus 147
Vyšniakovas 381
Volungevičius J. 207
Vosylius Algimantas 331
Vosylius Vaclovas 331
Vosyliūtė-Mieldažienė Dalia Stasė 330, 454
Voveraitis 339

Z. Algirdas 375
Zaikauskas B. 411

Zapkus Aleksandras-Piliakalnis 82
Zaremba Leonas 74
Zdebskis Juozapas 71, 92, 124, 127, 128, 134, 155, 156, 162, 177, 178, 179, 185, 186, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 205, 209, 218, 219, 221, 236, 245, 240, 241, 275, 276, 289, 291, 302, 365, 388, 390, 391, 392, 397, 400, 401, 406, 414, 423
Zieniuvienė Marcelė 371
Zigmantas A. 413
Zinkevičienė Regina 51
Zinkevičius Zigmas 5, 49, 50, 454
Zvegincevas 86
Žaldaris Pranas-Šapalas 90
Žeimantas Vytautas 159, 395, 396
Želvienė 339
Žemaitis Jonas 429
Žemaitis Juozas 5, 70, 205, 455
Žemaitis Kęstutis 5, 62, 455
Žemaitis Romas 200
Žemaitytė Birutė 199
Žibūdaitė Alma 221
Žilinskas Algimantas-Spengla 8, 64, 380, 389, 455
Žilinskij Augustinovič 208
Žilys Vincas 167
Žitkus K. 92
Žiugžda Karolis 360
Žiugžda Zenonas 360
Žvironas Antanas 167

Monsinjoro Alfonso Svarinsko kapo paminklinio kryžiaus, atminimo kryžiaus Didžiosios kovos apygardos partizanų parke ir knygos „Nepataisomasis. Vardan Dievo, Tėvynės ir Laisvės“ (I dalis) Rėmėjai

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius
Arkivyskupas Gintaras Grušas
Arkivyskupas Lionginas Virbalas
Vyskupas Jonas Kauneckas
Vyskupas Eugenijus Bartulis
Vyskupas Jonas Boruta
Vyskupas Juozapas Matulaitis
Vyskupas Juozas Žemaitis
Apaštalinis protonotaras Bronius Antanaitis

Eucharistijos Jėzaus seserų kongregacija
Lietuvos Jėzaus draugija
Lietuvos šv. Kazimiero seserų kongregacija
Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo prasidėjimo Vargdienių seserų kongregacija

Lietuvos Laisvės Kovų Sąjūdis
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubas
Bernardinai.lt
Marijos radijas
Ukmergės miesto savivaldybė

Vanda Banionytė
Architektas Zigmas Brazauskas
Mokytoja Ona Butkevičienė
Verslininkas Vidmantas Butkevičius
Ambasadorius dr. Vytautas Antanas Dambrava
Kan. Gvidonas Dovidaitis
Kun. Petras Dumbliauskas
Rašytojas Eugenijus Ignatavičius
IT spec. Paulius Insoda
Dr. Rasa Insodienė
Magdalena Gliaudanskienė
Prof. habil. dr. Laima Griciūtė
Laisvės kovų dalyvis Grinkevičius Antanas
Rašytoja Vanda Juknaitė
Gyd. Modestas Juozaitis
Dr. Ramunė Jurkuvienė
Poetas Jonas Juškaitis
Prof. dr. Jonas Juškevičius
Regina Kempikevičienė
Akademikas, dr. Napalys Kitkauskas
Jonė Klonienė
Elena Kučinskienė
Giedrė Markelytė
Liucija Markelytė
Saulė Markelytė
Kun. Mindaugas Martinaitis
Prof. dr. kun. Kazimieras Meilius
Zenius ir Vida Mištautai
Prof. dr. kun. Andrius Narbekovas
Kun. Mykolas Petravičius
Dukart politinis kalinys Petras Plumpa
Poetė Aldona Elena Puišytė
Gyd. Marytė Rudznickienė
Kun. Kęstutis Rugevičius
Laisvės kovotoja ses. Nijolė Sadūnaitė
Kun. Gintautas Sakavičius
Kun. Vytautas Sakavičius

Reda Sopranaitė
Algirdas Sopranas
Kun. Vaclovas Stakėnas
Eucharistijos bičiulė Stasė Subačienė
Inž. Jonas Svarinskas
Mokytoja Aldona Šakalytė
Inž. Artūras Šulcas
Gyd. Gražina Trimakaitė
Kun. Eugenijus Troickis
Renata Pradzevičiūtė
Milgreda Protkel
Danutė Umbrasienė
LR Seimo narys Povilas Urbšys
Kun. Alvydas Vaitkevičius
Karo kapelionas Arnoldas Valkauskas
Advokatas Paulius Vinkleris
Akademikas, habil. dr. Zigmas Zinkevičius
Kan. Valius Zubavičius

Tai pirmoji atsiminimų dalis apie vieną ryškiausių Lietuvos asmenybių – partizaną, politinį kalinį, dvidešimt dvejus metus kalėjusį už Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir katalikų tikėjimo laisvę, Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narį, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio partizanų kapelioną, Lietuvos kariuomenės vyriausiąjį kapelioną, pulkininką, monsinjorą **Alfonsą Svarinską**. Autoriai atskleidžia jo gyvenimą nuo vaikystės iki pat tremties į užsienį 1988 metais, jo nepalaužiamą kovos dvasią, ištikimybę Tautos ir Bažnyčios idealams.

NEPATAISOMASIS

VARDAN DIEVO, TĖVYNĖS IR LAISVĖS

Atsiminimai apie monsinjorą
ALFONSĄ SVARINSKĄ

I dalis

Antroji laida

Sudarytojai: *Donatas Stakišaitis, Lina Šulcienė*
Kalbos redaktorė *Edita Birulienė*
Maketavo *Artūras Šulcas, Lina Šulcienė*
Viršelio dailininkas *Domantas Vildžiūnas*

2015-11-11. 29,75 sp. l. Tiražas 1500 egz. Užsakymas 15-235.
Leidykla „Naujasis lankas“.
Spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, Draugystės 17, LT-51229 Kaunas.

ДЕЛО №

NEPATAISOMASIS

ATSIMINIMAI APIE MONSINJORĄ

ALFONSĄ SVARINSKĄ